

T.C
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI



MALATYALI ÂŞIK HANEFİ ÜNVER
(HAYATI, SANATI VE ŞİİRLERİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Ebru ŞENOCAK

HAZIRLAYAN
Fatih SOLMAZ

ELAZIĞ-2019

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MALATYALI ÂŞIK HANEFİ ÜNVER
(HAYATI, SANATI ve ŞİİRLERİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Ebru ŞENOCAK

HAZIRLAYAN
Fatih SOLMAZ

Jürimiz, 04.12.17 tarihinde yapılan tez savunması sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK
2. Doç. Dr. Ebru ŞENOCAK
3. Doç. Dr. Canser KARDAS
- 4.
- 5.



F.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih vesayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ömer Osman UMAR

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Malatyalı Âşık Hanefi Ünver (Hayatı, Sanatı Ve Şiirleri)****Fatih SOLMAZ****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı****Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı****Elazığ- 2019, Sayfa: XIII+341**

Âşıklık geleneği, kökü mazide olup atıye doğru uzanan bir sürecin olgusudur. İslamiyet'ten önce Şamanizm'e kadar dayanan bu gelenek, İslamiyet'ten sonra da bu dinin kabulüyle heteredoks bir yapıya bürünmüş ve tekke, cami ekseninde varlığını sürdürmeye devam etmiştir. XVI. yüzyıldan itibaren dinî ve tasavvufî bir söylemden uzaklaşan saz şairleri, bireysel deneyimlerinden ve toplumsal olaylardan hareketle daha realist şiirler söylemeye başlamışlardır. Kendilerine âşık adını veren bireysel ve toplumsal olayları şiirlerinde ele alan âşıklar, sanatkârlıklarının verilmesini de ilahi bir kaynağa bağlamışlardır. Sanatkârlıklarını ispat etmek ve adlarını duyurmak için taşradan merkeze seyahat esnasında konakladıkları her yerde sanatlarını icra eden bu âşıklar, hissi duyguların ifade edilmesinin yanı sıra kolektif anlatıların taşınmasına ve aktarılmasına da hizmet etmişlerdir. Bu yönüyle âşıklar, sözlü kültürün taşıyıcıları olarak kolektif belleğin bölgeden bölgeye, nesilden nesle aktarılmasında önemli rol oynamışlardır.

Anadolu topraklarında âşıklık geleneğinin canlı olarak devam ettiği birkaç merkezden biri de Malatya'dır ve yörede yüzyıllar boyunca gelenek içinde birçok âşık yetişmiştir. Bu çalışmada da Malatya'da yetişmiş önemli âşıklardan biri olan, Âşık Hanefi Ünver'in hayatı ve sanatı hakkında bilgi verildikten sonra şiirleri; muhteva, üslup, dil ve edebî sanatlar açısından incelenerek Âşık Hanefi'nin, gelenek içindeki edebî yeri ve etki alanı tespit edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Âşık Hanefi Ünver, halk şiiri, âşıklık geleneği, âşık, kültür.

ABSTRACT**Master Thesis****Folk Poet Hanefi ÜNVER From Malatya (Life, Art And Examples Poeties)****Fatih SOLMAZ****The University of Fırat****The Institute of Social Science****The Department of Turkish Literature and Language****Elazığ – 2019, Page: XIII+341**

The tradition of minstrelsy is a phenomenon of a process extending from the past to the future. This tradition, which dates back to Shamanism before Islam, became a heterodox structure with the adoption of this religion after Islam and continued to exist on the axis of the mosque, the lodges. Starting from the 16th century, the poets who have moved away from a religious and mystical discourse have started to say more realistic poems based on their individual experiences and social events. The poets who dealt with the individual and social events in their poems, which gave them the name minstrel also attributed the giving of their craftsmanship to a divine source. In order to prove their craftsmanship and to announce their names, these minstrels who performed their art on their routes during their journey from country to the center served to convey the collective narratives as well as expressing their emotions. In this respect, lovers have played an important role in transferring collective memory from region to region and from generation to generation as carriers of oral culture.

In this sense Malatya is one of the few centers where the minstrel tradition continues alive in Anatolia and many minstrels have grown up in the region for centuries. In this study, after giving information about the life and art of Minstrel Hanefi Ünver, one of the most important minstrels in Malatya; his poems will be examined in terms of content, style, language and literary arts. The literary place and influence of Minstrel Hanefi in tradition will be determined.

Keywords: Minstrel Hanefi Ünver, folk poetry, minstrel tradition, minstrel, culture.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
TABLolar LİSTESİ	VIII
GRAFİKLER LİSTESİ.....	IX
ÖN SÖZ	X
KISALTMALAR	XIII
GİRİŞ.....	1
I. TÜRK HALK ŞİİRİ VE MALATYA'DA ÂŞIKLIK GELENEĞİ.....	1
I.1. Anonim Halk Şiiri.....	1
I.1.1. Şiirin Doğuşu ve İlk Şairler.....	1
I.1.2. İlk Şiirlerin Konuları ve İcrası	3
I.1.3. İslamiyet Öncesi Türk Şiiri	6
I.1.4. İslami Dönemde Türk Şiiri.....	7
I.2. Tekke Şiiri.....	8
I.2.1. Tekke Edebiyatının Kaynakları ve Anadolu'da Gelişimi	9
I.2.2. Tekke Şiirinin Konuları.....	14
I.3. Âşık Şiiri	14
I.3.1. Âşık Şiirinin Gelişmesini Sağlayan Sosyo-Kültürel Ortam.....	14
I.3.2. Âşık Şiirinin Konuları	23
I.3.3. Âşık Şiirinin Nazım Şekilleri	24
I.3.4. Malatya'da Âşıklık Geleneği	25

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÂŞIK HANEFİ'NİN HAYATI VE ÂŞIKLIĞI	28
1.1. Hayatı	28
1.1.1. Soyu	28
1.1.2. Doğum Yeri ve Tarihi	28
1.1.3. Adı ve Mahlası	28
1.1.4. Yakın Çevresi	30
1.1.4.1. Babası.....	30
1.1.4.2. Annesi	30

1.1.4.3. Kardeşleri.....	31
1.1.5. Evliliği ve Çocukları.....	31
1.1.5.1. Eşi	31
1.1.5.2 Çocukları.....	31
1.1.6. Öğrenim Hayatı ve Gençliği.....	32
1.1.7. Mesleği	32
1.2. Âşıklığı.....	33
1.2.1. Âşıklığını Hazırlayan Ortam ve Etmenler	33
1.2.1.1. İrsiyet	33
1.2.1.2. İlçesi'nin Doğal Güzellikleri	34
1.2.1.3. Gönül Dünyası	34
1.2.1.4. Çevresi	35
1.2.1.5. Saza ve Şiire Yönelmesi	35
1.2.2. Ustalık Dönemi.....	36
1.2.2.1. Hanefi Ünver'in Şiirleri	37
1.2.2.2. Hanefi Ünver'in Bestelenen Şiirleri	38
1.2.2.3. Diğer Âşıklar Tarafından Bilinip Tanınması	38
1.2.2.4. Aldığı Ödüller	39
1.2.2.5. Hanefi Ünver İle İlgili Çalışmalar	39
1.3. Âşıklık Geleneği İçerisinde Hanefi Ünver'in Yeri	40
1.3.1. Saz Çalma.....	41
1.3.2. Mahlas Alma	43
1.3.3. Bâde İçme	44
1.3.4. Usta - Çırak İlişkisi.....	47
1.3.5. Âşık Karşılaşmaları	49
1.3.6. Leb-değmez (Dudak Değmez)	50
1.3.7. Muamma Sorma Geleneği (Askı).....	51
1.3.8. Dedim – Dedi Tarzı Şiir Söyleme	51
1.3.9. Tarih Bildirme	52
1.3.10. Nazire Söyleme	53

İKİNCİ BÖLÜM

2. HANEFİ ÜNVER'İN ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ	55
2.1. Şiirlerinin Şekil Özellikleri	55
2.1.1. Hece ve Durak Yapısı.....	55
2.1.2. Kafiye Yapısı.....	58
2.1.3. Redifler	63
2.1.4. Diğer Ahenk Unsurları	64
2.2. Dil ve Üslûp Özellikleri	65
2.2.1. Türkçesi	65
2.2.1.1. Ağız Özellikleri.....	65
2.3. Şiirlerinde Kullandığı Atasözleri Ve Deyimler.....	67
2.3.1. Atasözleri.....	67
2.3.2. Deyimler	68
2.3.3. Özdeyişler.....	70
2.3.3.1. Başkalarına Ait Özdeyişler	70
2.3.3.2. Âşık Hanefî Ünver'e Ait Veciz Sözler	71
2.4. Âşık Hanefî Ünver'in Şiirlerinde Sanat	72
2.4.1. Teşbih (Benzetme).....	73
2.4.2. Tezat	75
2.4.3. Telmih.....	76
2.4.4. İstiare	76
2.4.5. Mübalağa	77
2.4.6. Teşhis (Kişileştirme)	78
2.4.7. Mecaz-ı Mürsel.....	79
2.4.8. Kinaye.....	79
2.4.9. Diğer Edebî Sanatlar.....	80
2.4.10. Dinî- Tasavvufî Konulu Şiirleri.....	85
2.4.11. Aşk- Âşık ve Sevgili Konulu Şiirleri.....	97
2.4.11.1. Aşk ve Âşık.....	97
2.4.12. Gönül Konulu Şiirleri	109
2.4.13. Gurbet Konulu Şiirleri	112
2.4.14. Çeşitli Şahıslar İle İlgili Şiirler	115
2.4.15. Taşlama/ Yergi Konulu Şiirleri	122

2.4.16. Ölüm ve Ecel Konulu Şiirleri	124
2.4.17. Zamandan ve Kaderden Şikâyet Konulu Şiirleri.....	126
2.4.18. Vatan ve Kahramanlık Konulu Şiirleri.....	130
2.4.19. Öğüt Konulu Şiirleri	132
2.4.20. Kendi Benliği İle İlgili Şiirler.....	135
2.4.21. Tabiat ve Çevre Konulu Şiirleri	137
2.4.22. Şehirler ve Malatya İle İlgili Şiirleri	140
2.4.23. Toplumsal ve Düşünce Ağırlıklı Şiirleri	142
2.4.24. Çeşitli Zümrelerle İlgili Şiirleri	144
2.4.25. Anne Sevgisi İle İlgili Şiirleri.....	145
2.3. Âşıklık Geleneği Motiflerinin Şiirlerine Etkisi.....	147
2.3.1. Âşık (Ozan)	147
2.3.2. Bâde.....	149
2.3.3. Saz	149
2.3.4. Pîr	150

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ÂŞIK HANEFİ ÜNVER'İN ŞİİRLERİ	152
SONUÇ	310
KAYNAKLAR	313
ŞİİRLERİNİN İNDEKSİ	320
EKLER	335
Ek 1. Fotoğraflar	335
Ek 2. Orijinallik Raporu.....	340
ÖZ GEÇMİŞ	341

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Âşık Hanefi Ünver'in Şiirlerinde Teşbih Sanatı.....	74
Tablo 2. Âşık Hanefi Ünver'in Şiirlerinde Tezat Sanatı.....	75
Tablo 3. Âşık Hanefi Ünver'in Şiirlerinde Telmih Sanatı	76
Tablo 4. Âşık Hanefi Ünver'in Şiirlerinde İstiare Sanatı.....	77
Tablo 5. Âşık Hanefi Ünver'in Şiirlerinde Mübalağa Sanatı.....	78
Tablo 6. Âşık Hanefi Ünver'in Şiirlerinde Teşhis (Kişileştirme) Sanat	78
Tablo 7. Âşık Hanefi Ünver'in Şiirlerinde Mecaz-ı Mürsel Sanatı	79
Tablo 8. Âşık Hanefi Ünver'in Şiirlerinde Kinaye Sanatı	79



GRAFİKLER LİSTESİ

- Grafik 1.** Âşık Hanefî Ünver’in Şiirlerinde En Çok Kullandığı Edebî Sanatlar 73
- Grafik 2.** Âşık Hanefî Ünver’in Şiirlerinde En Çok Kullandığı Hece Kalıpları 152



ÖN SÖZ

Sözlü gelenekte kültürel ve ananevi mirası gelecek nesillere aktarmak hiç şüphesiz sözleri ritimli, müzikli şairlere düşmekteydi. Şaman, kam, bahşı, oyun gibi muhtelif adlar taşıyan bizim ozan/âşık dediğimiz şairler Orta Asya'dan Anadolu'ya ve Türkî coğrafyalara kadar tarihsel, kültürel mirası şiirleriyle taşıyarak gelecek kuşaklara aktarmışlardır. Türk milletinin kültürel kodlarını muhafaza edip taşıyan ve aktaran ozanlar, halk tarafından saygı görmüşlerdir. Onların saygınlığının nedenleri arasında toplumun dinî-sosyal hayatını idame ettirmedeki görevleri de gösterilebilir. Zira bu ozanlar dini törenleri yönetmekle birlikte hekimlik, musikişinaslık gibi pek çok görevi de yerine getirmekteydiler.

Anadolu'ya doğru başlayan göç hareketleri neticesinde konar-göçer Türkmen aşiretleri, Orta Asya'dan sadece kendilerini değil aynı zamanda hukuklarını, inançlarını, deneyimlerini, sözlü anlatılarını, plastik sanatlarını velhasıl maddi ve manevi tüm kültür miraslarını göç ettikleri bölgelere taşımışlar ve Altaylardan Anadolu coğrafyasına ulaşan Türkler, eski inançlarıyla birlikte İslam'ı da özlerinde kaynaştırmışlardır. İslam'la tanışan ozanlar, Tanrı'ya kitabî bilginin yanı sıra sevgiyle ulaşma yolu olan tasavvuf cereyanından bu göç süreçleri ve yollarıyla etkilenmişlerdir.

XI. yüzyılda Türkistan'da Pir Ahmet Yesevî'nin tasavvuf görüşünden etkilenen Türk ozanları, onun tasavvuf ve İslam inancının erkânlarını ele alan hikmetli şiirlerini okuyarak ve anlatarak Anadolu'ya gelmişlerdir. Hoşgörülü ve herkesi kucaklayan ayrılıktan değil birlikten yana bir kardeşliğe çağıran bu tasavvufi şiirler, Anadolu topraklarının fethinden önce gönüllerin fethedilmesini sağlamıştır (Banarlı, 1971: 276). Bu vesileyle mutasavvıf, ata, baba, derviş olarak adlandırılan halk ozanları Anadolu'nun İslam inancıyla mayalanmasında önemli görevler yerine getirmişlerdir. Türkistan'dan Anadolu'ya gönül bağı kuran halk ozanları, XII, XIII, XIV, XV, XVI. yüzyıllarda önemli mutasavvıf halk şairlerinin yetişmesini ve ozanlık/âşıklık geleneğinin teşekkül etmesini de sağlamışlardır.

XII, XIII. yüzyılda Anadolu'da tasavvuf konularını ele alarak şiir yazan XIV-XV. yüzyıllardan sonra ozan adını kullanmak yerine söz ve sanatının kendisine Tanrı tarafından verildiğini söyleyen şairlerin, âşık adını isimlerinden önce kullandıkları görülmektedir. XVI. yüzyılda İstanbul'da açılmaya başlayan kahvehaneler ve bu mekânların etrafında şekillenmiş olan âşıklık geleneği, şiirin ve sanatın değişim

gösterdiği bir dönemin ürünüdür. Nitekim artık tekkeler çevresinde teşekkül eden tasavvuf şiirinin konuları yerine; dünyevi aşktan, sosyal ve siyasi olaylardan hareketle şiirler yazan ve okuyan âşıklık geleneğinin oluşmasını sağlamışlardır.

Malatya; Doğu Anadolu bölgesinin güzide şehirlerinden bir tanesi olup gerek tarihi yapısı gerekse doğal güzellikleri nedeniyle çeşitli zümrelerin kardeşçe yaşadığı mozaik bir nüfus yapısına sahiptir. Geleneklerin ve kültürlerin geçiş güergâhında yer alan bu il birçok değerli mütefekkir, mutasavvıf ve halk ozanı yetiştirmiştir. XVII. yüzyılda Niyazi Mısri gibi büyük mutasavvıf şairlerin yetişmesini sağlayan Malatya, Sivas gibi güçlü âşıkların yetiştiği bir bölgeye yakın bulunması âşıklık geleneğinin burada da şekillenmesine zemin hazırlamıştır.

Bu çalışmada, Âşık Hanefi Ünver'in şahsında Malatya'daki âşıklık geleneği ve Âşık Hanefi'nin gelenek içindeki edebî değeri ve etki alanı tespit etmeye çalışılmıştır. **Âşık Hanefi Ünver'in Hayatı, Sanatı Ve Şiirleri** adlı çalışma, "Ön söz", "Giriş", Üç bölüm, "Sonuç", "Kaynaklar", Şiirlerinin İndeksi", "Ekler" ve "Öz Geçmiş" kısmından meydana gelmektedir.

"Türk Halk Şiiri ve Malatya'da Âşıklık Geleneği" adlı Giriş kısmında, Türk halk şiiri ve Malatya'da âşıklık geleneğinin seyri, geçmişten günümüze kadar kronolojik olarak incelenmiştir. Halk şiiri; anonim halk şiiri, tekke -tasavvuf şiiri, âşık şiiri olmak üzere üç başlığa ayrılarak bu dönemler; şiirin yaratımı, şairin icrası, şiirin muhtevası ve tanınmış şairler hakkında bilgiler verilerek Altaylardan Anadolu'ya Türk halk şiirinin seyrinden ve Malatya'daki âşıklık geleneğinden bahsedilmiştir.

"Âşık Hanefi'nin Hayatı ve Âşıklığı" adını taşıyan Birinci Bölüm'de, Âşık Hanefi Ünver'le yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen verilerden yola çıkarak hayatı, sanatı, âşıklık geleneği içindeki yeri, ruhî ve diğer kişisel cepheleri hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

"Hanefi Ünver'in Şiirlerinin İncelenmesi" adlı İkinci Bölüm'de, Âşık Hanefi Ünver'in şiirlerini şekil ve konu bakımından incelenmiştir. Şekil özellikleri incelenirken âşığın şiirleri; hece, durak, kafiye yapısı, ahenk unsurları, ağız özellikleri ve edebî sanatlar açısından bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Ayrıca bu unsurlar örneklerle, tablolarla ve grafiklerle desteklenmiştir. Sonrasında ise şiirlerinin ana temaları incelenerek tespit edilen unsurlar, başlıklar halinde tasnif edilip ilgili alt başlıklara göre örneklendirilmiştir.

Üçüncü Bölüm “Hanefi Ünver’in Şiirleri” adını taşımaktadır. Bu kısımda, Âşık Hanefi Ünver’in tespit edilen 144 şiirinde kullandığı heceli ölçüler grafik ile gösterilmiştir. 8’li, 11’li ve 15’li şeklinde ayrılan şiirleri kafiyelerine göre numaralandırılmıştır.

Sonuç kısmında çalışmanın bütünü hakkında genel bir değerlendirme yapıp elde ettiğimiz veriler üzerinden yaşayan kültürel mirasımız olan Âşık Hanefi Ünver’in edebiyatımız ve kültür tarihimiz açısından büyük bir önem arz ettiği ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Kaynaklar kısmı, yazılı ve sözlü kaynaklar olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Yazılı Kaynaklar kısmında, çalışmayı hazırlarken faydalandığımız kaynaklar, yazar soyadına göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Sözlü Kaynaklar kısmında, derleme yaptığımız sözlü kaynaklar yer almaktadır. Kaynak şahıslar hakkındaki bilgiler a. Ad- Soyadı, b. Doğum Tarihi, c. Doğum yeri, ç. Meslek, d. Öğrenim durumu, e. Yaşadığı yer sırasına bağlı olarak verilmiştir.

Şiirlerin İndeksi kısmında, Hanefi Ünver’in hece kalıplarına göre tasnif edilen şiirleri, ilk dördünlüğünün son iki mısrasındaki ayak seslerine göre alfabetik olarak dizilmiş ve şiirlerin sayfa numaraları verilmiştir.

Tezin son kısmı Ekler’dir. Burada, Âşık Hanefi Ünver’e ait fotoğraflar ve tezin orijinallik raporu yer almaktadır. Eklerden sonra Özgeçmiş bulunmaktadır.

Âşık Hanefi Ünver’in Hayatı, Sanatı ve Şiirleri adlı yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada, Türk halk edebiyatının önemli âşıklarından bir tanesi daha kayıt altına alınarak literatüre katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Çalışmanın hazırlanmasında, ilgili kaynaklara ulaşmamda bana refakat eden Doğanşehir ilçesinin misafirperver, güler yüzlü, hoşsohbet, mütevazı insanı Hanefi Ünver’e ve ailesine teşekkürü borç bilirim. Eğitim ve öğretim dönemi boyunca burs sağlayarak bu Yüksek Lisans tezinin hazırlanmasına imkân sağlayan Türk Dil Kurumu’na da ayrıca teşekkür ediyorum. Bu çalışma konusunun belirlenmesi ve hazırlanması safhalarında emeği geçen, güler yüzlülüğü, samimiyeti, şefkati ve rehberliği ile yolumu aydınlatan kıymetli hocam Doç. Dr. Ebru ŞENOCAK’a, bilgi ve deneyimlerini bizimle paylaşan ve kendisini tanımaktan onur duyduğum değerli hocam Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK’e, en kalbi hislerimle teşekkürlerimi arz ederim. Yine tebessümünün solmamasını istediğim kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Gülda ÇETİNDAG SÜME’ye, bu zorlu süreçte manevî desteğini esirgemeyen aydın ve güler yüzlü hocam Dr. Öğr. Üyesi Birol AZAR’a muhabbetlerimi arz ederim.

KISALTMALAR

- C.** : Cilt
Çev. : Çeviren
D. T : Doğum Tarihi
Haz. : Hazırlayan
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
Ö. T. : Ölüm Tarihi
s. : Sayfa
S. : Sayı
TDK : Türk Dil Kurumu
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
vb. : ve benzeri
vd. : ve diğerleri

GİRİŞ

I. TÜRK HALK ŞİİRİ VE MALATYA'DA ÂŞIKLIK GELENEĞİ

I.1. Anonim Halk Şiiri

I.1.1. Şiirin Doğuşu ve İlk Şairler

Yazılı kültürün gelişmediği sözlü geleneklerde, konuşmanın etkisini arttırmak için kafiyeli ve ritmik söz kalıpları kullanılmaktaydı. İnsan zihninde ritmik ses benzerliklerinin yapmış olduğu çağrışım gücü dolayısıyla, ilk edebî türler şiir olarak meydana gelmiştir. Eski çağlarda şiirin ritmik ve ses tekrarlarına dayalı bir konuşma sanatı; kulak hafızası, bellek ve ezber yoluyla yaşatılıp aktarılırken sözün de lavta, rubâb, ud, kopuz gibi çeşitli enstrümanlar eşliğinde müzikle birlikte icra edildiği bilinmektedir (Aslan, 2010: 98). Şiirin ahenkli olması, ezberlemeyi ve hatırlamayı kolaylaştırdığı için ilk edebî türler şiir şeklinde ortaya çıkmıştır.

Kam, baksı, akın, ozan vb. adlarla bilenen halk şairleri şiirlerini yazı ile değil söz ile yayarlar. Sözün Türk milletinin hayatında önemli bir yere sahip olmasının nedeni göçebe bir yaşam sürmesinden kaynaklanır. Ozanlar söz vasıtasıyla kendi eserlerinin yanı sıra başka halk şairlerinin eserlerini de halka yayarak kolektif bilinci tesis etmiş olurlar. Fakat bu şiirler şairlerin ağızından çıktıkları gibi kalmayıp zaman içerisinde değişime uğrayarak varlıklarını devam ettirmişlerdir. Daha sonraları söyleyeni bile unutilan bu şiirler milletin folklor hazinesine dâhil olmuşlardır (Kabaklı, 2006: 14). Türk düşünce hayatının taşıyıcıları ve anlatıcıları olan ozanlar, toplumun kolektif bilincinde bulunan anlatıları saz ve söz aracılığıyla gelecek kuşaklara aktarmışlardır.

Türk halk şiirinin hekim, büyücü, münecim, musikişinas, ozan, baskı, kam adlarını taşıyan kişiler tarafından tanrıya dua etmek, kurban sunmak, hastaları iyileştirmek noktasında şekillenmiş kafiyeli nazımlardır olduğu bilinir.

İslamiyet Öncesi Türk edebiyatında şiirin ve ozanların yerini tespit etmek konunun anlaşılması açısından önem arz etmektedir. İlk şiirin icrası ve muhtevası hakkında bilgi veren Köprülü'ye göre Türk şiirinin doğuşunda en önemli sebep dindir. Ortak bir inanca sahip olan Türk halkı, ayinlerde raks ederek bağırarak dini şiirler söylerler ve bu ayinlerde dönerek transa geçerler (Köprülü, 2014: 81). Av, hasat, toy törenlerinde Tanrı'ya kurban sunan ve dua eden ozanların ilk şiirlerinin konusu, Tanrı'ya yakarma olup şiirlerini bazı ritüel ve oyunlarla da süslemişlerdir. Yer yüzü

hakimiyetinin kendilerine verildiğine inanan Türkler, Tanrılarına müzikler eşliğinde kurbanlar sunarlardı (Ögel, 2011: 755).

“Eski Türklerin toplum yaşayışında av, avcılık ve av törenlerinin oldukça önemli ve kutsal bir yeri vardır. Türklerin ulusal totemi olan sığır (Yak), padişahın, hakanın ve devlet yöneticilerinin katılımıyla, yılda bir kez düzenlenen kutsal bir törenle avlanırdı. Ozanlar ve bahşiler, avdan sonra verilen tören ve ziyafetlerde hakanların avda gösterdikleri başarı ve kahramanlıkları terennüm ederlerdi. Şaman, ozan, kam ve baksilerin bu kutsal törenlerde müzik aletiyle (kopuz, davul) söyledikleri bu güfteler, Türk şiirinin ilk örnekleri sayılmaktadır.” (Aslan, 2010: 100). Nitekim şiirleri bir anlatı vasıtası olarak kullanan bu ozanlar, toplumun birlik ve bütünlüğünün sağlanmasında, insanlara dinî ve kahramanlık değerlerinin aktarılmasında önemli görevler yerine getirmişlerdir.

Aslan’a göre şiirin kaynağı, ilkel toplumların mitoloji ve dinî törenlerine dayanmaktadır. İnsanoğlu dünyaya geldikten sonra yeme, içme, korunma ihtiyacı nedeniyle doğayla yakın ilişkiler kurmuştur. Doğadaki değişim ve dönüşüme mantıklı çözümler getiremeyen insan, mitolojik inançlar geliştirerek tabiat olaylarını anlamlandırmaya çalışmıştır. Bu tabiat olaylarını görünmeyen güçlere, tanrılara, iyi ve kötü ruhlara bağlamışlardır. Bu minvalde bahsedilen güçleri hoşnut edip onlardan gelecek zararları engellemek için duygu ve düşüncelerini çeşitli hareket, mimik ve seslerle ifade etmişlerdir. Bu ritüellerde ellerini gökyüzüne açarak veya yerlere kapanarak, kendilerine iyilik ve kötülük edebilecek güçlere bazen korkudan bazen de sevinçten yalvararak, adaklar keserek ve hediyeler sunarak saygı göstermişlerdir. Yapılan bu ritüellerdeki raks, musiki ve büyülü sözler ilk Türk şiirlerini meydana getirmiştir (Dizdaroğlu, 1969: 12; Aslan, 2010: 97). Şiir, müzik ve raks birbirini tamamlayan unsurlardır. Şaman şiiri ahenkle seslendirirken müziğe başvurmuş ve müziğin neşvesiyle de dans ederek aşkın olanla iletişime geçmiştir.

İslamiyet’ten önceki ilk Türk şairleri, Göktanrı, Maniheizm ve Burkan dinlerinin etkisi altında şiirlerini meydana getirmişlerdir. Aprınçur Tigin, Kül Tarkan, Singku Seli Tutung, Ki-ki, Pratyaya-Şiri, Asıng Tutung, Çısuva Tutung, Kalım Keyşi adı bilinen ilk Türk ozanlarıdır (Arat, 1986: XI-XV). Bu şairlerin şiirleri dinî içerikli olup Tanrı sevgisi ve onun yakınlığını kazanmak isteyen insanların samimiyet dolu ahenkli sözlerinden meydana gelmektedir.

I.1.2. İlk Şiirlerin Konuları ve İcrası

Şiir, musiki, heykel, resim, mimari ve raks, ilk olarak dinî bir amaçla ortaya çıkmış ve uzun süre de bu dinî özelliklerini korumuşlardır. Aynı şekilde şiirlerinde ilk olarak dinî ilhamla söyleyen halk şairleri, sonraları din dışı konulara da yönelerek toplumsal ve bireysel konularda şiirler söylemişlerdir.

İlk toplumlarda duyguları ifade etme tarzı raks şeklinde olup şiir ve musiki aynı kaynaktan beslenmekteydi. Şiir ile musiki rakstan ayrıldıktan sonra da ilişkilerini devam ettirmişlerdir. İlk şiirler bir musiki aleti eşliğinde dile getirilmiş ve bireye değil topluma hitap etmiştir (Köprülü, 2014: 102). Zira sözlü geleneğin olduğu bu dönemlerde şiir bir eğitim ve öğretim aracı olarak ozanlar tarafından kullanılmaktaydı. Ozanlar dinî ve diğer sosyal ritüellerde dans eşliğinde transa geçip Tanrı ve insan arasındaki ilişkinin iyileşmesi hususunda sanatlarını icra etmişlerdir.

Dinî içerikli olan ilk şiirler, sonraları hem bireysel hem de toplumsal konuları işlemiştir. Zira dinî yapıdan kurtulan ilk şiirler, bir hükümdarın hayatını ve kahramanlıklarını anlatan destan şekline bürünmüştür. Bundan dolayı Türk hakanları, kahramanlıklarını anlatmaları için ozanları himayeleri altına almışlardır.

İlk “Bahşı-ozan”lar dinî ayinlerde kendilerinden geçerek transa girdiklerinde tepinip sıçarlardı ve bu esnada ağızlarında da bir takım şiirler okurlardı. Bu şiirleri söylerken ozanlar genellikle çalgı aleti kullanırlardı. Özel bir bestesi ve kendine has bir üslubu olan bu şiirler Türk şiirinin en eski örnekleridir (Köprülü, 2014: 103; Dizdaroğlu, 1969: 14). Dans eşliğinde bazen dinî bir ritüelde bazen de sığır ve şölenlerde ozanlar şiirleri muhtelif enstrümanlarla icra etmişlerdir.

Eski Türk ordularında hükümdarın çevresinde mutlaka ozanlar yer alırdı. Bu ozanlar okudukları şiirler ve çaldıkları kopuzlarıyla orduyu heyecanlandırır ve tüm milletin kahramanlık duygularını harekete geçirirlerdi. Savaş meydanlarının şairleri sadece askerlerin kahramanlıklarını dile getirmezlerdi aynı zamanda onların ölümlerinden duydukları üzüntüleri de mersiyeleleriyle anlatmaktaydılar (Köprülü, 2014: 104). Ozanlar ilk olarak dinî konularda sanatlarını icra edip şiir okurlarken sonraki dönemlerde gerek merkezî devlet otoritelerin kurulması gerekse ozanların saray çevresinden destek görmesi ve itibar kazanmasıyla şiirin konusu dinî olmaktan çıkmış, toplumsal ve ferdî bir alana kaymıştır.

“Musıkî şiiri evrensel ve ölümsüz kılar. Bestelenmiş şiirler, milletlerin dilini arkaik hâliyle koruyan canlı bir müze gibidir. Bir şiir yazıldığı devirde ne kadar yüksek

kültürün ürünü olursa olsun, tarihi süreçte halkın hafızasında uzun süre korunamaz. Ancak mükemmel besteyle örtüşme şansını yakalayan bir şiir, müzik sayesinde koruma altına alınır.” (Alvan, 2016: 17). Saray çevresinde kendisine bir hayat alanı açan ozanlar, şiirlerinin müzikle olan eşsiz ahengi, kahramanlık konularıyla da askerlere savaşta moral vermekle birlikte kahramanlık destanlarının yazılması ve okunmasına hizmet etmişlerdir.

Eski Türk ozanları, şeylan/şölen, sığır ve yuğ gibi törenlerin vazgeçilmezleridirler. Şeylan veya şölen adıyla ifade edilen bu kurban törenlerinde ozanlara önemli görevler düşmüştür. Ozanlar halkın bir araya geldiği bu eğlence ve matem günlerinde görevlerini icra ederlerdi. Göktanrı’ya kurban sunmak, dini içerikli şiirler söylemek ve bereketi sağlamak için raksetmek ozanların görevleri arasında yer alırdı. Büyücü- müzisyen ve şairlik gibi görevleri bir arada icra eden bu sanatçılar, günümüz âşıklarının ilk prototipiydi (Halıcı, 1985: 406). Âşıklık geleneğinin kaynağı Tanrıdağ’ının eteklerine kadar götürmek hiç şüphesiz doğru olacaktır. Zira ilk şiirin icracıları şamanlar, ozanların atalarıdır.

Orta Asya Türklerinin “bahşı” adını verdikleri ve günümüzdeki saz şairine denk gelen ozanlara Türkmenler “kam” derler ve çocukluklarından itibaren düşünceli olan, şiirler ve ilahiler söyleyen bu kimselerin görevi kötü ruhları korkutmaktır (İnan 2015: 71). Bir dönem Orta Asya da “kam” yerine “burhan-purhan” adlarını da kullanmıştı. Yine Türkmenlerin anlattıklarına göre Nadir Şah döneminde “purhan”lar delileri türkü söyleyerek tedavi ederlermiş (İnan 2015: 77). Tarihi süreç içerisinde ozanlar müneccimlik, hekimlik, musikişinaslık gibi pek çok görevi yerine getirirken takriben XII-XIII. yüzyıllardan sonra sadece şiir okuyarak birçok bölgeyi gezen ve gezdiği yerlerde gördüklerini, yaşadıklarını, duyduklarını anlatan böylelikle de kolektif belleğin taşıyıcısı olmuşlardır.

Yine Türk toplumlarında ozana başka adlar da verilmiştir. Örneğin ozana Tunguzlar şaman, Yakutlar oyun, Altay Türkleri kam, Kırgızlarda baksı ve Oğuzlarda ozan/uzan demişlerdir. Adları verilmiş olan bu sanatçılar sadece musiki ile ilgilenmemişler aynı zamanda hekimlik, musikişinaslık, sihirbazlık ve rakkaslık gibi birçok mesleği icra etmişlerdir. Ozanlar dinî ayinlerde çalgıları ile transa geçerek gökyüzündeki ilâhlara kurban sunmuş, iyi ölümlerin ruhunu gökyüzüne kötülerinkini ise yer altına göndermiştir. Birçok görevi yerine getiren ozanlar kötü ruhları insanlardan uzaklaştırmak, hastalıkları sağaltmak ve gelecekte haber vermek gibi hekimlik ve

müneccimlik işlerini yerine getirmekteydiler (Sakaoğlu, 2014: 25). Ozanlar geçmiş dönemlerde pek çok görevi yerine getiren bir din adamı, hekim, bilge iken takriben XI. yüzyıldan sonra sadece şiir okuyarak saz çalan bununla beraber savaşlarda kahramanlık destanları okuyan, hakanları öven topluma öncülük eden tek bir meslekte birçok önemli işi yerine getiren kişiler olmuşlardır.

İlk cemiyetlerde efsunculuk, müneccimlik, hekimlik, musikişinaslık yapan ozanlar sonraki dönemlerde bu görevlerinin birçoğunu bırakarak sadece kopuz ile şiir söylemişlerdir. Türkler İslam dinine geçtikten sonra sadece kopuzlarıyla şiirler söylemişlerdir (Köprülü, 2014: 97). Köprülü, ozanların zaman içerisinde pek çok işten ellerini çektiklerini ve yalnızca sanatkârlıklarını icra ettiklerini ifade etmiştir.

Selçuklu Devleti'nin ilk dönemlerinden itibaren edebiyatta görülmeye başlanan Arap ve Fars kültürünün etkisiyle Türk hakanları, ozanları korumuş ve desteklemişlerdir. Bundan dolayı ozanlar da müneccimlik, hekimlik gibi görevleri bırakmışlar ve sadece yalın bir dille kopuz eşliğinde şiir okuyarak hakanların kahramanlıklarını anlatarak varlıklarını devam ettirmişlerdir (Artun, 2011: 11; Aslan, 2010: 101). Teknolojinin gelişmediği, iletişim ve ulaşım araçlarının günümüzdeki gibi yaygın olmadığı dönemlerde ozanlar, halkı bilgilendiren, aydınlatan, yol gösteren birer mektep hatta birer eğitmen olmuşlardır. Nitekim sürekli hareket halinde bulunan bu kimseler şehir içinde ve ülke çapında haberlerin taşınması ve aktarılmasında önemli rol oynamışlardır.

Saraylarda kendilerine koruyucu bulan âşıklar, gelişmiş ve işlenmiş bir dille şiirler meydana getirmişlerdir. Hakkında bilgi sahibi olduğumuz tam anlamıyla bir âşık olan ilk Türk, Baykan (Bıkan)'dır. Kars'ı işgal eden ve adına da Kağan-ı Tatar dediği Timur'dan bahseden Baykan'ın şiiri, sekiz hanelik bir destan olup 1387 tarihinde yazılmıştır. Baykan/Bıkan adlı ozana mal edilen bu şiir de mahalli söyleyişin ağırlı hissedilmektedir (Sakaoğlu, 1989: 111) Halk tarafından itibar gören, sevilen ozanlar, sultanlar tarafından himaye edilmiş ve ozanlar aracılığıyla halk ve saray arasında adeta müşterek bir dil oluşmuştur. İşte bu yüzden ozanlar, sultanların yeniliklerini halka anlatmak için şehir şehir gezip kamuoyu oluşturarak halkı bilgilendirmişlerdir.

Saraylarda önemli konumlar edinenen ozanlar, önemli toplumsal görevleri yerine getirmişlerdir. Türklerin Anadolu akınları ve yerleşim süreci boyunca ozanlar, orduları şahlandırıp zaferleri dillendirmişler ve savaşların ön saflarında yer alarak askerlerin kahramanlık duygularını canlı tutmuşlardır. Türklerin Anadolu'ya

yerleşmesiyle beraber adları ister “baksı” ister “oyun” isterse de “ozan” olsun ellerinde kopuz olan bu halk şairleri, Anadolu coğrafyasında milli kültür mayasının tutmasına önemli hizmetler yapmışlardır. Onlar millî ve ananevi gelenekleri şiirleriyle nesilden nesille aktararak kültürün devamlılığını sağlamışlardır.

I.1.3. İslamiyet Öncesi Türk Şiiri

Anonim halk şiiri, Türk şiirinin tarihinin ilk dönemlerinde yaratıcısının bilindiği, fakat tarihi süreç içerisinde şiirin gerek Türklerin geniş bir coğrafyaya yayılması gerekse de tarihin zaman pergelinin açılmasıyla birlikte söyleyeninin unutulmasına bağlı olarak folklorun bünyesine katılmıştır.

Anonim halk eserlerinin tarihte hiç şüphesiz belli bir sahibi vardı. Fakat güzellikleri, sağlamlıkları ve halkın ortak zevkini ifade etmeleri nedeniyle kısa sürede geniş bir alana yayılması bu eserlerin ilk sahiplerinin adlarının unutulmasına neden olmuştur. Bu edebî eserler tarihî süreç boyunca farklı coğrafyalarda nesilden nesile aktararak değişip ve gelişip kendine yenilik katarak varlığını sürdürmüşlerdir (Kaya, 2014: 27). Zamansal açıdan ise sürekli olarak bu eserlerin bire bir oldukları gibi nakledilmemeleri, onların gerçekte kim tarafından meydana getirildiklerinin tespitini güçleştirmiştir. Ama Göktürk yazıtları ve Türklerin İslam’a geçmesiyle birlikte edebiyat sahasında verilmiş ilk eserler artık anonim değildir. Bu eserler yerleşik hayata geçmenin ve yazının bir ürünü olması dolayısıyla İslamî Türk edebiyatının ilk ürünleri olarak bilinmektedir. Bu eserler içerisinde anonim halk edebiyatı biçimlerini barındırmakla birlikte Arap ve Fars edebiyatının etkisiyle klasik edebiyat biçimlerine de yer vermiştir.

İslamiyet öncesi Türk ozanlar hakkında çok az bilgi bulunmaktadır. Türkler, -Karahanlı hakanı Satuk Buğra Han’ın emriyle- İslamiyet’e topyekûn bir geçiş yaptıklarında (M.S. 920 yılında), Arap ve Fars edebiyatı etkisiyle geçiş döneminin ilk edebî eserlerini de meydana getirmeye başlamışlardır. Bu dönemin eserleri aruz ölçüsüyle yazılmış olup içerisinde halk edebiyatının nazım şekli olan dörtlükleri de vardır. *Divanu Lüğati’t-Türk*, *Kutadgu Bilig* ve *Atabetü’l-Hakayık* bu geçiş döneminin mahsulleridir. Eski Türk şiiri hakkında ilk bilgileri yine bu eserlerden elde etmekteyiz.

İslam’a geçen Türklerin ilk dönem eserlerinden olan *Divanu Lüğati’t-Türk*, Türk şiirinin ilk anonim örneklerini günümüze taşımıştır. Kopuz ile sanatlarını icra eden ozanların “koşuk”, “kojan”, “takşut”, “ır”, “yır”, “küğ”, “şlok”, “kavi”, “padak” gibi farklı adları olan şiirler, *Divanu Lüğati’t-Türk*’de geçen anonim Türk şiirinin erken

dönem örnekleridir (Arat, 1986: XI). Bu yüzden Türk insanının dünya tasavvurunu ifade etmek ve onun yaşamı hakkında sağlıklı fikirler elde etmek için bu şiirlere başvurmak, tahlil etmek ve çıkarımda bulunmak önemlidir.

Eski Türk şiiri üzerine inceleme yapan Arat'a göre Türk şiirinin ortaya çıkış koşullarının aydınlatılması için VIII-XIII. yüzyıllar arasında Mani ve Buda kültür çerçevesinde üretilmiş olan şiirlere bakılmalıdır. Ancak Türkler İslam kültür halkasına katıldıktan sonra Mani ve Buda kültür çevresinden uzaklaşmıştır (Arat, 1986: X). Dinler, milletlerin hayatlarında değişiklik yapan en radikal unsurdur. Türkler dinlerini değiştirmekle birlikte dünyaya bakışları da etkilenmiştir. Yeni girdikleri dinin kaidelerine uyan Türkler, düşünüş ve yaşayış dünyalarını da bu ekseninde dönüştürmüşlerdir.

Anonim Halk şiiri türleri mani, türkü, ağıt, ninni, düzgü, bilmece, tekerlemedir (Kaya, 2014: 29). Temel birimi hece ölçüsü olan bu türler, halk diliyle söylendiği için yabancı kültürlerin etkisinden uzaktır. Musiki eşliğinde besteli olarak söylenmesine bağlı olarak dili yalın ve açıktır. Hece ölçüsüyle yazılan bu şiirler, Türk insanının düşünce dünyasını, yaşama biçimini, bireysel ve toplumsal sorunlarını ele alır (Artun, 2011: 16). Sözlü gelenekte insanın düşünce dünyasını aktaran temel vasıta şiirdir. Bu şiir halkın konuştuğu dille hayat bulmaktadır. Ağdalı ve mecazlı anlatımlara rastlanılmaz. Şaman/baksı/ozanın asıl amacı yaşadığı topraklar üzerindeki halkına insanî, örfî ve ahlaksal değerleri anlatmaktadır. Bu değerleri anlatmakta eğitici, ezberlenebilir bir vasıta olması dolayısıyla şiir dilini kullanmıştır.

1.1.4. İslami Dönemde Türk Şiiri

Anonim, tekke ve âşık şiirinin temel nazım birimi dördlüktür. Fakat Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle beraber bazı eserler de aruz ölçüsü de kullanılmaya başlanmıştır. Anonim halk şiirinde hâkim olan dördlük yapısı, *Divanu Lügati't Türk*, *Kutadgu Bilig* ve *Atabetü'l-Hakâyık* gibi Türklerin İslam dini etkisinde ele aldıkları geçiş dönemi eserlerin de görülmektedir. Bu eserler aruz ölçüsü kullanılarak kaleme alınmış olmasına rağmen eserde, hece ölçüsüyle yazılmış şiirler de bulunmaktadır.

Türklerin İslamiyet'e geçmesiyle birlikte düşünce dünyaları değişmeye başlamıştır. Gök Tanrı inancına sahip olan Türkler, İslam dininin pratik hayata getirdiği kolaylık ve değerlerin korunmasına yönelik dikte ettiği kutsiyet, bu dinin Türkler arasında hızlıca yayılmasına zemin hazırlamıştır. Nitekim İslam'da da tek bir yaratıcı

inancı olması, ailenin kutsal sayılması, birlik ve barışa önem verilmesi Türklerin Müslüman olmalarını kolaylaştırmıştır. İslam dinine geçen Türk boyları düşünce dünyalarıyla birlikte edebiyat sahalarında da önemli değişiklikler yapmışlardır. Bir anlatı aracı olarak şiirler hikemi söyleyişe dönüşmüştür. Bu hikemi şiirler, hem aruz hem de hece ölçüsüyle yazılmıştır. Her iki ölçünün de kullanılması bu eserlerin geçiş dönemi özelliğini yansıtmakta olduklarını göstermektedir.

Anonim halk edebiyatı üzerine çalışmalar yapmış olan Kaya'ya göre bu edebiyatın ürünlerini iki başlık altında tasnif edebiliriz. Şekilsel bir ayrıma dayanan bu tasnif, manzum ve manzum-mensur olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Manzum kısmı oluşturan şiirler; mani, türkü, ağıt, ninni ve düzgü olarak sınıflandırılır. Manzum-mensur kısmı; bilmece, tekerleme olarak tanımlayabiliriz (Kaya, 2014: 29).

Anonim halk şiiri, mani, ninni, ağıt, türkü, bilmece ve tekerleme başlıkları altında incelenebilir (Aça, 2017: 243). Böyle bir tasnif yapan Aça, manzum ve kafiyeli olan “dua-beddua/aklış-kargış”ları anonim halk şiiri içinde değerlendirmemiştir.

I.2. Tekke Şiiri

Şamanist inanç sistemine göre yaşayan Türkler, İslam dinine geçmekle beraber bazı ananevi ve kültürel değerlerini İslam inanç sistemi ile bağdaştırarak devam ettirmişlerdir. Ozanlık da bu inanç sisteminin temel taşlarından bir tanesidir. Şamanist dönemde Tanrı'ya kurban adama, hekimlik ve müneccimlik işlerinin yansira telli veya vurmali çalgılarla şiir ve dua okuyan baksılar, İslam'a geçmekle beraber artık dinî duyguları anlatmak için basit ve sade bir dil kullanan derviş ozan olmuşlardır. “8. Yüzyıldan itibaren İslam uygarlığı ortamında Arap düşüncesi ve Fars teknik ve estetiği ile oluşup gelişen divan şiirinin, dönemin kültür ve edebiyat çevrelerinde yayılmaya başlamasıyla gözden düşen halk şiiri, geleneklerine bağlı halk toplulukları arasında, tekkelerde ve asker çevrelerinde varlığını sürdürmeye çalışmıştır. Tekke ve tarikat çevrelerinde yetişen ve tanrı aşkıyla dolu, tanrıya âşık mutasavvıf şairler, din ve tasavvufu anlatan nefes ve ilahilerini mistik bir hava/makamla terennüm ederlerdi. Bundan dolayı zamanla bu mutasavvıf şairlere “âşık” denmeye başlandı. Daha sonraları kahramanlık başta olmak üzere hemen her konuda saz çalıp türkü söyleyen bütün halk şairleri veya saz şairlerine âşık adı verildi” (Aslan, 2010: 103). Aslan tekke çevresinde kurulan bu şiirin konusunu tasavvuf öğretisinin oluşturduğunu, şairine de âşık denildiğini ifade etmiştir.

Özetlemek gerekirse Anadolu'nun Türkleşme süreci boyunca derviş ozanlar ordulardan önce göçler yaparak gönül fetihleri gerçekleştirmişlerdir. Bu ozanların menşei Orta Asya'da şaman, baksı, kam, bahşı adlarıyla telaffuz kişilere dayanmaktadır. Türklerin millî ölçüsü hece ölçüsüyle şiirler yazan ozanlar, toplum hayatından seçtikleri konuları yine toplumun diliyle saz eşliğinde sözlü gelenek içerisinde dile getirmişlerdir. Türklerin İslamiyet'e geçişleriyle beraber dinî konuları da bir öğreti olarak şiirlerine işleyen ozanlar, XV. yüzyılın sonunda kendi hayatlarından ve aşklarından ilham alarak bireysel ve toplumsal konulara ağırlık veren şiirler söylemişlerdir. XVI. yüzyılda ozanın yerine bireysel konularda şiir yazmanın yansira toplumsal konulara değinen ve dinî-tasavvufî konulardan kısmen uzaklaşan âşıklar görülmektedir. Âşıklar vasıtasıyla kopuz ve vurmali çalgılarla irticalen şiir söylemeye ve atışmaya dayanan âşıklık geleneği, geçmişten günümüze kadar sürekliliğini devam ettirmektedir.

1.2.1. Tekke Edebiyatının Kaynakları ve Anadolu'da Gelişimi

Her edebiyat kendisini üreten toplumun geçirdiği siyasî, sosyal ve ekonomik değişimlerden etkilenir. Örneğin M.S. 920 yılında Satuk Buğra Han'ın liderliğinde İslam'a geçen Türkler düşünce, fikir ve inanç noktasında İslam dininin tesirinde kalarak yeni edebî mahsuller meydana getirmişlerdir. Türkler bu geçiş dönemi eserlerinde eski şamanist inanç sistemi ile yeni geçtikleri İslam dinini kaynaştırmışlardır. Gerek "*Kutadgu Bilig*" gerek "*Divanü Lügati't-Türk*" gerekse de "*Atabetü'l- Hakâyık*" Şamanist inanç sisteminden İslam'a geçen Türklerin hem dinî hayatta hem de kültürel hayatta nasıl farklılaştıklarını gösteren eserlerdir.

Moğolların Türkistan, Merv, Buhara, Semerkant gibi birçok Türk memleketini yağmalamaları, bu şehirlerde yaşayan farklı pekçok meslek sınıfından insanın Anadolu'ya göç etmesine neden olmuştur. Moğolların zulmünden kaçan esnaf sınıflarının ve bilim insanlarının yanı sıra ata, baba, derviş adlarıyla bilinen ozanlar da Anadolu'yu yol tutmuşlardır. Bahsedilen coğrafyalarda tasavvuf hareketiyle tanışmış olan Türk ozanları, Anadolu topraklarına tasavvufu yaymışlardır. Daha sonrasında Anadolu'ya göçle beraber tekke çevresinde yetismeye başlayan ozanlar, İslam öğretisini konu alan şiirler yazmışlardır.

Tekke muhitinde yetişen ozanların ve âlimler arasında musikinin, şiirin yasak olup olmadığı konusunda bazı tartışmalar ortaya çıkmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'de şiir ve musikiyi haram kılan ayetler yer almamaktadır. Hadislere bakıldığında ise şiir ve

musikiye cevaz verenler olduğu gibi cevaz vermeyenler de vardır. Musiki ve şiirin cevaz olduğunu belirten hadisler sahih iken vermeyen hadisler zayıf ve ihtilaflıdır. Musikiye cevaz verilip verilmediği yönündeki tartışmalar halk şiirinde de kendisini göstermiştir. Rind ve zahit çatışması bu tartışmanın şiirdeki ve sanattaki sembolleridir. Rind-meşrep şairler ve musikişinaslar, dinî kuralları göz ardı etmekle suçlayan zahitler, ibadetin şekilciliğinde kalmakla, ilahî nizamın ritmik varoluşunu anlamakla ve ilahî aşkı yansıtan şiiri görmezlikten gelmeleriyle rind şairler tarafından eleştirilmişlerdir (Alvan, 2016: 25). İslam dinî insanları hikmetle eğiten, onları yönlendiren şiire karşı değildir. Çünkü Hz. Peygamber de sahabeden Ka'b b. Zühre'ye şiir okuduğu için hırkasını hediye etmiştir (Ayvazoğlu, 2013: 43). Şiirden hâsıl olan hakikate sözcü olmasıdır. Gerçeği saptıran, insanları aldatan şiir ise yasaktır.

İslam âlimleri musiki ile ilgilenmiştir. Bu âlimlere göre *“Musikî ve şiir âşığın aşkını arttırır, bu yüzden helaldir. Fâsığın ise fışkını arttırır, onlara haramdır.”* diyerek görüşlerini yine şiirsel bir dille ifade etmişlerdir. Şiir ve musikinin câiz olduğunu savunan mutasavvıflar ve âlimler aynı safta yer almış ve aynı görüşü paylaşmışlardır. Mutasavvıflar tekkede şevk ve aşkı arttıran bir vasıta olarak şiiri ve musikiyi kullanırken âlimler ise musikide kâinattaki ilahî kaynağı aramışlardır (Alvan, 2016: 28). Semazenler nasıl müzik eşliğinde aşkla dönüyorlarsa Kadirîler, Nakşibendîler, Rûfâîler gibi birçok tarikat da sufiler şiir ve musiki eşliğinde cezbeye gelmişler ve ritüellerini bu iki unsur eşliğinde gerçekleştirmişlerdir.

XI. Yüzyılda Türklerin akın akın İslam'a geçişiyle beraber halk ozanları şiirlerinde İslami öğretileri de işlemeye başlayarak, dinî-tasavvufî edebiyatının oluşumuna katkı sağlamıştır. Bu anlamda Ahmet Yesevî, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli gibi şair-dervişler şiirlerinde dini öğretileri işlemişlerdir. Anadolu'da tekke çevresinde şekillenen bu tasavvuf şiiri müzikle birlikte terennüm edilmiştir. Nitekim halk ozanlarının yazdığı ilahiler tekkelerde, camilerde, zikir meclislerinde musikiyle birlikte okunmuştur (Bilgin, 2016: 31; Durbilmez, 2016: 21). Hacı Bektaş Veli Hz. şiirleri cemlerde, Yunus Emre'nin şiirleri camilerde, tekkelerde, ramazan programlarında sıkça okunduğu günümüzde de görülmektedir.

Türkistan'ın Yesi şehrinde doğup dinî bir eğitim aldıktan sonra tasavvuf mecrasında yol alan Ahmet Yesevî gerek hikmetli konuşmalarıyla gerekse ahlakî, dinî değerleri konu alan şiirleriyle kendisine intisap etmiş birçok ozan ve şairi etkilemiştir. Kendisinden sonra da onun fikirleri bu şahıslar tarafından “Yesevilik” adıyla bilinen bir

tarikât vasıtasıyla yayılmaya çalışılmıştır. Türkistan’da hayat bulup adeta suya atılan bir taşın yaydığı dalga gibi merkezden çevreye doğru genişleyen tasavvuf şiiri çok kısa sürede Anadolu’ya yayılmıştır.

“Tekke şiirinin ilk ortaya koyucusu ve ilk örneklerini veren mutasavvıf-şair olarak kabul ettiğimiz Yesevî’nin ortaya koyduğu tasavvufî umdeler onun halife ve dervişleri vasıtasıyla Anadolu’ya da getirilmiş Tekke şiiri geleneğinin Anadolu’da ortaya çıkması ve yayılması tabiatıyla Ahmed Yesevî’den mülhem olmuştur.” (Güzel, 2013: 268). Pir Ahmet Yesevî’nin şiirlerini ve hikmetlerini dinleyen/okuyan ozanlar Anadolu’nun gönül kapılarının açılmasını sağlamışlardır.

XI. yüzyılda İslâm’ın ahlaki yaşayış ve değerlerini dörtlükler şeklinde halkın anlayacağı bir sadelikte dile getiren Türk atası Ahmet Yesevî, tekke ve tasavvuf şiirinin ilk kurucusudur. Onun Türkistan da yetiştirdiği müritleri ozanlar, hocalarının sade ve hikmetli söyleyişlerini dillerine destur edinerek dinî değerleri ve öğretileri konu alan şiirleriyle tasavvufu Anadolu’ya taşımışlardır.

XII. Yüzyılda Orta Asya’dan Anadolu’ya göç hareketini devam ederken Türk ozanları, İslâm’a geçmekle birlikte açık ve sade bir dille dinî öğretileri halka aktarmaya çalışan dervişlere dönüşmüşlerdir. Bu dervişler, “ata, baba” gibi unvanlarla şiirler yazmışlar ve Tekke-Tasavvuf edebiyatının Anadolu topraklarında kurumsallaşmasına katkıda bulunmuşlardır.

Tekkelerin bilgi, kültür yönünden her insana hitap ediyor olmaları, onların toplumda itibar görmelerini sağlayan önemli bir etmendir. Zira tekkeler Osmanlı’da günümüzdeki okulların görevini yerine getirmişlerdir. Bu tekkelerde yetişen şairler de tasavvufu halka yayan öğreticilerdir. Hece ölçüsünü ve sade bir dili kullanan ozan-şairler gerek şiirleriyle gerekse öğretileriyle Anadolu’ya tasavvuf edebiyatının mayasını çalmış birer mutasavvıftırlar (Alkan, 1973: 4). Bunun nedeni derviş –ozanların insanları vahdete, birliğe, kardeşliğe, paylaşmaya çağırmasıdır. İnsanlar arasında gönül bağı kuran ozanlara halkta itibar etmiş ve onların sözlerine kutsiyet atfetmiştir.

Baba, ata, derviş adlı ozanlar İslâm’ın birleştirici, saadet verici güzelliklerini konu alan şiirleriyle Allah’a muhabbet ve sevgiyle ulaşmanın yollarını gösterirlerken, İslâm dininin yasaklarını da halka anlatıyorlardı (Güzel, 2013: 267). Türkler arasında sözlü kültür ve etkileşim yaygındır. Çünkü onları bilgilendiren, aydınlatan, geçmişten ve gelecekte haber veren ozanlardır.

Aynı zamanda bu ozan-dervişler önemli bir misyon yüklenmişlerdi ve onlar Anadolu'nun kapılarını gönül fethi yoluyla açmaya çalışıyorlardı. İslam'ın insan sevgisini, Müslümanlığın erdemlerini, din kardeşliğini ifade eden ve ordulardan önce hareket ederek karşılaştıkları halklara anlatanlar ve onları ikna edenler bu Türkmen ozanlardı. Sade ve anlaşılır bir dil kullanmaları, hece ölçüsüne bağlı şiirleriyle İslam dininin güzelliğini halka anlatmaları, bu ozanların saygı görmesini sağlayan etmenlerdendi.

Anadolu'nun kapısını aralayan Osmanlı ordusu, yalnız teşkilatlı ordu ve askerlerle bu fetihlere yönelmemiştir. Çünkü halk kitlelerini etkileyen, fethi girişilecek memleketlerin katı direncini gönüllerindeki sevgileriyle kıran ve Anadolu'nun manevi kapısını açan derviş-ozanlardan yardım görmüştür.

“Birçok köylere ismini veren, elinin emeği ile ve alnının teriyle dağ başlarında yer açıp yerleşen, bağ ve bahçe yetiştiren dervişler ve daima garbe doğru Türk akını ile beraber ilerleyen benzerlerini doğuran zaviyeler ve bu zaviyelerin harbe giden, siyasi nüfuzlarını padişahların hizmetinde kullan(maları)... alakamızı celb etmek için birçok vasıflara haizdirler. Hele onların daha fazla yarı göçebe Türkmenler arasın telkinatta bulunuşu, köylerde yaşayışı, toprak işleriyle meşgul gözükmesi ve benimsemek için dağdan bayırdan toprak açması bu alakayı şiddetlendirmektedir” (Barkan, 1942: 295). Derviş ozanlar Anadolu'nun manevi fethini gerçekleştirirken dağ başlarını imar etmişlerdir. Bunların yanı sıra bu derviş ozanlar geçiş yollarındaki güvenliğini de sağlamışlardır.

Barkan'a göre ozan-dervişler Anadolu Ahileri, Horasan erleri denilen Abdalân-ı Rum yani “abdal” ve “baba” adını almış genellikle de Türkmen kabilelerine telkinatta bulunan ve özellikle Osmanlı padişahlarıyla bütün savaflara katılmış delişmen tabiatlı, garip tavırlı kimselerdir (Barkan, 1942: 290). Derviş ozanlar imar, inşa, inanç hususunda önemli hizmetler yerine getirirken savaflarda ön saflarda yer alarak orduyu cesaretlendirmişlerdir. Derviş ozanlar, inzibat ve asayiş sağlamakla beraber fetihleri kolaylaştırmak ve devletin kalıcılığını sağlamak için Anadolu da önemli görevler yerine getirmişlerdir (Gündüz, 1989: 89).

Günün saatini ezan vakitlerine göre tayin eden Türk halkı, Osmanlı Devletinde yatsı namazından sonra halk tekkelerde bir araya gelerek buralarda zikir, dini eğitim gibi konularda bilgi alıp irşat olurken aynı zamanda tasavvuf edebiyatının şekillenmesinde de önemli katkılar sağlamışlardır. Zira bu tekkeler sadece dinî eğitim

kurumları olarak değil aynı zamanda insanların bir araya gelerek sosyal bir cemiyet oluşturduğu ve kültür faaliyetlerin yaşandığı mekânlardır (Çobanoğlu, 2007: 23).

Ozan-dervişlerin yetişmeye başladığı tekke ve dergâhlar tasavvuf şiirinin şekillendiği mekânlardır. Buraların müdavimleri öyle sanıldığı gibi tektip değildir. Yalnızca şairlerin ve âşıkların, sanatkârların ve musikişinasların değil aynı zamanda esnafın ve bürokrasinin de katıldığı bu meclislerde, bir tarikata mensup olsun olmasın, herkes bu şiir ve hikmet ortamından faydalanmıştır (Alvan, 2016: 52). Tasavvuf şiirinin mekânı bu yerler birçok farklı sınıftan insanın bir araya gelerek canlı, samimi bir ilişki platformu oluşmasını sağlamıştır. Tekkelerde insanlar ilmi bilgilerle müşerref olmanın yanı sıra musiki ve şiirle sosyal, sanatsal yönlerini geliştirmişlerdir.

Bayrı, saz ve tekke şiirinin her şeyden önce ferdi birer mahsul olduğunu belirterek, ferdin izi ve emeği bu eserler üzerinde kolayca görülebileceğinin ifade eder. Zira bu eserler kitleden ve cemiyetten önce bir sınıf halka veya bir zümreye hitap ederler ve hitap ettikleri sınıfın ya da zümrenin dışında gelişme zemini bulamazlar (Bayrı, 1972: 84).

XIII-XV. yüzyıl Türk halk şiirinde tarikatlar etrafında dinî konularının işlendiği dönemdir. Yunus Emre ve Kaygusuz gibi şairler dini öğretileri şiirlerine almakla kalmamışlar aynı zamanda “âşık şiir”inin” şekillenmesine de zemin hazırlamışlardır. Bu dönemin ozanları anonim şiirin nazım ölçülerini ve biçimlerini kullanmakla birlikte İslam kültürünün etkisiyle aruz ölçüsünde de şiirler ve edebi eserler ele almışlardır (Boratav, 2016: 26).

“XII. yüzyıldan itibaren Türk toplumlarında yayılmaya başlayan tasavvuf hareketinin sonucunda ortaya çıkan tekkelerde ise ‘ozan’ artık dinsel veya tasavvufi öğretiyi yayma rolü üstlenmiştir. Osmanlı toplumunda da tekkeler, ibadetin ve tekke öğretisinin öğretildiği mekânlar olmanın dışında devlet yapılanması içinde doğrudan yer almadan, toplumda moral değerlerini ayakta tutmaya çalışan ve günlük yaşamın birçok ayrıntısını örgütleyen kurumlardı. Tekke şiiri de, yukarıda söylendiği gibi, özünde bir dinsel öğreti şiiriydi” (Kaygılı, 2007: 14). Tekke şiirinin asıl amacı hikmetle insanlara dini değerleri öğretmek ve onları aydınlatmaktır. Bu yönüyle şiir ve musiki insanların manevi yönlerini güçlendirmeye hizmet etmiştir.

I.2.2. Tekke Şiirinin Konuları

Tekke ve tasavvuf şiirinde dinî bir söylem hâkimdir. XI. yüzyılda Ahmet Yesevî ile Türkistan'dan başlayan ve sonrasında Anadolu'da temellerini Yunus Emre'nin, Mevlana'nın ve Hacı Bektaş Veli'nin attığı tekke şiiri, Türk topraklarında tasavvuf neşvesinin yayılmasını ve en büyük mutasavvıf sanatkârların yetişmesini sağlamıştır.

XII-XIII. yüzyıllar arasında Anadolu'da şekillenmeye başlayan tekke şiirinin konusu, İslam inancının ve akaitlerinin halka öğretilmesidir. Bu bağlamda Yesevî tarikatının verdiği icazetle İslam'ı göçebe Türklere anlatmaya çalışan baba, ata adlı ozanlar, şiiri bir eğitim ve öğretim aracı olarak kullanmışlardır. Tanrı'ya ulaşma yollarını, Hz. peygamberi, sahabeleri ve dinî olayları şiirlerinde açık, sade ve yalın dille halka aktarmışlardır. Tasavvufun insanı merkeze koyarak aşkla Tanrı'ya ulaşma yaklaşımını benimseyen derviş-ozanlar, hikmetli şiir söyleyişleriyle bir misyonerlik görevini yerine getirmişlerdir.

Tekke ve tasavvuf şiiri tarikatların öğretilerine yer vermekle birlikte başka konulara da ele almıştır: Allah ve peygamber sevgisi, sahabelerinin kahramanlıkları ve cihat ruhu, İslam'ın tüm insanlığı kapsayıcı ve birleştiriciliği, iyi bir insan ve ahlaklı birey olma vb.tasavvuf şiirinin genelinde işlenen konulardır.

Tekke ve Tasavvuf şiirinin türleri genel olarak ilâhi, nefes, nutuk, devriye, duvaz, şathiye, mersiye, deme (deyiş), hikmet şeklinde sınıflandırılabilir. Tekke şiiri genel olarak bu türlerde üretilmiş olup ozan-dervişler tarafından, tekke-zaviyelerin yanı sıra meydanlarda, mescitlerde müzik eşliğinde ezgiyle söylenmiştir.

Tarikatların öğretim aracı olan tekke ve tasavvuf şiiri, sufiler tarafından salikleri aşka getirmek için ezgi ile söylenmiştir. Zikir mescitlerinde zikirlerin dilinde hayat bulmuştur. İlahi aşkın eğitim/anlatım dili olan tekke ve tasavvuf şiiri zamanla şairini de âşık olarak adlandıracaktır.

I.3. Âşık Şiiri

I.3.1. Âşık Şiirinin Gelişmesini Sağlayan Sosyo-Kültürel Ortam

Türk edebiyatında âşıklık geleneğini İslamiyet öncesi ozanlık/baksı geleneğine bağlamak yaygın bir görüştür (Kaygılı, 2007: 13). İslamiyet öncesinde kam/bahşi/akıncı adlarıyla bilinen ozanlık, Türklerin İslam'a geçmeleriyle birlikte tekke etrafında şekillenen tasavvuf şiirine, daha sonra da âşık şiirine dönüşmüştür. Gerek bu ad değişikliği gerekse şiirlerin muhtevastaki değişiklik âşıklık geleneğinin tarih süreci

içerisinde adeta bir kartopu gibi büyüyerek, dönüşerek varlığına yeni unsurlar kattığını, geliştiğini ve uzun bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir.

Âşık edebiyatının geçmişi şamanlığa kadar götürülmektedir. Nitekim ilk şairler kam, şaman, baksı, oyun, akın, ozan adlarını taşımakla birlikte onlar geleneksel şairlik yapılarının yansira birçok görev üstlenmişlerdir. Azerbaycan, Anadolu ve Rumeli’de ozanlıktan âşıklığa dönüşümünün nedeni toplumun sosyal ihtiyaçlarının değişmesidir (Durbilmez, 2016: 19). Durbilmez, ozanlıktan âşıklığa geçişin Azerbaycan ve Anadolu’da benzerlik gösterdiğini, bu geçiş döneminde halk şairleri anlamında ozan, dede, ağsakal, varsağ, yaşıang, varsağı-gû adlarının kullanıldığını belirtmiştir. Buna ilaveten XIII. yüzyıldan sonra dinî ve tasavvufî konularda şiir yazan halk şairleri ‘âşık’ adını kullanmaya başladığını da ifade etmiştir. Âşıklık kavramı Türklere ait bir unsur olup saz ve söz söylen kimse anlamına gelmektedir. Çoğunlukla âşıklar sanatlarını icra ederken bir enstrüman kullanmaktadır. Bu çalgı şiirin müzikalitesini arttır iken dinleyicide hoş bir ruh nida bırakmaktadır.

Artun’a göre âşık tipi, XV. yüzyılda Anadolu’da ortaya çıkmıştır. Bu sanatçılar ozan, baksı ve kam adıyla bilinen şairlerin devamıdır. XV. yüzyılda Osmanlı Devleti’nin refah seviyesi yükselmiştir (Artun, 2011: 2) ve bu durum halkın yaşayış tarzında da kendisini göstermeye başlamıştır. XVI. Yüzyılda ise Osmanlı Devleti’nin sınırlarının dört kıtaya ulaşmasıyla birlikte halkın ekonomik refah seviyesi daha çok artmış, bu artış da toplumun dünyevileşmesine neden olmuştur. Kahvehaneler, bu dönemin dünyevileşen hayatının sosyal mekânını oluşturmaktadır. Tekkenin dinî ve uhrevi inanç felsefesinin aksine kahvehaneler, müdavimlerine dünya eksenli bir aşk ve eğlence hayatı sunarlar. Bu bağlamda âşık tarzı şiir geleneği, kahvehane mahfillerinde gelişmiş ve tematik olarak daha realist, ferdi ve toplumsal konuların işlendiği organik bir bütünlük oluşturmuştur.

“XVI. yüzyıldan sonra, din ve tarikat-dışı bir halk şiiri akımı güç kazanıyor; yüzyıllar ilerledikçe bu akımın temsilcisi olan adlarında sayısı artıyor; daha önceki dönemde rastladığımız biçim ve tür çeşitlenmeleri “Âşık Şiiri” dediğimiz şiir okulunu meydana getiriyordu” (Boratav, 2016: 26). Bu âşıklar tekke ve tarikat çevresinde meydana gelen şiirden uzak, konu ve öğreti olarak realist bir tutumla kişisel aşk ve toplumsal olaylardan beslenmiştir.

Osmanlı Devletinde şiir ve musikinin hayat bulduğu ve icra edildiği ortamlar kahvehanelerdir. Bu ortama katılanlar her kesimden insanın yer aldığı, sosyalleştiği sanat, musiki ve şiirle doğrudan ya da dolaylı ilgilenen kimselerdir (Alvan, 2016: 54).

Özkul Çobanoğlu kahvehanelerin âşıklık geleneğinin oluşmasındaki öneminden şöyle bahsetmiştir: “...başta Türkiye (Osmanlı) olmak üzere bütün İslam dünyasında Müslümanların dünyevi karakterlere hâiz mahiyette bir araya gelerek konuşup hoşça vakit geçirmelerini, dinlenmelerini ve topluca eğlenme adetlerini değiştiren, kısacası yeni hayat tarzı meydana getiren ve Türk halk kültürünü doğrudan etkileyip değişim ve dönüşümlere neden olan bir sosyo-kültürel kurumdur” (Çobanoğlu, 2007: 25). Bu bağlamda kahvehaneler birçok değişim ve dönüşüme mekân olarak aracılık yapmıştır. Bir diğer ifadeyle kahvehaneler ve buna bağlı gelişen âşıklık geleneği tekkelere bir alternatif olarak ortaya çıkmış yapılardır. Bahsedilen bu mekânda kendisine yer tutan âşıklar, dini konulardan çok dünyevî konularda şiirler söylemişlerdir. Kahvehaneler, Ramazan ayı geldiğinde donatılır ve çalgılı kahveler haline getirilir. Sohbet ve muhabbet mekânları olan kahvehaneler, halk kültürünün ve türkülerinin yaşatıldığı ve bir gelenek dâhilinde gelecek nesillere taşındığı ortamlardır (Kaya, 2009: 76).

Âşıklık geleneğinin oluşmasını sağlayan en büyük etmen hiç şüphesiz XVI. yüzyılda İstanbul’da açılmaya başlayan kahvehanelerdir. İnsanların bir araya gelerek âdeta sosyal bir cemiyet oluşturduğu bu mekânlar, sanatsal ve kültürel faaliyetlerinde canlı şekilde devam ettiği ortamlardır. Köyden kente başlayan göçle birlikte İstanbul’daki kahvehaneler, Anadolu’dan sazıyla gelen âşıklara bir mesken olmuştur (Halıcı, 1985: 9-11). Kahvehanelerin işletenleri genellikle Bektaşî olup kahvehanelerde Karagöz oynatmak, meddaha halk hikâyesi anlattırmak ve muamma sorup şerh ettirmek bu mekânların en belirgin özelliklerindendir (Alvan, 2016: 55). Kahvehaneler geleneğin unsurlarının aktarılmasında önemli mekânlar olmuşlardır. Nitekim bu mekânlar Karagöz, Meddah, gibi geleneksel halk tiyatrosunun varlığını devam etmesini sağlarken âşıklık geleneğinin gelişmesine ve yayılmasına olanak sağlamıştır.

XVI. yüzyıldan sonra din ve tarikat-dışı bir halk şiiri akımı güç kazanarak, âşık şiiri oluşmaya başlar. Zaman ilerledikçe bu akımın temsilcisi âşıkların sayısı çoğalır (Boratav, 2016: 26). Bu âşıklar tekke ve tarikat çevresinde meydana gelen şiirden uzaktırlar, konu ve öğreti olarak daha realisttirler. Şiirlerinde beşerî aşka ve toplumsal olaylara yer verirler.

Âşıklık geleneğinin teşekkül ettiği kahvehane ortamı, tekke edebiyatının huşu ve hayatının geçiciliği anlayışının aksine; dünyalık hayattan tat almayı, ânı en güzel ve en eğlenceli şekilde kullanma düşüncesini cemiyete vermiştir (Özdemir, 2017: 160). Bu durum âşıklık geleneğinin tekke ve tasavvuf edebiyatından uzaklaşmasına da yol açmıştır. Âşıklık geleneği gerek işlediği konularıyla gerekse dünyeviliğiyle kendine has bir tarz, üslup oluşturmuştur (Çobanoğlu, 2007: 24). Tekke ve tasavvuf şiir geleneğinin uhrev yönünün tam aksine âşık şiiri, zamana hitap ederek bireysel ve toplumsal konulara yer vermiş ve şiire dünyevî bir söylem kazandırmıştır.

“XVI. ikinci yarısında kahvehaneler, tekkelerin karşısında bir nevi alternatif Müslüman –Türk sosyal kurumu olarak belirir ve Tekke’nin topluca eğlenmek ve çeşitli sosyo-kültürel faaliyetlerde bulunma ve sosyo-kültürel hayatı, halk kültürü bazında denetle tekelini kırar” (Çobanoğlu, 2007: 23). Çobanoğlu, Tekke edebiyatı bünyesinde oluşan dinî edebiyatın aksine ferdi hayattan ve toplumsal konulardan hareketle şiir söyleyen ozanların, âşıklık geleneğini kahvehane mahfilinde nasıl meydana getirdiklerini ifade eder. Zira tekkelerdeki dinî ayinlerde söylenen ilahiler yerine; artık kahvehanelerde âşıkların dile getirdiği beşerî aşk ve sevdâ serüvenlerini konu alan şiirler saz eşliğinde icra edilmektedir.

XVI. yüzyılda ozanlar yerlerini adına âşık denen ve sazla hem ferdî hem de toplumsal konuları işleyen şairlere bırakmışlardır. Bu âşıklar kişisel aşklarını ve problemlerini şiirlerle dile getirmenin yanı sıra toplumsal konularda halkın sözcüsü olmuşlardır (Özdemir, 2017: 148). Âşıklar halkın sözünün temsilcileri, gönül yangınlarının teselli edicileri olup Hakk’a ve halkına sevdalıdırlar. Söz ustaları olmanın yanında dilimizin ve kültürümüzün taşıyıcılarıdır. Öncelikle usta malı deyişler çalarak sanatlarını icra etmişler sonraları ise yaşamları dolayısıyla edindiklerini şiir biçiminde saz vasıtasıyla dile getirmişlerdir (Şenocak, 2014a: 115). Âşık, saz ve şiir ayrılmaz bir bütünlük oluşturmaktadır. Şiir âşığın kâhin yönünü, saz sanatkârlığını, musiki ise üçünden müteşekkil âşıklığını ortaya koymaktadır.

Âşık edebiyatı ve onun geleneği, Türk halk kültürünün temel yapı taşıdır. Sözlü kültür bağlamında Türk kültürün gen haritası, Türk kimliğinin sağlıklı şifreleri, “şamanın, ozan-baksının” Anadolu’daki devamı olan âşıklar tarafından taşınmış ve taşınmaya da devam etmektedir (Özdemir, 2017: 146). Türk kültürünün, kimliğinin, hayat felsefesinin taşınmasında, yaşatılmasında âşıklar önemli görevler yerine getirmektedir. Türk milletinin kültürel mirası, kolektif bilinci, değerleri bu

ozanlar tarafından sağlıklı bir şekilde gelecek nesillere aktarılmaktadır. Diğer bir ifadeyle âşıklık geleneği, Türk kültür mirasını ve kalıtım şifreleri geleceğe taşımakta ve yaşatmaktadır.

Âşıklar, sevda şiirlerinden ve yaşanmış aşk hikâyelerinden beslenmişler ve irticalen şiir söylemeleriyle geleneği canlı tutmuşlardır. Âşıklar şiir yazmazlar, söylerler irticalen şiir söylemek da onların en belirgin özelliği olmuştur (Boratav, 2016: 25). Âşıklar şiirlerini sazla icra ederler. Bu sanatçılar kendi şiirlerinin yanı sıra ustalarının ve başka şairlerin de şiirlerini çalıp söylerler. Bu yönden âşıklar, eli kopuzlu ozanların devamıdır. Öyle ki halk şairini sazından ayıramayız. Klasik şairleri divanlarından, kalem şuarası şairleri cönklerden ve mecmualardan, âşıklar ise sazları ve söyleyişlerinden tespit edilebilir. Keramet sazda mıdır sözde midir? Anlaşılamaz. Âşıklar sazlarına gözleri gibi bakar, korur ve ona değer verirler (Kabaklı, 2006: 13). Saz, âşığın âdeta yol arkadaşıdır. Âşıklar kullanarak şiirlerine söyleyiş ve ritim güzelliği kazandırır. Saz eşliğinde şiirini söyleyen âşıklar, sadece söylemezler aynı zamanda çalar ve çağırırlar (Boratav, 2016: 25). Bundan dolayı doğrudan şiir okumaya dilden söylemek; çalgı aletiyle sözlerine güç katarak söylemeye de telden söylemek demişlerdir. Âşıklık geleneğinin temsilcileri, toplumun yaşam felsefesini değişik türlerde aktaran, anlatan insanlardır (Fazlıoğlu, 2015: 192).

Artun, âşıkların temel özelliklerini şöyle belirtmiştir: Saz çalmak, usta-çırak ilişkisi içerisinde yetişmek, doğaçlama şiir söyleyebilmek, atışma yapabilmek ve bâde içmiş olmak (Artun, 2011: 2). Doğaçlama şiir söyleme, âşıkların en belirgin özelliğidir. Onlar yaşadıkları, gördükleri şeylerden ilham alarak her ortamda ve her konuda doğaçlama yapabilirler (Özdemir, 2017: 159). Zira güçlü bir âşığın şiirinin etkisini arttırmak için saza, atışma yapabilmek için doğaçlama şiir söyleme yeteneğine ve halk nezdinde sıradan bir şair olmadığını göstermek için de bade içmeye ihtiyacı vardır.

“Halk arasında büyük rağbet gören âşık, hem yaratıcı hem de icracıdır. O, dizdiği şiiri, türküyü çağdaşlarından veya eski âşıklardan aldığı geleneği, söylediği bir türküyü gelecek kuşaklara da aktarma görevini üstlenir. Bu edebiyatta musikinin önemli bir yeri vardır. Her toplumda sanat yaratma çağlarında şiir müzikle birlikte anlatılmıştır. Âşıklar, kendilerinden önce mevcut olan beste ve musiki üsluplarında bazen yeni makamlar, değişiklikler meydana getirdikleri gibi bazen de eski usul ve gelenekleri aynen sürdürmüşlerdir” (Artun, 2011: 4). Âşıklar ilk olarak usta malı şiirleri söyleyerek şiire başlarlar. Fakat zaman içinde yetkinlik kazanan âşık, kendi

şiiirlerini de okumaya başlayacaktır. Bununla birlikte âşıkklar her ortamda sanatlarını icra ederken ilk olarak usta malı söylemeleri onların okullarını bildirmek ve ustalarını anmak açısından önemlidir.

Âşıkklar şiiirlerini sazla icra ederler. Bu sanatçılar kendi şiiirlerinin yanı sıra ustalarının ve başka şairlerin de şiiirlerini çalıp söylerler. Bu yönden âşıkklar eli kopuzlu ozanların devamıdır. Klasik şairleri divanlarından, kalem şuarası şairleri cönklerden ve mecmualardan, âşıkkları ise sazları ve söyleyişleriyle cönklerden ve gelenek içerisindeki yerlerinden hareketle tespit ederiz.

Kahvehaneler âşıkklar için gerek kendi yetenek ve sanatkârlıkları bir cemiyete aktarmalarını sağlamaları için uygun bir ortam olurken gerek insanları eğlendirmeleriyle âşıkklara kazanç kapısı olmuştur. Dolayısıyla âşıklık geleneğinin şekillenmesinde kahvehane önemli bir mekândır.

“Anadolu’daki kahvehanelerde tıpkı meşk usulündeki gibi, âşıkklar fasıl yaparken usta-çırak ilişkisi içinde belli bir eğitim alıyordu. Âşığın ahlakî ve meslekî kariyerlerini muhafaza etmesi çok önemliydi. Bu fasıllarda meslek pîrlerini hayır dua ile anmakla başlayan ve 12 burca karşılık gelen fasıla başlarken saz eşliğinde münacaat, na’t, mersiye ve medhiye okumak adetti.” (Alvan, 2016: 55). Özetlemek gerekirse kahvehane, âşıklık geleneğinin şekillenmesi ve günümüze kadar gelmesine katkı sağlamış önemli bir eğlence mekânıdır.

XVI. yüzyılda ozan adı yerini saz eşliğinde ferdî ve toplumsal konuları işleyen âşıkklara bırakır. Âşıkklar öncelikle usta malı deyişler çalarak sanatlarını icra ederken, sonraları hayatlarından konu edindikleri şiiirlerini saz vasıtasıyla şiiirlerini dile getirmişlerdir. Bu âşıkklar, halkın sözünün temsilcisi, gönül yangınlarının teselli edicisi, Hakk’a ve halkına sevdalı, söz ustaları olmanın yanında dilden ve telden kültürümüzün taşıyıcısı olmuşlardır (Şenocak, 2014a: 115). Âşıkklar, kolektif belleğin nesilden nesile aktarılmasını sağlayan önemli kişilerdir.

Her dönem hiç şüphesiz siyasi-sosyal ve kültürel olarak döneminin edebî anlayışına tesir eder. XVI. yüzyıl da böyle bir dönemdir. Osmanlı Devleti’nin sınırlarının dört kıtaya ulaşmasıyla birlikte halkın ekonomik refah seviyesi artmış, refah seviyesindeki bu yükseliş, toplumun dünyevileşmesine neden olmuştur. Kahvehanelerde bu dönemin dünyevileşen hayatın halk nezdinde sosyal eğlence mekânını teşkil etmektedir. Zira kahvehaneler müdavimlerine Osmanlı halkının sosyal hayatında tekkenin dinî ve uhrevî inanç felsefesinin aksine dünya eksenli bir aşk ve

eğlence hayatı sunmuşlardır. Bu bağlamda Âşık tarzı şiir geleneğinde tematik olarak realist, ferdî ve toplumsal konuların işlendiği organik bir yapı oluşturmuştur. XVI. yüzyılın başında dinî konuları şiirlerine pek az konu etmekle birlikte daha çok kişisel ve toplumsal konuları ele alan âşıklar görünmeğe başlamıştır. Bu âşıklar kişisel aşklarını ve problemlerini şiirler dile getirmenin yanı sıra toplumsal konularda da halkın sözcüsü olmuşlardır (Şenocak, 2014a: 115). Âşıklar Türk halk kültürünün genetik kodları bilen ve yaşatan yaratıcı, koruyucu kültür aktörleridir.

XVI. yüzyılın başına kadar ozan/ata/baba/hoca gibi adlarla derviş şairlere rastlanmaktadır. Bu yüzyılın başında ozanların yerlerini âşık lakaplı şairler almıştır. Şiirlerinde önce yüzyıllardaki tasavvufi söylemi kıran bu âşıklar kahvehanelerde, sözlü meclislerde sanatlarını icra ederek halkın ilgisine mazhar olmuşlar ve lâdini/profane şiirler söylemişlerdir. “Hayali, Armutlu, Bahşi, Çırpanlı, Geda Muslu, Oğuz Ali, Ozan, Öksüz Dede, Kul Mehmet, Kul Piri, Kul Himmet, Âşık Köroğlu, Pir Sultan Abdal ve Karacaoğlu,” (Boratav, 2000: 59; Artun, 2011: 57; Aslan, 2010: 200) gibi önemli âşıklar yetişmiştir.

“XVI. Yüzyılda Osmanlı-Türk kültürü ilerlemiş, Anadolu Türkçesi işlek bir dil olmuştur. Kültür hayatı, ülkenin bütün büyük şehirlerinde geliyordu. Bu kültür 16. Yüzyıla damgasını vurmuş, âşıklarımıza konu olmuştur... Bu yüzyılda divan şairlerinin büyük merkeze toplanmalarına karşılık, âşıklar Anadolu ve Rumeli’den başka Mısır, Suriye, Kuzey Afrika gibi imparatorluğun uzaklardaki topraklarına kadar yayılmışlardır. Bu âşıkların büyük bölümü yeniçeri ve sipahi âşıklardır” (Artun, 2011: 273). Sözlü kültürün taşıyıcıları âşıklar, XVI. yüzyılda genellikle hece ölçüsüyle yazmıştır. Fakat divan şiirine özenen bazı âşıklar hece ölçüsünün yanı sıra aruzlu kalıpları da şiirlerinde kullanmışlardır. Bu dönemin âşıklarının şiirlerinin dili sade ve yalındır. XVI. yüzyılın ilk yarısında anonim halk şiiri ve hece ölçüsüne bağlı kalarak şiir yazan âşıklar görülürken; bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren divan şiirinin etkisi artmaya başlamıştır. Ahmetoğlu, Bahşî, Bahşioğlu, Çırpanlı, Hayalî, Hızıroğlu, Kul Mehmet, Kul Piri, Ozan, Öksüz Dede, Köroğlu, Sururî, Şükrü Mehmet, Âşık Halil (Sakaoğlu, 1989: 115; Artun, 2011: 275) XVI. yüzyılda Anadolu’da ve Rumeli’de yetişmiş önemli âşıklardır.

XVII. yüzyılda âşık edebiyatı kendi gelişim seyrini belirlemiş ve âdeta akan su gibi yolunu bulmuştur. XVII. yüzyıl için âşık edebiyatının gelişim ve yayılma dönemi denilebilir. Bu yüzyılda âşık edebiyatı gelenek ve kurallarını oturtma imkânına sahip

olmuştur. Nicelik bakımından da önemli bir artışa şahit olmuştur. Kayıkçı Kul Mustafa, Ercişli Emrah, Âşık Ömer ve Gevheri gibi büyük temsilcileri bu dönemde yetişmişlerdir (Boratav, 2000: 75; Düzgün 2017: 297).

XVIII. yüzyıl önceki yüzyıllara göre âşık edebiyatının güçlü olduğu bir dönem değildir. Âşıkların hala klasik edebiyata özenmeye devam ettikleri bir dönemdir. Bu yüzyılda saraylarda âşıkların bulunduğu ve bu sanatçıların kahramanlık destanları söylendiği bilinmektedir (Düzgün, 2017: 208).

XIX. yüzyıl ise bir önceki yüzyılın aksine âşık edebiyatının canlandığı ve güçlü temsilciler yetiştirdiği bir dönemdir. XIX. yüzyılda büyük şehirlerde âşık kahvehaneleri kurulmuş âdeta bu kahvehaneler büyük âşıkların toplanmalarına ön ayak olmuştur. Halk kahvehaneleri aynı zamanda âşıkların da yetiştiği/piştiği okullardır. Emrah, Dertlî, Seyranî bu yüzyılda yetişmiş büyük âşıklardır. XIX. yüzyıla kadar âşıklık geleneğinin sürdürüldüğü kahvehaneler yerlerini semai kahvelerine bırakmıştır. Semai kahvehaneleri Tanzimat ile gelen sosyal ve kültürel değişimin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Semai kahvehaneleri âşık kahvehanelerinin bir devamı olarak gelişmiş ve geleneksel kültür yapısındaki değişimin şehir kültürüne yansması dolayısıyla meydana gelmiştir (Kaygılı, 2007: 16). Bu mekânlar çalgılı ortamlar olup Âşık Ömer, Gevherî, Dertlî'ye ait şiirlerin okunduğu ve Anadolu'da hâlihazırda yaşamakta olan âşıklık geleneğinin sürdürüldüğü mekânlardır.

XIX. yüzyıl, âşıklık geleneğinin sosyo-kültürel açıdan değişim ve dönüşümlerin yoğun olarak yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde yetişmiş âşıkların divan ve tekke şiiri ağırlıklı şiirler yazdığı görülmektedir. XIX. Yüzyılda Şenlik ve Summanî gibi büyük âşıklık kolları oluşmuştur. Âşıklık geleneği taşrada canlı bir şekilde varlığını devam ettirirken kent merkezli bu gelenek de semai kahvelerinde varlığını devam ettirmiştir (Özarslan, 2001: 64). XIX. Yüzyılda âşık tarzı şiir yükselişe geçtiği dönemdir. Nicelik ve nitelik bakımından heceyle ve yalın bir Türkçeyle şiir söyleyen âşıklarla beraber aruz ölçüsüyle şiirler yazan âşıklara da rastlanmaktadır (Düzgün, 2017: 299). Bu yüzyılın bir diğer özelliği de âşıkların sayısının artması ve büyük şehirlerde âşıkların teşkilatlanıp semai kahvehanelerinde fasıllar yapmalarıdır.

XIX. Yüzyılda batılılaşma başlamış ve Türkiye'de bir takım ıslahat ve düzenlemeler de yapılmıştır. Bu düzenlemeler arasında Yeniçeri ocağının kaldırılması ve Tanzimat'ın ilanı önemlidir. Bu yüzyılda Osmanlı Devletinin yapmakta olduğu yenilikler devrin padişahı tarafından âşıklara aktarılmıştır. Âşıklar da bu yüzyılın

yeniliklerini merkezden çevreye doğru bir dalga gibi halka anlatmaya çalışarak şehir şehir gezmişlerdir. Süruri, Seyrani, Dertli, Şem'i ve Gedai padişahlarla yüzyüze görüşmüş âşıklardır (Düzgün, 2017: 301).

XX. Yüzyıl ise âşıklık geleneğinin şehirlerde ve büyük kentlerde kesintiye uğradığı bir dönemdir. Âşıklık geleneği şehirden daha ziyade kırsal köy ve kasabalarda varlığını sürdürmüştür. 1927 yılında kurulan Türk halbilgisi Derneği'nin yaptığı derleme çalışmaları ve yayımlar âşıklığın aydınlar tarafından da tanınip bilinmesini sağlamıştır. Bunlara ilaveten 1932 yılında kurulan Halkevleri de âşıklık geleneğinin yaşatılıp bu ekseninde önemli derlemeler yapılması hizmet etmiştir. XX. Yüzyılda yapılan âşıklarla ilgili önemli bir hizmet de "âşık bayramları" yani şölenlerdir. İlki A.Kutsi Tecer tarafından 1931 yılında Sivas'ta düzenlenmiştir. Feyzi Halıcı tarafından Konya'da düzenlenen âşıklar bayramı, geleneğin yok olmasını engellemekle beraber âşıklığın geniş kitlelere tanılmasına katkıda bulunmuştur. Bunların yanı sıra Erzurum ve Kars yöresindeki çalgılı âşık kahvehaneleri de taşrada geleneğin yaşamasını sağlayan önemli ortamlardır. XX. Yüzyılda yaşanan teknolojik gelişmeler, âşıklık geleneğinin geniş kitlelerce tanınmasına fayda sağlamıştır. İlk önce radyo programlarıyla bir dinleyici kitlesine ulaşan âşıklar daha sonra televizyon, cd ve en nihayetinde internet aracılığıyla geniş kitlelere hitap etmişlerdir. Rüstam Alyansoğlu, Ali Rahmani, Hasreti, Hüseyin Sümmanioğlu, Erol Ergani, Sefer Figani, Ahmet Poyrazoğlu, Çağlayan, Gamgüder, Hasan Selmani, İsmeti, Sefil Selimi, Gülhane, Feymani, Gül Ahmet, Kul Mustafa, Âşık Veysel, Dönbe Sultan, Şah Turna, Âşık Nurşah, Mesleki XX. yüzyılın adları bilinen önemli âşıklarındandır (Boratav, 2000: 132; Düzgün, 2017: 304-9).

Âşıklık geleneği XXI. yüzyılda durgunluk sürecine girmiş ise de bütünüyle kaybolmamıştır. Teknolojik gelişmeler şehirlerde geleneğe zarar verirken taşrada az da olsa gelenek varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Teknolojinin bu olumsuz eksinin yanı sıra sosyal medya ve platformlar birçok önemli âşığın tanınmasına ve bilinmesine imkânlar sağlamıştır. XXI. Yüzyıl hızlı değişimler ve dönüşümlerin yaşandığı bir dönem olmakla birlikte âşıklık geleneği de bu süreçten etkilenmektedir. Günümüzde âşıklık geleneğinin devam ettiği yerler: Çukurova, Sivas, Erzurum ve Kars'tır. Bu yöreler dışında da âşıklar yetişmekle beraber geleneğin temsilcilerinin sayısı azdır.

I.3.2. Âşık Şiirinin Konuları

Âşık şiirinin konusu tasavvuftan tabiata kadar bireysel ve toplumsal tüm konulardır. Bunlar aşk, özlem, yiğitlik, ölüm, toplum, din, zamandan şikâyet ve doğal güzellikler olarak sınıflandırılabilir (Artun, 2011: 163). Âşık şiir geleneğinin konusu divan şiirinin konuları gibi soyut değildir. Âşık şiirinde sevgiliden bahsediliyorsa bu sevgilinin karşılığı mutlaka vardır.

Âşık şiiri, divan şiirinin soyut güzellik ve aşk anlayışının tam aksine âşıkların bizzat ferdi hayatlarından deneyimledikleri ve gördüklerinden ilham alan gerçekçi bir şiirdir. Bu şiir bireysel aşklardan hareketle yazılan ve söylenen gerçekçi bir şiirdir. Âşıklar beşerî aşklarının yanı sıra toplumun her halini şiire taşıyarak halkın sözcülüğünü de yapmışlardır. Ezilen ve horlanan toplumun şikâyetlerini taşlamaya konu alan âşıklar, zalim kadıları ve âdil olmayan yönetecileri şiirlerinde eleştirmişlerdir.

Âşıkların şiirlerinin konuları genellikle gezdikleri ve gördükleri olaylar etrafında şekillenmiştir. Bu serüvenler âşıkları besleyen bir kaynaktır. Âşıklar gezdikleri yerlerin tabii güzelliklerini yanı sıra o bölgede yaşanmış hikâyeleri, efsaneleri ve masallarını da dinleyerek etkilenirler. Bu etkilenme süreci akabinde şiire damıttığı tarihî ve efsanevî olayları da kodlayarak Türk kültürünün taşıyıcılığını yaparlar.

Divan şiirinde Arapça-Farsçanın etkisiyle bir sisteme bağlı olarak kullanılan mazmunlar, halk şiirine geçerken sadece bir benzetme unsuru olarak kullanılmıştır. Leyla Mecnun, Ferhat Şirin gibi klasik hikâyelerin yansısı Kerem Aslı, Âşık Garip, Köroğlu, Ayvaz gibi anlatılar da halk şiirinde kullanılan belli başlı manzumlardır. Bu hikâyelere ilaveten Kur'an da geçen peygamber kıssaları, efsanevî kahramanlar da halk şiirinde mazmun olarak kullanılmıştır (Kabaklı, 2006: 26). Halk şiiri, Türk insanının sosyal hayatının yansısı Kur'an'dan, peygamberler tarihinden, vb. pek çok kaynaktan beslenmiştir.

Âşıklar köy, kasaba, şehir halklarınca sayılan ve sevilen insanlardır. Onlar yarı ermiş ve Tanrı vergisine nâil olmuş kişiler olarak bilinirler. Onları Hakk'ın söylettiğine inanılır. Bundan dolayı âşıklar toplumun geneline hitap ederler ve saygı görürler. Âşıklar soyut nesnelerden daha ziyade gündelik hayata değinen şiirler yazarlar ve bu şiirleri sazlarıyla seslendirirler (Kabaklı, 2006: 15). Onlar halka öğüt verir, iyilik ve yiğitliği telkin etmekle birlikte dinî ve tasavvufî hikmetleri de inci gibi ifşa edip sanatlarını icra ederler. İnsanları güzele, iyiye yönlendirmek ve bilinçlendirmek için hikâye anlatıp halka kendi basit ve yalın dilleriyle rehberlik yaparlar.

I.3.3. Âşık Şiirinin Nazım Şekilleri

Halk şiirinde kafiyeler zayıftır. Genellikle yarım kafiye kullanılır. Bunun nedeni halk şiirinin yazılı ortamda değil sözlü ortamda icra edilmesi, sazla söylenmesidir. Bu şiirlerde mûsiki kafiye kusurlarını kapatmakta ve dil olarak sadece anlaşılır, yalın Türkçe değil, aynı zamanda Türkçenin bünyesine kattığı özümsemiş kelimeler ve konuşulan halk Türkçesidir. Deyimlerle ve hikmetli sade bir dille söylenmiş nice sözler yer almaktadır (Kabaklı, 2006: 25). Âşık şiirinin dili, divan şiirinin dili gibi Arapça-Farsça ağırlıklı değildir. Nitekim âşık şiiri divan şiiri gibi okumuş bir zümrenin edebiyat ürünü değil aksine içinde bulunduğu halkın düşünüş ve söyleyiş biçimini yansıtmaktadır.

Âşık şiirinde iç ahenk düzenli değildir ve değişebilir. Sağlam bir söyleyişe sahip mısraların yanında doldurma mısralar da göze çarpmaktadır. Saz ile icra edilen bu şiirler, biçim endişesiyle yazılmazlar. Halk şiirinde her şey geleneğe bağlıdır. Mısralardaki etkileyicilik kullanılan deyim ve kelimelerin canlılığından kaynaklanır (Kabaklı, 2006: 26).

Âşık şiirinin temel nazım birimi dördlüktür. Âşıklar genelde şiirlerini 8'li ve 11'li hece ölçüsü kullanarak yazarlar. Anonim halk şiirinde, tekke şiirinde ve âşık şiirinde hece ölçüsü kullanılmıştır. Tekke şiirinde Arap-Fars edebiyatının etkisiyle, Âşık Paşa (*Garibnâme*), Yunus Emre (*Risaletü'n-Nushiyye*), Mevlana (*Mesnevi vd.*) şiirlerinin bir kısmını aruz ölçüsüyle yazmışlardır. Bu eserlerin dönemi içinde günümüzdeki romanın görevini yerine getirmesi dolayısıyla ölçü olarak aruz kullanılarak mesnevi türünde yazılmıştır.

Âşık şiiri hece ölçüsüyle yazılmakla birlikte XVII. yüzyılda bir kısım âşıkların divan şiirine özenmesi dolayısıyla aruz ölçüsünü kullandıkları da görülmektedir. Bu âşıklar (Gevheri, Erzurumlu Emrah, Âşık Ömer) her iki ölçüyle başarılı şiirler yazmışlarsa da itibar gören şiirleri halk şiirleridir. Yine XVIII. yüzyıldan sonra şehirlerde yetişen âşıklar divan şiirine özenmişler ve aruz ölçüsüyle şiirler yazmaya devam etmişlerdir.

Âşık şiirinin heceyle yazılan biçimleri mani, semai, varsağı, koşma, destan olarak sınıflandırılır. Aruz ölçüsüyle yazmış nazım biçimleri ise semaî, dîvan, kalenderi, müstezat, selis, santraç ve vezn-i âher olarak tasnif edilmiştir (Dizdaroğlu, 1969: 45).

“Âşık Edebiyatının dili arı dildir. Nazım yazılarında hece veznini kullanmışlardır. Bu edebiyatın yapısı sözlü ve bestelidir. Yazarları bellidir... Eserlerini bir çalgı ile söylemek bu şairlerin birlik özellikleridir.” (Alkan, 1973: 6). Âşık şiirini anonim halk şirinden ayıran en temel özellik âşıkların adlarının bilinmesidir. Bu şiir geleneğinin Divan, Tekke şiir geleneğinden ayrılan özelliği ise dilinin daha sade, basit ve anlaşılır olması; konusunu gündelik hayattan alması ve ladinî bir muhtevanın ağırlıkta olmasıdır.

Âşık tarzı şiirler hece ve aruz ölçüsüyle yazılmıştır. Hece ölçüsüyle yazan âşıkların genel özellikleri eğitim seviyelerinin düşük olması ve aruz veznini bilmemeleridir. Aruzla yazılan şiirler genellikle kent merkezinde yetişmiş okuma ve yazmayı bilen eğitilmiş âşıklar tarafından kaleme alınmıştır. Aruzlu şekillerin diğer bir özelliği ise istenildiği takdirde hece vezninin kalıplarına dönüştürülebilir olmasıdır.

I.3.4. Malatya’da Âşıklık Geleneği

Doğu Anadolu ve İç Anadolu arasında bir geçiş güzergâhında bulunan Malatya, âşıklık geleneğinin gelişmesine katkıda bulunmuş illerdendir. Topraklarında birçok âşık ve mutasavvıf şair yetiştiren bu il, âşıklık geleneğinin yaşadığı önemli merkezlerdendir. Âşıklık geleneğinin Malatya’da tarihî bir geçmişe sahip olması birçok âşığın hem bir usta-çırak ilişkisinde hem de bâde içerek bu geleneği günümüze ne şekilde taşıdığını ve geleneğin hâlâ nasıl korunduğuna dair bilgiyi yansıtmaktadır. Malatya’da âşıklık geleneği dört başı mamur, kıstaslara uygun yerleşmiş ve gelişmiş olması birçok mutasavvıfın ve âşığın yetişmesine olanak sağlamıştır. Malatya’daki âşıklık geleneğinin tarihi XVII. yüzyıla kadar takip edilebilmiştir. Malatya, Niyaz-i Mısırî gibi mutasavvıf şairlerin yanı sıra Feryadî, Kemterî, Sefil Selimî, Fakirî, Cansever, Âşık Hüseyin Noksanî, Âşık Safine, Âşık Ferrahî, Gürünlü Gülhanî, Âşık Hasan Hüseyin gibi usta âşıkların da yetiştiği bir ildir (Yardımcı, 1997: 275).

Malatya’da âşıklık geleneği ve âşıklar hakkında belli başlı çalışmalar bulunmaktadır. İlk çalışma, Osman Kazanlı ve Mehmet Yardımcı tarafından **Hekimhan Folkloru ve Hekimhanlı Halk Şairleri** adlı çalışma olup 1993 yılında hazırlanmıştır (Kazancı- Yardımcı, 1993). İkinci çalışma ise Ahmet Şentürk ve Mehmet Gülseren’in ortak çalışmasıyla meydana gelmiştir. **Malatyalı Şairler Antolojisi I-II-III** (Gülseren vd.1991) adıyla yayımlanmıştır. Yine Mehmet Yardımcı tarafından doktora tez çalışması olarak hazırlanan sonradan düzenlenerek basılan **Esirî Baba Hayatı, Sanatı,**

Deyişleri (Yardımcı, 2017) ve Ramazan Çiftlikçi'nin **Arapgirli Halk Şairi Fehmi Gür Hayatı, Sanatı, Bütün Şiirleri** bilinen diğer önemli çalışmalarıdır.

Hasan Kavruk ve Metin Özer tarafından hazırlanan **Geçmişten Günümüze Malatyalı Şairler** (Kavruk- Özer, 2006) adlı hacimli çalışma, toplamda 366 şairin biyografisine ve şiirlerinden örneklere yer vermektedir. Malatyalı âşıklar ve şairler hakkında ilçeler bazında bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalara; **Darendeli Şairler Antolojisi** (Ulu, 1950), **Arapgirli Şairler Antolojisi** (Kiper, 1972), **Arguvanlı Ozanlar** (Kılıç, 2004), **Doğanşehir Şairleri** (Sümer, 2005) örnek olarak gösterilebilir. Malatyalı pek çok âşık üstüne lisans ve lisansüstü olmak üzere önemli biyografik çalışmalar yaptırılmıştır. Konuya **Malatyalı Âşık Bîrfânî (Hayatı, Sanatı ve Şiirleri)** (Ercil, 2008) ve **Malatyalı Âşık Mürteza Aksüt (Hayatı, Sanatı ve Şiirleri)** (Güllü, 2014) örnek olarak verilebilir.

Malatyalı âşıkları yüzyıllara göre alfabetik olarak sıralayan M. Yardımcı, Malatya'da 132 âşığı tespit etmiştir (Yardımcı, 1997). 2006 yılında Hasan Kavruk ve Metin Özer'in çalışması sonucunda Malatya'da 366 âşık ve şair tespit edilmiş, biyografileriyle ve şiirleriyle bir kitap haline getirilmiştir (Kavruk vd., 2006). Bütün bu çalışmalarla beraber biz de Hanefi Ünver, Karahüyükü Ali gibi önemli iki âşığı tespit ederek bu sayıyı 368'e çıkarmış bulunmaktayız.

Malatya'da âşıkların "divan", "cura" gibi sazları kullandığı bilinmekle beraber "dumura" diye bilinen sazı da çalmaktadırlar. Malatyalı âşıklar, genellikle il içinde tanınmakla birlikte ünleri geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Buna Kusurî'nin ülke genelinde tanınmış bir âşık olmasını örnek verebiliriz. Yine Kusurî'nin yetiştirdiği Ruhsatî de tanınmış, ünlü bir âşıktır (Güllü, 2013: 24). Nitekim Kusurî'nin çırağı Ruhsatî, ustasının dizinin dibinde yetişerek geleneği devam ettirmiş ve özgünlüğüyle Ruhsatî adıyla bilinen âşıklık kolunun kurulmasını sağlamıştır.

Şah Sultan, Esme Köse, Emine Şener ve Sevim Emir adı bilenen Malatyalı kadın halk ozanlarıdır. Malatya'nın Arguvan, Hekimhan, Darendeli, Arapgir, Doğanşehir ilçelerin de birçok âşık yetişmiştir. Bu âşıkların bazısının ünü ülke genelinde (Noksanî, Bîrfânî) biliniyorken bazısının adı sadece yaşadığı muhitte sınırlı kalmıştır. Malatyalı âşıklar bölgesel ve ulusal anlamda geleneğin devam etmesine hizmet etmişlerdir.

Malatya'nın Hekimhan ve Arguvan ilçeleri en çok âşığın yetiştiği ilçelerdir. Bu ilçelerde âşıklık geleneğinin güçlü alt yapıya sahip olmasında hiç şüphesiz Sivas'a karayolları ve dağ yollarıyla ulaşım imkânının kolay olmasıyla da. Âşıklar bu

güzergâhları kullanarak geçmişten günümüze kadar âşıklık geleneğini devam ettirmişlerdir. Yukarıda bahsedilen iki ilçeden sonra birçok âşığın yetiştiği ilçe Arapgir'dir. Bu ilçe, âşıklık geleneğinin devam etmesinde önemli bir yer olmuştur. Arapgir'den sonra Akçadağ ve Doğanşehir'de de bazı şair ve âşık yetişmiş olmasına rağmen bu ilçelerde diğer ilçelerdeki kadar güçlü bir gelenek görülmez. Âşıklık geleneği yaygın olmamasına rağmen hatırı sayılır önemli âşıklar yetişmiştir. Hanefi Ünver Sünni bir gelenekte yetişmiş ve şiirleriyle topluma mal olmuş bir âşıktır.

Genel anlamda Malatya bölgesinde özelde ise Doğanşehir'de âşıklık geleneği günümüzde yok olmak üzeredir. Nitekim Hanefi Ünver'den sonra Doğanşehir'de âşıklık geleneğinin başka temsilcisi yoktur. Âşık Ünver, Behram Aktemur (Çıldırılı Behramî) ve Oğuz Kağan Karahan (Nuranî) gibi iki tane çırak yetiştirdiyse de âşıklık geleneğinin ilçedeki son temsilcisidir.

Doğanşehir, Polat havası diye bilinen ve birçok türküsü olan bir kasabaya sahip olmakla beraber ünü sadece il hatta ilçe içinde kalmış ve duyulmamıştır. Bugün bu türkülerden birkaç tanesi TRT repervatuvarında yer almakta ve Sivas yöresine ait gösterilmektedir. Bu problemin en büyük nedeni ilçe insanının sanata ve sanatçıya olan kaygısızlığıdır. Hanefi Ünver de ilçenin bir insan değeriyken görmezlikten gelinmiş ve kendisine sahip çıkılmamıştır. Eğer Hanefi Ünver Sivas'ta, Kars'ta veya Erzurum'da doğmuş olsaydı şüphesiz kıymeti bilinecek ve ünü Âşık Veysel, Murat Çobanoğlu gibi tüm ülke hatta dünyaya yayılacaktı.

Âşık Hanefi Ünver üzerine yapmış olduğumuz bu çalışma umarız geçmişteki kayıtsızlığa karşı bir özür olur ve bu hususta halk ve Hak âşığı Ünver'e karşı sorumluluğumuzu yerine getirmiş oluruz.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÂŞIK HANEFİ’NİN HAYATI VE ÂŞIKLIĞI

1.1. Hayatı

1.1.1. Soyu

Hanefi Ünver Malatya’nın Doğanşehir ilçesinde dünyaya gelmiştir. Kütüğü bu ilçeye kayıtlı olan Âşık Hanefi’nin soyu baba tarafından Artvin’in Tomah köyüne; anne tarafından ise Malatya’nın Doğanşehir ilçesinin Çavuşlu köyüne dayanmaktadır. Ünver’in büyükbabaları, 93 Harbi nedeniyle Malatya’ya göç etmiş muhacirlerdendir. Âşığın büyük dedelerinin adları Mukat, Musa ve Süleyman’dır. Âşık Hanefi’nin dedeleri Artvin’den farklı illere göç ederek Ünver, Özcan ve Aslan soyadlarını almışlardır.

1.1.2. Doğum Yeri ve Tarihi

Âşık Hanefi, 6 Haziran 1946 yılında Malatya’nın Doğanşehir ilçesinde dünyaya gelmiştir. Âşık Hanefi babadan ve anneden üvey kardeşlere sahip olup dokuz kişilik bir ailenin yedinci çocuğudur. Doğduktan altı ay sonra iki gözünü kaybeden Âşık Hanefi, geniş bir ailede yaşamamanın getirmiş olduğu maddi zorluğun çekildiği ortamda büyümüştür.

Hanefi’yim niçin geldim dünyaya,
Bir damla su iken, döndüm deryaya,
İlçem Doğanşehir, ilim Malatya,
Açık adresimi verim ozanlar

(121/ 6)

1.1.3. Adı ve Mahlası

Âşıkların şiirlerde kendilerine ait bir ad olarak kullandıkları mahlas alma geleneği, Âşık Hanefi Ünver’in şiirlerinde de görülmektedir. Âşık Hanefi şiirlerinde adını kullanmakla birlikte bazı şiirlerinde felekten şikâyetini dile getirmek için “*Talihsiz Hanefi*” mahlasını kullanmıştır. Âşık Hanefi’nin 1981 yılına kadar yazdığı şiirlerde bu mahlası tapşırıldığı görülmektedir.

Öz adım Hanefi, mahlas koymadım,
 Cana değil, cananıma doymadım,
 Uyumuş yar, uyarmaya kıymadım,
 Zülfünden birkaç tel, çalar giderim. (97/ 4)

Henüz altı aylık iken iki gözünü de kaybeden Âşık Hanefi, güçlü kulağıyla halk müziğine gönül vermiş ve âşıklık yolunda kendisini yetiştirmeye çalışmıştır. Hece ölçüsünü kullanarak yazdığı ilk şiirlerinde bazen “Hanefi” bazen de “Talihsiz Hanefi” adlarını mahlas olarak kullanmıştır.

Hanefi’yim neden gülmüyor yüzüm?
 Ak alnıma yazılmış, karadır yazım,
 Bu cihanı görmeyen şu iki gözüm,
 Görür yar yüzünü, sağlam göz gibi. (67/ 4)

Gönül sarayında, gördüm bir dudu,
Talihsiz Hanefi, çok darbe yedi,
 Vallahi razıydım, olaydım kedi,
 Belki kovar belki beslerdi beni. (71/ 3)

Talihsiz Hanefi, yandıktan sonra,
 Yaşım kemaline, erdikten sonra,
 Sevdigimi eller, aldıktan sonra,
 İstemem olsa da gözüm çaresi. (75/ 3)

Âşık Hanefi Ünver ile yaptığımız görüşmede mahlas kullanma başlıklı sorumuza âşık, “*özel bir isim almadığını sadece bazen adını bazen de “Talihsiz Hanefi”yi şiirlerinde kullanmayı uygun gördüğünü*” belirtmiştir. Ünver’in ister hece ölçüsünü tutturmak için isterse talihinden şikâyetini dile getirmek için “*Talihsiz Hanefi*” mahlasını almış olsun yine de Ünver’in âşıklık geleneğindeki mahlas alma geleneğine bağlı kaldığı görülmektedir.

1.1.4. Yakın Çevresi

1.1.4.1. Babası

Âşık Hanefî Ünver'in babasının adı Ali Ünver'dir. Ali Bey 1924 yılında Doğanşehir'de dünyaya gelmiştir ve 03.05.1973 tarihinde vefat etmiştir. Yedi çocuklu bir aile babası olan Ali Bey hayatı boyunca maddî sıkıntılar çekmiş ama her zorluğa rağmen çocukları ile ilgilenmiş ve onları ahlâklı bireyler olarak yetiştirmeye gayret etmiştir.

Ali Ünver Malatya'nın Doğanşehir ilçesinde kağnı arabaları yapmış ve onların tamiriyle meşgul olmuştur. Ali Ünver, kağnı arabaları yapmanın ve karasaban tamirinin yanı sıra çocuklarının ihtiyaçlarını tedarik etmek ve geçimini sağlamak için de her yıl Ramazan ayında sahur vakitlerinde davul çalmıştır.

Ali Ünver, oğlu Hanefî'nin halk müziğinde ilerlemesine müsaade etmiş ve desteklemiştir. *Bayram kepçesi* adını verdiği küçük sazla türkü söyleyerek babasının takdirini kazanan Hanefî, âşıklığa olan şevk ve ilgisini babasına göstermiştir. Ali Ünver oğlunun bu yeteneğini ve gayretini görünce Hanefî'den desteğini hiç çekmemiştir.

1.1.4.2. Annesi

Âşık Hanefî Ünver'in annesinin adı Teslime Hanım'dır. Teslime Hanım, 1925 yılında Malatya'nın Doğanşehir ilçesinin Kadılı Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Teslime Hanım'ın annesinin adı Elif babasının adı İbrahim'dir. Ev hanımı olan Teslime Hanım Ali Ünver'in üçüncü eşi olup İrfan ve Hanefî Ünver'in annesidir. Teslime Hanım 1968 yılında Doğanşehir'de vefat etmiştir.

Tadına doymadan aldın anamı

Hem rüyamda gördüm, o gül cananı

Kader midir, hayır mıdır, bela mı?

Silinmez oldu, bahtımın karası

(75/ 2)

Hanefî Ünver annesini kaybetmenin verdiği tarifsiz acıyı şiire alarak talihinden şikâyetle bulunmuştur.

1.1.4.3. Kardeşleri

Âşık Hanefi Ünver'in yedi kardeşi vardır. Ünver'in kardeşlerinden bir kısmı üvey, bir kısmı özdür. Üç evlilik yapmış olan Ali Ünver, birinci eşi Emine Hanımla gönüllü olarak ayrılmış ve çocukları olmamıştır. Ali Ünver'in ikinci eşi Ayşe Hanım'dır ve Ali Bey'in bu evlilikten iki çocuğu olmuştur. Bu çocuklarının isimleri Burhan ve Şadiye'dir. Ayşe Hanım'ın vefatından sonra Teslime Hanımla evlenen Ali Bey'in yeni Hanım'dan da İrfan ve Hanefi adlı iki çocuğu dünyaya gelmiştir. Teslime Hanımda iki defa evlenmiş olup ilk eşinden Döndü, Yusuf ve Kamber adlı üç çocuğu vardır.

Âşık Hanefi, babadan öz üç kardeş ve annesinden üvey üç kardeş olmak üzere altı kardeşe sahiptir. Bu kardeşlerinden Burhan Ünver TEK'den emekli olmuş ve hayattadır. Ev hanımı olan Şadiye Hanım vefat etmiştir. Döndü, Yusuf ve Kamber adlı kardeşleri de hayatta olup çeşitli işlerle meşgul olmaktadır. Hanefi Ünver'in babadan ve anneden öz abisi İrfan Ünver Almanya'da çalışmış ve orada emekli olmuştur. İrfan Bey hala Almanya'da yaşamaktadır.

1.1.5. Evliliği ve Çocukları

1.1.5.1. Eşi

Emine Ünver 1950 yılında Malatya'nın Doğanşehir ilçesinde dünyaya gelmiştir. Küçük yaşta anne ve babasını kaybeden Emine Hanım anneannesinin yanında büyümüştür. 1970 yılında Hanefi Ünver'le tanışarak dünya evine giren Emine Hanım 1988 yılında anne olmuştur. Emine Ünver ev hanımı olup oya, nakış, kanaviçe ve dantel gibi el sanatlarıyla meşguldür.

Âşık Hanefi Ünver ile evlendikten sonra birçok maddî sıkıntı yaşayan Emine Hanım, eşini hiçbir zaman yalnız bırakmamış onun tutan eli, gören gözleri ve işiten kulağı olmuştur. Âşık Hanefi'nin dert ve sıkıntı anlarında yanında olan Emine Hanım eşinin âşıklığını devam ettirmesinde önemli rol oynamıştır. Emine Hanım Hanefi Ünver'in âşıklığını devam ettirmesi için yaptıkları şöyle ifade etmiştir: *"Tüm sıkıntılara rağmen eşimin arkasında durdum ve onun sanatını devam ettirmesi için destek oldum."* (K1)

1.1.5.2 Çocukları

Hanefi ve Emine Ünver çiftinin evliliğinden bir kız çocukları dünyaya gelmiştir. 1988 yılında doğan Gamze Ünver, babasının arkadaşı olmuş ve lise eğitimini

tamamlayıp evlenene kadar babasıyla el ele dolaşarak Hanefi Ünver'e yoldaşlık etmiştir.

Gamze Hanım evli olup üç kız çocuğu annesidir. Kızlarının adları, Meryem, Kumru Ada ve Nihal'dir. Ev hanımı olan Gamze, Muş'ta yaşamaktadır. Gamze Hanım'ın eşi kantin işletmektedir.

1.1.6. Öğrenim Hayatı ve Gençliği

Âşık Hanefi Ünver düzenli bir eğitim ve öğrenim görmemiş olmakla birlikte bazı hocalardan dinî eğitim almıştır. 1966 yılında Kur'anı dinleyerek hafız olmuştur. Ünver, *Braille* tabletle yazı yazmasını bilmektedir. Bu eğitimi kısa süreliğine almıştır. Zahiri gözleri kapalı olan ama güçlü bir kulağa ve ezberleme yetisine sahip olan Âşık Hanefi, hassas kulağı ve güçlü zekâsıyla hem hafız hem de âşıktır. Ünver, engelli olmasından dolayı askerlik yapmamıştır.

Ben vefa görmedim, fani dünyada,
Ben kendi halime yanar giderim,
İlim, irfan, iman Kur'an dalında,
Hakk'ın deryasına dalar giderim. (97/ 1)

1.1.7. Mesleği

1979 yılında Rize'de Çaykur fabrikasında işe başlayan Hanefi Ünver, 11 ay Rize'de çalışmış ve şehrin nemli ikliminden rahatsız olduğu için tayinini isteyerek Ankara'daki Çaykur fabrikasına geçmiştir. Ünver, Ankara Elmadağ'daki Çay fabrikasından 1995 yılında emekli olmuş ve memleketi Doğanşehir'e daimi kalmak suretiyle dönüş yapmıştır.

Kader ile kısmet ile uğraştım
Geceyi gündüze kattım çalıştım
Koca Türkiye'yi gezdim dolaştım
Rize bana mesken oldu bu sene (56/ 2)

1.2. Âşıklığı

1.2.1. Âşıklığını Hazırlayan Ortam ve Etmenler

Âşık Hanefî Ünver, 1963 yılında gönül eğlencesi olarak cura çalmaya başlamış ise de 1965 yılında da odasında kendi gayretiyle saz (divan) çalmayı öğrenmiş ve ilk sözlerini de bu yılda söylemeğe başlamıştır. Hanefî Ünver, yine 1965’de arkadaşının yardımıyla aşk ve özlem konulu ilk otuz şiirini bir defterde toplamıştır. Ancak âşığın annesi bu defteri bulup yok etmiştir. O yıllarda can, canan, sevgili ve aşk bağlamında şiir yazmanın hoş görülmemesini defterin yırtılma sebebi olarak gösteren Ünver, yazdırmış olduğu ve kendisinin bestelediği bu şiirlerin annesi tarafından yok edilmesine bir hayli üzölmüştür.

Hanefî Ünver halk müziğı konusunda eğitim almamıştır. Fakat kendisinin müziğı ilgili olması ve âşıklara olan hayranlığı bu alanda kendisini geliştirmesini sağlamıştır. Âşığın babası Ali Ünver’in Ramazan aylarında davul çalması Hanefî Ünver’in müziğı ve ritmik vuruşlara küçük yaştan alışmasını sağlamakla kalmayıp aynı zamanda onun müzik kulağının gelişmesine de katkıda bulunmuştur. Güçlü müzik kulağına sahip olan Âşık Hanefî, henüz küçük yaşlardayken darbuka çalmaya başlamış, 1963 yılında “*Bayram Kepçesi*” adını verdiği curayla devam etmiş ve 1965 yılına geldiğinde artık daha büyük bir sazla (divan) kendi başına çalmayı öğrenmiştir. İlk şiirlerini sazıyla besteleyerek icra eden Hanefî Ünver’in âşıklığını hazırlayan ortam ve etmenler şu şekildedir ifade edilebilir:

1.2.1.1. İrsiyet

Âşık Hanefî Ünver’in halk müziğıne gönül vermesinde, saza ve şiire ilgi duymasında çevresinin etkisi yadsınamaz. Âşığın babası Ali Ünver’in, Ramazan aylarında davul çalması Âşık Hanefî’nin küçük yaşlardan itibaren müzik kulağının gelişmesine ve müziğın ritmik vuruşlarına alışmasını sağlamıştır. Buna ilaveten Hanefî Ünver’in saza ve şiire yönelmesinde henüz altı aylıkken gözlerini kaybetmiş olması da bir diğer önemli bir etkidir. Çünkü Ünver’in küçük yaşta gözlerini kaybetmesi içinde bulunduğu durumdan ve psikolojiden çıkış yollarını aramasına neden olmuştur. Hanefî Ünver, geçirdiğı zorluklardan ve yaşadığı sıkıntılardan ötürü hem manevi bir rahatlama için hem de ruhunu karanlık dünyanın meçhullerinden kotarmak için âşıklığa

yönelmiştir. Böyle bir sürecin sonunda 1963'te curayı öğrenen Ünver, 1965 yılında saz çalmayı başlamış ve ilk şiirlerini bu sazıyla söyleyerek sanatını icra etmiştir.

1963 yılında amatör olarak başlayan 1965 yılında ise profesyonel saz çalmayı öğrenen Hanefi Ünver'in, 1981 yılına kadar yazdığı, söylediği şiirlerinin konusunu; can, canan, ayrılık, özlem, kaderden şikâyet, zamanın acımasızlığı ve insanların kadirşinaslık bilmemesi gibi konular teşkil etmektedir. 1981 yılında Ünver, Ankara'da Kadiri tarikatına mensup olmuş ve kendi deyimiyle “Allah'ın bir isminin de kader olduğunu” anlayınca hayatının yönünü değiştirmekle kalmayıp şiirlerinin muhtevasını da değiştirmiş ve tasavvufu ele alan şiirler söylemeye başlamıştır.

1.2.1.2. İlçesi'nin Doğal Güzellikleri

Tabiat unsurları edebî eserlerin yadsınamaz güzellik parçalarıdır. İbn Haldun'unda ifade ettiği gibi “Coğrafya kaderdir”. Hangi yazar, âşık vardır ki doğup büyüdüğü yerin kokusu eserine sinmemiş olsun? Hanefi Ünver de doğduğu ve büyüdüğü ilçesi Doğanşehir'i şiirlerinde anlatmıştır. Doğanşehir'in tabii güzellikleri, iklimi, rüzgârı, suyu ve havası âşığı derinden etkilemiş ve ona ilham vermiştir. Âşık Ünver, 1995 yılında Ankara'da Çaykur fabrikasından emekli olduktan sonra ilçesi Doğanşehir'e tekrar dönmüştür. Âşık hayran olduğu ilçesini ve hemşerilerini şiirlerine alarak ölümsüzleştirmiştir.

Bahar gelir çiçeklerin açılır,
Serin sulu yaylalara göçülür,
Demli demli çaylar bensiz içilir,
Sen beni unuttun ahh Doğanşehir. (132/ 2)

1.2.1.3. Gönül Dünyası

Halk ve Hak âşığı Hanefi Ünver'in gönül dünyası; umman olup dolmuş, dolduğu ölçüde de şiir olup taşmıştır. Zahiri gözleri dünyaya kapalı fakat gönül gözü açık olan Âşık Hanefi, çağımızın Âşık Veysel'idir. Halkın ve Hakk'ın âşığı olması, “Yaratılanı Yaratan'dan ötürü sevmesi” Ünver'i şiirlerindeki en temel görüştür.

Kur'an'ın gönül dünyasına nakşettiği inanç, insanlara olan muhabbeti, bitkilere ve hayvanlara olan hassasiyeti Âşık Hanefi Ünver'in insanî yönünün âdeta bir göstergesidir. Ünver varlıkla yokluğun Allah'tan geldiğini bilen buna sabır gösteren,

yokluğa sabreden, varlığa şükreden kâmil bir insandır. Hayatın kendisine getirdiği birçok sıkıntıya göğüs geren, dünya hayatının bir imtihan olduğunu erken yaşta anlayan Âşık Hanefî, gönül deryasını Kur'an ve Peygamber aşkıyla doldurmuştur.

1.2.1.4. Çevresi

Hanefî Ünver geniş bir ailede dünyaya gelmiştir. Doğumundan altı ay sonra iki gözünü kaybetmesi saza ve şiire yönelmesindeki en büyük etmendir. Yengesi tarafından Ünver'e zaman geçirmesi için verilen cura onun halk mûsikisine ve âşıklığa yönelmesine vesile olmuştur.

Sünnî bir gelenekte yetişmesi, sanatının gerekli ilgiyi görmesini kısmen engellemiştir. Nitekim 1965 yılında yazdığı ilk şiir defterinin annesi tarafından yırtılması aşk, can, canan, sevgili konularının bu gelenekte utanç ve ayıp kabul edilmesi dolayısıyladır. Ancak Hanefî Ünver, hem ailesi hem de çevresinden zaman zaman olumsuz tepki almasına rağmen yılgınlığa ve ümitsizliğe kapılmamış, tüm zorluklara göğüs gererek kendisini kabul ettirmiştir. Âşık, ilçesindeki hemşerilerinin *“kendisinin sadece müziğine kulak verdiklerini, sözün hikmetine nüfuz edemediklerini”* (K2) belirtmiştir. Ünver saz kursu açarak eğitim vermek ve kendisinden sonra ilçesinde âşıklık geleneğini devam ettirecek insanlar yetiştirmek istemişse de destek bulamamış ve birçok hayalini ertelemiştir.

1.2.1.5. Saza ve Şiire Yönelmesi

Çocukluk döneminde görme yetisini kaybettikten sonra bir eğlence aracı olarak müziğe yönelen Hanefî Ünver'in yeteneğini ilerletmesi, onun zaman içerisinde âşık olarak kabul edilmesini sağlamıştır. 1974-1981 yılları arasında 11 tane kaset ve 1 adet de plak çıkaran Hanefî Ünver velût bir âşıktır.

Dünyaya tutunma çabası, saza ve âşıklığa olan ilgisi Ünver'in, birçok şehir gezmesine neden olmuştur. İlk yazdığı şiirlerini icra etmesinden sonra Âşık Hanefî, kendisini kabul ettirmek için farklı illere gitmiş ve buralarda âşıklık yeteneğini sergilemiştir. İstanbul bu illerden birisidir. Sesini duyurmak ve kaset yapmak için gittiği İstanbul'da kendisinden gazinolarda saz çalması istenmiştir. Fakat Ünver sanatını böyle ortamlarda icra etmek istemediğini belirtmiştir. İstanbul'daki bu süreçte maddi zorluklar çeken Âşık Ünver, can yoldaşı sazını satarak İstanbul'dan tekrar gerisin geri memleketine dönmüştür.

Bir ustanın dizinin dibinde değil bir odanın içinde iki yıllık bir emek ve uğraşla kendi sesini bulan Ünver, kendisini yetiştirmiş bir halk ve Hak âşığıdır. Gerek saz çalmasıyla gerek üslubunun farklılığıyla kısa sürede dikkati üzerine çeken Ünver, on bir yıllık bir sürede, tam on bir kaset ve bir plak yapmıştır. Bu kaset ve plaktaki şiirler kendisine ait olup usta malı deyişler yer almamaktadır.

1.2.2. Ustalık Dönemi

1965 yılında ilk şiirlerini saz eşliğinde icra eden Hanefi Ünver, 1974 yılında ilk plağını çıkarmıştır. 1977-78 yılları arasında ilk kasetini yapan Ünver 1981 yılına kadar toplamda on bir kaset çıkarmıştır. İlk dört kasetini “*Harika Kaset*”te yapan Ünver, yedi kasetini de “*Miraç Kaset*”ten çıkarmıştır. 1981 yılına kadar çıkardığı kasetlerin içerisindeki şiirler aşk, can, canan, gül, bülbül gibi konulardan meydana gelmektedir. 1974-1981 yılları arasında çıkardığı albümler genellikle dinî içerikli olmayıp Âşık şiirinin koşma tarzındadır. Hanefi Ünver’in ustalık dönemi 1981 yılına tekabül etmektedir. Bu yıl Ünver’in şiirinde muhteva değişikliğinin de görüldüğü bir dönem olmuştur. Âşık 1981 yılında Ankara’da Kadirî tarikatına intisap ederek tasavvufu şiirlerinde besleneceği bir kaynak yapmıştır. Bu dönemden sonra yazdığı şiirlerinde tasavvufun etkisi belirgin olarak görülmektedir. Ünver’in tasavvufî şiirlerinin konuları: Allah sevgisi, Hz. Peygamber’e olan özlem, dört halife, büyük âlimler ve tarikatın ileri gelenleridir.

1981-1990 yıllarında tasavvuf eksenli yazdığı şiirlerini de yine önceki dönemdeki gibi saz eşliğinde okuyan Ünver, 1990 yılında sazını kırar ve sadece ilahi türünde şiirler okur. Sazını kırmasından sonra uzun bir süre sazla meşgul olmaz. 2007 yılına gelindiğinde Âşık Ünver maddi zorluklar belini bükerek ve dayanamaz on yedi yıl sonra tekrar saz çalmaya başlar ve şuan hali hazırda saz çalmaya devam etmekte ve ilham geldikçe söylediği şiirlerini teyp vasıtasıyla kaydedip muhafaza etmektedir. 2007 yılında saz çalmaya tekrar başladığında Engelliler Turnesi’ne katılarak il il gezer ve sanatını icra eder. Hanefi Ünver hâlihazırda sanatını evde icra etmekte olup herhangi bir yerde saz çalmamakta ve müzik yapmamaktadır.

Düğünlerde bayramlarda çaldığım,
Cep dolusu para verdim sazıma.
Ben onu unuttum o saz da beni,
On yedi yıl ara verdim sazıma.

Gittiğim yerlere alıp gittiğim,
Gizli sırlarımı ona döktüğüm,
Beraberce nice dertler çektiğim,
Silinmeyen kara verdim sazıma.

Kıymetin bilmeyen almasın diye,
Heva-ı nefis ile dalmasın diye,
Benden başka eller çalmasın diye,
Yere vurup yara verdim sazıma.

Hanefi'yim talihsiz bir ozanım,
Geçti bahar ömrün, gamlı hazanım,
Yıkıldı hayalim, bozuk düzenim,
Şimdi tekrar sıra verdim sazıma.

(43/ 1, 2, 3, 4)

Yaklaşık olarak on yedi yıl kadar saz çalmayan Hanefi Ünver eşinin geçirdiği rahatsızlık dolayısıyla tekrar eline saz almıştır. Sazı çalmaya başlamasının en temel gayesi maişetini arttırmak ve eşinin maliyeti yüksek olan hastane masraflarını karşılamaktır. 2007 yılında saza başladığında çektiği bu sıkıntıları yukardaki şiiriyle dile getiren Âşık Hanefi, sazı Allah aşkıyla çalan ve O'nun yolunda hikmetli şiirler söyleyen bir insan olduğunu ifade eder. Nitekim onun tekrar saz çalmaya başlaması hayat yoldaşı, gören gözü ve sevgili eşi Emine Hanım'ın tedavisi için para biriktirmek ve kimseye muhtaç olmadan hayatını devam ettirmektir. Âşık Hanefi ikinci bir defa sazı eline aldıktan sonra görme engelliler grubuyla bazı turnelere katılmış ve bu konserlerden kazandığı parayla ihtiyaçlarını gidermiştir. Fakat 2009 yılında geçirdiği kısmi felç dolayısıyla turnelere katılmayı bırakmıştır.

1.2.2.1. Hanefi Ünver'in Şiirleri

Âşık Hanefi ilk şiirlerini on beş yaşındayken yazmış ve bu şiirlerini bir defterde toplamıştır. Sayısı otuzu bulan bu şiirler, Hanefi Ünver'in annesi Teslime Hanım tarafından bulunup yok edilmiştir. 1965 yılında yaşadığı bu olumsuz vakaya rağmen şiir okumayı ve üretmeyi bırakmayan Ünver, 1981 yılına kadar on bir kaset ve bir plak yapacak kadar şiirler yazmış, yine bunları kendisi bestelemiş ve okumuştur. 1981

yılından sonra *Kadiri tarikatına* intisap ederek ilahi türünde şiirler söylemiştir. Daha sonra ilham ile gelen şiirleri teyp vasıtasıyla kasetlere çekerek korumuştur. Âşık Hanefi Ünver'in şiirleri arkadaşı Münir Taştan tarafından derlenerek küçük bir kitapçık şeklinde yayımlanmıştır. Bu kitapçıktaki şiirlerin toplamı doksan iki adettir. Ancak Münir Taştan'ın bizzat Ünver'in ağzından derlediği bu şiirler genellikle kasetlerde yer alan şiirlerdir. Bunların haricinde Ünver'in, elli civarı şiiri de teyp kasetlerinde kayıtlı olup böylelikle şiirlerinin toplam sayısı yüz kırkbeşi bulmaktadır.

Âşık Hanefi Ünver'in görme engelli olması, onun önce sözleri kaleme alıp sonra bestelemesini imkânsız kıldığından şiirleri genellikle besteleyerek irticalen söylemekte ve daha sonra bu şiirleri bestesiyle beraber kayda almaktadır. Ünver'in yaptığı kaset ve plaklardaki şiirlerinin bestecisi kendisi olup güfteler de yine kendisine aittir. Yapılan görüşmelerde Âşık Ünver'in şiirlerini, müziğin çağrışımından hareketle hatırladığı, bu şiirleri kulak ve ezber hafızasıyla okuduğu tespit edilmiştir.

Şiirlerini genel olarak hece ölçüsüyle söylemiş olan Hanefi Ünver'in şiir dili açık, üslubu yalın ve akıcıdır. Yunus Emre gibi dile hâkim olan Ünver, meramını güzel ifade etmenin yanı sıra şiirlerinde hikmeti de okuyucusuna anlatmaya çalışan halk ve Hak âşığıdır. Ünver'in şiirlerinde genellikle 8'li, 11'li hece ölçüsünü kullandığı görülmektedir.

1.2.2.2. Hanefi Ünver'in Bestelenen Şiirleri

Âşık Hanefi Ünver şiirlerinin yazarı olmasının yanı sıra bestekâridir. Ünver yazdığı şiirleri saz eşliğinde teyp vasıtasıyla kasete kaydetmiştir. Seslendirdiği tüm şiirlerinin bestesini notasıyla kayıt etmiş ve sazıyla bu şiirlerini okumuştur. Âşığın gerek saz çalması gerekse söyleyiş tarzıyla kendine has bir üslubu vardır.

Hanefi Ünver'in şiirlerinde hikmet ve müzik ön plandadır. Sazını konuşturacak kadar iyi çalan Ünver, şiirinde besteye ve söyleyişe de önem vermiştir.

1.2.2.3. Diğer Âşıklar Tarafından Bilinip Tanınması

Hanefi Ünver, Âşık Behram Timur'la atışmalar yapmıştır. Behram Aktemur (Çıldırli Behramî) çıkmış olduğu televizyon ve radyo programlarında Hanefi Ünver'i üstadı olarak anmıştır. Ünver, birçok şairi ve aşığı hiç şüphesiz etkilemiştir. Çırak yetiştirecek kadar mâhir bir âşık olan Hanefi Ünver, yetiştirdiği öğrencisine Nuranî mahlasını vermiş ve ona ilham olmuştur.

Âşık Hanefi Ünver, TRT Amatör ses yarışmasına katılmış ancak başarı elde edememiştir. Fakat buna rağmen âşık Doğanşehir'in önemli türkü söyleyenleri sayılan Battal Küpeli, İnce Memed ve Keşkeş Abdullah'tan öğrendiği polat türkülerini ezberleyip bu türkülerin kayıt altına alınıp TRT repertuarına girmesine katkı sağlamıştır. Bahsedilen bu eserler "Elin Vurma Kalbimdeki Yarama" (Repertuar no: 03648) ve "Ören'e Vardımda Ören Höyüğü" (Repertuar No: 03738) adlı türkülerdir. Yine yakın zamanda TRT'den gelen yetkililer, Hanefi Ünver'in bestelerinin bir kısmını kayıt edip TRT repertuarına almışlardır.

1.2.2.4. Aldığı Ödüller

Âşık Hanefi Ünver'e iki tane plaket takdim edilmiştir. İlki İnönü Üniversitesi tarafından ikincisi ise *Darendeli Âşık Beyanî Sempozyumu*'nda Ünver'e taktim edilmiştir.

Âşık Hanefi, başarılı ve yetkin bir halk şairi olmasına rağmen, istenilen ilgiyi maalesef görmemiştir. Bunun birçok sebebi vardır. Hiç şüphesiz ki sanatçısını koruyan ve kollayan hemşerilere sahip olmaması, devletin sanat ve kültür kurumlarının, yaşayan böyle bir insan hazinesinden habersiz olmaları başlıca sebepleridir.

1.2.2.5. Hanefi Ünver İle İlgili Çalışmalar

Taramalar sonucunda Âşık Hanefi Ünver ile ilgili farklı çalışmalar tespit edilmiştir. Bunlardan ilki Ahi Evran Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Prof. Dr. Salahaddin Bekki danışmanlığında, Esra Arık tarafından yapılmış 101 sayfalık araştırma projesidir (Arık, 2014). Esra Arık'ın çalışmasında bir sayfalık Hanefi Ünver'in hayatı hakkında bilgi yer almaktadır. Çalışmada ayrıca âşığın 8'li, 11'li, 15'li hece ölçüsüne göre tasnif edilmiş şiirleri bulunmaktadır. İkinci çalışma, âşığın şiirlerinden bir kısmını kapsayan ve Münir Taştan tarafından hazırlanmış **Âşık Hanefi Ünver ve Şiirleri** adlı kitapçıktır (Taştan, 2016). Üçüncü çalışma ise Oğuz Doğan tarafından Geçmişten Günümüze Malatyalı İlim ve Fikir İnsanları başlıklı sempozyumda sunulan "Âma Âşık Malatyalı Hanefi Ünver" adlı bildiridir (Doğan, 2017). Bu çalışmalarla beraber yakın zamanda Doğanşehirli Halkbilimci Begüm Kurt tarafından "Can Gözü Kör, Gönül Gözü Açık Bir Âşık: Malatyalı Hanefi Ünver" adlı bir makale yayımlanmıştır (Kurt, 2019). Araştırmacı Kurt, yüksek lisans ve doktora döneminde yaptığı derlemeler sonucunda elde ettiği malzemeleri işlemiştir. Kurt bu

makalesinde, Malatya’da âşıklık geleneğinden bahsettikten sonra Hanefî Ünver’in hayatı ve sanatı hakkında kısa ve önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. Yine başka bir çalışma Fatih Solmaz tarafından yapılmıştır. Solmaz, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü’nde “Talihsiz Hanefî” (Solmaz, 2019) adlı ansiklopedi maddesini yazmıştır.

1.3. Âşıklık Geleneği İçerisinde Hanefî Ünver’in Yeri

Türk halk şiiri kendi içinde şekilsel olarak tutarlılık gösterir. Halk ozanlarının/âşıkların hece ölçüsünün 8’li, 11’li kalıplarıyla söyledikleri bazen de 15’li hece ölçüsüyle yazdıkları şiirlerinin dili açık, duru ve anlaşılırdır. Âşıklar, ait oldukları toplumun gözü, kulağı, yüreği olmalarının yanında toplumun acılarını, dertlerini, umutlarını, sevinçlerini ve beklentilerini (Şimşek 2016: 118) halkın anlayacağı dilde anlatan ve aktaran duyarlı insanlardır.

“Âşık temelinde ona karşı bir hevesin, isteğin söz ve ezgi bakımından yeteneğin olması şarttır. Âşığın sanatında öğrenme yeteneği, bellek kuvveti, yaratıcılık, hazır cevap olma, kelime hazinesinin genişliği, iyi ve etkili konuşabilme ve şiir söyleye bilme yeteneği, bunun yanında iyi bir müzik kulağı olması, belirleyici olan başlıca unsurlardır” (Artun, 2011: 61). Artun, âşıklığın tamamıyla iştihak ve merak gerektiren bir meslek olduğundan bahsederken âşıklığın da ilham ve yaratma yönüyle İlâhi bir yanı olduğunu da ifade etmiştir.

Âşıklık geleneği kendi içerisinde bir bütünlük gösterir. Âşık olmanın belli kıstasları vardır. Bu özellikler bir araya gelerek bir gelenek meydana getirmiştir. Bu gelenek genel olarak on başlık altında sıralanır:

1. Saz çalma
2. Mahlas alma
3. Bade içerek âşık olma
4. Usta-Çırak
5. Âşık karşılaşmaları
 - a. Atışma-Karşılama (Tekellüm)
 - b. Taşlama-takılma
 - c. Soru-cevap (Atışma)
 - d. Çözümlü muamma, muamma atışma
 - e. Barışma, övme, uğurlama
6. Leb-değmez (Dudakdeğmez)

7. Askı (Muamma)
8. Dedim-Dedi tarzı söyleyiş
9. Tarih bildirme
10. Nazire Söyleme (Yardımcı 2013: 142)

Âşıklık geleneğinin bütünüyle kendisine has kıstasları vardır. Bu kıstaslardan hareketle âşıkların yetkinlikleri tespit edilmeye çalışılmaktadır. Bir şairin âşık veya kalem şuarasına mensup olduğu, gelenekteki unsurlardan hareketle değerlendirilmeye çalışılır. Bu unsurlardan hareketle Hanefi Üver'in de âşıklık geleneğindeki yeri tespit edilmiştir. Üver'in gelenekteki kıstaslarla uyumluluğu ve benzerliği onun âşık olarak kabul edilmesinin temel dayanağını oluşturmuştur.

Âşık fasılları belli kurallar çerçevesinde gerçekleşir. Bu kurallar bölgesel olarak küçük çaplı değişimler gösterse de temelde aynıdır. Fasılda usta başta olmak üzere âşıklar yetkinliklerine göre bir sıraya geçerler. Bunun akabinde usta âşıktan başlayarak sırasıyla tüm âşıklar nizami bir şekilde sazlarına düzen verirler. Bu düzen faslından sonra “dua” başlar. Dinleyicilerin bu esnada yiyecek-içecek türünden gıdalarla meşgul olmaları hoş karşılanmaz, zira dinleyiciler bu fasılda pürdikkat kesilmelidirler. Akabinde geleneğe göre faslı yönetecek âşık, “Rats”, “Mahur”, “Hüseynî”, “Kandehar”, “Hicaz”, “Hüzzam”, “Evç”, “Rarahnâk”, “Şedurban”, “Uşşak”, “Neva”, “Buselik” makamlarından herhangi birinde bir şiiri icra eder. Bazı âşıklar ise taksim yapmak yerine divanın icra edileceği perdeler üzerinde mızrapla gider-gelir. Taksim sırasında beş beyitlik gazel, münacat veya nâat okumak adettir. Beş beyitlik söylenen gazelin ardı sıra, “fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün” aruzuyla divankârı olarak da bilenen “pişrev” okunur (Batur, 1998:228).

1.3.1. Saz Çalma

Âşıklık geleneğinde sazın önemli bir yeri vardır. Sazsız âşık âdeta kulpsuz testiye benzetilir. Sözün ritmini arttıran, duyguyu ve heyecanı karşıdakine aktarmak ve anlatmak için vasıta olan saz, dinleyicide hoş bir seda bırakmaktadır. Saz bu yönüyle âşık şiirinin vazgeçilmez bir parçasıdır. Âşıklar sazı iyi kullandıkları ölçüde saygıya layık görülmüşlerdir. Saz Türk milletinin inancında önemli bir kutsiyete sahiptir. Dede Korkut, Türk milletinin ozan atasıdır. Zira o bilici, bilge ve ileri (Gökyay, 2013: 25) görüşlüdür. Dede Korkut'un sazı hakikatin sözcüsüdür. Korkut Ata Türk toplumuna

doğruyu anlatmak ve hakikatin sırrına erdirmek için hikmetli sözler söyler, yiğitlere ad verir, kızarsa kargışlar, takdir ederse alkışlar tüm bu eylemlerini sazla gerçekleştirir.

“Âşıklar manzum ürünlerini genellikle saz eşliğinde sunarlar. Şiirlerinin belli bir ezgi ile dinleyiciye aktarılma mecburiyeti, âşıkların saz çalmayı öğrenmelerini de zorunlu kılmıştır. Âşıklık geleneği içinde ve halk arasında saza kutsallık atfedilmiştir. Saz çalabilen âşıklar, diğerlerinden daha fazla itibar görmüşlerdir” (Düzgün, 2017: 317). Saz çalmak ve irticalen şiir söylemek güçlü âşık olmanın en ayırt edici özelliğidir

Düzgün, ozanlık geleneğiyle ilişkili olarak şunları ifade eder: *“Ozan-baksı geleneği içinde yer alan çalgı aletine kopuz adı verilmiştir. XVI. yüzyılda Azerbaycan’da “ozan” kelimesi, “kopuz” anlamında kullanılmış, böylece bu aleti çalarak şiir söyleyenlere “ozancı” denilmiştir. Anadolu sahasında ozanların âşık adıyla anılmaya başlamalarından sonra çaldıkları aletin adı da “çöğür” veya “saz” biçiminde yerleşmiştir”* (Düzgün, 2017: 318). Görüldüğü gibi âşık ve saz ayrılmaz bir bütündür. Sözün kuvvetini arttıran saz, aynı zamanda âşıkların ilham kaynağıdır. Çünkü âşıklar, atışma sırasında sazın gücünden hareketle zihnin derununu kamçılıyarak şiirler meydana getirirler.

Âşıklar sazı kutsal bir nesne gibi görürler, bundan dolayı da sazı yere bırakmazlar ve duvara yüksek bir yere asarlar. Âşıklık geleneğinde saz çalmadan doğaçlama şiirler söyleyenler olduğu gibi saz çalarak doğaçlama şiir söylemek daha kabul görmektedir. Âşıklar irticalen şiir söylerken saz kullanmaları sözün gücünü arttıran ve âşığa şiir yaratmasında zaman kazandırmasından ötürü halk şiirinde önemlidir. *“Sazsız âşık dilsiz insana benzer. Saz âşığın dilinin özü, çözümüdür. Âşık saz ile duygularını aşar, saz eşliğinde deryalardan aşar”* (Güllü, 2014: 55).

Henüz altı aylıkken gözlerini kaybetmiş fakat güçlü bir kulağa ve güzel bir sese sahip olan Hanefi Ünver, Âşık Veysel Şatıroğlu gibi sazı kendisine can yoldaşı edinmiş bir âşıktır. Sesinin yetmediği, sözünün itibar görmediği her ortamda sazını eline alıp mızrabı tele götürmekle gönülleri titreten Ünver, sazıyla ve hikmetli şiirleriyle itibarını korumaya çalışan bir ustadır.

1963 yılında cura çalmaya başlayan Ünver, sanatını âşık şiirinde devam ettirmiştir. Çocuk iken *“Bayram Kepçesi”* adını verdiği küçük curayla çalmayı kendi gayretiyle öğrenmiş olan Hanefi Ünver, ustalığını divan çalarak geliştirmiş ve ilerletmiştir. Âşık ilk şiirlerini de 1965 yılında sazıyla söylemiştir. Bu tarihten sonra 1990 yılına kadar saz çalmaya devam eden Âşık Hanefi Ünver, 90’larda sazını kırarak

çalmaya ara vermiştir. Uzun bir aradan sonra 2007 yılında Hanefi Ünver tekrar saz çalmaya başlamış ve hâlihazırda çalmaya devam etmektedir. Sazını kırmasında hiç şüphesiz çevresindeki baskılar ve tasavvufun dünyadan soyutlanma öğretisi yer almaktadır. Ünver sazını kırmaktan dolayı duyduğu pişmanlığını dile getirerek âdeta bir insan gibi sazını kişiselleştirmiş ve sıladaki dosta duyulan özlem gibi sazına olan sevgisini şu kıtayla ifade etmiştir:

Düğünlerde bayramlarda çaldığım,
Cep dolusu para verdim sazıma.
Ben onu unuttum o saz da beni,
On yedi yıl ara verdim sazıma.

Gittiğim yerlere alıp gittiğim,
Gizli sırlarımı ona döktüğüm,
Beraberce nice dertler çektiğim,
Silinmeyen kara verdim sazımı.

Kıymetin bilmeyen almasın diye,
Heva-yınefs ile dalmasın diye,
Benden başka eller çalmasın diye,
Yere vurup yara verdim sazımı. (43/1, 2, 3)

Hanefi Ünver'den sazını istemelerine rağmen o sazını kimseye vermemiş ve imha etmiştir. Bunun nedenini ise Âşık Hanefi Ünver iki sebebe bağlar. Bunlardan birincisi, yıllarca kendisine yoldaşlık eden sazının kıymet bilmeyen birinin eline geçeceğinden duyduğu kaygıdır. İkincisi ise hikmet için değil tam aksine kötü bir amaçla çalınacağı endişesidir.

1.3.2. Mahlas Alma

Âşıkların kendi adları yerine kullandıkları mahlasın tarihi totemim'e bağlı destanî ve tarihî eski devirlere kadar gitmektedir (Elçin, 2003: 40). Söyleyeninin belli olmasıyla anonim halk şiirinden ayrılan Türk saz şiirinde mahlas, adeta ozanın şiirinin son dördüğünde kullandığı imzasıdır. Türk saz şiirinde mahlas almak en az divan

şiiirindeki kadar önemlidir. Mahlas alma rüyada bade içme yoluyla alına bilindiği gibi, âşığa bir pir veya derviş ya da ustası tarafından da verilebilir. Genelde mahlas olarak ad ve soyad kullanılabildiği gibi, bazen de âşığa ustası tarafından fiziksel veya karakteristik özelliğine göre mahlas verilebilir. Türk saz şiiirinde mahlasını adını unutturmuş nice âşık vardır.

Âşıklık geleneği içerisinde mahlas alma önemlidir. Nitekim mahlas âşığa bir yerde özgünlük katmaktadır. Halk şiiirinde ve Divan şiiirinde âşıklar-şairler mahlas kullanmaktadır. Mahlasların genelde kısa olur ve şiiirlerin sonunda tapşırılır. Hanefi Ünver bazı şiiirlerinde adını kullandığı gibi hayattan şikâyetlerinin yer aldığı şiiirlerde de “Talihsiz Hanefi”yi mahlas olarak kullanmış bir âşıktır. O şiiirlerinde küçük yaşta gözlerini kaybetmesinin hüznü dolayısıyla “*Talihsiz Hanefi*” mahlasını seçtiğini dile getirmektedir. Âşık Ünver mahlası ilgili görüşlerini “*Giderim*” şiiirinde şöyle ifade eder:

Öz adım Hanefi, mahlas koymadım,
Cana değil, cananıma doymadım,
Uyumuş yar uyarmaya kıymadım,
Zülfünden birkaç tel çalar giderim. (97/ 4)

Âşıklık geleneğinde mahlas kullanmak önemli bir unsurdur. Hanefi Ünver de şiiirlerinde adını ve “Talihsiz Hanefi” mahlaslarını kullanmıştır. Âşık, adını ve fiziksel durumundan kaynaklı bahtsızlığını belirten bir mahlas seçmiştir.

1.3.3. Bâde İçme

Âşıklık geleneğinin başat özelliklerinden biri olan bade içme, âşığa şiiir söyleme yeteneğinin ilahî bir kaynaktan geldiğini, bundan dolayı halkın âşığa gereken saygıyı göstermesinin elzem olduğunu ifade etmektedir. Rüya, genellikle bir sıkıntı sonucunda, mezarlık, pınar başı, dağ kutsal kabul edilen yerlerde âşığın uykuya dalmasıyla görülmektedir. Bu rüyada âşığa bazen süt, su, gibi şeyler içirildiği gibi bazen de cebine boncuk koyulup, alınına vurulup âşığa söz söyleme ve saz çalma yetkisi verilir (Günay, 2015: 136).

Âşıkların gurbete çıkması genellikle ilahî sebeplere ve esrarlı vakalara dayandırılır. Bunlar içinde en çok bilineni rüyada bade içmektir. Bu badeler “*er dolusu ve pir dolusu*” olmak üzere iki çeşittir. Er dolusu içen âşıklar; savaşlara ve yiğitliklere

soyunmuş olur. Bu şairler, halkın iyiliği için savaşıacak, namus ve şeref meselesi için başkaldıracak ve zorba beylerle çarpışacaktır. Pir dolusu içen âşıklar ise, tek ve sürekli bir aşkın kahramanı olacak ve hayatını bu sevgiliyi aramak ve ömrünü onun yoluna harcayacaktır (Kabaklı, 2006: 17). Bir sevgilinin sevdasından çileler çekmek, ona kavuşmak için yollar, dağlar aşmak artık boynunun borcudur. Nitekim bu âşıklar, sevgiliye ya bu dünyada ya da öbür dünyada kavuşacaklardır. Zamanla halk arasında kutsiyet kazanmış ve ermiş kabul edilmişlerdir. Zira aşk uğrunda çekilen bunca çile ve ıstırap âşığı olgunlaştıracak, tasavvufi manada âşığı yükseltip ilahî sevgiliye taşıyacaktır.

Rüyada pir tarafından âşığa dolu üç tane bade sunulur. İlk bade Allah için, ikincisi pirlere için ve üçüncüsü dünyada ve ahirette sevdasını çekeceği güzel kız içindir. Bunun akabinde Pir âşığa sevgilinin yüzünü gösterir, böylece âşık feleğin çemberinden geçmiş olur. Bundan sonra âşık kendisine gösterilen bu sevgilinin peşinde yolculuğa çıkar ve şiirlerinde onun güzelliğinden ve vefasızlığından, hasretinden söz eder (Kabaklı, 2006: 17).

Âşık Hanefi Ünver, rüyada kendisine sevdiğinin gösterildiğini ifade ederek şiirlerini onun üzerine yazdığını belirtmiştir. Burada dikkat çekilmesi gereken Ünver'in saz çalmaya başladıktan sonra bu rüyayı görmüş olmasıdır. Âşık Hanefi Ünver'den kendisine gösterilen sevgili hakkında bilgi almaya çalıştıysak da o bunun kendisinde gizli kalması gerektiğini bildirip sorumuzu yanıtsız bırakmıştır.

İçmişim badeyi, yârin elinden,
Almışım ilhamı zülfün telinden,
Altmış yedi ilin bülbül dilinden,
Bari siz halimi sorun ozanlar. (121/ 5)

Rüyasında Âşık Ünver'e gösterilen "sevgili" âşığın şiirini besleyen kaynaktır. Ünver'in 1981 yılına kadar yazdığı şiirler genel itibarıyla tasavvuftan uzak aşk, sevgili, canan, gül-bülbül gibi dünyevi konularda yazılmış âşık tarzı şiirlerdir. Âşık Hanefi Ünver rüyasında gördüğü bu sevgiliden "*Sevmez Olaydım*" şiirinde bahsetmiştir:

Anamdan bir sefer karalı doğdum,
 Bu fani dünyaya gelmez olaydım.
 Ben bu aşkı, Kadir Mevla'mdan aldım,
 Yar seni rüyamda görmez olaydım. (88/ 1)

Talihsiz Hanefi, çekersin cefa,
 Bu fani dünyada görmedim vefa,
 Dedim bir yar seveyim, süreyim sefa,
 Yandım ateşine, sevmez olaydım. (88/ 3)

Âşık Ünver “İstemem” adlı şiirinde rüyasında gördüğü sevgiliden yine şu şekilde bahsetmiştir:

Tadına doymadan aldın anamı,
 Hem rüyamda gördüm, o gül cananı,
 Kader midir, hayır mıdır, bela mı?
 Silinmez oldu, bahtımın karası. (75/ 2)

Âşık Hanefi, rüyasında gördüğü sevgiliye meftun olmuş ve şiirlerinin kaynağının bu sevgili olduğunu ifade etmiştir:

İçtim aşk şarabını, sarhoşum sarhoş,
 Bakma güldüğüme sanma gönlüm hoş,
 Bekliyorum seni ellerim bomboş,
 Geleceksen eğer bir an önce gel. (81/ 2)

Hanefi Ünver'in ilk sılası rüyasında gördüğü sevgiliyedir. Nitekim o, hayatı boyunca rüyasındaki sevgiliyi aramış, serzenişte bulunmuş ve 1981 yılına kadar yazdığı hemen hemen tüm şiirlerinde bu sevgiliye yer vermiştir.

1.3.4. Usta - Çırak İlişkisi

Eğitim yoluyla âşıklık yapmanın bir diğer ismi usta-çırak ilişkisidir ve âşıklığın kadim eğitim geleneklerinden birisidir. Usta bir aşığın dizinin dibinde yapılan bu eğitimde, çırağın usta malı deyişleri ezberleyerek kendini yetiştirmeye çalıştığı bir öğretim yöntemi uygulanmaktadır. Âşıklık geleneğinin âdap ve erkânının kazandırıldığı usta-çırak eğitimi, büyük âşıkların ve âşık kollarının ortaya çıkmasını sağlamış öğretim yöntemlerinden bir tanesidir.

“Âşıklık eğlence gecelerinde 500-700 kişiden oluşan çoklukla erkek konuklar büyük bir salona toplanır. Genellikle yerde, halı ve kilimler üzerine konulan minderler üzerine otururlar. Gecenin sanatçısı olan âşık, tüm eğlenceyi yönetir. Çırağı da hemen yanında oturur. Âşık, yorulduğunda sözü çırağına vererek dinlenme olanağı bulur. Böylece çırak hem geleneği öğrenir hem de halk tarafından tanınmış, topluluk karşısında türkü söyleme ve hikâye anlatma yeteneğini kazanmış olur” (Batur, 1998: 22). Batur geleneksel bir âşık faslından bilgiler vermiştir. Fasıllarda çıraklar ustasın dizinin dibinde örgün eğitime devam ederler. Bu eğitim en kadim insan yetiştirme yöntemidir.

Âşıklığa ilgisi olan bir genç, çırak olarak ustanın dizinin dibinde eğitime başlar. Usta genç çırağa destur verene kadar ona âşıklık geleneğinin temel kural ve kaidelerini öğretir. Karşılıklı diz dize yapılan bu formal eğitimin belli bir süresi yoktur. Çırağın yetiştiğine kanaat getiren usta âşık, destur verir ve âşıklık hırkasını manevi olarak çırağına giydirir. Düzgün’e göre *“Usta, çırağın belli bir seviyeye geldiğine inandığı zaman onun saz çalıp şiir söylemesine fırsat verir. Bazen topluluk karşısında da mümkün olmakla birlikte çoğunlukla baş başa kaldıklarında eksikliklerini sıralar, yapması gereken şeyleri açıklar. Daha ileri bir aşamada onunla karşılaşma denemeleri yaparak çırağın hazırlıksız şiir söyleme yeteneğinin gelişmesine katkıda bulunur”* (Düzgün, 2017: 318). Nitekim bu eğitim sistemi çırağın belli bir tedristen geçerek olgunlaşmasını sağlar.

Âşıklar usta-çırak geleneğine göre yetişirler. Köy ortamında yetişen ve çoğu okuma yazma bilmeyen bu âşıklar, yerel ve kültürel değerlerin aktarımının yanında, sade ve basit bir dille şiir yazarlar. Ustasının yanında eğitimi tamamlayan âşık, usta malı söylemeği devam ettirmenin yanı sıra kendi üslubunu oluşturmaya çalışır. Ustasından icazet alan bu âşıklar yola revan olurlar ve sanatlarını icra etmek, kendilerini tanıtmak için kasaba kasaba, köy köy, şehir şehir dolaşırlar. Öyle olur ki köyünden genç bir

âşıkken ayrılan bu şahıslar bazen yaşlanınca bazen de hiç memleketlerine dönmezler. Evine, sılasına uğrayanlar bulunsa da genelde âşıklar gurbettedir. Gezdiklerinden ötürü bu âşıkların şiirinde gurbet, sevgili ve dostlara duyulan özlem çokça yer almaktadır (Kabaklı, 2006: 16).

Düzgün, âşıklık geleneğindeki eğitimi şöyle izah eder; “Çıraklı eğitimi, ustanın teorik bilgilerini çırağa aktarmasından çok, dayın icra sırasında ustayı dinlemesi ve izlemesi esasına dayanır. Bunun gerçekleşmesi için çırak, ustanın sanatını icra ettiği her ortamda bulunmaya çalışır. Gerekğinde onunla birlikte yolculuğa çıkar, fasıllarda bulunur, ustanın davranışlarını yakından izler. Onun dinleyicilere hitap şekli, hikâye anlatma üslubu, saz eşliğinde şiirlerini sunuş biçimi, saz çalma tekniği, ezgiyi oluştururken izlediği yol, bütün bunlar, çırağın yakından takip etmesi gereken konulardır” (Düzgün, 2017:318). Âşıklık geleneğinde usta-çırak eğitimi âşık tarzı şiirin devam etmesini sağlayan temel unsurlardandır.

Bir usta yanında eğitim almak âşık olmanın gereklerinde biri olmasına rağmen ustasız yetişen âşıklarda vardır. Hiç şüphesiz bu âşıkların başarısı kendi gayret ve çabalarına bağlıdır. Batur, bir ustanın dizinin dibinde eğitim alarak “saz öğrenmek, çok sayıda usta malı ezberlemek ve âşık tarzını kavramak yeterli değildir. İlham ufuklarını genişletmek, doğaçlama güç ve yeteneğini arttırmak için diyar diyar gezmesi ” (Batur, 1998: 228) gerektiğini ve zaman içerisinde suyun akarını bulduğu gibi âşığın da üslubunu bulacağı ifade edilir.

Artun, günümüzde usta- çırak ilişkisinin önemi şu şekilde ifade eder; “Âşıklığa hevesli olan gençler usta âşıkların meclislerine katılarak belli ölçüde geleneği öğrenirler. Usta âşıklar, çeşitli toplantılarda âşıklığa hevesli gençlere rehber olarak geleneğin yaşatılması için çaba harcarlar. Âşıkların bir usta âşığa kapılanmadıkları halde bazı âşıkları usta kabul ederler. Bu ustalık âşıkların etkilenip örnek aldıkları usta âşıklar anlamındadır” (Artun, 2011: 63).

Âşık Hanefî Ünver, bir ustanın eğitiminden geçmiş âşık değildir. O başarısını ve özgünlüğünü kendi sesinde zamanla bulmuş bir âşıktır. 1965 yılında profesyonel olarak saz çalmaya başlayan Ünver, kendi deyişlerini özgün üslubuyla dile getirmiştir. Hanefî Ünver Âşık Veysel, Davut Sularî ile Âşık Mahsuni Şerif’i manevî ustaları olarak görmüştür. Ümmî ve âmâ olan Ünver, bu âşıkların şiirlerini okuyarak değil dinleyerek etkilenmiştir. Zahirî gözleri dünyaya kapalı olsa da gönül dünyası umman olan Ünver,

Veysel, Sularî ve Mahsunî gibi büyük âşıkları taklit etmemiş ve zaman içerisinde kendi sesini bularak en az bu âşıklar kadar güçlü şiirler yazmıştır.

1.3.5. Âşık Karşılaşmaları

En az iki âşığın seyirciler karşısında ya da deyişme sırasında birbirini iğneleyici ve mizahî çerçeve içerisinde yaptıkları şiir atışmalarıdır. Karşılaşma âşıkların rakibine üstün gelmek için soru-cevap şeklinde veya dar ayak vererek onu alt etmeye (Yardımcı 2013: 182) çalışmasıdır.

“Kendini yetiştiren, gücüne güvenen âşık, izleyiciler önünde yeteneklerini kanıtlamak ve ün kazanmak için diğer âşıklarla karşılaşmalar yapar. Karşılaşmanın belli kuralları vardır. Âşık, yöredeki âşıklarla sırasıyla karşılaşarak üstad âşığa kadar gidebilir. Karşılaşmada yenik düş(me)mek çok önemli olduğundan tereddüt geçiren âşık, karşılaşmaya başlamadan yarışmayı erteleyebilir” (Batur, 1998: 229). Artun âşık karşılaşmaları *“âşıkların birbirini sazda ve sözde yenmeye “ çalıştığı bir imtihan olarak tanımlar* (Artun, 2011: 88).

Kendini yetiştiren ve kendine güvenen âşık, izleyiciler önünde sanatını icra etmelidir. Yetkin bir âşık olmanın gereklerinden biri ise âşık karşılaşmalarıdır. Âşıklar yetenekleri ve söz söyleme kabiliyetleri karşılığında karşılaşmalarda ün kazanırlar. Âşık karşılaşmaları belli kaidelere göre yapılmaktadır. Bir âşık kendi bölgesindeki âşıklarla karşılaşmalar yapıp rakipleri alt ederek usta âşığın karşısına çıkabilir. Nitekim karşılaşmalarda başarılı olup ün kazanmak varsa da âşık karşılaşmayı kaybettiği takdirde itibar kaybetmesi de mümkündür (Batur, 1998: 229).

Âşıklık geleneğinde âşık karşılaşmalarının önemli bir yeri vardır. Büyük bir salon, oda veya kahvehanede âşıklar bir araya gelir. Salonda seyirci hazır haldedir. En az iki âşık karşı karşıya geçmekle birlikte taksimle gazel okunur. Âşıkların atışacağı ayağı usta bir âşık verebildiği gibi mecliste bulunan saygın biriside atışma için ayak verebilir. Saza, söze/irticalen şiir söyleme, dile hâkimiyetleri bu atışmalarda ayrı ayrı değerlendirilir ve âşıkların bu alanlardaki başarılarına göre puan verilir. Atışmalarda âşıklar, gazelden, pişreve, pişrevden divana, divandan semâîye, müstezada, koşmaya, maniye ve tekerlemeye sırasıyla geçerler. Bu fasıllarda âşıkların birinin okuduğun bir benzerini diğer âşık aynı ölçüde ve ayakta söyler. Bir dalda yenilen âşık diğer dala geçebilir. Fasılın sonunda usta âşık gelerek yenilen âşığın sazını elinden alır. Sazı elinden alınan âşık o yörede bir daha âşıklık yapamaz. Yenilginin tartışmaya neden

olmaması için usta âşıklardan kurulmuş bir hakem olması geleneğin alt yapısının ne kadar sağlam olduğunu göstermektedir (Batur, 1998: 229). Sazda, sözde ve dile hâkimiyette her zaman bir yenen ve yenilenle bitmediği görülmektedir. Berabere kalan âşıklar muamma sorarak faslın son aşamasını tamamlarlar. Muammayı bilen âşık muammayı soran âşığa kafiyeli ve ölçülü bir başka muamma sorar. Âşıklar arasındaki bu yarışma rakibi zor duruma düşürüp onu bağlayana kadar devam eder.

Âşıklar şiirlerini bazen önceden bazen de gördüğü ve etkilendiği olaylar neticesinde irticalen söylerler. Halkı etkileyen şiirle en çok bu irticalen söylenmiş şiirlerdir (Kabaklı, 2006: 15). Bu şiirlerin türü genellikle türkülerden ve destanlardan oluşturmaktadır.

Hanefi Ünver atışma yapmış âşıklardandır. Ancak Ünver'in atışmaları kaydedilmemiştir. Buna neden olarak insanların âşıklık geleneğindeki atışmanın öneminden habersiz olmaları ve o dönemdeki teknolojinin günümüzdeki gibi gelişmiş olmamasından kaynaklanmaktadır. Âşık Ünver çırakları Behram Aktemur (Çıldırli Behrami) ve Oğuz Kağan Karahan'la (Nuranî) atışmalar yapmıştır. Bu atışmalar kayda alınmamıştır. Sözlü gelenek içinde atışmaların kayda alınmaması geleneğin yok olmasının temel nedenlerindendir. Zira Ünver'in Âşık Behram Aktemur (Çıldırli Behramî) ve Oğuz Kağan Karahan'la (Nuranî) yaptığı atışmalar kayda alınıp yazıya geçirilmiş olsaydı sözlü kültürdeki bu değerlerin yok olmasının önü alınmış olacaktı.

1.3.6. Leb-değmez (Dudak Değmez)

Türkçe karşılığı “Dudakdeğmez” olarak da bilinen bu gelenek, âşıkların dudak sesleri “b, p, m, v, f” sessiz harflerini kullanmadan şiir söylemesini ifade etmektedir. Kuzey Doğu Anadolu ve Azerbeycan Türkleri dudak değmez’e “Cıgalı leb-değmez”, “Dodak tepmez” derler. (Batur, 1998: 236). Âşıkların alt ve üst dudaklarının arasına iğne koyarak atışma yaptıkları bu söyleşi türü genellikle usta âşıklar tarafından yapılmaktadır.

“Dudak değmez’i söyleyen saz şairleri kendi başlarına bir gösteride ya da karşılaşma sırasında iki dudakları arasına bir iğne koyarlar. Böylece yanlışlıkla bir dudak ünsüzü söyledikleri zaman iğne dudağa batıp kan çıkacağından hakemlere itiraza yer bırakılmamış olur.” (Batur, 1888: 236). Bu atışmada hile yapılması mümkün değildir ve bu tarz atışmalar ancak yetkin âşıkların altından kalkabileceği bir iştir.

Âşık Hanefi Ünver âşık karşılaşması bilmesine rağmen “Dudak-değmez” tarzında şiir söylememiştir. Âşıklık geleneğinin tüm erkânları hakkında bilgi sahibi olan Ünver, âşık şöenlerinde ve kahvehanelerde yapılan atışmaları bilmektedir. Âşık Hanefi Ünver, âşık atışmalarının yapıldığı ortamlara katılabilseydi muhakkak atışma geleneğindeki tüm dallarda kendisini ispatlamış olacaktı.

1.3.7. Muamma Sorma Geleneği (Askı)

Muamma geleneği hakkında bilgi veren Kaygılı’ ya göre muamma, âşık tarzı şiir geleneğinde âşığın yetkinliğinin ve bilgisinin sınındığı bir sınavdır. Tavuk pazarındaki Âşıklar Kahvesi’nde tavana şiirsel bilmece asıldığını, bu bilmeceleri çözenlerin saz şairlerinin reisliğini aldığına bildirmektedir (Kaygılı, 2007: 37).

Muamma geleneğinin klasik şiirden âşık şiirine geçtiği düşünölmekle birlikte bu geleneğin halk bilmecelerinden kaynaklı ortaya çıktığı da söylenir. Uzun bir tarihi arkaplana sahip olan muamma geleneği, âşıklık geleneğinin varlığını koruduğı kahvehane fasıllarında icra edilmiştir. XX. yüzyıla kadar varlığını devam ettiren muamma geleneği, âşık kahvelerinin yok olması ve geleneğinin düzenlendiğı fasıllarının zayıflaması dolayısıyla günümüzde pek görölmemektedir (Artun, 2011: 95).

Âşık karşılaşmalarında muammanın önemli bir yeri vardır. Âşıkların kültörel birikimlerini, sanatsal yeterliliklerini, dinî ve beşeri bilimlerdeki hâkimiyeti muamma sorma ile test edilir. Muamma sorma bilginin bilmece usulüyle şiir tarzında âşığa soru yöneltmek olduğı gibi tavana asılan bir mendil, sepet, kutu tarzında nesnelerin içindekinin ne olduğı sorulabildiğı kadar kahvenin duvarına süslü bir çerçeve içine de asılarak da muamma sorulabilir. Muammayı çözen âşık, cevabı şiir tarzında vererek ödölü alır (Düzgün, 2017: 334).

Âşık Hanefi Ünver, muamma sorma geleneğini bilmesine rağmen bu tarzda şiirlerin yazıldığı ve sorulduğı âşık kahvehanelerinde bulunmaması ve sanatını daha çok düğünlerde, okullarda ve dost meclislerinde icra etmesi dolayısıyla muamma geleneği kendisinde görölmemektedir.

1.3.8. Dedim – Dedi Tarzı Şiir Söyleme

Dedim- Dedi şiir söyleme divan şiirinde olduğı gibi halk şiirinde de ustalık isteyen şiir söyleyiş tarzıdır. Âşık tarafından seven ve mâşukun konuşturulduğı bu tarz şiirlerde, nazlanan bir sevgiliyle yalvaran bir âşığın karşılıklı söyleşmeleri canlandırılır.

Dedim- dedi tarzında şiir söylemede Ercişli Emrah önemli halk âşıklarından bir tanesidir. Bu tarz şiir, 11’li hece ve dörtlük şeklinde olmakla beraber 7’li, 8’li, 14’lü, 15’li ve 16’lı ölçülerlede söylenmektedir. Dedim-Dedi şiire canlılık katmakla beraber şiire ilgiyi de arttırır. Âşık dedim-dedi diyalogula gönlünden geçen arzuyu, düşünceyi ve dünyaya ait haline dile getirir (Kaya, 2010a: 2).

Dedim- dedi şiirler ustalık isteyen bir şiir mecrasıdır. Âşık ne kadar farklı söyleyişler şiire katarsa o kadar başarılı olur. Sevgili ile sevilenin arasındaki sevgiyi, vuslatı, iltifatı dile getiren âşık, kendi dilinden onları belli bir konudaki ayak üzerinden konuşturur. Âşık Hanefi Ünver’in “*Acaba*” başlıklı şiirinde “dedim-dedi” tarzında bir kıtası bulunmaktadır:

Varsam o yâr hanesine,
Bilmem mihmandar mıdır?
Dediler ki misafir var,
Dedi gelen önder midir? (32/ 1)

Ünver’in “Dane Dane” şiiri dedim-dedi tarzı şiire örnek verilebilir. “Dane Dane” şiirinde karşılıklı bir konuşma yer almakla birlikte âşık ve maşuk değil tasavvuf erbabından iki kişinin konuşmaları aktarılmıştır:

Akıl almak için vardım birine,
Der; el elden üstün, git sor pirine,
Gidip sordum ihtiyarın birine,
Dedi; yıl merdiven in dane dane. (55/ 2)

Hanefi Ünver de “dedim-dedi” tarzında şiirler söyleyerek âşıklık geleneğinin önemli bir unsurunun kendisinde olduğunu göstermiştir.

1.3.9. Tarih Bildirme

Tarih bildirme divan edebiyatından Âşık edebiyatına geçmiş (Yardımcı 2013: 197) her iki edebiyatta da önemli bir gelenek haline gelmiştir. Tarih düşürme âşıklar tarafından doğum, ölüm gibi olayları şiirlerinde kayıt altına almak istemelerinin yanı

sıra hastalık, deprem, sel, yangın gibi doğal afetlerin tarihini belirtmek için de kullanılmıştır.

Âşık Hanefî Ünver şiirlerinde önemli olayların tarihini düşmüştür. Bu tarih Ünver'in saza başladığı 1963 yılıdır:

Silemedim ah bu kara yazımı,
Çekemedim gönül senin nazını,
Altmış üçten beri açtım sazımı,
Bu güne kadar çaldım boşuna. (51/ 4)

Tarih bildirme âşıklık geleneğinde önemli bir unsurdur. Hanefî Ünver'in şiirinde tarih bildirdiği bir kıta bulunmaktadır.

1.3.10. Nazire Söyleme

Bir şairin şiirine özenerek aynı ölçü ve uyakta şiir söylemeye nazire denir. Divan edebiyatından halk edebiyatına geçmiş olan bu tarz şiir söyleme halk edebiyatında da kabul görmüş ve gelenek haline gelmiştir.

Nazirecilik divan şiirinde olduğu gibi halk şiirinde de çokça görülmektedir. Usta bir âşığın şiirine aynı hece ve ayakla şiir yazan âşıklar başarılı şiir örnekleri ortaya koymuşlardır. Bir şiire nazire yazan âşıklar benzer ayakta ve kafiyede başka bir şiir vücuda getirerek bazen usta âşığın şiirinin gölgesinde kalıp yok olurken bazen de daha kuvvetli bir şiir örneği vererek kalıcılığı yakalamışlardır. Nazire şiir yazmak âşıklığa başlayanlarda sıkça görülmektedir. Bunun nedeni çırağın kendisine usta seçtiği âşığın şiirlerine özenerek şiirler yazması gösterilebilir. Nitekim başta taklit sonrasında özümsemeyle meydana gelen şiirler birer nazire örneği olmaktadır. Çırak ne zaman söyleyişini ve üslubunu bulursa nazire şiir yazmaktan kaçınacak ve daha orijinal şiirler yazacaktır. Bu bağlamda nazire şiir yazmak âşıkların çıraklık dönemlerinde kendilerini besleyen kaynaklara özenerek şiir vücuda getirme çabaları olarak yorumlanabilir.

Âşık Hanefî Ünver bir usta- çırak eğitim ve öğretiminden geçmemiş bulunmakla beraber çıraklar yetiştirmiş, işittiği şiirlerden etkilenmiş ve bu şiirlere nazireler yazmıştır. Ünver; Yunus Emre, Karacaoğlu (Yıldırım, 1994), Pir Sultan, Erzurumlu Emrah, Âşık Seyranî, Âşık Veysel, Neşet Ertaş, Murat Çobanoğlu, Âşık Mahsuni Şerif, Davut Sulari gibi büyük ozanlardan etkilenerek kendi üslubunu bulmuştur. Ünver'in

şiiirinde hikmeti merkeze koymasında Yunus Emre'nin etkisi vardır. Âşık sanatının ilk dönemlerinde yazdığı şiirlerinde Karacaoğlan geleneğini sürdürerek beşeri aşkı konu alan şiirler de yazmıştır. Âşık Veysel ile kader ve keder ortaklığı olan Hanefi Ünver sazıyla ve sözüyle Veysel'i kendisinin manevi ustası kabul etmiştir. Mahsuni Şerif ve Murat Çobanoğlu, âşık Hanefi'yi saz çalmadaki yetkinlikleri ve taşranın sesleri olmaları dolayısıyla etkilemiştir. Neşet Ertaş da Ünver'i kendisine has saz çalışı ve türküleriyle etkilemiştir. Ünver halkın sözcüsü ve onların duygularının tercümanı olan bu âşıklardan göz ile değil söz ve saz yönüyle etkilenmiş bir âşıktır.

Âşık Hanefi Ünver, saz çalmayı bilmenin yanı sıra mahlas kullanmış, bâde içmiş, çırak yetiştirmiş ve bu çırakları Âşık Behram Aktemur (Çıldırılı Behrami) ve Oğuz Kağan Karahan'la (Nuranî) atışmalar yapmış güçlü bir Âşıktır. Hanefi Ünver, Dedim-dedi tarzında şiir söylemiş, şiirlerinde tarih bildirmiş ve büyük âşıklara nazireler yazmıştır. Âşıklık geleneğın on kıstasından sekizini sağlayan Hanefi Ünver gerçek bir Hak ve halk aşığıdır. Nitekim çocuk iken gözlerini kaybetmiş olması onu bazı gelenek unsurlarından mahrum bıraksa da Ünver yılmamış evde kendi çabasıyla ustasız saz çalmayı öğrenmiştir. Hanefi Ünver âmâ olması dolayısıyla uzun seyahatler yapamamış ve sanatını âşıklık geleneğının sürdürdüğü meclislerde icra edememiştir. Bu yüzden Ünver leb-değmez, askı indirme (muamma) geleneklerini bilmesine rağmen imkânlar elvermediğı için geleneğın bu dallarında karşılaşmalar yapamamıştır. Fakat tüm bunlara rağmen âmâ ve ümmi bir insanın kendi çabasıyla öğrendiğı sazıyla 11 adet kaset bir adet plak ve yaklaşık 144 civarında şiir yazmış ve bestelemiş olması, kendisinin âşık olarak kabul görmesine yetmektedir.

Hanefi Ünver'in, içinde bulunduğu toplumun duygularını onların diliyle akıcı ve anlaşılır bir şekilde anlatması, her daim doğrudan ve adaletten söz açması onun; âşıklığın erdem duygularını da taşıdığını göstermektedir. Hem yaşadığı ilçede hem de ülke genelinde kasetleriyle, şiirleriyle pek çok âşığa ilham vermiş olan Ünver, yaşadığı sıkıntıların benzerliğinden ötürü alın yazısı bakımından Âşık Veysel ile kader ortağıdır. Zira Veysel Şatıroğlu'na ve Davut Sulari'ye yazdığı ağıtlar; Ünver'in bu güçlü halk âşıklarını kendisine manevi üstat kabul ettiğini göstermektedir.

Hanefi Ünver gerek şiirlerinin şekli ve muhtevası itibariyle gerek edebî kişiliğı gerekse gelenek içerisindeki yeriyle günümüzün mütevası ve hoşgörölü büyük âşıklarından biridir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. HANEFİ ÜNVER'İN ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ

2.1. Şiirlerinin Şekil Özellikleri

2.1.1. Hece ve Durak Yapısı

Türk halk şiirinin ölçüsü hecedir. Bu ölçü, hece sayılarının eşitliğine dayanmakta olup millî bir karakter taşımaktadır. Tarih süreci içerisinde Türkler hece ölçüsünü kullanarak şiirler yazmışlardır. Hece ölçüsü İslamiyet öncesi anonim halk şiirinde kullanılmış olmakla beraber İslamiyet'ten sonra şekillenmiş tekke şiirinde de kullanılmıştır. Anonim halk şiirinde âşık şiirine ve âşık şiirinden de günümüz şiirine kadar hece yoğun olarak kullanılan ölçüdür.

Hece ölçüsü veya parmak hesabı olarak adlandırılan bu ölçü, Türk dilinin eski dönemlerinden günümüze kadar kullanıla gelmiştir. Yabancı kültürlerin etkisinde kalmadığımız dönemlerden XI. yüzyıla kadar kullandığımız yegâne ölçü hecedir (Karaalioğlu, 1980: 37) Karaalioğlu, her ne kadar hecenin XI. yüzyıla kadar yoğun olarak kullanıldığını belirtse de gerek anonim, gerek tekke gerekse âşık şiirinde ve günümüz modern şiirde hece ölçüsü yoğun olarak kullanılmaya devam etmiştir.

Mısraların sayısının eşitliğinden doğan hece, bir manzumenin ilk dizesinde kaç hece varsa diğer dizelerde eşit sayıda hece olmasını gerektiren bir ölçüdür. Hece ölçüsünde aruz ölçüsü gibi açık ve kapalı hece veya uzun hece yer almamaktadır. Bu yönüyle hece ölçüsü Türkçenin dil kurallarına uygun milli bir ölçüdür. Mısraların denkliliğine dayanan bu ölçüde; durgu, durak, durgusuzluk özellikleriyle kendisini belli eder (Karaalioğlu, 1980: 38).

Karaalioğlu'na göre hece, organlarının tek bir hareketiyle çıkardığı ses veya sesler topluluğu; bir hece bir tek sestten ibaret olacağı gibi, bir araya gelmiş birkaç sestten de oluşabilir. Nitekim Türkçenin hece yapısı bir sesli harften yahut bir sesli harfle birkaç sessiz harften meydana gelmiştir (Karaalioğlu, 1980: 38).

Aruz sizin olsun hece bizimdir,
Halkın söylediği Türkçe bizimdir,
(Ziya Gökalp)

Hecelerin sayısı, o mısraının kalıbını oluşturur. Halk şiirinde hece ölçüsünün, genellikle 8'li, 11'li kalıpları kullanılmaktadır.

Durak, aruz ölçüsündeki *takti*'nin karşılığı olarak kullanılmaktadır. Mısra içinde belli ölçülere göre bölünmeye durak denir. Duraklarda kelime mutlaka bitmiş olur. Örneğin 11'li hece ölçüsüyle yazılmış bir şiirde durak 4+4+3, 6+5, şeklinde rakamla gösterilir. Hece vezninde duraklar iki kelime arasında yer alır. Kulakta ahenkli bir his uyandıran duraklar arka arkaya gelen iki anlam öbeğidir ve arasında bir bütünlük vardır. Kısa mısralarda durak tekdir. Mısraın ortasında yer alırsa orta durak denir. Hece ölçüsünde duraklar mısralardaki musikiye çeşni katar (Karaalioğlu, 1980: 39).

Âşık Hanefi Ünver'in, 144 civarında şiiri bulunmaktadır. Ünver'in şiirlerinden biri hariç bütün şiirleri hece ölçüsüyle yazılmıştır. Bu şiirler 8'li, 11'li ve 15'li kalıplarda yazılmıştır. Ünver'in şiirlerinin çoğunluğu koşma türünde olup hecenin 11'li ölçüsüyle yazılmıştır. Ayrıca Âşık Ünver'in beyit şeklinde yazılmış bir adet şiiri bulunmaktadır.

Sekizli Hece Ölçüsü:

Yar ben sana yar dediysem,
Şu sinemi yar demedim,
Sensiz geçen günlerime,
Kâr demedim, kar demedim. (18/ 1)

Âşık Hanefi'nin hece ölçüsüyle yazdığı 144 şiirin 38 tanesi 8'li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Bu şiirlerin ekserisi 3-5 kıta arasındadır. Âşığın bu ölçüdeki şiirlerinde bazı problemler de vardır. Bazı şiirlerde mısra 7'li olmaktadır. Bu problem âşığın şiirlerinin genelinde görülmektedir. Bazen de 8'li bir hece ölçüsüyle yazılmış bir şiirin bir mısrası 9'lu olabilmektedir. Bütün bu problemlere karşın şiirlerindeki anlam bütünlüğü ve söyleyiş güzelliği ümmî ve âmâ bir âşığın kusurunu kapatan önemli hususlardır.

On Bir Heceli Şiirleri:

Gerek anonim halk şiiri gerek tekke gerekse de âşık şiirinde en çok kullanılan hecenin 11'li kalıbıdır. Âşık Hanefi Ünver, 144 şiirinin 104 tanesini 11'li hece ölçüsüyle yazmıştır. Bu şiirlerinin içinde 1981 yılı kadar yazılmış olanlar koşma biçiminde olup güzelleme, taşlama, koçaklama, ağıt türlerinde yazılmıştır. 11'li hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerin kafiyesi aaab, cccb, dddb,, şeklindedir. Ünver'in bazı şiirlerinin kafiyesi de abab, cccb, dddb,, şeklindedir. 1981 yılından sonra Ünver, şiirlerini daha çok dinî ağırlıklı olarak ilahi türünde yazmıştır. Ünver'in aşkı konu olarak yazdığı 11'li hece ölçülü şiirine örnek verilebilir;

Talihsiz Hanefi çekersin cefa,
Bu fani dünyada görmedin vefa,
Dedim bir yar seveyim süreyim sefa,
Yandım ateşine sevmez olaydım. (88/ 3)

Âşık Ünver'in tasavvuf konusunu ele aldığı şiirler de genellikle ilahi türünde olup 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Gel **Hanefi Hak'a bağla özünü**
Kimseyi kırmadan söyle sözünü
Görmek istemezler belki yüzünü
Yaşadıkça bana hak vereceksiniz (112/ 8)

On Beş Heceli Şiirleri:

Halk ve Hak aşığı Hanefi Ünver'in, 15'li hece kalıbıyla yazdığı 2 tane şiiri bulunmaktadır. Bu şiirlerin kafiyesi aaab, cccb, dddb, eeeb,, şeklindedir.

Ey Hanefi derdin nedir dargını barıştırmak?
Layık mıdır Türk merdine bu işi yakıştırmak?
Devletimin baş görevi bunları yatıştırmak,
Askerime silah çeken eller kırılmalıdır (142/ 5)

Beyit Şeklinde Şiiri:

Hanefi Ünver'in beyit biçiminde yazdığı birtane şiiri bulunmaktadır. Bu şiir aruz ölçüsüne uymamakta 15'li hece ölçüsüyle beyit şeklinde yazılmıştır:

Cihana bir güzel gelmiş, ululardan uludur,
Nefrete yer yok içinde, gönü sevgi doludur,

Seher vakti dertli dertli, ne ötersin a bülbül?
Seni bu derde salan, hangi bağın gülüdür (144: 1/2)

2.1.2. Kafiye Yapısı

En az iki mısranın sonunda tekrarlanan ses benzerliğine kafiye denilir. Kafiye mısraların sonunda ses benzerlikleri göstermekle beraber anlamları ayrı olan kelimelerdir. Kafiye teriminin yerine uyak da kullanılmaktadır. Kafiye belli aralıklarla tekrarlandığı için şiirde bir bütünlük oluşturmanın yansıması şiire mûsiki ve ahenk katmaktadır (Karaalioğlu, 1980: 61).

Eski Türk şiirinde genelde yarım kafiye kullanılmakta olup şiirin başında ortasında ve sonunda kafiye yer almaktadır. Halk şiirinde bentlerin son mısralarını birbirine bağlayan kafiye ayak denilmektedir. Bir şiirin kafiyesine uygun aynı tarzda şiir söylemeye “ayak uydurma” adı verilmektedir. Âşık şiirinde atışma yapılırken mutlaka herhangi bir konuda uyakla şiir söylemeye “ayak açma” denir (Karaalioğlu, 1980: 61).

İnsanoğlu, müzikten, danstan zevk aldığı gibi dilde müzik sayılabilecek yinelemelerden, deyimlerden, atasözlerinden, kalıplaşmış sözlerden ve bu seslerin yinelenmesinden ortaya çıkan kafiye de şiirde faydalanmıştır. Başlangıçtan günümüze kadar Türk şiirine göz atılırsa uyağın ve uyak kaygısının önem taşıdığı görülmektedir (Aksan, 2016: 172). Gerek anonim halk şiirinde gerekse saz şiirinde uyağın önemli bir yeri vardır. Çünkü şiirde uyak ahengi sağlamakla kalmayıp şiirde organik bir bütünsellik meydana getirmektedir.

Halk şiirinde kafiye ayak denilmektedir. Öyle ki insan nasıl ayakta yürüyorsa, şiirde kafiyeyle yürümektedir. Dede Korkut masallarında nesir dahi kafiyelidir.

Atasözlerinin de birçoğu kafiyevidir. “*Baş yarılır börk içinde, kol kırılır kürk içinde*” veciz atasözü bunlara örnektir (Karaalioğlu, 1980: 62).

Hem anonim halk şiirinde hem âşık şiirinde kafiye veya diğer adıyla uyak, bir şiirin ilk kıtasının ikinci ve dördüncü mısraında tekrar edilmekte olup şiirin diğer kıtalarının son mısraında tekrar edilmektedir. Kafiye rediflerden önce yer almaktadır.

Kafiyenin işlevi şiirde ahengi ve anlam zenginliğini sağlamanın yanında dizelerin başında, ortasında, sonunda esas alınan belli seslerle oluşturulan ritim ve ses benzerliğidir (Kaya 2010b: 398). İster anonim ister halk şiiri olsun şiirin bütünlüğünde yer alan iki kafiye şekli vardır. Bu kafiye şeklini açmak gerekirse: Bir şiirin ilk üç dizesinde yer alan kafiye,” uyak” veya “kafiye” denir. Genel olarak “ayak” olarak bilinen bazen de “ana uyak” ya da “ana kafiye” olarak adlandırılan kafiye, şiirin bütününde dörtlük sonlarında tekrar edilen, ses ve ahengi sağlayan bir unsurdur.

Âşık Hanefi Ünver’in şiirlerinin genel kafiyesi yapısı “abab, cccb, dddb, eeeb...” şeklindedir.

Senin için bu canımdan,
Geçtiğime *pişman etme*.
Verdi isen bir yudum su,
İçtiğime *pişman etme*.

Bak sevdiğim dünya fani,
Senden ayrı seçme beni,
Güzeller içinden seni,
Seçtiğime *pişman etme*.

Sevdan, başımda kış gibi,
Gelip geçti bir düş gibi,
Yar, eline bir kuş gibi,
Düştüğüme *pişman etme*.

Hanefi’yim geldim sana,
Alev alev yana yana,
Yar bilip gönlümü sana,
Açtığıma *pişman etme*.

(2/ 1, 2, 3, 4)

Kafiyeler, yarım kafiye, tam kafiye, zengin kafiye, cinaslı kafiye olmak üzere dörde ayrılmaktadır. Halk şiirinde genel olarak tek ses benzerliğine dayanan yarım kafiye kullanılmaktadır. Yarım kafiye Türklerin ilk şiirlerinde görülmekle beraber tekke ve âşık şiirinde ahenk sağlamak için de çokça kullanılmaktadır.

Âşık Hanefi Ünver'in şiirlerinde; yarım kafiye, tam kafiye ve zengin kafiye çok kullanılmakla beraber cinaslı kafiye pek görülmemektedir.

Ayak

Genellikle âşık şiirinde ayak, ilk dördlüğün ikinci dizesinde başlatılan bütün dörtlüklerin son dizelerinde yarım, tam, zengin hatta cinaslı kafiyelerle vücuda getirilen ya da dizenin tamamında aynen tekrarlanan sözlerden (Kaya 2010b: 118) meydana gelen ahenk unsurlarıdır. Ayağın kafiye şemasını örnek vermek gerekirse; xaxa, bbba, ccca, ddda,, olduğu gibi bazen de aaab, cccb, dddb,, şeklinde kafiyelendiği görülmektedir. İlk dördlüğün ikinci ve son dizesinde verilen “ayak” şiirin diğer dörtlüklerinde son dizelerde devam eden ses ve söz unsurudur. Kafiyelerin şiirdeki işlevlerini şu şekilde sıralayabiliriz;

1. Şiirde ahenk gücünü artırır.
2. Kafiye kılavuzluğuyla yeni buluşlar yapılmasına yol açar.
3. Belleklerde kolay kalır.
4. Dizelerin ahenkli bir durgu ile kesilmesine yardımcı olur.

Bir manzumenin dizeleri arasında meydana getirdiği düzenle belli nazım şekillerinin oluşmasını sağlar (Artun 2016: 57).

Hanefi Ünver şiirlerinde ayağa dikkat etmiş bir âşıktır. Nitekim ilk kıtanın ikinci ve dördüncü mısraındaki ayak, şiirin diğer kıtalarının sonunda yer alarak organik bir bütünlük sağlamaktadır.

Yarım Kafiye

Tek bir ses veya onun benzerlerine dayanan eksik kafiye. Benzerlik tek ses benzerliğidir ve genel olarak sessiz harflerdir ve yarım uyak veya asonans olarak bilinmektedir. Nitekim yarım kafiyeyle ilgili bilgi veren Karaalioğlu, Sabahattin Aksal'dan alıntı yaparak yarım kafiye'nin önemi şöyle vurgular; “Çok sevdiğimiz halk şiirlerinin, türkülerin bütün gücü, tadı o belirli-belirsiz ses benzerliklerinde, yarım kafiyelerindedir” (Karaalioğlu, 1980: 70).

Yarım kafiye, âşıklara kelime bulmada sağladığı kolaylıktan dolayı şiirlerde çokça tercih edilmiştir. Saz şairlerinin şiirlerinde başka uyak türleri olmasına rağmen yarım uyağın yaygın olduğu görülür (Aksan 2016: 180).

Gerek anonim gerek tekke gerekse âşık şiirinde çokça kullanılan yarım kafiye Âşık Ünver'in şiirinde de yer almaktadır.

Hanefi'yim ben boyun bükerim
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim
Ölüme dek hasretini çekerim
Sanma sensiz muradıma erdiğim (116/ 3)

Âşık Ünver'in "Deli Gönül" adlı şiirinde bükme, dökmek, çekmek kelimeleri arasında yarım kafiye "k" sessizini kullanarak sözlerine ahenk katmıştır.

Tam Kafiye

Bir sesli harfle bir sessiz harfin bir araya gelmesi sonucu iki ses benzerliğine dayanan kafiye denilir. Yarım kafiye kadar çokça kullanılmasa da âşık şiirinde tam kafiye de kullanılmaktadır.

Âşık Hanefi Ünver gerek şiirindeki ritmi arttırmak gerekse sözünün mûsikisine güç kazandırmak için tam kafiye kullanmıştır:

Bir zaman dost ile bir menzil *aldım*,
O dost ilerledi ben geri *kaldım*,
Feryat-ı figanla ummana *daldım*,
Bazı coşkun bazı durulur oldum. (99/ 2)

Yukarıdaki kıtada Ünver, "al" harfleriyle tam kafiye yapmıştır. Birçok şiirinde âşık tam kafiye kullanmıştır.

Zengin Kafiye

En az üç ses benzerliğine dayanan, bir seslinin önünde veya arkasında bazen hem önünde hem arkasında sessizin yer almasıyla zengin kafiye oluşmaktadır. Halk

şiiirinde zengin kafiyeeye sıkça rastlanmaktadır. Âşıklar zengin kafiyeeyi şiiirlerindeki ahengi arttırmak için kullanmayı tercih etmişlerdir.

Âşık Hanefi Ünver'in çok olmamakla birlikte bazı şiiirlerinde zengin kafiye örnekleri yer almaktadır.

Hormonlarla şişman etti,
Bir düştük bin pişman etti,
Bizi bize düşman etti,
Avrupa bitirdi bizi. (11 / 2)

Âşık Hanefi, “şman” ses benzerliğiyle şiiirde zengin kafiye yapmıştır. “Etti” ler de şiiirde redif olarak ahengi güçlendirmiştir.

Tunç Kafiye

Zengin kafiyenin bir çeşidi olan ve en az üç ses benzerliği taşıyan, kendi başına bir anlam ifade eden, bir sözcüğün başka bir dizedeki kelimenin içinde kullanılmasına tunç kafiye denir.

Acı üzerine aci
Yok mu bunun bir ilacı?
Kan ağlıyor ana bacı
Ölende biz öldürende biz (38/ 7)

Hanefi Ünver, “aci” kelimesini “ilacı” ve “bacı” sesleri içersinde eriterek tunç kafiye oluşturmuştur.

Cinaslı Kafiye

Halk şiiirinde âşıkların şiiir söylemedeki başarısını ve sanatta yetkinliklerini gösteren unsurlardan bir tanesi şiiirde cinas yapmaktır. Cinaslar yazılışları ve okunuşları aynı fakat anlamları ayrı olan kafiye çeşididir. Cinas yoluyla iham yapılarak söz konusu kelimedden farklı anlamlar çıkartılabilmektedir. Bu açıdan manayı zenginleştirmesinin yanı sıra şiiirde sanatsal söyleyişi de güçlendirmektedir.

Hanefi Ünver'in şiirlerinde çok olmamakla birlikte cinas kafiyeli şiirler de yer almaktadır:

Yazım böyle *yazım böyle*
 Gülüm açmaz *yazım böyle*
 Bir yar sevdim eller aldı
 Günahım ne yazım böyle? (1/1)

Ünver, “*yazım böyle*” dediği şiirinde, yazılışları bir fakat anlamları farklı olan kelimeleri kullanarak cinas yapmıştır. Âşık ilk mısrada “*yazım böyle*” diyerek kaderinden bahsederken ikinci mısrada gülünün yaz mevsiminde açmadığını kasederek kaderi ve hayatı arasında bir ilişkiyi cinas yoluyla belirtmiştir.

2.1.3. Redifler

Mısra sonlarında kafiyeden sonra gelen yazılış ve anlamları aynı olan eklere veya kelime ya da kelime guruplarına redif denir (Ercil 2008: 107). Redifin en önemli işlevi, kafiye bulmakta güçlük çekilen kelimeleri dize sonuna getirilmesini sağlayan kolaylıktır. Anlam ve görevi bir olan ek ve kelimelerden oluşması dolayısıyla kafiyeden ayrılır. Redif şiirde anlamın kuvvetlendirilmesini, kafiyenin zenginleşmesini ve ahengin artmasını sağlamasından (Artun 2016: 67) dolayı âşıklar tarafından sıkça kullanılmaktadır. Şiirde duygu, düşünce, benzetmeler redif aracılığıyla verilir.

Ardıl olarak da bilinen, kafiyenin “revi”sinden sonra tekrarlanan, anlam ve görevleri bir ekler, takılar ve kelimelerdir. Redif şiirde anlamın kuvvetle belirtilmesini, kafiyenin zenginleşmesini ve ahengin artmasını sağlar. Yahya Kemal Türk şiirinde redifin önemini şu veciz sözleriyle belirtir; “*Arabın şiirinde redif usludur, fakat Acemle, Türk’ün şiirinde azgındır, taşkındır, coşkundur. Türk’ün ve Acem’in şairleri kafiyeden ziyade redife bakarlar. Bilhassa Türk’ün manzumeleri denilebilir ki, adeta rediften doğar; Türk redifi buldu mu, şiirin asıl özünü söylemiş demektir*” (Karaalioğlu, 1980: 66).

Âşık Hanefi, şiirlerinde redif kullanmıştır. Bu redifler bazen ek benzerliğine dayalı olabildiği gibi bazen de kelime grubu olabilmektedir:

Düştüm bir sevdaya, güçlükte kaldım,
 Küçüle küçüle hiçlikte kaldım,
 Çıktım bir meydana boşlukta kaldım,
 Yok mu aranızda yerim ozanlar? (121/ 2)

Âşık Hanefi Ünver “*lik+te*” çekim eklerinin yanı sıra “*kaldım*” kelime benzerliğiyle redif yapılmıştır. Redifler şiirin ayağı olarak da kullanılmakta ve âşığa atışma yaparken irticalen şiir söylemesine üretmesi için kazandırır ve atışmada bütünlüğü sağlamaktadır.

2.1.4. Diğer Ahenk Unsurları

Aliterasyon, bir manzumenin mısraında birçok defa aynı harf aynı hecenin yanı sıra birbirine benzeyen ses hecelerinin de cümlede kulağa hoş gelecek şekilde ahenkle tekrarlanmasına denir. Söyleyiş kolaylığı ve ses güzelliği aliterasyonda olması gereken unsurlardır (Karaalioğlu, 1980: 74).

Âşık Hanefi Ünver’in şiirlerinde de aliterasyon unsurlarına rastlanmaktadır. Âşık Hanefi, eleştiri ve yiğitlik konularını ele alırken kalın sesleri, hüznün ve aşk duygularını ele alırken de ince sesleri kullanarak başarılı aliterasyon örnekleri vermiştir:

Hikmet-i Hüda’dan sual olunmaz,
 Ervah-i ezelden kader bozulmaz,
 Değişir bu dünya, hali durulmaz,
 Boş yere ahlanıp eyleme kader. (126/ 1)

Âşık Ünver’in şiirlerinde “*h, d, s, z*” sesleri ile aliterasyon, “*beni*” hecesiyle de ritim unsurunu yakaladığı tespit edilmektedir.

Aşkın süzgecinde süzerler *beni*,
 Ölünce tarihe yazarlar *beni*,
 Kader padişahı ederler *beni*,
 En ağır taşı vurur yârim ozanlar. (121/ 3)

Hanefi Ünverin şiirlerinde bütün kafiye çeşitlerini görmek mümkündür. Âşık bu ses benzerliklerinden faydalanarak şiirine ahenk katmıştır.

2.2. Dil ve Üslûp Özellikleri

2.2.1. Türkçesi

Halk şiirinin söyleyişi içten, doğal, yalın olması dolayısıyla halkın her kesiminden insana hitap etmektedir. Gerek anonim gerek tekke gerekse âşık şiirinde kullanılan kelimeler ve söyleyiş yalın, akıcı ve anlaşılırdır. Hem muhtevası yönüyle hem de dilinin akıcılığıyla halk şiiri geçmişten günümüze kadar kesintisiz olarak varlığını devam ettirmiştir.

Âşıklar atasözü, deyimler, kalıplaşmış ifadeler ve yinelemeler kullanarak halk şiirlerine canlılık katmışlardır. Bundan dolayı halk şiirinin dilihayata temas eder. Hanefi Ünver, ümmî bir âşık olması ve taşrada yetişmesi dolayısıyla dili ağdalı ve ağır değildir. Ünver, şiirlerinde sade ve akıcı bir dil kullanmış olup şiirlerinde soyut mazmun ve kelimeler mevcut değildir. Âşık Ünver'in dili Yunusça akıcı ve açıktır. Sözün güzelliğinin yanında meramının anlaşılması amacıyla şiir yazması Ünver'i herkesin rahatça anladığı bir âşık yapmıştır.

Âşık Hanefi, şiirlerinde çok olmamakla beraber dinî terminolojiye ait kelimeleri değiştirmeden kullanmıştır. Nitekim Ünver 1981 yılından sonra yazdığı şiirlerde tasavvufun etkisiyle Arapça-Farsça pek çok kelimeyi şiirlerine malzeme yapmıştır. Bu yabancı kelimeler Âşık Ünver'in daha çok ilahi türü şiirlerinde görülmektedir.

2.2.1.1. Ağız Özellikleri

Ağız, lehçe içinde daha küçük bir yerleşim bölgesine özgü olan dilde söyleyiş olarak daha küçük farklılıklar gösteren konuşma diline denir. Bunlar sadece bölgesel olarak konuşma dilinde görülür. Ağızlara İstanbul ağzı, Malatya ağzı, Elazığ ağzı vd. örnek gösterilebilir.

Âşık Hanefi Ünver'in şiirlerinde Malatya ağzı açıkça görülmektedir. Ümmî bir âşık olması Ünver'in bölgesel ağızdaki bir kısım kelimeleri işiterek şiirlerine almasına sebep olmuştur. Âşık Hanefi buna rağmen güçlü bir lirizme ve Türkçeye hâkim bir üslupla şiirler yazmıştır.

4bağımda gül <i>dane dane</i>	(55/1: 2)
Belki gözyaşlarıyla <i>ıslardı</i> beni	(71/ 1: 4)
<i>Anamdan</i> bir sefer karalı doğdum	(88/ 1: 1)
<i>Neylesin</i> Hanefi bu dünya fani	(125/ 3: 4)
<i>Diyecem</i> aşkımı <i>bilmem</i> huyunu	(48/ 3: 4)
Ben yaparım felek bozar,	
Emeklerim <i>zaya</i> benzer	(30/2: 3-4)
Yeter <i>dalım kolum kırdığın</i>	(116/ 2: 4)
<i>Ölene dek</i> hasret çekerim	(116/3: 3)
Sanma sensiz <i>muradıma ererim</i>	(116/ 3: 4)
Gönlümün bağında <i>yetirdim</i> seni	(83/2: 1)
Yitirdim yâri ararım	
<i>Doğru söylen</i> gören yok mu?	(35/ 1: 3-4)
<i>Kitabın seversen</i> Allah aşkına	(104/ 3: 3)
<i>Kurtulmadı</i> gönlüm ah ile zarda	(89/ 1: 3)
Hanefi'yim sözüm <i>yada</i> atmayın	(70/ 7: 1)
<i>Deprenir dudaklar</i> dili söyletir	(62/ 4: 3)
Doğru beni <i>kabristana hızlayın</i>	(91/ 4: 4)
<i>Angara 'ya</i> söyle bizden selamı	(58/ 5: 3)
Dargın mısın hiç <i>yüzüme bakmıyon</i>	(132/ 1: 1)
Gurbet elde ben <i>boynum bükerim</i>	(132/ 3: 1)
Şu <i>gönül bir kuştur yüksekten uçuk</i>	(139/ 3: 1)

Hanefi Ünver'in şiirlerinde ağız özellikleri genellikle ses düşmesinden ya da âşığın ölçüyü tutturmak için yaptığı ses değişikliği veya kısaltmalarla yapılmıştır. Âşık Ünver, bazen "der ki" veya "diyor ki" yerine "der" kullanarak hece ölçüsüne uymaya çalışır:

Der Hanefi düştüm dile,
Çekiyorum bile bile,
Kara sevda elden ele,
Sürütür beni sürütür. (34/3)

Âşık Hanefî Ünver'in şiirlerinde ünlü düşmesinden kaynaklı kelimelerin birleştiği de görülmektedir. Âşık Ünver, “ne eylesin” sözcüklerini birleştirerek hece ölçüsüne bağlı kalmış ve şiirinde ses düşmesine sebep olmuştur. Ünver'in şiirlerinde yer alan soru zarflarında genelde ses düşmesi/ünlü düşmesi görülmektedir:

Bilmem ki *neyledim*, sana sevgilim,
Yaktın yüreğimi ettin köz gibi.
Gonca güller gibi soldurdun beni,
İlkbahar ayında yapma güz gibi. (67/ 1)

Neylesin Hanefî, bu dünya fani,
Cihanda bulunmaz yârin emsali,
Gönlümün kutbunda yıldız misali,
Kalbimin ufkundan akar da geçer. (125/3)

2.3. Şiirlerinde Kullandığı Atasözleri Ve Deyimler

2.3.1. Atasözleri

Atasözleri genel olarak nazımlı olup anonimlerdir. Halkın deneyim ve yanılma yoluyla edindiği bilgilerin neticesinde söylenen atasözleri, tarihî bir arka plana sahiptir. Atasözlerinin en önemli özelliği kolektif bilinçte varlığını devam ettirmesi ve nesilden nesile sözlü gelenek içerisinde aktarılmasıdır. Bu sözlerin işlevi tıpkı fıkralar gibi bir olayı pekiştirmek veya bir duruma açıklık getirmek için kullanılıyor olmasıdır.

“Atasözleri, beşer cemiyetiyle beraber doğmuş, onunla birlikte oba, boy, oymak olarak asırlarca göçebe hayatı yaşamış ve nihayet gelişip özleşerek de ulus haline yükselmiş, medenîleşmiş törelerdir.” (Dilçin, 2018: XV). Atasözlerinin tarihini, insanoğlunun ilk deneyimine kadar dayandırmak mümkündür. Çünkü deneyimlerin ve yaşantıların bu sözlere kaynaklık ettiği bir gerçektir.

Âşık Hanefî Ünver, şiirlerinde atasözlerini bazen doğrudan bazen de atasözünü farklı ifade şekillerine sokarak kullanmıştır. Ünver'in şiirlerinde atasözlerine çokça yer vermesinin nedeni, sözünün geçerliliğini ve doğruluğunu güçlü kılmak istemesindendir:

Bitmez ki derdim dağa, taşa söylesem	(67/2:2)
(Gönül derdinin dermanı yoktur)	
Her yüzüne gülteni mert olur sanma	(72/3:1)
(Her yüzüne gülteni dost sanma)	
Senin hikmetinden sual olmaz	(55/ 1: 3)
(Tanrı'nın hikmetinden sual olunmaz)	
Seni sevmek bir hata ise	
Kul beşer sevgilim kul beşer	(28/1:2)
(Kul olan beşer elbette şaşar)	
Ben vefa görmedim fani dünyada	(97/1:1)
(Yalan dünya kimseye kalmaz)	
Düşenin dostu yok, yar bile sevmez	(141/1:3)
(Düşenin dostu olmaz)	
Aklın varsa dinle bir dost sözünü	(141/2:1)
(Bin bilsen de bir bilene danış)	
Her âdemoğluna dökme sözünü	(141/2:3)
(Her sakallıyı deden sanma)	
Dünya bir yolcu gemisi,	
Kâinat deryaya benzer	(30/1:1-2)
(Dünya bir handır insan bir yolcudur)	
Su olmayan yerde balık olur mu?	(54/1:3)
(Ateş olmayan yerden duman çıkmaz)	
Ektiğini mutlak biçeceğini	(112/7:3)
(Kişi ne ekerse onu biçer)	
Gerçeği söyleme sana sus derler	(140/4:2)
(Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar)	
Birleşelim ayrılıktan ne çıkar	(119/1)
(Bir elin nesi var iki elin sesi var/ Birlikten güç doğar)	

2.3.2. Deyimler

Deyimler, günlük hayatta sıkça kullanılan çarpıcı bir anlatıma sahip olmakla birlikte anlam kaymasına uğramış kalıplaşmış ifadelerdir. Atasözleri bir fikri doğrudan ifade etmekle beraber aynı zamanda tam bir cümle şeklinde olup bir yargı

bildirmektedir. Deyimler ise kelime grubu olması ve bir yargı bildirmemesi yönüyle atasözlerinden ayrılırlar.

Âşık Hanefî Ünver, sözüne renk katmak, şiirde anlamı güçlendirmek ve ahengi sağlamak için deyimlerden faydalanmıştır. Ünver'in kullanmış olduğu deyimler anlam ve ifade açısından şiirlerinde âşığın dile ve sanata hâkimiyetini göstermektedir:

<i>Sararım sineme</i> seni kız gibi	(67/2:4)
<i>Dile destan ettiyar</i> beni beni	(72/1:2)
Yaralı kuş gibi <i>düştüme eline</i>	(72/2:3)
Ben <i>vefa görmedim</i> fani dünyada	(97/1:1)
Dünya dedikleri <i>koca kovana</i>	(97/2:3)
Fidandım kocadım <i>ömrün bağında</i>	(97/3:3)
<i>Gönül sarayında</i> gördüm bir dudu	(71/3:1)
Anamdan bir sefer <i>karalı doğalı</i>	(88/1:1)
Dünyaya gelip de <i>murat almadım</i>	(88/2:1)
Talihsiz Hanefî <i>çekersin cefa</i>	(88/3:1)
<i>Yetilmez menzile</i> yol uzak uzak	(141/1:2)
<i>Kuyu kazar</i> sana el uzak uzak	(141/2:4)
Dünyaya gelmeden <i>yazılmış yazın</i>	(141/3:2)
Benimle konuşmaz <i>bakar el gibi</i>	(65/3:4)
Bir vefasız <i>saldı beni ellere</i>	(51/3:1)
Gayri <i>candan bezdim</i> ölmek gerekir	(51/5:3)
<i>Kalbimin ufkundan</i> akar da geçer	(125/3:4)
<i>El âlemin eli</i> değmesin bana	(92/1:3)
Yârin <i>hatırına düşersem</i> eğer	(92/2:3)
Aslı, Kerem aşktan <i>döndüler küle</i>	(92/3:2)
Hanefî kimseye <i>boyun eğmedi</i>	(92/5:1)
<i>İçtim aşk şarabını</i> sarhoşum sarhoş	(81/2:1)
<i>Gözümden yaşlar döktürdün</i>	(18/2:2)
Yeter beni <i>taştan taşla vurduğun</i>	(116/1:2)
Bir güzelin adı <i>dilime geldi</i>	(116/2:1)
Der Hanefî <i>düştüme dile</i>	(116/3:1)

2.3.3. Özdeyişler

2.3.3.1. Başkalarına Ait Özdeyişler

Özdeyişler genel anlamıyla başkasına ait olan veciz sözlerdir. Bu sözler Kur'an'dan yapılan iktibaslarla şiire işlenen ayetler olabileceği gibi hadisler, büyük âlimlerin sözleri de olabilir. Anadolu'nun irfanî kültür halkasından kopmayan halk âşıkları, bazen Yunus Emre, Mevlana, Hacı Bektaş Veli gibi büyük halk ozanlarından bazen de ustalarından öğrendikleri veciz sözleri şiirlerinde kullanırlar.

Âşık Hanefi Ünver şiirlerinde ayetlere, hadislere ve büyük halk ozanlarının hikmetli sözlerine yer vermiş ve bu sözlerin şiirleriyle bütünleştiği görülmektedir.

Âşık Hanefi Ünver, Karacaoğlan gibi sevgiliyi görmesi ve bunun akabinde ihtiyarını/kontrolünü kaybetmesini bir şiirinde şöyle ifade eder;

Dolaşırken gördüm bağlar içinde
Gonca gül misali çağlar içinde
Sürmelenmiş gözler ağlar içinde
Giderken ardına bakar da geçer (125/2)

Âşık Ünver, şiirlerinde ilmin öneminden bahsetmiş ve “İlim tahsil etmek için yolculuğa çıkan kimse, evine dönünceye kadar Allah yolundadır.”¹, “İlim müminin yitik malıdır nerde görse onu alsın”² hadislerini şiirlerinde işlemiştir:

Dünyaya bir geldik bir daha gelsek
Eli kolu bağlı gibi durmayın
İlim ilerledi irfan büyüdü
Cehalet sözünü kulak tıkayın (106/1)

Âşık Ünver de “*Yaratılanı yaratan hatırına sevmek*” gerektiğine inanmış ve bu yaşam felsefesini şiirlerinde ifade etmiştir:

¹ Tirmizî, İlim 2.

² Tirmizî, İlim 19.

Gerçek kâmil olan kimseye gülmez
 Güzellik fanidir sana da kalmaz
 İnsanın güzeli çirkini olmaz
 Mevla'm hoş yaratmış siz hor görmeyin (106/3)

Âşık Hanefi Ünver, halk kültürüne ve anlatılarına hâkim olan bir âşıktır. O şiirlerinde Nasreddin Hoca'nın "*Damdan düşenin halinden damdan düşen anlar.*" veciz fıkrasını bilmekte ve şiirinde ortak acıları, duyguları paylaşan insanların ancak anlaşabileceğini ifade etmektedir:

Bir insanı bütün âlem dinlemez
 Beni yoksul yöreliler dinlesin
 Ben dertliyim dertli çalar söylerim
 Beni derdi sıralılar dinlesin (113/1)

Âdemoğlunun mayası çamurdan, ruhu Hak'tandır. Bu felsefeye göre tüm insanlar birdir ve Âdem babadan kardeştir. Âşık Hanefi Ünver, insanları bir ağacın dalları ve yaprakları gibi bir bütün ve eşit görmüştür. Bu felsefeyle şiirler kaleme alan âşık, birlikten ve beraberlikten daima güzelliğin var olacağına inanmıştır.

Gelim birleşelim canım ozanlar
 Ateşimiz aynı közümüz aynı
 Düşmüşüz bir tola hep bir yoldayız
 Yokuşumuz aynı düzümüz aynı (62/1)

Hanefi Ünver şiirlerinde hikmetli dersler vermeye önem göstermiştir. Çünkü onun şiirlerinde okuyan herkesin alacağı bir ders mutlaka vardır.

2.3.3.2. Âşık Hanefi Ünver'e Ait Veciz Sözler

Hanefi Ünver şiirlerinde hikmeti ifade etmeyi tercih etmiş bir halk ve Hak âşığıdır. Ünver yazdığı şiirlerde bazen dünyevî aşkla ilgili bazen de ilahî aşkla ilgili veciz sözler söylemiştir:

Matemli günlerde gönül eyleriz

Bu fani şöhret şanı neyleriz?

(62/2:2)

Dünyanın geçici bir han olduğunu, seferde olan insanın ise geçici heveslere tevessül etmemesi gerektiğini ifade eden Âşık Hanefî, insanoğlundan her şeyi beklemenin doğru olmadığını, insanların fitraten farklı olduğunu ise şu mısralarıyla belirtir:

Her ulu ağaçtan sanma saz olur

Her güzelde sanma cilve naz olur

(62/3:1)

Âşık Hanefî'nin ölümün kaçınılmazlığıyla ilgili söylemiş olduğu ilahide, hayatın geçiciliğini, ölümün her varlığı bir nihayete erdireceğini ve her kulu topraktan bir yatağa koyacağını şöyle ifade eder:

Onun bir adı da ölüm,

Ne mazlum kor ne de zalim,

Ne derviş der ne de âlim,

Alır gider o boş dönmez.

(37/2)

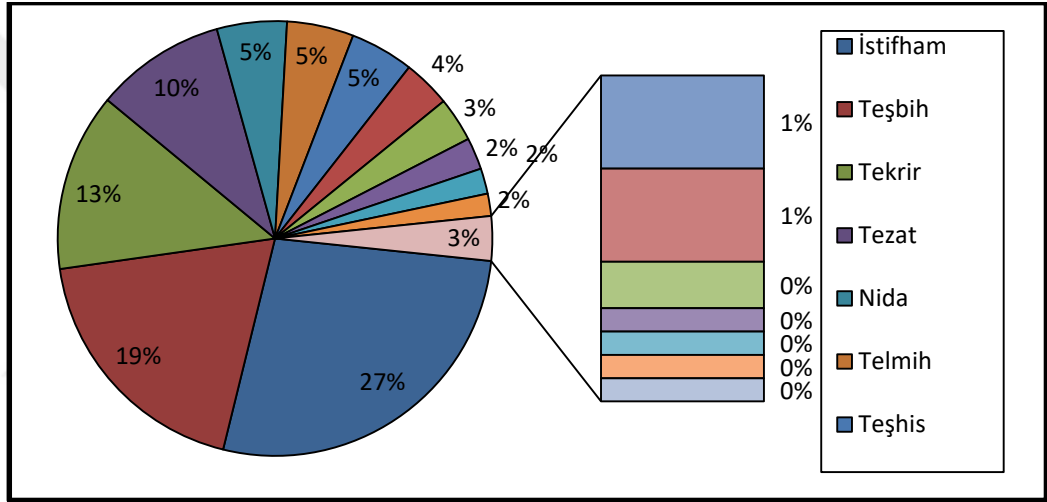
Âşık Ünver, kardeşlikten ve dostluktan her zaman bahsetmiştir. İnsanlar arasındaki nefreti ve kini bitirecek olan tek şey sevgidir. Âşık, şiirlerinde sevgiyi okuyucularına en derin duygularla vermeye çalışmaktadır.

2.4. Âşık Hanefî Ünver'in Şiirlerinde Sanat

Şairler az sözle çok şey anlatmak için duygularını, düşüncelerini ve hayallerini en güzel şekilde ifade etmenin yollarını aramışlardır. Şiir, okuyanı ve dinleyeni farklı duygu boyutlarına taşıdığı ölçüde başarılı sayılır. Bu sebepten şairlerin maharetlerini göstermesi açısından edebî sanatlar oldukça önemlidir. Edebî sanatlar, söze estetik kattığı, manayı etkili ve derin kıldığı için şiirin vazgeçilmez unsurlarından olmuştur. Edebî sanatlar şairin; dil üzerindeki hünerini, dile hâkimiyetini, sözdeki tasarrufunu gösterirken aynı zamanda onun hayal dünyasını açık ve anlaşılır kılmasına yardımcı olup sözü güzelleştirerek muhatabın duygularına hitap etmesini de sağlamaktadır.

Âşık Hanefî'nin şiirlerine baktığımız zaman sanat kaygısı taşımadan kullandığı edebî sanatlar ile doğal ve içten bir şekilde yaratıcılık ve şahsî kabiliyetini ortaya koyduğunu, sözü güzelleştirerek vermek istediği ve mesajları muhataplarına ulaştırdığını görürüz. O, şiirlerinde teşbih, tezat, telmih, istiare, kinaye, mecaz-ı mürsel, mübalağa, teşhis, tekrar, istifham, nida, tenasüp, irsal-i mesel, tevriye, tariz, cinas, terdid ve tefrik gibi birçok edebî sanatı kullanmıştır. Bilhassa istifham, teşbih, tekrar, tezat ve telmih sanatlarını kullanarak duygu ve düşüncelerini dikkat çekici şekilde dile getirmeye çalışmıştır. Aşağıdaki grafikte Âşık Hanefî'nin şiirlerinde en çok kullandığı edebî sanatlar gösterilmiştir.

Grafik 1. Âşık Hanefî Ünver'in Şiirlerinde En Çok Kullandığı Edebî Sanatlar



2.4.1. Teşbih (Benzetme)

Sözün anlamını güçlü kılmak için aralarında benzerlik bulunan iki şeyden birini diğerine benzetmeye teşbih denir. Âşık Hanefî de her şair gibi şiirin anlam dünyasını güçlendirmek için çeşitli benzetmeler kullanmıştır. Âşık Hanefî'nin şiirlerinde benzetme; alışılmış, basit ve anlaşılır türde karşımıza çıkmaktadır:

Tablo 1. Âşık Hanefi Ünver'in Şiirlerinde Teşbih Sanatı

Sıra Nu.	Mısra	Şiir Nu.	Beyit/ Dörtlük/ Kıta Nu.	Mısra Nu.
1	Yaktın yüreğimi, ettin köz gibi	67	1	2
2	Gonca güller gibi, soldurdun beni	67	1	3
3	Seven âşık, Kerem gibi yanmalı	67	1	2
4	Ben bir bağı gülü, sen seher yeli	72	1	3
5	Yaralı kuş gibi, düştüm eline	72	2	3
6	Kirpiğin ok, kaşın yay olsun	72	3	3
7	Viran oldu, yurdum aman	1	1	6
8	Dedi, yıl merdiven, in dane dane	55	2	4
9	Dünya dedikleri, koca kovana Bir arı misali, konar giderim	97	2	3-4
10	O sevdiğin gezer, gurur dağında	97	3	2
11	Fidandım kocadım, ömrün bağında Bir yaprak misali solar giderim	97	3	3-4
12	Ben bir gül olsaydım, o yarsa bülbül	71	1	1
13	Olsaydım elinde, ipek bir mendil	71	1	3
14	O yarin bağında, bir gül olsaydım O gülde şakıyan bülbül olsaydım	71	2	2-3
15	Gönül sarayında, gördüm bir dudu	71	3	1
16	Oldum ben bir mecnun, sen de ol Leyla	41	1	2
17	Gönlümün tahtını, yıkar da geçer	125	1	2
18	Gönül bağında gül olsam Aşkın deryasına dalsam	25	2	3
19	Sevda gömleği, giydiğim	18	3	1
20	Dünya bir yolcu gemisi, Kâinat deryaya benzer Doğum ile ölüm arası Anlık bir rüyaya benzer	30	1	1-4
21	Bir hayal düş misali, Uçar gider kuş misali, Özü bir güneş misali, Yüzü dolunaya benzer.	30	3	1-4
22	En son tabutu at eylemiş, Binmiş bir yayaya benzer	30	4	3-4
23	Parlak yüzü güneş gibi, Yaktı beni ateş gibi	34	2	1-2
24	Sevdiğinin gül yüzünü, Doğru söylen gören yok mu?	35	2	3-4
25	Erciyes Dağı'na benzer kaderim Yıllanmış erimez, karı var gibi	66	4	3

Âşık Hanefi genel olarak; kendini güle, yaralı bir kuşa, köksüz meyvesiz bir dala, ömrünü bir bağa, kendini o bağda kocamış bir fidana ve sararıp solan bir yaprağa, kaderini yıllanmış erimez karı olan Erciyes Dağı'na benzetirken gönlünü; bülbüle, ata, saraya ve tahta benzetir. Kimi zaman dünyayı bir kovana kendisini de bu kovandaki arıya, sevgiliyi Leyla'ya kendini Mecnun'a benzetir. Sevgiliyi; kimi zaman yüzü ay ve güneş gibi parlak, kirpiği ok kaşı yay olan taş kalpli bir zalim gibi tasavvur ederken kimi zaman da gönül bağında öten bir bülbüle, güle ve o bağda esen seher yeli olarak tasavvur eder. Dünyayı bir yolcu gemisine, kâinatı denize, ömrü doğum ile ölüm arası anlık bir rüyaya, bedeni bir kafese, ruhunu huma kuşuna, gelip geçici bir yele, âşıklığı ham bir meyveye, Âşık Veysel'i şakıyan bir bülbüle, konup göçen bir kuşa benzetir.

2.4.2. Tezat

Aralarında duygu, düşünce ve hayal bakımından zıtlık olan sözcükleri bir arada söyleme sanatına tezat denir. Şairler olayları farklı yönleri ile görmek, kendi iç dünyalarını ve heyecanlarını daha etkileyici bir şekilde anlatmak için zaman zaman bu sanatı kullanmışlardır. Âşık Hanefi de şiirlerinde sözü etkili kılmak için genel olarak tezat sanatına şu şekilde yer vermiştir:

Tablo 2. Âşık Hanefi Ünver'in Şiirlerinde Tezat Sanatı

Sıra Nu.	Mısra	Şiir Nu.	Beyit/ Dörtlük/ Kıta Nu.	Mısra Nu.
1	<i>Gündüz hayalimde, gece düşümde</i>	67	3	2
2	<i>Ak alnıma yazılmış, karadır yazım</i>	67	4	2
3	<i>Dostum ile düşmanımdan sorarım</i>	55	3	2
4	<i>Bari sen ağlama, gül Leyla Leyla</i>	41	2	4
5	<i>Her derdine derman olurum dersin</i>	81	3	2
6	<i>Sandım ki bir gerçek, düş imiş meğer</i>	129	4	4
7	<i>Bırakalım sağı solu kardeşim</i>	119	1	1
8	<i>Şu âlemde iyi, kötü de olur</i>	122	2	3
9	<i>Heybetlidir hep küçüklü büyüklü</i>	138	3	1
10	<i>Zengin yoksul, herkes ölür,</i>	19	2	1
11	<i>Yalan da gerçek de gelir dilinde</i>	68	2	2
12	<i>Yokuşumuz aynı düzümüz aynı</i>	62	1	4
13	<i>Pek yakındır, sanma ırak,</i>	37	4	1
14	<i>İster az ister çok yaşa,</i>	37	10	1
15	<i>Demez bu genç ihtiyar</i>	37	16	1

2.4.3. Telmih

Söz içerisinde bir olaya, kıssaya, efsaneye, bir ayet veya hadise, meşhur bir kahramana, bir inanışa işaret etme, hatırlatma sanatına telmih denir. Şairler telmih sanatı ile toplumun tarihi ve kültürel geçmişini, sosyal ve ferdî özelliklerini duygu ve düşünce çağrışımlarını şiirlerinde yansıtmaya çalışmışlardır. Âşık Hanefî de şiirlerinde telmih sanatına sıkça başvurmuştur. O, şiirlerinde genel anlamda Leyla ve Mecnun'a telmihte bulunmakla birlikte; tarihî ve mitolojik şahsiyetlere, coğrafi adlara, astronomi ve dinî unsurlara da gönderme yapmıştır. Yine şiirlerinde Âşık Veysel ve Davut Sulari gibi âşık edebiyatının önemli şahsiyetlerinin de belirgin özelliklerine yer vermiştir:

Tablo 3. Âşık Hanefî Ünver'in Şiirlerinde Telmih Sanatı

Sıra Nu.	Mısra	Şiir Nu.	Beyit/ Dörtlük/ Kıta Nu.	Mısra Nu.
1	<i>Azrail</i> başımda, benden can ister	72	5	1
2	İlim, irfan, iman, <i>Kur'an</i> dalında	97	1	3
3	<i>Aslı</i> , <i>Kerem</i> aşktan döndüler küle	92	3	2
4	O yar çıkmış, <i>Tur Dağı</i> 'nın düzüne	87	3	1
5	Aldırmaz <i>Cennette</i> yeri var gibi	66	2	4
6	<i>Erciyes Dağı</i> 'na benzer kaderim	66	4	3
7	Eller gider <i>Merih</i> 'e Ay'a,	31	5	1
8	Son örneğin <i>Kıbrıs</i> 'ta da gördüler	138	2	3
9	Bir geldi bir gitti düş oldu <i>Veysel</i>	82	1	4
10	<i>Davut Sulari</i> 'ye öldü dediler Onun için bu meydanı boşlarım	90	2	3-4
11	Hak'tan vahiy almış, gelir <i>Cebrail</i> Yılın listesini, tutar <i>Mikail</i> Sur düdüğü almış, bekler <i>İsrafil</i> <i>Azrail</i> boş durmaz, can alır gider	127	2	1-2-3-4
12	Alırdık Ondan feyzi, Gitti yetim koydu bizi Hani hocamız <i>Niyazi</i> , Aldı gitti, O boş dönmez	37	7	1-4
13	<i>Leylasız</i> bir <i>Mecnun</i> , gibi çöldeyim	57	2	1

2.4.4. İstiare

Aralarında benzerlik ilgisi bulunan iki sözcükten birinin diğerinin yerine kullanılması sanatına istiare denir. Âşık Hanefî şiirlerinde anlamı kuvvetlendirmek için; kimi zaman gönlü yüksek uçan bir kuş, şahlanan bir at gibi tasavvur ederken kimi

zaman da nefsi çırpınan bir kuş, sevgiliyi zalim, dünyayı gelip geçici bir han olarak tasavvur etmiş ve istiare sanatı ile duygu ve düşüncelerini somutlaştırarak anlatmaya çalışmıştır:

Tablo 4. Âşık Hanefî Ünver'in Şiirlerinde İstiare Sanatı

Sıra Nu.	Mısra	Şiir Nu.	Beyit/ Dörtlük/ Kıta Nu.	Mısra Nu.
1	Her gelen misafir, olur <i>bu hana</i> (dünya)	97	2	1
2	<i>Gönül</i> yüksek uçar, engine değmez (kuş)	66	3	1
3	Şahlanınca <i>gönül</i> , ferman dinlemez (at)	126	1	3
4	<i>Çırpınır nefis</i> , batılın çıkmaz sokaklarında (kuş)	144	4	1
5	<i>Kartal pençelidir</i> , pala bıyıklı (asker)	138	3	3

2.4.5. Mübalağa

Sözlük anlamı bir şeyi çok büyütme, kusursuz yapma olan mübalağa; şairi heyecanlandıran bir niteliğin, bir fiilin gerçekleşmesi zor olan dereceye çıkarılarak anlatılmasıdır. Diğer bir ifade ile anlatılan durumun mahiyetine göre büyütülmesi veya küçültülmesidir. Âşık Hanefî şiirlerinde genellikle mübalağa sanatını kendi sıkıntılarının fazlalığını anlatmak için kullanmıştır. Çektiği sıkıntıları anlatmak için kimi zaman kanlı gözyaşları döktüğünü, kimi zaman gözyaşlarının sel olup nehirleri doldurduğunu söylerken kimi zaman da felekten, kara bahtından yakınıp çektiği elemin Erciyes Dağı'nın karı gibi çok olduğunu dile getirmektedir:

Tablo 5. Âşık Hanefi Ünver'in Şiirlerinde Mübalağa Sanatı

Sıra Nu.	Mısra	Şiir Nu.	Beyit/ Dörtlük/ Kıta Nu.	Mısra Nu.
1	Gözlerimden kanlı, yaşlar dökerim	116	3	2
2	Erciyes Dağı'na benzer kaderim Yıllanmış erimez, karı var gibi	66	4	3-4
3	Sel olur gözyaşı, coşar da gider	126	3	4
4	Ela gözden bol süzülen, Kan ile yaş değil midir?	31	1	2
5	Cehennem kadar zordur, aşkın ateşi	94	3	3
6	Küçüle küçüle, hiçlikte kaldım	121	2	2
7	Bir damla su iken, döndün deryaya	121	6	2
8	Gözyaşım doldurdu, gurbet nehrini	136	3	1

2.4.6. Teşhis (Kişileştirme)

İnsan dışı varlıklara –hayvan ve cansız- insana ait özellikleri verme sanatına teşhis denir. Âşık Hanefi şiirlerinde gönlünü, sazını, gülü, turnaları, yağmuru vs. kişileştirerek duygu ve düşüncelerini dile getirmiştir:

Tablo 6. Âşık Hanefi Ünver'in Şiirlerinde Teşhis (Kişileştirme) Sanatı

Sıra Nu.	Mısra	Şiir Nu.	Dörtlük/ Kıta Nu.	Mısra Nu.
1	Sazımın göğsüne bülbül konmalı	61	2	4
2	Bir bülbül misali konsam dalına Dost bağında biten, <i>gül</i> ne der bana?	48	1	1-2
3	Söylesem derdimi aşkın sazına Acep sazımdaki <i>tel</i> ne der bana?	48	2	3-4
4	<i>Gönül</i> mesken kurmuş aşk bahçesinde	66	1	1
5	Daha sersem <i>gönül</i> , yan gelir yatar	40	3	2
6	Çal Hanefi sazı <i>teller</i> inlesin	108	4	1
7	<i>Gönül</i> boşa kurma hülya, Ölecektir, bir gün dünya	39	5	1
8	Söyle <i>sazım</i> söyle gerçek kelamı	58	5	2
9	Diyardan diyara, giden <i>turnalar</i> Bensen selam söylen, o nazlı yare	57	1	1-2
10	Hazin hazin yağın, gurbet <i>yağmuru</i>	47	1	1

2.4.7. Mecaz-ı Mürsel

Bir sözün gerçek anlamı dışında, benzerlik ilgisi kurulmadan başka bir söz yerine kullanılması ve gerçek manasının anlaşılmasına bir engelin bulunması, mecaz-ı mürsel sanatını yapar. Âşık Hanefî'nin şiirlerinde mecaz-ı mürsel sanatı şu şekilde kullanılmıştır:

Tablo 7. Âşık Hanefî Ünver'in Şiirlerinde Mecaz-ı Mürsel Sanatı

Sıra Nu.	Mısra	Şiir Nu.	Beyit/ Dörtlük/ Kıta Nu.	Mısra Nu.
1	<i>Alem</i> ilen oynar, güler konuşur (İnsanlar kastediliyor)	65	3	3
2	<i>Cihan</i> sohbet ister, senden doyunca (İnsanlar)	82	3	3
3	Sulari'nin kıymetini niçin bilmedi Onu için <i>Erzincan</i> 'ı taşlarım (Erzincan halkı)	90	3	3-4
4	<i>Angara</i> 'ya bizden, söyle selam (Ankara halkı)	58	5	3
5	Ömrümüzü yedi, zalim <i>Avrupa</i> (Avrupa'daki insanlar)	52	1-2-3-4	2-4

2.4.8. Kinaye

Söz veya cümle içinde bir kelime veya kelime grubunun hem gerçek hem de mecaz anlamını kullanma sanatıdır. Ancak kinayede asıl vurgulanmak istenen kelimenin mecaz anlamıdır. Âşık Hanefî'nin şiirlerinde kinaye şu şekilde kullanılmıştır.

Tablo 8. Âşık Hanefî Ünver'in Şiirlerinde Kinaye Sanatı

Sıra Nu.	Mısra	Şiir Nu.	Beyit/ Dörtlük/ Kıta Nu.	Mısra Nu.
1	Her kula <i>boyun büktürdün</i>	18	2	1
2	<i>Leke sürme</i> kardeşinin yüzüne	119	7	1
3	İş başa düşerse, <i>boyun eğmeyiz</i>	138	6	3
4	Onun için <i>Erzincan</i> 'ı taşlarım	90	3	4
5	Yar bildiğine <i>boyun bükermiş</i>	91	2	2

2.4.9. Diğer Edebî Sanatlar

Âşık Hanefî şiirlerinde yukarıda zikrettiğimiz sanatlar dışında tekrar, istifham, nida, tenasüp, irsal-i mesel, tariz, cinas, tevriye, tefrik ve terdid gibi edebî sanatlara da yer vermiştir.

Tekrir:

Anlamı pekiştirmek amacıyla bir ibarede aynı anlamlı kelime tekrarına yineleme/ tekrar denir.

Aman aman derdim **aman**

Viran oldu, yurdum **aman** (1/1)

Sevenlerin meclisine

Gelir misin gelir misin?

Seni candan sevdiğimi

Bilir misin bilir misin? (25/1)

Sevdaya düşeli gönlüm

Eritir beni eritir

Dolmaz çilem, kara günüm

Çürütür beni çürütür (34/1)

Gözlerinden akan yaşa,

Ben vuruldum ben vuruldum

Ayak bastığın her taş,

Ben vuruldum ben vuruldum (21/1)

Ecel bir gelirse eğer,

O boş dönmez o boş dönmez

Gelmeye görsün bir meğer,

O boş dönmez o boş dönmez (37/1)

İstifham:

Bir cümlede anlamı kuvvetlendirmek ve ifade edilen duygu ve düşüncelere dikkati çekmek için soru sorularak yapılan sanata istifham denir. Âşık Hanefî şiiirlerinin çoğunu istifham sanatıyla oluşturmuştur:

Her sevene yar mı sevdi demeli?	(61/1: 1)
Günahım ne yazım böyle?	(1/1: 4)
Bu aşkın sırrını, nerden bileyim?	(83/3: 2)
Nasıl gönül verdim, ben bir çapkına?	(129/1: 1)
Deli gönül ne bu senden çektiğim?	(100/1:1)
Ela gözden bol süzülen	
Kan ile yaş değil midir?	(31/1: 2)
Ne feryat edersin gönül bülbülüm?	(54/1: 1)
Ahir-i mezardan başka nesi var?	(123/1: 4)
Anlatayım size, dünya halini	
Doğruyu söylesem, derler deli mi?	(110/1: 1-2)
Talihsiz Hanefi canın ne ister?	(142/4: 1)
Birleşelim, ayrılıktan ne çıkar?	(121/2: 4)
Ey Hanefi, âşıklar niye gülmedi?	
Ölenlerin eserleri, niye ölmedi?	
Sulari'nin kıymetini niye bilmedi?	
Onun için Erzincan'ı taşlarım...	(91/3)

Tenasüp:

Bir mısrada, bir beyitte veya bir cümlede aralarında anlam bakımından ilgi bulunan iki veya daha fazla kelimeler dizisine tenasüp denir.

Solar aşk <i>bağ</i> ında <i>gül</i> dane dane	(55/1: 2)
<i>İlim, irfan, iman Kur'an</i> dalında	(97/1: 3)

Sırma saçın, ince belin,
Dudağın bal, kaymak dilin (25/1: 3)

Her **seher vaktinde** öter **bülbüller**
Bülbülün sesine âşık o **güller** (95/3: 1)

Yağan karlar, esen yeller, yağmurlar (57/1: 2)

Nida:

Şairin duygu ve heyecanlarını dile getirirken coşkuyla, seslenme edasıyla ve ünlemlerle şiirin anlatımını güçlendirmek için kullandığı edebi sanata nida denir.

Aman sevdiceğim böyle söylersen (95/1:1)
Hayırsız yar sevdigime değmedin (100/3: 2)
Ey gönül, arzun bu ise eğer yaşamak o ise (31/4: 1)
 Sorarım ***ey dostlar***, kim bilir kimi? (102/ 3: 2)
Ey akiller size, bir çift sözüm var (70/ 4: 1)
 Sen beni unuttun ***ahh Doğanşehir*** (132/1:4)
Ey Hanefi, sıradağlar ardını (136/4: 1)
 Özleme ***ey yar***, beni özleme (56/1: 1)

Tariz:

Kinaye ile ilgili edebî sanatlardan olan tariz; tenkit, alay yoluyla muhataba doğruyu gösterme sanatıdır. Kinaye tek kelime olurken tariz cümle, beyit ya da şiirin tamamı olabilir. Âşık Hanefi'nin şiirlerinde de tariz örneklerine rastlanmaktadır. Âşığın bilhassa “Ne Desin?” ve “Sigara” adlı şiirlerinin neredeyse tamamı tariz özelliği taşımaktadır:

Ne etsem eylesem, uslanmaz gönlüm
 Bin bir mihnet ile geçiyor günüm
 Gün gelip geçtikçe yaklaşır ölüm
 Aldırmaz, Cennette yeri var gibi (66/2)

Herkesi beğenmez, her yarı sevmez
 Kendini çok seven, biri var gibi (66/ 3: 3-4)

Kişi halin bilse, olmaz fukara
 Ekmek parası ile alır sigara
 Aşağı kurtarmaz içer Malbora
 Senin derdin benim derdim değil mi? (70/3)

Hacı bire alıp beşe satarsa
 Hoca da bu ilme, gevşek bakarsa
 Koca da helale, hile katarsa
 Bu düzene kara cahil ne desin? (110/3)

Cinas:

Yazılışları ve söyleyişleri benzer, anlamları farklı olan kelimelerin aynı mısra ya da beyit içinde kullanılmasına cinas denir.

Yazım böyle *yazım böyle*
 Gülüm açmaz *yazım böyle*
 Bir yar sevdim eller aldı
 Günahım ne? Yazım böyle (1/1)

Yar ben sana, *yar* dediysem
 Şu sinemi *yar* demedim
 Sensiz geçen günlerime
 Kâr demedim, kâr demedim (18/1)

İrsal-i Mesel:

Şiirde anlama güç katmak amacıyla atasözü kullanma sanatına irsal-i mesel denir. Atasözü olmamakla birlikte atasözü değerindeki hikmetli söyleyişler ve deyimler de bu sanata dâhildir.

Mal ile mezara kim gitmiş göster? (72/5: 3)
 Kul kula kul olamaz, kul Allah'ın kuludur (144/ 5: 2)
 Ektiğini mutlak biçeceğini (112/7: 3)
 Hikmet-i Hüda'dan sual olunmaz (126/1: 1)

İham:

Bir sözcüğü iki gerçek anlamına gelecek şekilde kullanma sanatına iham denir. “Mecnun” kelimesi hem deli, çılgın anlamında hem de Leyla ve Mecnun hikâyesinin erkek kahramanı Mecnun anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır:

Oldum ben bir *mecnun* sen de ol Leyla (41/1: 2)

Hanefi’yi *mecnun* eder

Sanki bir Leyla’ya benzer (30/ 5: 2)

Terdid:

Anlamı güçlendirmek ve muhatabı şaşkınlık ve hayrete düşürmek amacıyla sözü beklenmedik bir şekilde tamamlama sanatına terdid denir.

Benim için öl, demedin öleyim

Çok bekledim, gel demedin geleyim

Bir gün olsun, gül demedin güleyim

Aksın, gözyaşımı silme sevdiğim (94/2)

Tefrik:

Aynı olduğu kabul edilen iki şey arasında fark olduğunu belirten sanata tefrik denir. Şair, zülfünün teline paha biçilemeyen sevgilinin, huriler kadar güzel olmadığını belirterek iki unsur arasındaki farkı ortaya koymuştur:

Zülfünün teline paha biçilmez

Güzellikte hurilerden seçilmez (131/ 3: 1-2)

Âşık Hanefi’nin Şiirlerinin Konusu

Âşıklar, toplumun sözcüleridir. Nasıl ki halkımız eleştirisini fıkra kahramanlarının ağzından, umutlarını annelerin ninnilerinden, geçmişimizi ve hayal dünyamızı masal kahramanları üzerinden anlatmışsa, âşıklar da toplumun hüznünü, neşesini, özlemini ve eleştirisini toplum adına şahsıyla, sazıyla ve sözüyle anlatan halkın kahramanlarıdır. Bir sevda olayından etkilenip bunun nihayetinde ağıt yazdığı

gibi bu olayın hikâyesini dilden dile kulaktan kulağa taşıyan ve gönülden geleni sazıyla aktaran âşıklar, kolektif bir anlatı kültürünün oluşmasına da hizmet etmişlerdir. Çünkü âşıklar olmasaydı biz bugün ne Aslı ile Kerem'i ne Ferhat ile Şirin'i ne de Âşık Garip'in hikâyesini bilemeyecektik. Bu ortak kültür değerlerini bölgeden bölgeye sazıyla, sözüyle taşıyan âşıklar, tüm halk arasında, özellikle de sözlü kültürün hâkim olduğu bölgelerde ortak değerlerin bilinmesine, taşınmasına ve nesilden nesile aktarılmasına hizmet etmişlerdir.

Âşık Hanefî Ünver'in şiirlerinde genel olarak iki farklı muhteva göze çarpmaktadır. Sanat hayatının ilk döneminde Âşık Hanefî; aşk, özlem, gurbet-ayrılık, toplumsal konular, tabiat, ölüm, öğüt, yiğitlik, eleştiri, talihten şikâyet, yoksulluk konularında şiirler yazmıştır. 1981 yılında Ankara'da Kadirî Tarikatına bağlı olan Ünver'in, hayatında ve sanatında bazı kırılmalar gerçekleşmiştir. Bu tarihten sonra Ünver'in şiirlerini asıl konusunu dinî ve tasavvufî unsurlar teşkil etmeye başlamıştır.

Âşık Hanefî'nin şiirleri konu bakımından oldukça zengindir. O, şiirlerini çeşitli unsurlarla süsleyerek okuyucunun beğensine sunmuştur. Biz bu bölümde onu şiirlerinde kullandığı ana temalarını başlıklar halinde değerlendirmeye çalışacağız.

2.4.10. Dinî- Tasavvufî Konulu Şiirleri

Edebiyat tarihçilerimizin birçoğuna göre tüm sanatlarda olduğu gibi şiir sanatının da temelinde ve tarihsel sürecinin arka planında din olgusu vardır. Dinî ilimlerin dallarından biri olan tasavvuf ise dinin şiirdeki felsefî ve manevî boyutunu teşkil etmektedir. Bir düşünce ve hayat tarzı olan tasavvufun Türk şiir geleneğinde büyük tesirleri olmuştur. Öyle ki Ömer Ferit Kam tasavvufun gelenekteki yerini şöyle açıklar:

“Tasavvufun millî vicdanımız üzerinde yaptığı tesirin derecesini herkes bilmektedir. Devletimizin kuruluşundan beri padişahlardan, devlet erkânından tutunuz da milletin âciz ferdine kadar mutlaka herkes bir tarikate girmiş, bir mürşidin yardım eline sarılmış idi. Tasavvuf zevkinden nasipsiz olmak eskilere göre kusurdan sayılırdı. Bundan dolayı, tasavvuftan nasibi olsun olmasın milletin hemen her ferdi, bunlar arasında bilhassa şairler kendilerini sûfilere ait lezzetten tatmış gibi göstermek isterler, tasavvufa ait derin nükteler ve ince fikirlerle eserlerini yüceltmeye çalışırlardı.” (Kam, 1998: 104).

Edebiyatımızın ruhunu aksettiren tasavvuf, halk hikâyelerinden mesnevilere, destanlardan menkıbelere, gazelden koşmaya hemen her türden esere can vermiştir. Hemen hemen her şair şiirini tasavvufî unsurlarla süslemiştir. Edebiyatımızda dinî-tasavvufî şiirlerin konusunu büyük ölçüde “ilahî aşk” teşkil eder. Aşk insanları maddî ve manevî açıdan olgunluğa eriştiren bir okul gibidir. Evrenin yaratılışı, dünyanın dönüşü, gecenin gündüze, gündüzün geceye dönmesi, yağmurların yağması, bülbüllerin ötmesi, pervanenin mum ekseninde dönüşü velhasıl tüm canlı cansız varlıklar ilahî aşkın ritmiyle hareket etmektedir (Artun, 2013: 62). Aşk, şiirde en çok kullanılan temadır. Bu aşkın muhtevası bazen dünyevî bazen de ilahî olarak insanda tecelli edebilir. Buradan hareketle dünyalık konuları ve aşkları ele alan şiirler âşık tarzı şiir geleneğini meydana getirirken ilahî aşkı konu alan şiirler, tekke şiirinin ve Hak âşıklığının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Tasavvufî düşüncenin en canlı örnekleri daha çok Tekke edebiyatı içerisinde verilmiştir. Ancak tasavvufî unsurlar, müstakil bir eser verilmemekle birlikte Âşık geleneğine mensup şairler tarafından da sıkça kullanılmıştır. Tıpkı divan şairleri gibi âşıklar da duygu ve düşüncelerini anlatmada tasavvufu bir araç olarak kullanmış ve tasavvufî şiir estetiğinden faydalanmışlardır.

Sanat hayatının ilk dönemlerinde Âşık Hanefî daha çok aşk, özlem, gurbet-ayrılık, toplumsal konular, tabiat, ölüm, yigitlek, talihten şikâyet, yoksulluk gibi konularda şiirler söylemiştir. Âşık Hanefî, 1981 yılında Ankara’da Kadirî Tarikatına bağlanır ve bu tarihten itibaren hayatında ve sanatında bazı kırılmalar gerçekleşir. Âşık Hanefî’nin sanatının ikinci dönemi diyebileceğimiz ve hâlihazırda devam eden bu süreçte o, daha ziyade Allah aşkı, Hz. Peygamber, dört halife, İslam dininin temel kaideleri, kutsal gün ve geceleri konu alan ilahiler kaleme almıştır. Saz eşliğinde icra ettiği bu şiirlerinde Âşık Hanefî, hikemî bir üslupla insanları Hakk’ın yoluna davet etmektedir. Âşık Hanefî’nin şiirlerinde dinî- tasavvufî unsurlar şu şekildedir:

Allah

Âşık Hanefî şiirlerinde, yüce yaratıcının ismini; Allah, Huda, İlah, Rab, Mevla ve Hak şeklinde zikreder. Âşık Hanefî, Allah’ı sonsuz güç ve kudret sahibi olarak düşünür. O’nun varlığına ve birliğine inanan âşık; Allah’tan başkasını kendisine ilah edinmediğini söyler:

Ben halimi ben bilirim ben de hesapsız günah,
 Elde kalan tek sermayem yüreğimdeki bu ah,
 Sensin benim tek ilahım tanımam başka ilah,
 Hakk'ı buldum hak içinde gayrısını neylerim,

Hak'ta idim Hakk'a geldim Hak'tan Hakk'a giderim. (143/ 1)

O her şeyi yoktan var etmiştir ve evrendeki her şey Onun emri ile varlık bulmuştur. O'nun emri ile cansız bedenler can bulmuş, kuru dallar meyveye durmuştur:

Can veren **Hak** nice cansız bedene,
 Bak gelen gelene giden gidene,
 Toprağa diktiğin kuru fidana,
 Meyve **Hak**'tan gelir dallar vasıta. (53/ 2)

Allah'ın büyüklüğüne işaret eden âşık, birçok mısrada Hak'tan başkasına boyun eğmemek gerektiğini, O'na yüz çevirenin yolunu kaybedeceğini ifade eder. Gece ve gündüz onun ismini zikreden kullar doğru yolu bulurlar:

İlme hakaret yaparsan,
 Helale haram katarsan,
Allah yolundan saparsan,
 Senden başka kör olur mu? (36/ 3)

Hiz. Muhammed

Âşık Hanefî şiiirlerinde, Hiz. Peygamber'e olan sevgi ve saygısını sık sık dile getirmiştir. Âşık bilhassa "İki Cihanın Sultanı" adlı şiiirinde Hiz. Peygamber'in yaşadığı bazı önemli olaylara değinir. Ve bu şiiirde büyük bir saygı ve incelikle Hiz. Peygamber'in kalbe şifa bahşeden güzel ahlakını yeniden tasvir eder. Âşık bu şiiirinde Hiz. Peygamber'in gül kokulu, misk-i amber gibi kokan terinin dertli gönüllere şifa olduğunu söyler. Şiiirin bir dörütlüğünde Hiz. Peygamber'in göğre yükselişini ve Allah'ın huzuruna çıkışını ve orada Hakk'ın sırlarına erdiği Miraç mucizesine değinir:

Her dertlere derman teri,
 Terinde misk-i amberi,
İns ü cihan peygamberi,
 İki cihanın sultanı. (4/ 2)

Ol Miraç'ta neler gördü,
 Hakkın sırlarına erdi,
 Yine de ümmetim dedi,
 İki cihanın sultanı. (4/ 4)

Yine aynı şiirin başka bir dördlüğünde ise, Âşık Hanefî, Hud Sûresine telmih yapmaktadır. Hz. Peygamber'in amcası olan İbn Abbas, Peygamberimizin saçlarının ağarmasına ve onu derinden etkileyip belinin bükülmesine sebep olan ayetin Hud Sûresi'nde geçen "O halde seninle birlikte tevbe edenlerle birlikte emr olunduğun gibi dosdoğru ol" ³ mealindeki ayet olduğunu söylemiştir. ⁴ Âşık Hanefî, bu ayetin Hz. Peygamber için çok önemli olduğunu ve ayetin emrettiğini yerine getirmenin ne kadar meşakkatli olduğunu vurgulamıştır:

İslam tohumunu ekti,
Hud Suresi belin bükte,
 Ah o ne çileler çekti,
 İki cihanın sultanı. (4/ 3)

Âşık Hanefî, şiirin son dördlüğünde ise kendi halini, acziyetini ve dert elinden çaresizliğini söyleyerek Hz. Peygamber'den aman/derman dilemektedir:

Hanefî mücrim biçare,
 Cismim baştan ayağa yare,
 Dertli gönüllere çare,
 İki cihanın sultanı. (4/ 6)

³ Hud/112.

⁴ Tirmizi, Tefsir 56/6.

Âşık Hanefî, toplumun ahlâkî çöküşünü ve nefsine uyan kişinin pişmanlığını dile getirdiği bir şiirinde de Hz. Peygamber'den bahseder ve onu şiirde “Resul” diye zikreder:

Görmez olmuş perde çökmüş gözüne,
Nefsini aldatmış şeytan sözüne,
Bir gün eyvah çeker vurur dizine,
Zaman geçmiş ona **Resul** ne desin? (110/ 4)

Melekler

Âşık Hanefî şiirlerinde, nuranî varlıklar olan meleklerden ve bilhassa dört büyük melek olan Cebrail, Mikail, İsrail ve Azrail'den bahsederek onların görevlerini zikreder:

Hak'tan vahiy almış gelir **Cebrail**,
Yılın listesini tutar **Mikail**,
Sur düdüğü almış bekler **İsrail**,
Azrail boş durmaz can alır gider. (126/ 2)

Her insanın hayat serüveni doğumla müjdelenirken ölümle ağıt/ türkü olmaktadır. Ölüm trajik bir son ve kaçınılmaz bir yazgıdır (Şenocak, 2015: 282). Bu yönüyle insan ölümü daima kendisine gelene kadar başkasının trajedisi sanmıştır ve bu gerçekle yüzleşmekten sürekli kaçmıştır. Âşık Hanefî, özellikle ecel ve ölüm temalı şiirlerinde insanların canını almakla görevli olan ölüm meleği Azrail'i çokça zikreder:

Azrail başımda benden can ister,
Hanefî hem seni hem iman ister,
Mal ile mezara kim gitmiş göster,
Birkaç arşın beze sar beni beni. (72/ 5)

Kitaplar

Âşık Hanefî şiirlerinde mukaddes kitaplardan sadece Kur'an-ı Kerim'i zikreder. Âşık, İslam dininin temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'in Hakk'ın sözü olduğunu söyler. Kur'an-ı Kerim'in rehber edinilmesi gerektiğini vurgulayarak ancak onun rehberliğinde doğru yola ulaşılacağını belirtir:

Allah birdir haktır **Kur'an**,
 İster şirk koş ister inan,
 Herkes olur hoca imam,
 Ama gerçek dindar mıdır? (32/ 4)

Ben vefa görmedim fani dünyada,
 Ben kendi halime yanar giderim.
 İlim, irfan, **Kur'an** dalında,
 Hakk'ın deryasına dalar giderim. (97/ 1)

Ahiret

Dünya hayatının devamı olan ve sonsuzluk âlemi olarak da zikredilen ahiret hayatı hemen hemen bütün dinlerde ve inançlarda mevcuttur. Tasavvuf literatüründe insanın ölümüyle adeta ikinci bir âleme doğuşunu temsil eden ahiret hayatı, onun dünyada iken yaptığı iyiliklerden ve kötülüklerden hesaba çekileceği mükâfat yeridir. Âşık Hanefî de İslam dininin temel iman kaidelerinden olan ahiret kavramına şiirlerinde atıfta bulunur. Muhataplarına dünyada iken doğru yolu tutmasını öğütleyen âşık, bunun karşılığında dünya yurdunda çektiği sıkıntılardan kurtulacağını ve darlık görmeden refaha ulaşacağını söyler:

Doğruya göz olsan,
 İbret sana zor olur mu?
 Dünyadayken yerin bulsan,
Ahret sana dar olur mu? (36/ 1)

Cennet- Cehennem

Ahirette iyi insanların ebedî kalacağı mükâfat yeri olarak tanımlanan cennet, Âşık Hanefî'nin şiirlerinde de sıkça geçer. Âşık, cenneti kimi zaman dinî boyutu ile kimi zaman da âşıkların sevgiliye kavuştuğu anda yaşadığı mutlulukla mecazî olarak zikreder. Âşık Hanefî, doğru yoldan şaşmayan, Allah'ın emir ve yasaklarına uyan müminlerin cennette sefa süreceğini ve Hakk'ın cemali ile müşerref olacaklarını söyler.

Hemen hemen bütün dinlerde ölümden sonraki hayatta kötü insanların cezalandırılacağı bilgisi mevcuttur. Ve bu kötü insanların ebedî ceza yerleri

cehennemdir. Âşık Hanefî'nin şiirlerinde cehennem kavramı azap ve ateş ile birlikte anılır. Âşık, riyakâr ve Allah'a iman etmeyen kimselerin cehennemde azap göreceğini söyleyerek insanlara öğüt vermektedir:

Müminler **cennette** sefa sürececek,
Doya doya Hak cemalin görececek,
Münafıklar **cehenneme** girecek,
Vay nefsin haline küller başına. (50/ 5)

Âşık Hanefî, cehennemi kimi zaman da ayrılığın verdiği hüznün yakıcılığı ile zikreder. Aşkın ateşiyle yanmanın cehennemde yanmak kadar zor olduğunu söyleyerek aşk ile cehennem arasında bir anlam ilişkisi kurar:

Hanefî ah etmek aşığın işi,
Sazı olur âşıkların yoldaşı,
Cehennem kadar zordur aşkın ateşi,
Ben yandım, bari sen yanma sevdiğim. (94/ 3)

Mahşer

Kıyamet günü ölülerin diriltip toplanacakları yer olan mahşer (Devellioğlu, 2013: 658) kavramını Âşık Hanefî, insanların dünyada iken yaptıklarının neticesinde hesaba çekileceği yer olması hususuyla ele alır:

Cehennem bir yerde cennet bir yerde,
Kalkınca görürsün gözünden perde,
Kılı kırk yararlar **yevm-i mahşerde**,
Vay nefsin haline küller başına. (50/6)

İman- Mümin- Müslüman

Âşık Hanefî, iman kavramını bir şiirinde ölüm anında kendisinden can talep eden Azrail ve sevgili ile birlikte kullanmıştır. Âşık son nefesinde dahi sadece sevgilisini ve Allah'a olan imanını kaybetmek istemediğini dile getirmektedir:

Azrail başımda benden can ister,
 Hanefi hem seni hem **iman** ister,
 Mal ile mezara kim gitmiş göster,
 Birkaç arşın beze sar beni beni. (72/ 5)

Âşık Hanefî, mümin kavramını münafık kavramına tezat olacak şekilde zikreder. Övülen ve doğru yolu tutan müminlerin istedikleri mükâfatı alacaklarını ve cennette sefa süreceğini düşünür:

Müminler cennette sefa sürececek,
 Doya doya Hak cemalin görececek,
 Münafıklar cehenneme girecek,
 Vay nefsin haline küller başına. (50/ 5)

Âşık Hanefî Müslüman'ı inanan ve inanmanın gereklerini yerine getiren ve Hakkın rızasını kazanmaya çalışan kişi olarak zikreder:

Her **Müslüman** olan kılar namazı,
 Hak için gönül eyle bazı bazı,
 Âşık Garip'in de yok muydu sazi?
 Allah aşkına çalarsan çal korkma. (44/ 4)

İbadetler

Âşık Hanefî, dinin temel şartlarını şiirlerinde anmayı ihmal etmemiştir. Âşık Allah'ın rızasını kazanmak isteyen herkesin emir ve yasakları bilip farzın ve sünnetin gereklerini yerine getirmesini öğütler. Hz. Peygamber'in "Namaz müminin direğidir"⁵ hadisine istinaden Âşık Hanefî de bilhassa ibadetler içinde özel ve önemli yeri olan namazın terk edilmemesi gerektiğini telkin eder:

Terk edip Hanefî olma bî-namaz,
 Gece gündüz Hakk'a gel eyle niyaz,
 Hakk'ın emri farz, beş vakit **namaz**,
 Her kılan da bin bir türlü mana var. (122/ 5)

⁵ Tirmizi, İman 8.

Farzı, sünneti bilmezsen,

Beş vakit namaz kılmazsan,

Allah ismini anmazsan,

Sana cemalet yar olur mu?

(36/ 2)

Mürit- Mürşit/Pir

Bu iki kavram tasavvuf literatüründe genellikle birlikte anılır. Tasavvufta tarikata giren ve bir şeyhe bağlanan kişi mürit olarak, bu Hak yolcusuna rehberlik eden ve doğru yolu gösteren kişi de mürşit olarak adlandırılır (Uludağ, 2002: 260). Âşık Hanefî bir şiirinde Hak pazarında mürşit ne verirse müritlerin de ancak onu elde edebildiğini söyler:

Hanefî bin derde bin daha katar,

Daha sersem gönül yan gelir yatar,

Müritler ne alır mürşit ne satar,

Hak pazarında kâr bulamayınca.

(39/ 3)

Pir, tasavvuf literatüründe ilahî aşk şarabını sunan kişi olarak tanımlanmıştır. Hak yoluna girişen müride manevî rehberlik yapan kişidir (Arpaguş, 2007: 272) Âşık edebiyatı geleneğinde pir bazen âşığa rüya yolu ile de ilham olur ve çoğu zaman sunduğu bâde ile onun âşık olmasına vesile olur. Âşık Hanefî şiirinde doğru yolu arayan kişinin, pirinin söylediklerini yeri getirmesini söyler:

Ararsa kul doğru yolu,

Mevla'm darda koymaz onu,

Pir elinden dolu dolu,

Kana kana içmen gerek.

(13/ 2)

Zikir ve Şükür

Tasavvufun ıstılahlarından olan zikir ve şükür, Allah'ı anmanın yollarındandır. Hayatının bir kısmında önemli bir sağlık sorunu yaşayan Âşık Hanefî, bu rahatsızlık sonrası felçlik geçirmiş ve sol kolunu uzun yıllar hareket ettirememiştir. Allah'ın inayeti sonra da kendi çabaları ile tekrar eski sağlığına kavuşup yeniden saz çalabilecek ve

şiiirler okuyacak hale gelmiştir. İşte bu yaşadıklarını bir şiirinde dile getirmiş ve yeniden sağlığına kavuştuğu için her an Allah'ı zikredip verdiği nimetler için O'na şükrettiğini belirtmiştir:

Nasıl fıkır etmeyeyim ki?
 Nasıl **zıkr** etmeyeyim ki?
 Nasıl **şükr** etmeyeyim ki?
 Beni bana geri verdi. (6/ 2)

Nefis ve Şeytan

Kulun kötü ve çirkin huylarının mahalli olan nefis, kötülük sebebi olduğu için şeytanın iş birlikçisidir. Mutasavvıflara göre insanın en büyük düşmanı olan nefistir ve şeytandan daha tehlikelidir (Uludağ, 2002: 271). Bu sebepten nefis hep terbiye edilmeye çalışılmıştır. Âşık Hanefi bilhassa “Vay Nefsin Haline Küller Başına” adlı şiirinde nefisine uyan insanın başına gelen halleri sıralar. Âşık şiirlerinde nefse uymaması konusunda insanı uyarır:

Hanefi bu sesi vicdanında duy,
Nefsine, şeytana değil Hakk'a uy,
 Ne el sana kıysın ne sen ele kıy,
 Yatağında rahat rahat ölesin. (111/ 6)

Günah ve Tövbe

Âşık Hanefi, bir şiirinde Allah'ın emir ve yasaklarına ters düştüğünü, işlediği kötülüklerden ötürü mücrim ve günahkâr bir kul olduğunu söyler:

Benim halimi ben bilirim ben de hesapsız **günah**,
 Elde kalan tek sermayem yüreğimdeki bu ah, (143/ 3: 1-2)

İnsan fitratı gereği hem iyilik hem de kötülük yapmaya meyilli bir varlık olarak yaratılmıştır. Ancak “Her insan günah işleyebilir, günah işleyenlerin en hayırlısı tövbe edendir.”⁶ hadisinde belirtildiği gibi kişi, yaptığı kötülüklerden ötürü pişmanlık duyarsa Allah'ın bağışlamasına da mazhar olur. Âşık Hanefi bir şiirinde insanın gaflete düşüp

⁶ Tirmizi, Zühd/ 30.

günah işleyebileceğini söyler. Ancak hemen ardından kişinin ümitsizliğe düşmemesini ve tövbe ederek yeniden Allah'ın lütfunu kazanabileceğini ilave eder:

İnsanlık halidir belki şaşarsın,
Tövbe et ardından çünkü beşersin,
 Ele kuyu kazma kendin düşersin,
 Düşünleri gör ki ibret alsın. (111/ 3)

Tefekkür

Sözlük anlamı düşünmek olan tefekkür kavramı, tasavvuf literatüründe kalbin faaliyette bulunarak hayrı ve şerri görmesini sağlayan ışık anlamındadır (Uludağ, 2002: 343). Tefekkür, Kur'an-ı Kerim'de ve Hz. Peygamber'in birçok hadisinde en çok zikredilen kavramlardan biridir. Öyle ki "Bir saat tefekkür, bazen bir yıllık nafile ibadetten daha hayırlıdır." hadisinde kavramın önemine dikkat çekilmiştir. Âşık Hanefi de bir şiirinde düşünen bir varlık ve Hak aşığı olan insanın her daim O'nu zikretmesini ve akıl gibi büyük bir nimet ile düşünerek hareket etmesini ifade eder:

Talihsiz Hanefi, Hakk'ı zikreyle,
Tefekkür et daim aklı fikr eyle,
 Her an her haline hamd ü şükr eyle,
 Yalnız bu dünyada sen misin dertli? (69/ 5)

Tecelli

Sözlükte "belirmek, ortaya çıkmak" anlamında olan tecelli kavramı, tasavvufta gaybten gelen nurların yani görünmeyenin, kulun kalbinde görünür hale gelmesi diye tanımlanır (Uludağ, 2002: 341). Âşık Hanefi bir şiirinde her şeyde ve her yerde tecelli eden Allah'ın nurunun salikin kalbinde belirmesi ile o anın heyecanından gözlerden akan yaşın coşarak sel olacağını söyler:

Hanefi ibret al solan bir gülde,
 Keramet âdemde marifet elde,
 Hakk'ın **tecellisi** inerse kalbe,
 Sel olur gözyaşı coşar da gider. (127/ 3)

Devr ve Fenafillâh

Âşık Hanefî bir şiirinde, kulun dünya ve ahiret arasındaki yolculuğunu anlatır. Şair aşağıda yer alan şiirinde; kulun manevî âleminde koparak dünyaya/ maddî âleme gelişini ve buradaki yolculuğunu tamamlayarak yeniden ilk ve aslî vatanlarına gitmeleri anlamına gelen devir nazariyesine atıf yapmaktadır (Uludağ, 2002: 105). Âşık Hanefî'nin; “Her şey aslına döner.” sözü, “Biz Allah'ın kullarıyız ve yine O'na döneceğiz.”⁷ ayetinin şiir dilinde özetlenmesidir. Bilhassa son mısırda âşık, içinde bulunduğu o manevî havayı aksettirmektedir:

Ben bir uzak yoldan geldim, bir uzağa giderim,
Bazen güler eğlenirim, bazen artar kederim,
Gelmek varmış şu cihana bir de gitmek kaderim,
Hakk'ı buldum hak içinde gayrısını neylerim,

Hak'ta idim Hakk'a geldim Hak'tan Hakk'a giderim. (143/ 1)

Fenafillah, Cüneyd-i Bağdâdî'nin tasavvufun tarifinde olduğu gibi “Allah'ın seni sende öldürmesi, kendisinde diri kılması” şeklinde tanımlanabilir (Yılmaz, 1989: 64-73). Bu makam, tasavvuf ıstılahları arasında en çok tartışılan konu olmuştur. Âşık Hanefî de şiirinde, varlığını yok edip beşerî ve dünyevî olan her şeyden sıyrılarak Hakk'ın sıfatları ile varlık bulduğunu, O'nun varlığında dünya ve ahireti unuttuğunu ve O'ndan gelip yine O'na gittiğini ifade eder:

Ben bir uzak yoldan geldim, bir uzağa giderim,
Bazen güler eğlenirim, bazen artar kederim,
Gelmek varmış şu cihana bir de gitmek kaderim,
Hakk'ı buldum hak içinde gayrısını neylerim,
Hak'ta idim Hakk'a geldim Hak'tan Hakk'a giderim.

Bir garibim şu cihanda kimseye geçmez nazım,
Sanadır bu yalvarışım sanadır bu niyazım,
Ervah-ı ezelden beri yazılmış alın yazım,
Hakk'ı buldum hak içinde gayrısını neylerim,
Hak'ta idim Hakk'a geldim Hak'tan Hakk'a giderim. (143/ 1/ 2)

⁷ Bakara/ 156.

2.4.11. Aşk- Âşık ve Sevgili Konulu Şiirleri

2.4.11.1. Aşk ve Âşık

Aşk kelimesi, Arapça kökenli olup “aşırı sevgi, bir kimsenin sevgilisinden başka kimseyi görmemesi, kendini onun varlığında kaybetmesi” anlamındadır (Uludağ, 2002: 50). Aşk, yüzyıllardır dinden sanata, felsefeden siyasete, edebiyattan musikiye birçok alanı etkileyen ana temalardan biri olmuştur. Ve bu sebepten her alanın kendine göre bir aşk tarifi ortaya çıkmıştır. Ancak aşk en güzel ifadesini edebî eserlerde bulmuştur. Türk edebiyatında aşk, kimi zaman beşerî, kimi zaman da ilahî boyutuyla ele alınarak çeşitli lafız ve mana sanatları ile anlatılmaya çalışılmıştır. Öyle ki edebiyatımıza aşk edebiyatı demek yanlış olmaz zira bu edebiyatta aşk ögesinin süslemediği şiir, hikâye, roman vb. tür yok gibidir.

Aşk, Âdem ile Hava’dan beri insanın ruhuna yoldaştır ve mekânı insanoğlunun gönlüdür. Dolayısıyla insan, bu âlemde yaratılışı itibariyle âşıktır. Onun görevi ezeli mirası olan işi yani âşıklığını ortaya çıkarmaktır. Aşk doğası itibariyle insanoğlunu yakan ve onu bütünüyle sarıp sarmalayan bir kordur. Bu yanış ve varoluş, insanın âşıklık següzeştinin görünmeyen yüzünden başka bir şey değildir (Pürcevâdi, 1998: 238).

Aşk edebiyatımızda o kadar yüce bir değere sahiptir ki, bilhassa Türk halk edebiyatında aşk temiyile ilgili çeşitli şiirler, destanlar, masallar, halk hikâyeleri, türküler, ağıtlar söylenmiştir. Halk edebiyatının ana temasını teşkil eden aşk, daha çok kendilerini “âşık” diye nitelendiren şairler tarafından işlenmiştir. “*Âşık 15. yüzyılda Selçuklulardan sonra Anadolu’da ortaya çıkan sanatçı tipidir. Bu yüzyıl Türk milletinin refah içinde olduğu bir dönemdir. Bu ortamda ortaya çıkan âşık tipi, dolayısıyla büyük kültür birikiminin ve Anadolu’da yeni bir kültürle oluşmuş bir uygarlığın ürünü olmuştur.*” (Artun, 2013: 2). Aşk, bu şairlerce kimi zaman maddî/ beşerî kimi zaman manevî/ilahi kimi zaman da her iki boyutuyla ifade edilmiştir. Kendilerini âşık olarak niteleyen bu şairler, eserlerinde daha ziyade beşerî sevgiliye duydukları aşkı, içten ve samimi bir lisan ile anlatmaya çalışmışlardır. Âşıklar genel olarak kendilerine rüyada gösterilen sevgiliyi aramışlar ve bu yolculuk esnasında da ona duyduğu muhabbeti anlatan içli şiirler kaleme almışlardır.

Âşık Hanefi Ünver’in şiirlerinin ana teması da aşktır. Ancak Âşık Hanefi’de aşk, hem beşerî hem de ilahî yönüyle ele alınmalıdır. Çünkü o, ömrünün bir bölümünü kendisine rüyada gösterilen sevgiliyi aramakla geçirir ve 1981 yılına kadar daha çok bu

beşerî sevgiliye duyduğu hasreti dile getiren şiirler yazar. Ömrünün ikinci devresinde ise -yani Kadiri tarikatına mensup olduğu 1981 yılından itibaren- bu beşerî aşkı ilahî boyuta taşıyıp Allah'a ulaşmanın, O'nun rızasını kazanmanın yollarını bulmaya çalışarak maddeden manaya yolculuk etmeye başlar. Âşık Hanefî'nin şiirlerinde aşk şu şekilde işlenmiştir.

Âşık Hanefî, aşkı bazen deniz bazen çöl bazen de içerisinde gezindiği bir bahçe olarak tasvir etmiştir. O, bu aşkın elinden kimi zaman çöllere kimi zaman göllere düşerek sefil ve derbeder olmuştur:

Ne feryat edersin gönül bülbülüm,
Ötme viranede güle gel güle.
Su olmayan yerde balık olur mu?
Dal **aşk ırmağına** göle gel göle. (54/ 1)

Der Hanefî neler geldi başıma,
Nere gitsem kader düşer peşime,
Kaldım **aşk çölünde** garip başıma,
Bir de kara haber, yâr yollar yollar. (120/ 3)

Gönül mesken kurmuş **aşk bahçesinde**,
Bin bir türlü meyveleri var gibi.
Gece gündüz koşar sevda peşinde,
Dizde derman, gözde feri var gibi. (66/ 1)

Aşk, şiirlerde daha çok ateş ile olan münasebetiyle zikredilir. Ateş nasıl yakıcı ise kişinin gönlüne düşen aşk da öyle yakıcıdır. Âşık Hanefî kimi şiirlerinde aşkı ateş ile nitelendirip onu cehennemin narı/ateşi ile mukayese eder. O sevgilinin de aşk ateşi, âşığın içini cehennem gibi yakmaktadır:

Nerden sevdim ben o yâri,
Artar gönlümün efkârı,
Aşk bir cehennem narı,
Yaktı beni yaktı beni. (8/ 2)

Âşık Hanefî bir şiirinde ise aşk ile şarap arasında bir anlam ilişkisi kurar. Kırmızı aşkın rengidir ve şarap da renginin kırmızı olması sebebiyle aşk kavramı ile anılır. Şarap ve aşkın birlikte anılmasının bir diğer sebebi ise ikisinin de kişinin hal ve hareketlerinde değişikliğe sebep olmasıdır. Âşık Hanefî bir şiirinde aşkın şarabını içtikten sonra kendinden geçmiştir ve o mahmurluk ile etrafına gülmektedir. Ancak âşık, bu hallerine bakıp da gönlünün hoş olduğunun sanılmamasını vurgulamaktadır. Zira o aşk derdi ile bu haldedir:

İçtim **aşk şarabını**, sarhoşum sarhoş,
Bakma güldüğüme sanma gönlüm hoş,
Bekliyorum seni ellerim bomboş,
Geleceksen eğer bir an önce gel. (81/ 2)

Âşık Hanefî’de aşk, kimi zaman siyahlığından ötürü kara bir kedi kimi zaman da gönülde açtığı yaralardan ötürü hançer veya ok olmuştur:

Aşk değil de sanki bir kara kedi,
Bu nasıl sevdemiş ömrümü yedi?
Ne seviyom ne de sevmiyom dedi,
İşte bu gidiyor gücüme benim. (96/ 3)

Yetmez mi peşinden gezdiğim gönül,
Kesildi takatim yorulur oldum.
Ki kılıcı kor eyledi sineme,
Hançer-i aşkınla vurulur oldum. (99/ 1)

Âşık Hanefî’yim çalar söylerim,
Dalar hülyalara gönlüm eylerim,
Aşk oku sineme değmiş inlerim,
Sevda vurgunuyum, yaralıyım ben. (103/ 4)

Âşık Hanefî bir şiirinde ise aşkı ilahî/ manevî boyutuyla ele alır. Kendisine bahşedilen bu aşkın Hakk'ın nişanı olduğunu ve bu aşk ile kendinden geçip perişan ve derbeder olduğunu ifade eder. Gayesinin makam ve şöhret olmadığını söyleyen âşık, sadece Allah'ın rızasını kazanmak istediğini vurgular:

Bu aşk bana Hak'tan nişan,
İstemem şöhret ile şan,
 Dertli derbeder perişan,
 Halden hale düştü deyin. (26/ 3)

Âşıkların hemen hepsi sevgildiden ayrı düştükleri için yakınmaktadırlar. *Mesnevi*'nin ilk beyitinde ney, nasıl ana vatanından ayrı düştüğü için feryad, figan ağlayıp şikâyet ediyor gibi görünüyorsa aslında anavatanından/canından/maşuğundan ayrılığı hikâye etmektedir (Hollbrok, 2008: 67). Hanefî Ünver şiirlerinde âşık daima ah u figan eden, ayrılık derdiyle kendinden geçen, aşk ateşi ile yanıp kül olan, aşkın elinden vücudunda derin yaralar peyda olan ve sararıp solan bir kişi olarak karşımıza çıkar. Çoğu zaman kendini âşık ile özdeşleştiren Hanefî Ünver, rüyada kendisine gösterilen beşerî sevgiliye duyduğu muhabbetten ötürü oldukça acı ve ıstırap çekmektedir. O, bu aşkın elinden kimi zaman çöllere düşerek sefil ve derbeder olmuştur:

Aşk elinden derbederim,
 Yardan, bin bir sitem yerim,
 Sevilmemek mi kaderim?
 Niye benden uzaklaştı? (5/ 3)

Ne derinmiş ne derinmiş,
Aşk yarası pek derinmiş,
 Ben sevdim o hiç sevmedi,
 Ah bu benim kaderimmiş. (20/ 8)

Bir güzelin kapısına kul oldum,
Aşk oduyla yana yana kül oldum,

Muhabbet bağında ben bir gül oldum,
Tırpan gibi biçti, dermedi gitti. (77/ 2)

Âşık Hanefi, bir şiirinde âşığın tarifini yapar ve âşıklığın sanıldığı gibi kolay olmadığını söyler. Âşıklığa soyunanların bu yolda yanarak, acı çekerek olgunlaşmaları gerektiğini söyler:

Âşık olmak kolay değil,
Bir sevdaya düşmen gerek.
Döne döne yana yana,
Bu ocakta pişmen gerek. (13/ 1)

Âşık Hanefi kimi zaman Gül ve Bülbül hikâyesine telmih yaparak âşığı, “Bülbül” olarak niteler. Zira âşıkta tıpkı gülün başını bekleyen ve ona türlü türlü aşk sözleri söyleyen bülbül misali sevgilinin diyarında öterek ona aşkını anlatmaya çalışmaktadır:

Bülbül gibi zara düştüm,
Diyardan diyara düştüm,
Vefasız bir yâre düştüm,
Kimse beni anlamıyor. (33/ 3)

Bir bülbül misali konsam dalına,
Dost bağında biten gül ne der bana?
Gönlüm bir güzele vuruldu desem,
Bilmem bu âlemde, el ne der bana? (48/ 1)

Âşık Hanefi bazı şiirlerinde de âşığı dilden dile düşen avare, Mecnun/deli olarak bazılarında ise aşk şarabı ile kendinden geçmiş ve bilinçsizce hareket eden sarhoş olarak vasıflandırır:

Bir vefasız saldı beni ellere,
Mecnun etti, düştüm dilden dillere,

Suları çekilmiş kuru çöllere,
Bugüne kadar daldım boşuna. (51/ 3)

İçtim aşk şarabını, sarhoşum sarhoş,
Bakma güldüğüme sanma gönlüm hoş,
Bekliyorum seni ellerim bomboş,
Geleceksen eğer bir an önce gel. (81/ 2)

Sevgili

Gönül ülkesinin sultanı olan sevgili tasviri hem divan şiiri hem de halk şiiri için oldukça önemlidir. Genel anlamda aynı özellikleri taşısa da halk şiirinde tasvir edilen sevgili, divan şiirindeki idealist sevgiliye göre daha somut ve daha gerçekçidir (Saraç, 2015: 119).

Bir aşk şairi olan Âşık Hanefî de hemen hemen her şiirlerinde özlemini duyduğu sevgiliyi çeşitli sebeplerle zikreder. O, şiirlerinde sevgiliyi genel olarak yâr, canan, zalim, cefakâr ve vefasız, ay ve gül yüzlü vb. kelimelerle anlatır. Âşık Hanefî'nin şiirlerinde sevgilinin karakteristik ve fiziksel özellikleri şu şekildedir:

Sevgilinin Karakteristik Özellikleri

Zalim Olması

Taş yürekli olan ve âşığa türlü eziyetler eden sevgili oldukça zalimdir. Âşık Hanefî birçok dördlükte sevgilinin zulmüne maruz kaldığını, onun dertleri ile sararıp solduğunu ve bu sebepten güçten düştüğünü dile getirir:

Açmadan soldurdun gülüm,
Kalmadı takatim, halim,
Gel bu kadar olma **zalim**,
Yol düşer sevgilim yol düşer. (28/ 2)

Deli gönül ne bu senden çektiğim,
Kıymet bilmez bir **zalime** vuruldum.
Sevdanın yükünü sardın sırtıma,
Kesildi takatim, gücüm yoruldum. (100/ 1)

Nasıl gönül verdim ben bir çapkına?

Kendi zalim kalbi taş imiş meğer.

Sevda neler açtı dertli başıma,

Âşıklara cefa hoş imiş meğer. (129/ 1)

Sevgili zalim olması yönüyle genelde edebiyatımızda bilinmektedir. Hanefi Ünver de rüyasında kendisine gösterilen sevgilinin meftunu olmuş ve ömrü boyunca bu sevgiliye acımasızlığı dolayısıyla sitemlerde bulunmuştur.

Vefasız ve Cefakâr Olması

Sevgilinin bir diğer özelliği âşığın sevgisine sadık olmayıp ona karşı vefasız olmasıdır. Âşık Hanefi şiirlerinde vefasız bir yâre gönül verdiği için Mecnun gibi çöllere düştüğünü söyler:

Vefasız yar insafın yoktur senin,

Şu sineme vurduğun oktur benim.

Hala bana nefretin çoktur senin,

İşte bu gidiyor gücüme benim. (96/ 2)

Bir vefasız saldı beni ellere,

Mecnun etti, düştüm dilden dillere,

Suları çekilmiş kuru çöllere,

Bugüne kadar daldım boşuna. (51/ 3)

Âşık, bu vefasız sevgiliye gönül verdiği için beri onun eziyetine uğramış ve dünyada bir gün yüzü görmemiştir. Âşığa yüz vermeyen bu cefakâr sevgili aynı zamanda âşığı umursamaz ve onun bu perişan hallerine sevinir:

Bin bir cefa ile düştüm peşine,

Benim çile çekmem gider hoşuna,

İşte geldim ömrün yarı yaşına,

Daha Hanefi'ye neler edersin? (115/ 2)

Bir güzele gönül verdim,
 Ondan **cevr ü cefa** gördüm,
 Sanmayın murada erdim,
 Yine duygulandı gönlüm. (22/ 2)

Âşık Hanefî, sevgiliye kavuşamadığı ve ondan türlü cefalar gördüğünü ifade etmiştir. Ünver'in bu serzenişi içsel bir huzursuzluktan kaynaklanmaktadır. Çünkü âşık, sevgiliye kavuşamadığı halde bazen sevgiliyi övmekte bazen de haksız yere yermektedir.

Kadir Kıymet Bilmezliği

Bu zalim, vefasız ve cefakâr sevgilinin bir diğer belirgin özelliği, âşığın aşkına karşılık vermemesidir. Âşık sevgilinin yanında hiçbir değeri olmamasına rağmen ona olan aşkına sadık kalarak boyun büküp kaderine razı olduğunu şöyle dile getirir:

Yokmuş gözünde değerim,
 Kadere boyun eğirim,
 İşte ben böyle severim,
 Sen ağlarken ben gülemem. (16/ 4)

Merhametsizlik

Sevgilide bulunmayan özelliklerden brisi de merhametsiz olmasıdır. O aşığa lutfedip şefkat göstermemektedir. Âşık Hanefî şiirlerinde kimi zaman sevgiliye seslenerek aşkın elinden düştüğü aciziyeti anlatıp merhamet dilenir kimi zaman da çektiği bu ahların o merhametsiz sevgilinin yanına kalmayacağını belirtir:

Bir **merhamet** eyle bana,
 Aşka nasıl can dayana?
 Yar ile bir ömür sana,
 Yeter mi ah deli gönül? (15/ 3)

Ey seni vicdansız merhametsiz yar,

Ettiklerin sana kalır mı bilmem?

Bende aşk muhabbet sende nefret var,

Ettiklerin sana kalır mı bilmem? (85/ 1)

Nazenin Olması

Sevgilinin ayırt edici özelliklerinden biri olan nazlılık, âşığın üzüntüsüne deva olmakla birlikte çoğu zaman da onu üzmektedir. Çünkü sevgili bu özelliğinden ötürü âşığı sürekli peşinden koşturmaktadır:

Meyil verdim ben bir kıza,

O çekti kendini **naza**,

Dökerim derdimi saza,

Yine duygulandı gönlüm. (22/ 3)

Diyardan diyara giden turnalar,

Benden selam söylen **o nazlı yâre**.

Yağan karlar, esen yeller, yağmurlar,

Benden selam söylen o nazlı yâre. (57/ 1)

Âşık Hanefî'ye türlü cefalar çektiren, merhametsiz, vicdansız, zalim sevgili bu olumsuz özelliklerinden dolayı bedduayı hak eder. Âşık Hanefî "Beddua" adlı şiirinde kendisini ölümden beter hallere düşüren sevgilinin cefasına artık katlanamaz ve âdetâ içindeki bütün ahları haykırır:

Aman sevdiceğim, böyle söylersen,

Beni ateşine yakıp gidersin,

Bu garip gönlümü viran edersin,

Muradın gözünde, kalsın sevdiğim.

Der Hanefî, gelin olduğun zaman,

Ak eline kına yaktığın zaman,

Güveyin koynuna girdiğin zaman,

Azrail canını, alsın sevdiğim. (95/ 1/4)

Âşığın sevgiliye her ahali şiirlerinde ayandır. Ünver sevgilin nazenin olmasına dikkat çekerken onun sözlerinin bir ateş olduğunu ve kendisinin yüreğini yaktığını belirtmiştir.

Sevgilinin Fiziksel Özellikleri

Saç

Halk şiirinde sevgilinin en önemli güzellik unsuru saçıdır ve bazen zülf/zülûf diyede şiirlerde geçer. Sevgili tel tel, sırma saçları ile binlerce âşığı kendine hayran bırakmaktadır. Âşık Hanefi de hayranı olduğu sevgiliye ulaşmak için onun saçında bir tel olmak istemektedir:

O yârin bağında, bir gül olsaydım,
O gülde şakıyan, bülbül olsaydım,
Sırma saçlarında, bir tel olsaydım,
Belki keser belki süslerdi beni. (71/ 2)

Göz

Sevgilinin bir diğer önemli özelliği can alıcı gözlere sahip olmasıdır. O, can yakan gözleri ile Hanefi'yi kendinden geçirir:

Zülûfleri tel tel yüzde,
Siyah sürme **ela gözde**,
Lütfedip yar bir gün bizde,
Kalır mısın kalır mısın? (25/ 3)

Yüz

Âşık geleneğinde sevgilinin yüzü parlaklığı sebebiyle ya güneşe ya da aya benzetilir.

Parlak yüzü güneş gibi,
Yaktı beni ateş gibi,
Uçtu gitti bir kuş gibi,
Doğru söylen gören yok mu? (35/ 2)

Bir hayal, düş misali,
 Uçar gider kuş misali,
 Özü bir güneş misali,
Yüzü dolunaya benzer. (30/ 3)

Ben

Sevgilinin yüzünde bulunan ve onun güzelliğine güzellik katan “ben” şekli ve rengi itibariyle âşıkların şiir dünyasını süslemiştir:

Hayranım yar dillerine,
 Zülfündeki tellerine,
Yüzündeki benlerine,
 Ben vurgunum, ben vuruldum. (21/ 3)

Bel

Sevgili ince belli ve uzun boyludur. Âşıklar sevgilinin belinin inceliğini daha çok kıl ile ilişkilendirir. Âşık Hanefî de sevgilinin güzellik unsurlarını zikrederken belini de göz ardı etmemiştir:

Sırma saçın, **ince belin,**
 Dudağın bal, kaymak dilin,
 El birbirinin, sense benim,
 Olur musun olur musun? (25/ 2)

Dudak

Âşık Hanefî, sevgilinin dudağını tatlılığından dolayı bal ile ilişkilendirmiştir:

Sırma saçın, ince belin,
Dudağın bal, kaymak dilin,
 El birbirinin, sense benim,
 Olur musun olur musun? (25/ 2)

Kaş

Sevgili tasvir edilirken kaşları genellikle şekil yönünden hilale ya da kaleme benzetilir:

Hilal kaş ela gözlüymüş,
Aşkî gönlümde gizliymiş,
Bilmedim ben gönül verdim,
Başkasına o, sözlüymüş. (20/ 6)

Kalem kaş kara gözlüymüş,
Aşkî kalbimde gizliymiş,
Bilmedim ben gönül verdim,
O başkasına sözlüymüş. (20/ 5)

Kokusu

Nazenin sevgili, misk-i amber kokusu ile âşıkların aklını başından alır ve onları kendine hayran eder:

Melül, mahzun bakışına,
Şu gönlümü yakışına,
Misk-i amber kokuşana,
Ben vurgunum, ben vuruldum. (21/ 2)

Sevgili İle İlgili Benzetmeler**Kuş/ Bülbül**

Âşık Hanefî şiirlerinde Gül ve Bülbül hikâyesine telmih yaparak kimi zaman kendisini bülbüle, sevgiliyi güle kimi zaman da kendisini güle sevgiliyi de bülbüle benzetir. Bülbülün güle olan meylini bilen âşık, böylece sevgilinin kendisinin yanına geleceğini ve bülbül gibi ona teraneler söyleyeceğini hayal eder:

Ben bir **gül** olsaydım, o yarsa **bülbül**,
Belki bir seherde, seslerdi beni,
Olsaydım elinde, ipek bir mendil,
Belki gözyaşlarıyla, ıslardı beni. (71/ 1)

Tuz

Âşık Hanefî, dertli bir gönül ile her an her yerde hayalini kurduğu sevgiliyi nefis yemeklerle donatılmış sofraların “tuz”u olarak hayal eder. Yemekte tuz ne kadar önemli ise âşık gönüller için de sevgili o kadar önemlidir:

Sevgilim hayalin gitmez karşımda,
Gündüz hayalimde, gece düşümde,
Nefis yemeklerle sofrada başında,
Dertli gönlüm arar seni **tuz gibi**. (67/ 3)

Misafir

Âşık Hanefî bir şiirinde nazenin sevgiliyi âşığının davetine uğrayan ancak orada kalıcı olmayan bir misafire benzetmiştir:

Yâri davet ettim bu tatlı cana,
Bir **misafir gibi** uğradı geçti.
Yalvardım yakardım gitme dur diye,
Ret eyledi beni durmadı gitti. (77/ 1)

2.4.12. Gönül Konulu Şiirleri

Evrenin yaratılış sebebi olan aşk ile sevginin yanı sıra tutkunun, düşünüşün, inancın kaynağı olan gönül, gerek sözlü kültür geleneğimizde gerekse yazılı gelenekte önemli bir yere sahiptir. Gönül bir kitaptır ve divan şiirinden halk şiirine, tasavvuftan modern edebiyata herkes bu kitaptan payına düşeni almış ve gönül kitabına dair çeşitli sözler söylemişlerdir. Tasavvuf literatüründe bilginin, hikmetin keşif yeri olan gönül, Allah’ın tecelligâhıdır. Zira bir hadiste “*Ben yere göğe sığmam ama bir mümin kulunun kalbine sığarım*” buyrulmuştur (Yılmaz, 1994: 31).

Âşık Hanefî’nin şiirlerinde de gönül mefhumu çeşitli sıfatlarla ve teşbihlerle kullanılmıştır. Âşık Hanefî şiirlerinde sık sık adeta ikinci bir şahıs olarak gördüğü gönlüne hitap eder. Âşık, bir şiirinde gönlüne seslenerek onunla konuşur ve ona bu dünyada sadece kendisinin dertli olmadığını söyler:

Sana bir nasihat edem **ey gönül**,
 Yalnız bu dünyada sen misin dertli?
 Âlemi kendinden rahat sanırsın,
 Yalnız bu dünyada sen misin dertli? (69/ 1)

Bir başka şiirinde yine gönlüne hitap eden Âşık Hanefi, ona sonra pişman olmaması için adımlarını doğru atmasını, hep doğruluktan yana olmasını ve bu hal ile temiz bir şekilde Hakk'ın huzuruna gelmesini öğütler:

Gel ey gönül adımını doğru at,
 Son pişmanlık fayda vermez bilesin.
 Kılı kırk yar hesabını sağlam yap,
 Hakk'ın huzuruna temiz gelesin. (111/ 1)

Gönül Türk şiirinde genel olarak yaralı, dertli ve deli olarak vasıflandırılır. Âşık Hanefi de gönlünün aşk ızdırabı ile yaralandığını söyler. Ve bu yaralı gönlün dertlerin elinden saz misali inim inim inlediğini söyler:

Varın haber verin esen rüzgâra,
 Dost bağında açan güle değmesin,
Yaralı bu gönül sazım iniler,
 Deli mızrap dertli tele değmesin. (114/ 1)

Âşık Hanefi kendisini halden hale koyan ve deli olarak vasıflandırdığı gönlünden şikâyetçidir. Çünkü bu divane gönül nazlı yar yüzünden onu, kimi zaman güldürürken kimi zaman ağlatmaktadır. Âşık, gönlüne uslanmasını telkin ediyor:

Nedir **deli gönül** senden çektiğim,
 Yeter beni taştan taşa vurduğun.
 Bazı gün coşturdun bazı gün koşturdun,
 Bir güzelin ardı sıra yorduğun. (116/ 1)

Âşık Hanefi'nin gönlü vefasız bir sevgili yüzünden talan olmuş yıkık bir bahçe gibidir:

Gönül bağım oldu talan,
Hanefi'ye oldu olan,
Beni taştan taş a çalan,
Ya sensin yar ya benim yar. (29/ 6)

Bülbül gül için nasıl feryat ediyorsa Âşığın ızdırab çeken gönlü de sevgili için her dem feryat etmektedir:

Ne feryat edersin **gönül bülbülüm**,
Ötme viranede güle gel güle.
Su olmayan yerde balık olur mu?
Dal aşk ırmağına göle gel göle. (54/ 1)

Âşık Hanefi'nin gönlü kafestir ve gönül kafesinin sahibi sevgili de orada şakıyan bülbüldür. Kimi zaman da gönül bir saray olmuş sevgili de o saraya sultan olmuştur:

Her sevene yar mı sevdi demeli?
Seven âşık, Kerem gibi yanmalı.
Gönül kafestir o yar ise bülbül,
Dil yârin adını her dem anmalı. (61/ 1)

Gönül sarayında, gördüm bir dudu,
Talihsiz Hanefi, çok darbe yedi,
Vallahi razıydım olaydım kedi,
Belki kovar belki beslerdi beni. (71/ 3)

Âşık Hanefi bir şiirinde sevgilinin aşkıyla dolu olan gönlünü dağa benzetir. Nasıl ki yüksek dağda kar ve boran eksik olmazsa Hanefi'nin de gönlünde aşkın derdi ve gamı eksik olmaz:

Gönül dağı yüksek, kar boran boran,
 Karsız dağda, yarsız bağda nasıl duram,
 Bazısı yalan, mübah bazısı haram,
 Her yalanda bin bir türlü mana var. (122/ 4)

Âşık Hanefi, başka bir şiirinde gönlünü yorgun bir ata benzetir. O, bu yorgun gönül atını aşk meydanına salmaya hazırdır:

Kimi kat üstüne kurmuş katını,
 Kimi deryalara salmış yatını,
 Benim de bu yorgun **gönül atımı**,
 Aşk meydanlarına sürer gelirim. (98/ 5)

1981 yılına kadar yazdığı şiirlerde gönlüyle sürekli çatışan Ünver 1981 yılından sonra gönlünü sukuta, kendisini kemâle erdirmek için çaba göstermiştir. Allah'ın nazargâhı olan gönlünü ilahî aşkla yakmaya başlamış olan Ünver, dünyaya ait güzelliklerden elini ayağını çekmiş ve içsel erginleşmesini tamamlamaya çalışmıştır.

2.4.13. Gurbet Konulu Şiirleri

Edebiyatımızın hemen her alanında vazgeçilmez bir kavram olan gurbet, sözlü kültür geleneğinden yazılı kaynaklara hemen hemen bütün eserlerde kullanılagelmiş ana temalardan biri olmuştur. Türkçenin en eski yazılı kaynaklarından olan Orhun Yazıtlarında “gurbet” kavramı daha çok ölüm teması ve aynı zamanda sevilen bir varlıktan uzak düşmenin verdiği ayrılık ve özleyiş olarak kullanılmıştır (Orkun, 1987: 251). “*Gariplik, yabancılık, yabancı bir memleket*” (Devellioğlu, 2013: 338) anlamlarında Arapça bir kelime olan gurbet kavramı Türkçe Sözlükte “*Doğup yaşanılmış olan yerden uzak yer, gurbetlik*” olarak tanımlanmıştır (Türkçe Sözlük, 2011: 800). Halk şiirinden divan şiirine Türk edebiyatında şairlerin dilinde gurbet; kimi zaman âşığın ayrı düştüğü sevgiliyi aramak için çıktığı yol kimi zaman yoksulluk ve işsizlik sebebiyle vatanından kopan ve zengin olma hayaliyle sılaya giden insanın hayatıdır. Halk şiirinde daha ön planda olan gurbetle ilgili çok sayıda şiirler, türküler, maniler, ağıtlar yakılmıştır.

Âşık Hanefi Ünver de gurbet kavramını şiirlerinde çokça işlemiştir. Onun ilk ve belki de acısını en derinden hissettiği gurbeti, rüya âleminde kendisine gösterilen “sevgili” dir. Âşık Hanefi, derdini saracak ve ona yoldaş olacak o sevgiliyi bir ömür aramış ve neredeyse bütün şiirlerinde ona olan özlemini dile getirmiştir:

Aşk peşinden koşup, gelen yorulur,
Çekeyim ayrılık seni bir zaman,
Güz gelir sararır, bağlar bozulur,
Dökeyim gözyaşım seni bir zaman.

Deli gönül senin sözüne kandım,
Kadir kıymet bilmez, bir dosta yandım,
Anam yok yurdum yok, **gurbette** kaldım,
Çekeyim ıstırap seni bir zaman. (102/ 1/ 2)

Beni bu candan bezdiren,
Diyar-ı gurbet gezdiren,
Yar beni sana ezdiren,
Ya sensin yar ya benim yar. (29/ 3)

Feleğin/ kaderin cilvesi Âşık Hanefi’yi vatanından koparmış ve o, ömrünün bir kısmını doğup büyüdüğü Malatya/ Doğanşehir’den ayrı geçirmiştir. Hanefi Ünver yoksulluk ve işi gereği Rize ve Ankara’da çalışmış, bir zaman da Avrupa/Almanya’da kalmıştır. Buralarda kaldığı süre boyunca hemen her fırsatta uzak düştüğü vatanına yönelik şiirler söylemiştir. Vatanından ayrı kalmanın yarası yüreğini sızlatmış bu sebeple hüznün ve gözyaşlarıyla gurbetin soğukluğunu, şikâyetlerini, sevdiklerinin özlemini ve sevdasını dile getirmiştir. Hanefi Ünver’in şiirleri arasında bilhassa gurbet temini dile getirdiği “Ben Sığmadım Yurduma”, “Gurbet Yağmuru”, “Gurbet Mektubu”, “Gurbet Elleri” “Özleme” ve “Sıladan Mektup” adlı müstakil şiirleri vardır.

Âşık Hanefi şiirinde; bir anlamı da gariplik olan gurbetin; kişiyi garip/yalnız bıraktığından ve bu yalnızlık içinde bir bilinmezliğe savurduğundan bahseder. Onun verdiği hüznü yazmaya hiçbir kelamın ve kalemin muktedir olmadığını söyleyen âşığın nazarında gurbet, çoğu zaman ölmeden mezara girmektir:

Nasıl anlatayım dizilmiyor ki,
 Ne ağır gecesi **gurbetelinin**,
 Öyle bir soru çözülmüyor ki,
 Çetindir bilmecesi **gurbet elinin**.

Viran eder, nice yuvalar bozar,
 Dünyayı garibe eder bir mezar,
 Ne kitaba sığar ne kalem yazar,
 Okunmaz hecesi **gurbet elinin**. (108/ 1/ 2)

Bir dönem Almanya’da tedavi amaçlı kalan Ünver, Türk insanının 1950 yılından sonra yurtdışına yaptığı göçler neticesinde yaşadıkları sıkıntıları dinlemiş, duymuş ve şiirlerinde bu durumlara sebep olan yöneticileri eleştirmiştir:

Der Hanefî çok özledim sılamı,
 Söyle sazım söyle gerçek kelamı,
 Angara’ya bizden söyle selamı,
 Buda bizi garip kılan beylere. (58/ 5)

Âşık Hanefî şiirlerinde ayrıca gurbette kalmanın verdiği bıkkınlığı ve gönlünün bu hasret derdinden artık muzdarip düştüğünü de dile getirmiştir:

Ayrı düştüm vatanımdan, yurdumdan,
 Diyar, gurbet geze geze usandım.
 Bıktı garip gönlüm hasret derdinden,
 Ben canımdan beze beze usandım. (87/ 1)

Ünver, 1970 yılında Almanya’da kaldığı sırada ailesine ve dostlarına duyduğu özlemi “Sılayı Rahim” şiirinde anlatmıştır:

Mutluluğu hayal edip düşleyen,
 Acıları motif motif işleyen,
 Bacıdan mı, gardaşdan mı başlayam?
 Abimler, ablamlar geldi aklıma.

Bir zamanlar kapımı çalanlar vardı,
 Derdime yürekten yananlar vardı,
 Emmi, dayım, teyzem, halamlar vardı,
 Yedi soy, sülalem geldi aklıma. (42/ 2/ 3)

Türk halk şiiri geleneğinde âşığa çıktığı yolda yarenlik eden ve dertsizlere derman olan yegâne unsur “saz”dır. Gurbet eli mesken tutan Âşık Hanefi’nin dertle ve yaralarla dolu olan yüreğindeki hüznün, kederin ve acının tercümanı “saz”ı olmuştur. Sazı kimi zaman ona merhem olmuş kimi zaman da yoldaş ve dayanak olmuştur:

Hanefi **gurbette sazın inlesin,**
 Ey dostlarım kulağınız çınlasın,
 Bizleri yöneten beyler dinlesin,
 Ömrümüzü yedi zalim Avrupa. (52/ 4)

2.4.14. Çeşitli Şahıslar İle İlgili Şiirler

Âşık Hanefi şiirlerinde tarihi, mutasavvıf, âşık ve hikâye kahramanları gibi birçok şahsiyete değinmiştir.

Tarihî Şahsiyetler

Âşık Hanefi kahramanlık ve vatan temalı bir şiirinde Fatih Sultan Mehmet’i ve Mustafa Kemal’i zikreder. Onların geçmişteki zaferlerini söyler. İstanbul’un fethini gerçekleştiren Fatih Sultan Mehmet’in düşmana kement vurduğunu belirtir. Millî Mücadelenin ve büyük Türkiye Cumhuriyeti’nin önderi olan Mustafa Kemal’e olan saygı ve sevgisini belirterek onu kendisine önder ettiğini vurgular:

Dokunur ülkeme yılan,
Fatih Sultan vurdu kement,
 Önderim **Mustafa Kemal,**
 Bu vatan benim vatanım. (17/ 2)

Mutasavvıf Şahsiyetler

Âşık Hanefî şiirlerinde mutasavvıf şairlerden Mevlana Celaleddin Rumi'yi ve Niyazî-i Mısırî'yi zikreder. Hanefî Ünver, saz çalmanın dinî boyutunu açıkladığı bir şiirinde büyük Türk mutasavvıfı Mevlana'ya atıfta bulunur. Bu şiirde saz çalmakla ilgili görüşlerini dile getiren âşık, saz çalmanın Allah için yapılırsa hiçbir günahının olmadığını söyler. Ve bu konuda Hz. Mevlana'yı işaret eder. Onun da Hak aşkı ile kendinden geçip dinî- tasavvufî tarzdaki musiki aletleri ile sema ettiğini hatırlatır. Kendisine verilen bu müzik yeteneğini Mevlana'dan miras aldığını ve onu rehber edindiğini ifade eder:

Adım Hanefî'ydi talihsiz oldum,
Niceleri yetiştî ben ham kaldım,
Hak müziği ben Mevlana'dan aldım,
Allah aşkına çalarsan çal korkma. (44/ 5)

Hayatının belli bir döneminden sonra “Kadirî” tarikatına mensup olan ve dinî-tasavvufî tarzda şiirler yazmaya başlayan Âşık Hanefî, kendisi gibi Malatyalı olan Niyazî-i Mısırî'yi hoca edinir. Ecel ve ölüm temalı bir şiirinde ismini zikrettiği şairin, kendisine manevî feyz yolunu açtığını ve onun ölümü/ayrılığı ile manevî âlemlerin yetim kaldığını dile getirir:

Alırdık ondan feyzi,
Gitti yetim koydu bizi,
Hani hocamız **Niyazî,**
Aldı gitti o boş dönmez. (37/ 7)

Âşıklar/ Şairler

Âşık Hanefî “Âşık Veysel'e Ağıt” ve “Davut Sularî'ye Ağıt” şiirlerinde Cumhuriyet döneminde yetişen büyük âşıklar Veysel Şatıroğlu ile Davut Sularî'ye olan hayranlığını ve onların ölümleri üzerine duyduğu acıyı dile getirir. Ayrıca Âşık Garip'in ismini de bir şiirinde zikreder.

Sivas'ın Şarkışla ilçesinde doğan ve küçük yaşta geçirmiş olduğu çiçek hastalığı sebebiyle görme yetisini kaybeden Âşık Veysel, âşıklık geleneğinin sazı ve sözü en

güçlü şairlerindendir. Yaşamış olduğu sıkıntılar onun şiirler yazmasına ve derdini söz ile insanlara aktarmasına sebep olmuştur. Âşık Hanefi müstakil olarak söylediği bir şiirinde usta şairin ölümünden duyduğu elemi dile getirir. Kendisi de Âşık Veysel gibi görme engelli olduğu için onunla aynı kaderi paylaştığını belirtir. Âşık Veysel'in şiir söylemedeki üstünlüğünden, gözünü kaybettiği halde tabiatı görür gibi tasvir etmesinden etkilenen şair, genci ve yaşlısıyla hemen her kesime hitap eden âşığın tarih boyunca unutulmayacağını ve isminin her dem anılacağını söyler:

Bülbül gibi şakır şakır şakırdır,
Sustu dilleri, taş oldu **Veysel**.
Tabiatı görür gibi okurdu,
Bir geldi bir gitti, düş oldu **Veysel**.

Çok eser bıraktın kocaya, gence,
İsmin anılacak, tarih boyunca,
Cihan sohbet ister, senden doyunca,
Uçtu aramızdan, kuş oldu **Veysel**. (82/ 1/ 3)

Erzincan'da dünyaya gelen ve Alevi- Bektaşî inancına mensup “gezgin âşıklar” kolunun temsilcilerinden biri olan Davut Sularî, genç yaşta pir elinden bade içmiş “badeli âşık”lardandır. Âşıklık geleneği içinde yetişmiş güçlü şairlerden biridir. Âşık Hanefi “Davut Sularî'ye Ağıt” başlıklı şiirinde onun ölümünün ardından duyduğu hüznü dile getirmiştir. Davut Sularî bu fani hayattan çekip gitmiş olsa bile onun eserleri sonsuza kadar bilinecektir. Âşık Hanefi ayrıca hayatta iken Davut Sularî'nin kıymetinin bilinmediğini dile getirerek bundan sorumlu tuttuğu Erzincanlılara sitem etmektedir:

Âşık matemine geldi dediler,
Kim başın, saçın yoldu dediler,
Davut Sularî'ye öldü dediler,
Onun için bu meydanı boşlarım.

Ey Hanefi! Âşıklar niye gülmedi?

Ölenlerin eserleri niye ölmedi?

Sularî'nin kıymetini neden bilmedi?

Onun için Erzincan'ı taşlarım.

(90/ 2/ 3)

Âşık Hanefi, saz şairlerinden ve badeli âşıklardan olan Âşık Garip'i saz çalmakla ilgili görüşlerini dile getirdiği bir şiirinde zikreder. Onun da Allah aşkı ile saz çaldığını söyler:

Her Müslüman olan kılar namazı,

Hak için gönül eyle bazı bazı,

Âşık Garip'in de yok muydu sazı?

Allah aşkına çalarsan çal korkma.

(44/ 4)

Hikâye Kahramanları

Leyla ile Mecnun

Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında işlenen aşk konulu hikâye kısaca şöyledir: Beni Amir kabilesinin reisinin yıllarca çocuk sahibi olamaz. Evlat sahibi olmak için daima dualar eden reisin isteği sonunda gerçekleşir ve Kays adını verdiği bir oğlu olur. Kays okul çağına gelince kabilesine yakın bir okula gönderilir. Kays bir süre sonra aynı okula devam ettiği arkadaşı Leyla ile birbirine âşık olurlar. İki gencin aşkları kısa sürede duyulur ve bunun üzerine Leyla'nın babası kızını eve kapatır. Kays Leyla'yı göremeyince üzüntüden kendini çöllere vurur ve Leyla'nın aşkı ile aklını yitirir. Ve bu halinden ötürü Mecnun diye çağrılmaya başlanır. Oğlunun bu haline üzülen Kays'ın babası Leyla'yı babasından ister ama Kays artık Mecnun diye anıldığı için kızını vermek istemez. Bir süre babası Kays'ı şifa bulması için Kâ'be'ye götürür ancak Mecnun derdinin ve aşkının çoğalması için dua eder. Artık oğlunun iyileşmesinin mümkün olmadığını gören babası çaresizlik içinde geri döner. Mecnun da çöldeki yaşamına geri döner. Başında Leyla'nın aşkı ile yabani hayvanlarla yarenlik eden Mecnun, dertli şiirler söyler durur. Mecnun'un şiirlerini okuyan Nevfel adındaki Arap beyi Mecnun'u sevdiğine kavuşturmak için harekete geçer ancak babası Leyla'yı vermeyince ordusuyla birlikte Leyla'nın kabilesine savaş açar. Ancak Nevfel Mecnun'un Leyla'nın kabilesinin savaşı kazanması için dua ettiğini öğrenince Leyla'yı almadan geri çekilir. Daha sonra Leyla İbn Selam adında varlıklı biri ile evlendirilir.

Ancak Leyla Mecnun'a olan aşkına ihanet etmek istemediği için kocasına kendisine büyü yapıldığını ve kendisine dokunulduğunda ikisinin birden öleceği yalanını söyler. Leyla'nı aşkı ile sararıp solan İbn Selam bir süre sonra hastalanır ve vefat eder. Kocasının ölümü ile serbest kalan Leyla bir gün çölde Mecnun'u aramaya çıkar. Ama Mecnun'u bulduğunda, Mecnun onu tanımaz. Mecnun'da artık ilaha aşka vasıl olmuştur. Umutsuzca geri dönen Leyla hasretinden acı içinde ölür. Leyla'nın ölüm haberini alan Mecnun, onun mezarına gider ve kendisinin de ölmesi için Allah'a dua eder. Duası kabul olan Mecnun, Leyla'nın mezarının yanı başında can verir (Alptekin, 2016: 274-76)

Âşık Hanefî, Leyla ve Mecnun mazmununu şiirinde sıkça kullanır. O, çoğu zaman kendi haline tercüman olması için Mecnun'a atıf yapar. Sevdığinin de onu aşk ateşi ile yakıp mecnun/deli ettiğini ifade eder:

Bahtımın karası gibi,
Başımın belası gibi,
Mecnun'un Leyla'sı gibi,
Yaktın beni yaktın beni. (8/ 5)

Âşık Hanefî, aşk acısı ile gözyaşları döktüğünü ve bu dert ile Mecnun gibi avare avare dolaştığını vurgular:

Dolaştım çöllerde, yandım kavruldum,
Oldum bir Mecnun, sen de ol Leyla.
Bağında gül gibi sarardım, soldum,
İster okşa ister yol Leyla Leyla. (41/ 1)

Aslı ile Kerem

İsfahan şahının oğlu Kerem ile onun hazinedarı Keşiş'in kızı Aslı arasında geçen bu aşk hikâyesi, yazılı ve sözlü kültür kaynaklarında sıkça ele alınır. Hikâye kısaca şöyledir: İsfahan şahının oğlu olan Kerem, Şah'ın hazinedarı Ermeni Keşiş'in kızı Aslı'yı sever. Şah, Keşiş'ten Aslı'yı oğlu Kerem'e ister. Ancak müslümana kızını vermek istemeyen Keşiş, karısını ve kızını alarak gizlice kaçır. Bunun üzerine Kerem sevdiğini aramak için yollara düşer. Yıllarca Aslı'yı bulmak için dağ, taş, bayır dolanır

durur. Gurbette aşk ateşiyle yanıp kavrulan Kerem, elinde sazıyla dolaşan bir âşık olur. Uzun aramalar sonunda Kerem, Kayseri’de onların izini bulur. Ancak Aslı’dan sevgisine karşılık bulamaz. Bunun üzerine Tanrı’dan Aslı’nın kendisine âşık olmasını ister. Aslı da Kerem’i sever ve iki âşık bir gece kaçmak için buluşmaya karar verirler. Ama Aslı’nın babasının arkadaşı olan Kayseri Bey’ine ve onun adamlarına yakalanırlar. Kerem “hak âşığı” olduğunu gösterince Bey, Keşiş’ten kızını Kerem’e vermesini emreder. Emri uygulamayan Keşiş kızını da alarak yine kaçır. Halep’te onlara yetişir. Kısa zamanda Halep Bey’inin sevgisini kazanan Kerem, Bey’in Keşiş’i zorlamasıyla Aslı ile sonunda evlenir. Kızını Kerem’e vermeyi bir türlü hazmedemeyen Keşiş Aslı’ya büyülü bir gömlek giydirir. Aslı’nın düğmelerini çözemeyen Kerem, acıyla bir ah çeker ve ahının ateşi ile kül olur. Aslı saçlarıyla Kerem’in dağılan küllerini toplarken bir kıvılcım da onu yakar (Alptekin, 2016: 235- 38).

Âşık Haneî şiiirlerinde bu hazin aşk hikâyesinin kahramanlarını sıkça ele alır. Onların aşklarının üstünlüğüne değinir. Bilhassa aşkın zor bir sınav olduğunu ve sevenlerin eğer bu sınavı hakkıyla vermek istiyorlarsa Aslı ve Kerem gibi aşk ateşiyle yanıp kül olmaları gerektiğini vurgular:

Her sevene yar mı sevdi demeli?
Seven âşık, **Kerem** gibi yanmalı.
Gönül kafestir o yar ise bülbül,
Dil yârin adını her dem anmalı. (61/ 1)

Ben sana vurgunum bülbül de güle,
Ash, Kerem aşktan döndüler küle,
Kırpmadan gözünü yar bile bile,
Çare diye zehir verse razıyım. (92/ 3)

Ferhat ile Şirin

Ferhat ile Şirin konusunu İran edebiyatındaki Hüsrev ü Şirin adlı hikâyeden alır. Değişik varyantları olan hikâyeye kısaca şöyledir: Erzen kentinin hükümdarı Mehmene Banu kız kardeşi Şirin için bir köşk yaptırır. Köşkü süsleme işini ise dönemin ünlü nakkaşı olan Ferhat’a verirler. Günlerden bir gün yine işi ile meşgul olan Ferhat, Şirin’i görür ve ona âşık olur. Ferhad’ın Şirin’e âşık Mehmene Banu onların evlenmelerine izin

vermez. Çünkü kendisi de Ferhat'ı sevmektedir. Bir müddet sonra bir geziye çıkan Ferhat Amasya Bey'i Hürmüz Şah ile tanışır ve başından geçen aşk hikâyesini anlatır. Ferhat'ın haline üzülen Hürmüz Şah, Mehmene Banu'ya giderek Şirin'i ister. Ancak Mehmene Banu bunu kabul etmeyince iki hükümdar arasında savaş çıkar. Mağlup olan Mehmene Banu her şeyi bırakarak kaçır. Hürmüz Şah Şirin'i de alarak Amasya'ya döner. Savaş sırasında oğlunun da Şirin'e âşık olduğunu öğrenen Hürmüz Şah, Ferhat'ı bu aşktan vazgeçirmek için zor bir iş ile görevlendirir. Geçilmesi zor olan bir dağı delerek şehre su getirilmesi istenir Ferhat'tan. Aşk ile işine sarılan Ferhat kısa zamanda işini bitireceğini anlayan Hürmüz Şah, Ferhat'a Şirin'in öldüğü haberini gönderir. Şiirin öldüğünü öğrenen Ferhat acı ile havaya fırlattığı, dağı deldiği aletin altında kalarak ölür. Ferhat'ın ölüm haberini alan Şirin de hançeri göğsüne saplayarak yaşamına son verir (Albayrak, 1998: 388)

Âşık Hanefî sevdiğine sitem ettiği bir şiirinde Ferhat ile Şirin'e değinir ve bu aşk yüzünden başına gelen sıkıntıları ifade eder. Onlar gibi dillere düştüğünü söyler:

Mecnun Leyla gibi çöllere düştük,

Aslı Kerem gibi küllere düştük,

Ferhat Şirin gibi dillere düştük,

Ne ben olayıdım ne de sen yar yar.

(124/ 3)

Diğer Tipler

Âşık Hanefî yukarı da zikredilen şahısların yanı sıra bazı tip ve meslek erbabını da şiirlerinde çeşitli sebeplerle zikreder. Bunlar bağban, gelin ve güveydir.

Âşık kendi halini arz ederken çoğu zaman gönlünü bir bahçe olarak, kendini ise o bahçenin bülbülü olarak tasavvur eder. Gönül bahçesi, gülsüz de bülbülsüz de bağbansız/ bahçivansız da olmaz:

Bağban olmayan bağda gül,

Biter mi ah deli gönül?

Gül olmayan bağda bülbül,

Öter mi ah deli gönül?

(15/ 1)

Âşık Hanefi başka bir şiirinde ise sevgisine ihanet eden vefasız sevgiliye beddua eder. Ey sevgili gelin olup ak ellerin kınalandığında ve güveyin/damadın koynuna girdiğinde Azrail canını alsın der. Çünkü o kendisinden başka kimsenin sevgilisine dokunmasına dayanmamaktadır:

Der Hanefi, **gelin** olduğun zaman,
Ak eline kına yaktığın zaman,
Güveyin koynuna girdiğin zaman,
Azrail canını, alsın sevdiğim. (95/ 4)

2.4.15. Taşlama/ Yergi Konulu Şiirleri

Sözlükte “*alaylı halk şiiri veya kapalı bir biçimde, dolaylı olarak söz söyleme*” (Türkçe Sözlük, 2011: 1917) diye tanımlanan taşlama; divan şiirinde hiciv modern edebiyatta ise eleştiri/yeri olarak adlandırılır. (Okay, 1998: 447) Taşlamalar, konu bakımından daha çok kişilerin, toplumun veya kurumların aksayan yönlerini içerir. Taşlama/yerilerde konuya dikkat çekmek için kimi zaman şaşırtıcı ve güldürücü unsurlar da yer alır. Halk şiirinde taşlamalar genel olarak koşma nazım biçimi ile yazılır. Taşlama türündeki şiirlerin ağır bir dile sahip olması ironi ve mizah barındırması bu şiirleri diğerinden ayırt eden bir özelliktir. Âşıklar yüzyıllarca toplumun gözü, kulağı, sesi olmuştur.

Hanefi Ünver, şiirlerinin bir kısmını taşlama türünde söylemiştir. Âşık Hanefi; duyduğu, hissettiği haksızlıkları, tebaasından habersiz olan devlet yöneticilerini, helale haram katan esnafı elinden geldiğince dilinin döndüğünce, sazıyla ve sözüyle eleştirmiştir.

Âşık “Avrupa Bitirdi Bizi” adlı şiirinde Avrupa ve onun getirdiği medeniyet anlayışının toplumda sebep olduğu kültürel yozlaşmayı dile getirir. Avrupa insanın oyunlarına gelmememizi telkin eden Âşık Hanefi, Türk halkının geçmişteki günlerini hatırlatarak asıl medeniyetin ve hürriyetin bizde olduğunu unutmamamız gerektiğini vurgular:

Hormonlarla şişman etti,
Bir düştük bin şişman etti,
Bizi bize düşman etti,
Avrupa bitirdi bizi.

Bilirim sinsi huyunu,
Kesmek istiyor soyunu,
Bu da başka bir oyunu,
Avrupa bitirdi bizi.

Asıl bizdeydi hürriyet,
Bizdeydi güç bizde kuvvet,
Son gücümüz cumhuriyet,
Avrupa bitirdi bizi.

(11/ 2, 6, 8)

Âşık Hanefî Ünver'in saz çalması, ilçesindeki bazı kesimleri rahatsız etmiş ve bu durum âşığa kötü yakıştırmalar yapılmasına neden olmuştur. Âşık Hanefî "Sürünsün" adlı şiiri ile hakkında olumsuz düşünen, adını karalamaya çalışanları eleştirmiş ve kalbini kıranlara gönlündeki ahlarla cevap vermiştir:

Bana iftira atıp da,
Dostu var diyen sürünsün.
Çaldığım saza bakıp da,
İçiyor diyen sürünsün.

Yediğim, içtiğim zehir,
Gözüm yaşı oldu nehir,
Ben ölürsem Doğanşehir,
Arkamdan söven sürünsün.

(27/ 1/ 3)

Helali harama katan, tartıda haksızlık yapan, doğru oturup eğri konuşanlar Âşık Ünver'in şiirlerinde hak ettiği payı almışlardır:

Hacı bire alıp beşe satarsa
Hoca da bu ilme gevşek bakarsa
Koca da helale haram katarsa
Bu düzene kara cahil ne desin?

(110/ 3)

Âşık Hanefî, halkın sözcüsü olan bir âşık olduğu için temsil ettiği tebaanın dertlerini şiirlerinde işlemiştir. Yoksulluk, yoksunluk, yolsuzluk Ünver'in eleştirdiği konulardır. Kimisi karnı tok gezerken kimisinin kuru ekmeğe muhtaç olması, Âşığın gururuna dokunmuş ve bu durum, onun eleştiri oklarına hedef olmuştur:

Yoksullara vermiş bu kara günü,
Bir gül için yakar şeyda bülbülü,
Kiminin pazarı her an her günü,
Kimi bir an için pazar bulamaz.

Kimi feryat eder kimi neşeli,
Kimi ibadette, kimi şişeli,
Kiminin sarayı kat kat döşeli,
Kimi ölüsüne mezar bulamaz. (140/ 2/ 3)

Hanefî Ünver, yoksulluğun ve yoksunluğun büyük bir problem olduğunu ifade ederken, bazı kimselerinde şatafat içinde yaşayarak ihtiyaç sahiplerini göz ardı etmelerini eleştirmiştir.

2.4.16. Ölüm ve Ecel Konulu Şiirleri

Dünya hayatının son bulması anlamına gelen ölüm gerçeği bütün toplumlarda kabul edilmiş bir inançtır. Ölüm ve sonrası ile ilgili inanış İslamiyet'ten önceki Türk milletleri arasında da yaygındır. Ölen kişinin atı ve değerleri eşyaları ile gömülmesi ve ölen kişinin ardından "sagu" denilen şiirlerin yazılması ilk Türk boylarında ölümle ilgili önemli âdetlerdir. Ölüm teması sözlü ve yazılı kaynaklar günümüze değin edebî eserlerde en sık işlenen konulardan biri olmuştur.

Âşık Hanefî de şiirlerinde ölüm temasını ele almıştır. Kurân-ı Kerim'deki "*Her nefis ölümü tadacaktır*"⁸ ayetini hatırlatan bir şiirinde; dert olarak gördüğü ölümün, gelip geçici dünyada kaçınılmaz son olduğuna dikkat çeker:

⁸ Ali İmrân/ 185, Ankebût/ 57, Enbiyâ/ 35.

Hanefi ah eder dünya halinden,
Bir kurtulan var mı hiç bu ölümden?
 Bir gün gelir ayrılır ruh bedenden,
 Bir gelip geçici yel değil midir? (131/ 4)

İnsanoğlu dünyaya geldiği andan itibaren ölüm gerçeği ile yüzleşmeye başlar. *“Doğan her insanın vakti geldiğinde öleceği herkesçe bilinen bir gerçektir. Ancak doğum kadar tabii olan ölüm, çoğu insan için korkulan, kaçınılan ve engellenmek istenen bir durum olmuştur.”* (Şimşek, 2017: 299). Âşık Hanefi yine bir şiirinde kişinin korkmakla mutlak son olan ölümden kurtulamayacağını ifade eder:

Korkunun ecele faydası yoktur,
 Vay nefsin haline küller başına.
 Varlığın fanidir yokluğun haktır,
 Vay nefsin haline küller başına. (50/ 1)

İnanışa göre ecelin kişiden kişiye göre değişen bir algılanma biçimi vardır. Ecel dünyada iyi işler yapanların canlarını daha kolay, kötü işlerle uğraşanların ise canlarını azap çektirerek alır (Şimşek, 2017: 307). Âşık Hanefi de bir başka şiirinde bir adı da “ecel” olan ölümün her gittiği yerde bir ah bıraktığını söyler. Ecelin güzel işler yapan insanlar için bal, kötü işlerle meşgul olanlar için de biber olduğunu vurgular:

Her daim her yerde onun adı var,
 Her gittiği yerin bin feryadı var,
Ecel derler ona farklı tadı var,
Kimine bal olur, kimine biber. (126/ 3)

“Halk arasında Azrail’e “ölüm meleği” başta olmak üzere; “ecel”, “felek”, “can alıcı”, “alıcı kuş”, “zulmet iyesi” ve “biçici” gibi adlar da verilmektedir.”(Şimşek, 2017: 301). Âşık Hanefi “O Boş Dönmez” adlı şiirinde ecel adı altında Azrail’in görevlerini sayar. O, Hak’tan emir alınca zengin fakir demeden, bey veya paşa demeden herkesin canını alacaktır. Kişinin sahip olduğu maddî imkânlar onun ecelden kurtulmasına fayda sağlamayacaktır. Vakti gelen her canlı ölümü

tadacaktır. Ecel; enbiya, evliya herkese eşit davranacaktır. Çünkü Azrail, iki cihan sultanı Hz. Muhammed'in dahi canını almıştır. Âşık, okuyuculara ne kadar yaşarsanız yaşayın ölümden kaçmanın imkânsız olduğunu ifade eder. Onun azabından kurtulmanın tek bir yolu vardır o da iman ve hak yoldan ayrılamamaktır:

Ecel bir gelirse eğer,
O boş dönmez, o boş dönmez.
Gelmeye görsün bir meğer,
O boş dönmez, o boş dönmez.

Ol Resul'ün huzuruna,
Adap ile gelmedi mi?
O'nu dahi almadı mı?
O boş dönmez, o boş dönmez.

O ecelin tuzağına,
Bir gün sende tutulursun,
Varsa imanın kurtulursun,
Alır gider o boş dönmez.

(37/ 1, 6, 13)

Âşık Hanefî, insanoğlunun ölüm gelmeden önce iyi işlerde ve güzel davranışlarda bulunması gerektiğini ifade eder. Zira Azrail gelirse “*alır gider o boş dönmez*”, bunun için her zaman insan imanlı olmanın yanı sıra ahlaklı ve güzel huylu olmalıdır. Aksi halde ölümden kurtuluş yoktur ve insanoğlu dünyada yaptığı herşeyden hesaba çekilecektir.

2.4.17. Zamandan ve Kaderden Şikâyet Konulu Şiirleri

Şairler yaşadıkları dönemin sosyal, siyasal ve edebî gelişmelerine duyarsız kalamamıştır. Bu gelişmelerden etkilenmiş olmalarının yanı sıra onlar zamana zaman kendi ruhsal sıkıntılarından da etkilenmiştir. Yaşadıkları bu maddî ve manevî problemler edebî kişiliklerinde şikâyet duygusunun ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Âşık Hanefî aşk, gurbet, ölüm, ayrılık gibi konuların yanı sıra zamandan, felekten ve sevgiliden çektiği azapları da ele alan şiirler yazmıştır. O, yoksulluk, yoksunluk, maddî ve manevî şikâyetlerini her daim dile getirmiştir.

Âşıklar ister kaderleri ile olan anlaşmazlıkları ister döneminin insanlarıyla olan uyuşmazlıkları nedeniyle her daim zamandan şikâyetçi olmuşlardır. Âşık Hanefî, içinde yaşadığı dönemin siyasal ve sosyal sıkıntılarına yakinen tanık olmuş ve bu haksızlıkları mümkün mertebe dile getirmeye çalışmıştır. Bozulan düzenden ve adaletsizlikten şikâyet etmiştir:

Şu cihanı karış karış dolaştım,
Bizi bizim gibi göremiyom oyy!
Bu nasıl adalet bu nasıl düzen,
Bizi bizim gibi göremiyom oyy! (139/ 1)

Âşık Hanefî, “Kimse Beni Anlamıyor” adlı şiirinde ise dert ve sıkıntı içinde bir hayat sürdüğünü ve bu haline herkesin gülüp geçtiğini ve çevresindekilerce anlaşılmadığını şikâyet etmektedir:

Neden niçin ben böyleyim,
Kimse beni anlamıyor.
Derdimi kime söyleyim,
Kimse beni anlamıyor.

Dertler deryasına daldım,
Dertlerle baş başa kaldım,
Ben bu derdi yardan aldım,
Kimse beni anlamıyor. (33/ 1/ 5)

Şairlerin yakındıkları konulardan biri de kaderlerine ve kötü talihlerine yönelik şikâyetlerdir. Onlar başlarına gelen hemen her türlü olumsuzluktan kaderi sorumlu tutmuşlardır. Âşık Hanefî de çocukluğundan itibaren başına gelen her türlü sıkıntıda kadere yüklenmiştir. O, küçük yaşta görme yetisini kaybetmiş ve bu yüzden çok acı

çekmiştir. Hatta kötü talihine istinaden bazı şiirlerinde “Talihsiz” mahlasını kullanmıştır.

Siyah renk olumsuzluğu ve kötü durumları ifade ettiği için şairler genel olarak bahtlarının kara bir kalem ile yazıldığını söylerler. Âşık Hanefi de ezelden beri alınına yazılı olan bu kara yazgıdan memnun değildir:

Tadına doymadan aldın anamı,
Hem rüyamda gördüm o gül cananı,
Kader midir, hayır mıdır, bela mı?
Silinmez oldu bahtımın karası. (75/ 2)

Kaderim bu imiş, şansım bozulmuş,
Gözlerimden kanlı yaşlar süzülmüş,
Ak alınma kara yazı yazılmış,
Kader mi, hayır mı, bela mı bilmem? (47/ 2)

Şair engel olarak gördüğü bu kötü kaderini aşarsa eğer kötü giden her şeyin tersine döneceğini söylüyor:

Kader bir gülerse diken gül olur,
Ya bir de gülmezse köken el olur,
Karşılıksız sevda çeken del olur,
Sevda vurgunuyum, yaralıyım ben. (103/ 2)

Âşık, bir şiirinde ise kaderin ulu veya padişaktır demeden insanı türlü türlü hallere koyduğunu söyler ve muhataplarını kaderin oyunlarına karşı uyarır:

Herkese yar olma, dengini tanı,
Kader halden hale koyar insanı,
O ulu sultanlar, o kökler hani?
Bu dünyanın sonu boş imiş meğer. (129/ 2)

Âşık Hanefî'ye göre kader daha hayatın başlangıcında kişiye gülmezse o kişi ne yaparsa yapsın sonrasında da hiçbir işi rast gitmez:

Kader gülmezse başından,

Hayır gelmez hiç işinden,

Gidem birinin peşinden,

Yorma beni yorma beni.

(7/ 3)

“Halk edebiyatında felek; dünya, kader, zaman, gökyüzü, Azrail, kaderi belirleyen İlah'tır.” (Şimşek, 2009: 35). Felek kültürümüzde genel olarak olumsuzluk bildiren bir kavramdır. İnsanlar başlarına gelen olumsuzlukların sebebini zalim olarak niteledikleri feleğe yüklerler. Âşık Hanefî çocuk yaşta görme yetisini kaybettiğinden beri başına gelen bütün sıkıntılardan feleği sorumlu tutar. Âşık, “Çok Çektim” adlı şiirinde felekten çok çektiğini, onun yüzünden bu dünyada hiçbir istediğinin olmadığını ifade eder:

Ne istersin felek benden,

Çok çektim senden çok çektim.

Kurtuluş yok mu hiç senden,

Çok çektim senden çok çektim.

Bir gün yüzü gördürmedin,

Bir murada erdirmedin,

Bir gönüle girdirmedin,

Çok çektim senden çok çektim.

(19/ 1, 2)

Âşık Hanefî kimi zaman zalim feleği ikiyüzlülüğü ile anmıştır. Âşığı, başına türlü dertler açan dost mu yoksa düşman mı olduğu belli olmayan bu ikiyüzlü felek ile arası bozuktur:

Ben bu felek ile açtım arayı,

Ne dostluğu belli ne düşmanlığı.

Açtı şu sinemde türlü yarayı,

Ne dostluğu belli ne düşmanlığı.

(60/ 1)

“*Felek, sürekli bir koşuşturmayla geçen dünya hayatında olumsuzlukların üzerine yüklenildiği, suçlu görüldüğü, taşa tutulduğu bir kavramdır.*” (Şimşek, 2009: 39). Âşık Hanefi de bir şiirinde feleği, sevgilisi ile arasını bozduğu için suçlar:

Bu aşk güldürmedi bir gün yar beni,
Felek sana sevdirmede yar beni,
 Bak bu dert de öldürmedi beni,
 Ben bu yaraları yar, senden aldım. (86/ 4)

Güzele ve güzelliğe hayran olan halkın sözünün temsilcisi ve duygularının tercümanı âşıklar şiirlerinde feleğe çokça yer verirler (Şenocak, 2014b: 235). Hanefi Ünver de şiirlerinde felekten söz açmış ve onun acımasızlığından yakınmıştır.

2.4.18. Vatan ve Kahramanlık Konulu Şiirleri

Türk toplumunun varoluşunu simgeleyen en önemli unsurlardan biri de “vatan” kavramıdır. “*Kendi varlığını, şerefini, başkalarına karşı koruma ihtiyacı vatan duygusunu uyandırır.*” (Ülken, 1965: 13) Türk milleti de binlerce yıl vatan ve millet duygusu ile topraklarına düşman ayağı basmasın diye mücadele etmiş ve bu kutsî topraklar uğrunda seve seve canını feda ederek şehit olmuştur. Türk milleti; “Benden eğrimi isteyin vereyim, atımı isteyin vereyim, çadırımı isteyin vereyim, fakat vatanımdan hiç kimse bir karış toprak istemesin vermem, veremem” diyen Mete Han’ın izinden gitmiştir. Milletimizin her bir ferdi “Vatan sevgisi imandandır.” sözünü rehber edinerek büyümüştür. Vatan konusu edebiyatımızın hemen bütün dönemlerine öncülük etmiş, gerek divan şiirinde gerek halk şiirinde ve gerekse modern şiirde vatan teması sıkça işlenmiştir. Şairler vatani koruma içgüdüsüyle kalemlerine sarılmış ve millî mücadelemizi ele alan binlerce şiir yazmıştır.

Âşık Hanefi de vatan sevgisini, her fırsatta dile getirmiş ve bu konuda şiirler söylemiştir. O, “Bu Vatan Benim Vatanım” ve “Anadolu Yiğitleri” şiirlerinde müstakil olarak vatani ve kahraman Türk askerlerini anlatmıştır. Bu Vatan Benim Vatanım şiirinde; düşmana korku salan âşık, ona geçmişte Fatih Sultan Mehmet’in ve Mustafa Kemal’in vurduğu darbelerden bahsedip kazanılan mücadeleleri hatırlatır. Kendi

vatanına uzatılan her elin kırıldığını söyler ve şanlı Türk askerine de zaferlerini unutmamasını telkin eder:

Dokunur ÷lkeme yılan,
Fatih Sultan vurdu kement,
Önderim Mustafa Kemal,
 Bu vatan benim vatanım.

Yapma gerçeğın tersini,
 Yine kırarım hırsını,
 Daha dün aldın dersini,
Bu vatan benim vatanım.

Her gelen geri çekildi,
Benim bayrağım dikildi,
Atamın kanı dök÷ldü,
 Bu vatan benim vatanım.

(17/ 2, 3, 4)

Âşık Hanefi “Anadolu Yiğitleri” şiirinde ise; şanlı Türk askerinin fiziksel ve karakteristik özelliklerini zikrederek onun geçmişten günümüze elde ettiğı kahramanlıklarını dile getirir. İçindeki vatan sevgisi ve iman ile elindeki şanlı Türk bayrağını cepheden cepheye taşıyan Anadolu yiğitleri; mert ve gözü pektir. Canından vazgeçer ama vatanından asla vazgeçmeyen bir fitrata sahiptirler. Savaşta düşmana pençesini geçiren bu kahramanlar, yeri gelir elindeki son lokmayı dahi fakir fukara ile paylaşarak şefkatin ve merhametin timsali olurlar:

Edirne’den al da, gel Kars’a kadar,
Anadolu yiğitleri, hep mert olur,
 Can verir asla taviz vermezler,
 Anadolu yiğitleri, hepten mert olur.

Heybetlidir hep küçüklü, büyüklü,
 Ovası ceylanlı, dağı geyikli,
Kartal pençelidir, pala bıyıklı,
Anadolu yiğitleri, hepten mert olur.

Sürmeyin yüzüne lekeyi, kiri,
 Vakarlıdır Ahmet, Mehmet, Bekir'i,
Lokmasını kırka, böler fakiri,
 Anadolu yiğitleri, hepten mert olur. (138: 1, 3, 4)

Hanefi Ünver, değerlerine, toprağına ve bayrağına gönülden bağlı bir Türk âşığıdır. Âşık şiirlerinde vatanın bütünlüğünden ve parçalanmazlığından bahsetmenin yanı sıra güvenlik güçlerimizin de kahramanlıklarını sık sık hatırlatmıştır.

2.4.19. Öğüt Konulu Şiirleri

Öğüt konusu edebiyatımızda birçok nazım şeklinde ve türünde yer almıştır. Yazılı kaynaklardan günümüze değin edebiyatımızda öğüt verme geleneğı devam etmiştir. Orhun Yazıtlarında büyük Türk hakanı Kül Tigin Türk milletine şöyle öğüt vermektedir: “...*Türk milleti öleceksin! Ötüken yerinde oturup kervan, kafile gönderirsen hiçbir sıkıntın yoktur. Ötüken ormanında oturursan ebediyen il tutarak oturacaksın. Türk milleti, tokluğun kıymetini bilmezsin. Açlık tokluk düşünmezsin. Bir doysan açlık tokluk düşünmezsin. Öyle olduğun için beslemiş olan kağanının sözünü almadan her yere gittin...*” (Ergin, 2003: 13). Yine yol gösteren, öğütler veren büyük Türk atası Dede Korkut da halka şöyle hitap eder: “*Allah Allah demeyince işler düzelmez, Kadir Tanrı vermeyince er zenginleşmez. Ezelden yazılmasa kul başına kaza gelmez, ecel vakti ermeyince kimse ölmez. Ölen adam dirilmez, çıkan can geri gelmez. Bir yiğidin kara yumrusunca malı olsa yığar, toplar, talep eyler, nasibinden fazlasını yiyemez...*” (Ergin, 2003: 8). Arif bir karaktere sahip olan Türk milletinin geçmişine bakıldığında hükümdarlarından çeşitli bilginlerine kadar birçok önemli şahsiyetin halka yol göstermek amacıyla öğüt niteliğindeki sözlerine rastlanmaktadır.

Halk edebiyatının önemli bir kolunu teşkil âşık geleneğinde kendilerini “âşık” diye nitelendiren kişiler diyar diyar dolaşarak şiirler söylemiştir. Saz eşliğinde icra ettikleri bu şiirlerinde âşıklar, öğretmeyi ve öğüt vermeyi de ihmal etmemişlerdir.

Âşıklar şiirlerinde aşkı, gurbeti, yiğitliği, tabiatı ele alırken öğüt verici, yol gösterici özelliklerini de bu kavramlarla harmanlamışlardır. Gevheri'den Âşık Dertli'ye, Âşık Ömer'den Seyranî'ye birçok âşık şiirlerinde nasihat etmeyi de ihmal etmemişlerdir. Hatta Gedayî gibi birçok âşık, destan niteliğinde nasihatnâmeler kaleme almıştır.

Âşık Hanefî, de diğer âşıklar gibi şiirlerinde sadece aşkı ve tabiatı anlatmamış bunun yanı sıra dinî-tasavvufî ya da gündelik yaşamla ilgili bilgiler de vererek okuyucularına yol göstermiştir. Âşık Hanefî “Sigara” isimli şiirinde sigaranın zararlarını zikredip kişileri sigaranın sebep olduğu akıbetlere karşı uyarmaktadır. Anne karnındaki bebeğe bile zarar veren sigarayı içenin türlü hastalıklara duçar olacağını belirtir. Bu derdi kendi derdi gibi gören âşık, kötüye giden bu alışkanlığa çare bulmak için çeşitli zümrelere seslenerek toplumsal birlik ve beraberlik içinde gelecek nesillere yaşanılacak bir dünya bırakma çağrısı yapmaktadır:

İçer sigarayı zehirlenirsin,

Senin derdin benim derdim değil mi?

Sonra pişman olur kahırlanırsın,

Senin derdin benim derdim değil mi?

Ciğerlerde açar türlü yarayı,

Kanser olmak için bekler sırayı,

Harama verirsin helal parayı,

Senin derdin benim derdim değil mi?

Hiç kuşkusuz bunun sonu uçurum,

Git gide gidiyor kötüye durum,

Öğretmenim, komutanım, doktorum,

Bütün buna bir çare gerek değil mi?

(70/ 1, 2, 6)

Âşık Hanefî, “Güler Yüz Tatlı Dil” şiirinde de herkesin ölüp gideceği bu dünyada her işin başının bir tebessüm ve güzel bir söz olduğunu ve insanın yanına bu davranışının kâr kalacağını öğütler:

İnsandan insana gerek,
Bir güler yüz bir tatlı dil.
 Ne baklava ne de börek,
 Bir güler yüz bir tatlı dil.

Zengin, yoksul herkes ölür,
 Cahil bile bunu bilir,
 Her işin başında gelir,
 Bir güler yüz bir tatlı dil. (19/ 1, 2)

Âşık Hanefî yine bir şiirinde ikiliği aradan çıkarmayı, ayrılığın kimseye fayda vermediğini söyleyerek birlik çağrısı yapar:

Bırakalım sağ, solu kardeşim,
Birleşelim ayrılıktan ne çıkar?
 Birlikte bul doğru yolu kardeşim,
 Birleşelim ayrılıktan ne çıkar?

Kardeş kardeşin gözünü oydu,
 Fakirin sırtından zenginler doydı,
 Bu kadar kan döktük, kimler duydu?
Birleşelim ayrılıktan ne çıkar? (119/ 1, 5)

Âşık Hanefî bir başka şiirinde de Allah için ibadet etmeyi ve her an O'nun adını anmayı öğütler:

Farzı, sünneti bilmezsen,
 Beş vakit namaz kılmazsan,
Allah ismini anmazsan,
 Sana cemal yar olur mu? (36/ 2)

Yine birçok şiirinde Âşık Hanefî bu gelip geçici dünyaya fazla tamah edilmemesini tavsiye eder:

Dünya bir yolcu gemisi,
 Kâinat deryaya benzer.
 Doğum ile ölüm arası,
 Anlık bir rüyaya benzer. (30/ 1)

Bir şiirinde de okuyucularına, doğru yolun hak yol olduğunu söyleyen Âşık Hanefî, bu yol üzerinde olan kişinin iki cihanda mutlu olacağını vurgular:

Aldanma dünyanın debdebesi bol,
 Bir yanda batıl yol bir yanda hak yol,
Hakkı adaleti vicdanında bul,
 Âlem-i cihana sultan olasın. (111/ 4)

Yunus gibi “Yaratılanı yaratandan ötürü” seven Âşık Hanefî, bencilliğe son verip, içimizdeki kini ve nefreti yok etmeyi öğütler:

Hepimizi bir yaratmış yaradan,
 Ne sen sıradansın ne ben sıradan,
Benlik davasını kaldır aradan,
 İçinden nefreti kini silesin. (111/ 5)

2.4.20. Kendi Benliği İle İlgili Şiirler

Edebî eserler şairlerin ya da yazarların duygu ve düşüncelerini, tutumlarını yansıttığı kaynak eserlerdir. Böylece şairleri daha yakından tanıma fırsatı elimize geçer.

Şiirlerinde hemen hemen her türlü konuya değinen Âşık Hanefî’nin bu şiirden hareketle ruh dünyasını keşfederiz. Âşık Hanefî bir şiirinde, sazını ne zaman çaldığına dair tarih düşmüştür:

Silemedim ah bu kara yazımı,
 Çekemedim gönül senin nazını,
Altmış üçten beri açtım sazımı,
 Bugüne kadar çaldım boşuna. (11/ 4)

Bir başka şiirinde kendisine yarenlik eden ve geçirdiği felçlik sebebiyle eline alamadığı sazını uzun süre sonra yeniden çalmaya başladığını anlatır:

Düğünlerde bayramlarda çaldığım,
Cep dolusu para verdim sazıma.
Ben onu unuttum o saz da beni,
On yedi yıl ara verdim sazıma. (43/ 1)

Yine bir şiirinde geçirmiş olduğu felçliğe değinir ve Allah'ın yardımı ile bu günleri atlattığını söyler:

Hanefi'm ölmüş gib oldum,
Sararım solmuş gib oldum,
Yeniden doğmuş gib oldum,
Beni bana geri verdi. (6/ 3)

Âşık Hanefi şiirlerinde kullandığı dil ve üsluba dair de bilgi verir. Şiirlerinin süsten uzak, sade ve içten olduğunu anlatır:

Hanefi'yim ağalarım beylerim,
Hiç seven gönlümü böyle eylerim,
İçimden geldiği gibi söylerim,
Süslü sözler düzmem yok benim benim. (98/ 4)

Bir şiirinde de kaderine sitem eder ve rüyasında gördüğü sevdiğine değinir:

Anamdan bir sefer karalı doğalı,
Bu fani dünyaya gelmez olaydım.
Ben bu aşkı kadir Mevla'mdan aldım,
Yar seni rüyamda görmez olaydım. (88/ 1)

Âşık, bazı şiirlerinde de kimlik bilgilerini vermektedir. O, adının Hanefi olduğundan, mahlas yerine ismini kullandığından bahseder. Ayrıca Malatya'nın Doğanşehir ilçesine bağlı olduğundan da okuyucuyu haberdar eder:

Öz adım Hanefi mahlas koymadım,

Cana değil cananıma doymadım,

Uyumuş yar uyarmaya kıymadım,

Sülfünden birkaç tel çalar giderim. (97/ 4)

Hanefi'yim niçin geldim dünyaya?

Bir damla su iken döndüm deryaya,

İlçem Doğanşehir, ilim Malatya

Açık adresimi verim ozanlar. (121/ 6)

2.4.21. Tabiat ve Çevre Konulu Şiirleri

Tabiat, Türk kültür hayatının en önemli parçasıdır. Bilhassa yarı göçebe yaşayan ilk Türk topluluklarında tabiata ayrı bir önem verilmiştir. “*Tabiat konusu, şiirde, dünya görüşü, dış âlem ve insanın mevkii ve ayrıca estetikle, kültür tarihi ile ilgili muhtelif problemlerin bir arada bulunduğu bir düğüm noktası teşkil eder.*” (Akün, 1953: XVI). Halk şiiri de tabiat ve tabiata ait unsurlarla doğrudan veya dolaylı yoldan ilişki içerisindedir. Halk şairleri; kozmik âlemi, dağları, taşları, gökyüzünü, bitkileri, hayvanları vb. tabiat unsurlarını şiirlerine süs olarak kullanmıştır.

Âşık Hanefi şiirlerinde gökyüzü, ay, güneş, Merih gibi kozmik tabiat unsurlarını müstakil olarak kullanmanın yanı sıra bu unsurları -bilhassa güneş ve ay-sevgiliyi tasvir ederken sıkça kullanmıştır. Bir şiirinde, bulutların kimi zaman yağmur kimi zaman da kar verdiğini söyleyerek gökyüzü tasviri yapar:

Bin düşün bir söyle, söz türlü türlü,

Kimi zarar verir kimi kâr verir.

Gökyüzünde bölük bölük bulutlar,

Kimi yağmur verir kimi kar verir. (133/ 1)

Âşık Hanefî, gelip geçici dünyaya sitem ettiği bir şiirinde yine kozmik tabiat unsurlarını zikreder. Dünyadan sonra güneşe en yakın olan Merih/ Mars gezegeninden ve Ay'dan bahseder. Şair, teknolojinin gelişmesi ile birlikte bu gezegene ve Ay'a yapılan araştırma seyahatlerine çağrışım yapar. Sitem eden şair, dünyanın herkese eşit davranmadığını, kendisini çaresiz ve bir başına koyduğu halde kimilerine de Merih'e ve Ay'a gitme fırsatı sunduğunu ifade eder:

Eller gider **Merih'e, Ay'a**,
Hanefî'yi koydun yaya,
Az çok yaşa dünya,
Ahirin boş değil midir? (31/ 5)

Âşık Hanefî, güneşi ve ayı kozmik unsur olmalarının yanı sıra genel olarak sevgiliyi tasvir ederken kullanır. O, sevgilinin yüzünü parlaklığından ötürü güneşe ve aya eş değer kılar:

Güneş senin olsun **ay** senin olsun,
Kirpiğin ok gibi kaşın yay olsun,
Derya, deniz, umman, çay senin olsun,
Bir iki kova su yur beni beni. (72/ 4)

Güldürmeyin Hanefî'nin yüzünü,
Yaktı felek yüreğimi, özümü,
Gördüm mah cemalin, güneş yüzünü,
Sandım ki bir gerçek, düş imiş meğer? (129/4)

“Doğumdan ölüme her daim yanımızda olan toprak bir yâr, dost ve ana gibidir.” (Şenocak, 2017: 508). Âşık Hanefî toprağı zikrettiği bir şiirinde, onun her şeyin özü olduğunu ve kişinin yine özüne döneceğini hatırlatır. Ve aynı şiirinde toprağı her şeyi bağrına basan şefkatli bir “anne” gibi tasavvur eder:

Gül açılır yaprak yaprak,
Her şeyin anası **toprak**,
O **toprakta** var bir yatak,
Boş yer midir, minder midir? (32/ 2)

Âşık Hanefî, mevsimleri de genel olarak benzetme unsuru olarak kullanmıştır. Seveda çekmeyi zorluğundan ötürü kış gibi hayal eder:

Sazım sesin, sesim gibi,
Dilden düşmez isim gibi,
Olaylar dört mevsim gibi,
Sevda bir kış değil midir? (31/ 3)

Âşık, gurbette iken yazdığı bir şiirinde doğup büyüdüğü Doğanşehir'in bahar mevsimindeki güzelliklerini, serin sularını, çiçekli bahçelerini tasvir eder:

Bahar gelir, çiçeklerin açılır,
Serin sulu, yaylara göçülür,
Demli demli çaylar, bensiz içilir,
Sen beni unuttun, aah Doğanşehir. (132/ 2)

“Sanatta tabiat unsurlarının, hayvanların ve kuşların birer sembol olarak kullanılması Totemizm ve Şamanizm gibi inançların canlı görüldüğü eski devirlere kadar gitmektedir. Bu unsur veya sembollerin bazıları az çok mâhiyet değiştirerek birer motif ve konu olarak zamanımıza kadar gelmiştir.” (Elçin, 2003: 29). Âşık Hanefî de şiirlerinde tabiata ait olan bülbül ve gülü daha çok kendisi ve sevgiliyle özdeşleştirerek ele alır. O, aşk bahçesinde kendisini bülbül olarak sevgiliyi de o bahçenin gülü olarak hayal eder. Ve o daima aşk bahçesinin gülüne bülbül misali teraneler söyler:

Seher vakti dertli dertli, ne ötersin a bülbül?
Seni bu derde salan, hangi bağın gülüdür? (144/2)

Âşık Hanefî bir başka şiirinde de dünyayı koca bir arı kovanına kendini de arıya benzetir ve böylece dünyanın gelip geçiciliğini anlatmada tabiata ait unsurları şiirine araç eder:

Her gelen misafir olur bu hana,
Her canlıyı doğurmuştur bir ana,
Dünya dedikleri koca bir kovana,
Bir arı misali konar giderim. (97/2)

Âşık Hanefi şiirlerinde ayrıca dağ ve deniz motifini de kullanır. Yine bu iki unsuru aşkını anlatmada araç edinir. O, kara bahtını Erciyes Dağ'ının karına benzetir.

Talihsiz Hanefi ne bu kederin,
Aşk elinden ah u feryat ederim,
Erciyes dağına benzer kaderim,
Yıllanmış erimez karı var gibi. (66/ 4)

“Turna, halk ananemize göre mübarek, akıllı, her hareketi doğru, mukaddes bir kuştur.” (Elçin, 2003: 31). Bu sebeple turna edebî eserlerde çok fazla kullanılmış bir motiftir. Âşık Hanefi de “Turnalar” adlı şiirinde turna motifini işler. O, bu şiirinde “turna”yı haberci olma yönüyle ele alır. Âşık Hanefi, “turna” vasıtası ile sevdiğine selam gönderir:

Diyardan diyara giden turnalar,
Benden selam söylen o nazlı yâre.
Yağan karlar, esen yeller, yağmurlar,
Benden selam söylen o nazlı yâre. (57/ 1)

Âşık Hanefi, sigaranın insan ve doğa üzerindeki zararlarını dile getirdiği “Sigara” adlı şiirinde sigaradan çıkan kirli ve zararlı duman ile havanın kirletilmemesi gerektiğini vurgular. Âşık, bu söylemi ile çevreyi koruma konusundaki hassasiyetini gösterir:

Salma derde Hakk'ın verdiği canı,
Savurma havaya kirli dumanı,
Mekruh bile zayıflatır imanı,
Senin derdin benim derdim değil mi? (70/ 5)

2.4.22. Şehirler ve Malatya İle İlgili Şiirleri

Kişinin dünya görüşünün belirlenmesinde rol oynayan en önemli etkenlerden biri de doğup büyüdüğü ve hayatını idame ettirdiği yer(ler)dir. Bu gerçek bizi İbn Haldun'un “Coğrafya kaderdir.” sözünün derinlikleri ile yüzleştirir. İnsan hayatını

konu alan edebi eserler de coğrafyadan etkilenir. Kişinin yaşadığı yer, oranın kültürü ve tarihi geçmişini istemsizce yazarın eserindeki yerini bulur (Kefeli, 2006:7).

Âşık Hanefî de şiirlerinde ya doğup büyüdüğü Doğanşehir'i ve mesleği gereği çalıştığı şehirleri hatta tedavi amacıyla gittiği yerlere dair zaman zaman şiirlerinde atıflarda bulunur. Âşık Hanefî'nin şiirlerinde en önemli mekân doğup büyüdüğü memleketidir. Âşık Hanefî işi gereği çok sevdiği memleketinden ayrılrsa dahi ruhuyla oraya olan aidiyetini sürdürmüştür. Özellikle gurbette kaleme aldığı şiirlerinde Doğanşehir'in mahallî ve tabii güzelliklerini anlatır. Âşık bulunduğu şehir ile özlemini duyduğu şehir arasındaki zıtlıkları gözler önüne sererek Doğanşehir'i güzellikleriyle tasvir eder:

Dargın mısın, hiç yüzüme bakmıyon?
Sen beni unuttun, aah Doğanşehir,
Bir an bile hiç aklımdan çıkmıyon,
Sen beni unuttun, aah Doğanşehir.

Bahar gelir, çiçeklerin açılır,
Serin sulu, yaylara göçülür,
Demli demli çaylar, bensiz içilir,
Sen beni unuttun, aah Doğanşehir.

Gurbet elde ben, boynum bükerim,
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim,
Gece gündüz hasretini çekerim,
Sen beni unuttun, aah Doğanşehir.

(132/ 1/ 2/ 3)

Âşık Hanefî, mesleği nedeniyle kısa bir süre Rize'de ve yaklaşık on beş yıl kadar da Ankara'da yaşamıştır. Bu şehirlerde yaşamasını kaderin cilvesi olarak görmüş ve gurbet ellerde daima Malatya'ya olan hasretini şiirleriyle dile getirmiştir:

Kader ile kısmet ile uğraştım,
 Geceyi gündüze kattım çalıştım,
 Koca Türkiye'yi gezdim dolaştım,
Rize bana mesken oldu bu sene. (56/ 2)

Yaşamak bu ise Hanefi ölsün,
 Tek ben ağlayayım **Malatya**'m gülsün,
 Değmeyin mezarım gurbette kalsın,
 Eller sığıdı ben sığmadım yurduma. (45/ 4)

Âşık Hanefî, tedavi amacıyla gittiği Almanya'ya dair de şiirler kaleme almıştır. Bilhassa iki ülke arasındaki kültürel farkları dile getiren şair, Almanya ve onun şahsında Avrupa insanını eleştiren şiirler söylemiştir:

Kadını, erkeği “ah ya” diyorlar,
Yoka “nayın”, evete “ya” diyorlar,
 Ağır ol demeye “oha” diyorlar,
 Buda bizi böyle kılan beylere.

İlimize benzemiyor illeri,
Ne diyorlar anlaşılmaz dilleri?
Merhamet bilmezler, zayıf dinleri,
 Buda bizi böyle kılan beylere. (58/ 3, 4)

2.4.23. Toplumsal ve Düşünce Ağırlıklı Şiirleri

Toplumsal hayat ve edebiyat arasında sıkı bir ilişki vardır. Georgi Plehanov, sanatın toplum için mi yoksa sanat için mi olduğunu irdelediği *Sanat ve Toplumsal Hayat* adlı eserinde genel olarak “edebiyat ve sanatın toplumun aynası” olduğunu söyler. Edebiyat ve sanatla uğraşan kişilerin topluma ve bilhassa toplumları derinden etkileyen olaylara duyarsız kalamadığını ifade eder (Plehanov, 1987: 174).

Edebiyatımızın önemli bir bölümünü teşkil eden halk edebiyatına mensup âşıklar, bilhassa düşünce ağırlıklı şiirlerinde toplumsal sorunlara uzak kalamamıştır. Bu şairler şiirleri ve düşünceleri ile adeta dönemi aydınlatan bir ayna vazifesi görmüşlerdir.

Âşık Hanefi de toplumun gözü, kulağı ve sesi olmaya gayret etmiştir. O yaşadığı toplumda halkın maruz kaldığı acıları, yoksulluğu, siyasi sıkıntıları şiirlerinde işlemiştir. Ünver, şiirlerinde hikmeti ve hakikati söylerken şiirini düşünsel bir zemine oturtmuştur. Âşık, bir şiirinde cahillikte ısrar edilmemesini, düşmanlık ve silahlarla barışın sağlanamayacağını dile getirir:

Düşmanlıkta etme yarış,
Gel dostlar safına karış,
 Silahlarla olmaz barış,
 Öldüren de biz ölen de biz. (38/ 4)

Âşık Hanefi Türkiye'nin yakın tarihinde derin izler bırakan ve bilhassa gençler arasında ciddi sıkıntılara neden olan sağ- sol olaylarına da değinir:

Bırakalım sağı, solu kardeşim,
Birleşelim ayrılıktan ne çıkar?
 Birlikte bul doğru yolu kardeşim,
 Birleşelim ayrılıktan ne çıkar?

Bir hırs ile bir kin girmiş araya,
 Kimi muhtaç bir metelik paraya,
Ne sağ ne sol derman yaraya,
Birleşelim ayrılıktan ne çıkar? (119/ 1, 2)

Âşık Hanefi, Türkiye'de kurulan yabancı üsler sorununu da ele alır ve Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur diyerek beraber duygusunun önemini vurgular:

Bizim yurttta elin üssü olur mu?
 Kardeşin kardeşe kastı olur mu?
Türk'ün Türk'ten başka dostu olur mu?
Birleşelim ayrılıktan ne çıkar? (119/ 3)

Âşık Hanefî, bir başka şiirinde de insanlar arasındaki ilişkilerde bireyin dikkatli olması gerektiğini ifade etmiştir. Nitekim her doğru her yerde nasıl söylenmiyorsa her sır ve söz de herkese söylenmemelidir:

Akıl varsa dinle bir dost sözünü,

Sevdanın narına yakma özünü,

Her âdemoğluna dökme sözünü,

Kuyu kazar sana el uzak uzak.

(141/ 2)

Âşıklar halkın sesidir. Onlar yalan yere söz söylemezler, sözün dahi hesabının verileceği bir gün olduğu için hakikati konuşmayı görev sayarlar. Bu yüzden insanları tefekküre çağıran şiirler söylerler ve toplumu sözleriyle ıslah etmeye çalışırlar. Nitekim Hanefî Ünver de hikmetli şiirleriyle insanları tefekküre çağırmış irfan sahibi bir âşıktır.

2.4.24. Çeşitli Zümrelerle İlgili Şiirleri

Toplumun sesi dediğimiz âşıklar sosyal sorunların yanı sıra çeşitli zümreleri ele alan şiirler de kaleme almışlardır. Âşık Hanefî şiirlerinde az da olsa âşıkların ahvalini anlatmaya çalışır. “Kimi Muradını Aldı Da Gitti” adlı şiirinde âşıklığın özelliklerine değinir. Ünver, yüzyıllardır gelenek içinde nice âşıklar yetiştiğini, kiminin yazdıkları ile ölümsüz olduğunu kiminin de zamanla unutulup gittiğini belirterek âdeta bu şiirinde âşıklığın poetikasını çizer:

Gerçek âşık isen gir bu meydana,

Kimi bu meydandan yıldız da gitti.

Kimisi boğuldu bir damla suda,

Kimisi deryalara daldı da gitti.

Kimini pir etti sırrın bildirdi,

Kimini ağlattı kimini güldürdü,

Kimini yar diye diye öldürdü,

Kimi muradını aldı da gitti.

Ne analar ne âşıklar doğurmuş,

Kurulu divanı bozlaklar kurmuş,

Kimi asırlarca adın duyurmuş,

Kimi parlamadan söndü de gitti. (76/ 1, 3, 5)

Âşık Hanefî bir başka şiirinde ise ozanlara halini arz etmektedir. Aşkın elinden çektiği sıkıntıları bir bir sıralayan âşık, derdini diğer âşıklara anlatarak onlardan yardım istemektedir. Onları kendisine dert ortağı gören Hanefî, âşıklar zümresine katılıp gönül derdine derman aramak istemektedir:

Düştüm bir sevdaya, güçlükte kaldım,

Küçüle küçüle hiçlikte kaldım,

Çıktım bir meydana boşlukta kaldım,

Yok mu aranızda yerim ozanlar?

Bende sizin gönül sırdaşınızım,

Yolunu girdim, yoldaşınızım,

Adı duyulmayan gardaşınızım,

Gelin bir de beni görün ozanlar.

İçmişim bâdeyi yârin elinden,

Almışım ilhamı zülfün telinden,

Altmış yedi ilin bülbül dilinden,

Bari siz halimi sorun ozanlar. (121/ 2, 4, 5)

2.4.25. Anne Sevgisi İle İlgili Şiirleri

Kültürden sanata, günlük yaşamdan edebiyata “annelik” toplumun duygu ve düşünce dünyasının şekillenmesinde önemli bir statüdür. *Dört Arketip* adlı eserinde Carl Gustav Jung, “anne” kavramına büyük önem verir ve bu arketipin sayısız özelliğe sahip olduğunu söyler. Jung anneliği “*dişinin sihirli otoritesi; aklın çok ötesinde bir bilgelik ve ruhsal yücelik; iyi olan, bakıp büyüten, taşıyan, büyüme, bereket ve besin sağlayan; sihirli dönüşüm ve yeniden doğuş yeri; yararlı içgüdü ya da itki; gizli, saklı, karanlık olan, uçurum, ölümler dünyası, yutan, baştan çıkaran ve zehirleyen, korku uyandıran ve*

kaçınılmaz olan” şeklinde tanımlar (jung, 2005: 22). Türk toplumunda annenin statsü önemlidir. Anne doğurganlığı, besleyiciliği ve koruyuculuğuyla insanoğlu anneyi kutsal kabul etmiştir. Nitekim Hz Peygamber de “Cennet annelerin ayağının altındadır” diyerek bu konunun altını çizmiştir. Bütün bunlardan dolayı âşıklar kendilerini doğurup büyüten ve besleyen annelerine olan sevgilerini, çeşitli sözler ve kelimelerle anlatmaya gayret etmişlerdir.

Kuran-ı Kerim’deki “*Rabbimiz sizden anne ve babanıza itaati emrediyor.*”⁹ ayetinin bilincinde olan Âşık Hanefî, annelerin kalplerini kırmanın doğru olmadığını ve onları mutlu eden kişinin kendisinin de mutlu olacağını bir şiirinde şöyle belirtir:

**Anaların yüreğini dağlatma,
Yas tutturup karaları bağlatma,
Bir can dahi bile olsun ağlatma,
Çevreni güldür ki sen de gülesin.** (111/ 2)

“*Türk aile yapısının çoğunda, baba, anne ve çocuklar olarak tarif ettiğimiz aile düzeninden farklı olarak bir de evde dede ve babaanne / anneannenin bulunması söz konusudur. Bu da, ilerleyen zaman içerisinde, gün boyu evde birbiriyle yaşamaya mecbur olan gelinle ve evin önceki fertleri arasında çeşitli problemlerin ortaya çıkmasına yol açar. Geçimsizlik kayınbaba / kayınpeder / gelinden ziyade, kaynana / gelin arasında olur.*” (Kaya, 2000: 341) Şiirlerinde hemen hemen her konuya değinen Âşık Hanefî, bir başka şiirinde ise eşi ile annesi arasında kalan bir erkeği karakterize eder. Aralarındaki geçimsizliğin hat safhada olduğu gelin-kaynana arasında kalan âşık da, eşine seslenerek annelere saygı ve sevgi göstermenin önemini vurgular ve bazı telkinlerde bulunur:

Yadırgama sözümü yar,
Senin anan benim anam.
Sen de onu çok sevsen yar,
Benim anam senin anan.

⁹ İsra/ 23.

Ne diyorsa yüce Kur'an,
Asıl gerçek odur inan,
Canım yollarına kurban,
Senin anan benim anam.

**Bize çok emek verdiler,
Süt verip yemek verdiler,
Ne kara günler gördüler,
Senin anan benim anam.**

(24/ 1, 7, 9)

2.3. Âşıklık Geleneği Motiflerinin Şiirlerine Etkisi

Hanefi Ünver âşıklık geleneğinin devam ettiği bir ortamda doğmamıştır. Bu yüzden doğrudan geleneğin etkisi yoktur. Saz çalmayı kendi çabasıyla öğrenen âşık, sevgiliyi rüyasında gördükten sonra bir sel gibi coşmuştur. Bu süreçten sonra Ünver, şiirlerinde aşkı konu almış ve bunları besteleyerek sazıyla dile getirmiştir.

Hanefi Ünver'in şiirlerinde âşıklık geleneği motiflerinden; ozan, bade, pir gibi terimlerin yanı sıra gül-bülbül, Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin gibi halk hikâyelerinin kahramanları da yer almaktadır.

2.3.1. Âşık (Ozan)

16. yüzyıldan itibaren yaygın olarak kullanılan âşık kavramını M. Öcal Oğuz şöyle açıklar: “âşık teriminin saz çalan, usta-çırak ilişkisi içerisinde yetişen, belli bir meslekî zümreyi meydana getiren, irticali olan, atışma yapabilen ve bade içtiğini söyleyen veya en azından bunların büyük çoğunluğunu bünyelerinde toplayan şairleri içine alması gerektiğini söyleyebiliriz.” (Oğuz, 1994: 21). İşte bütün bu özellikleri bünyesinde toplayan âşıklar Türk milletinin sözcüleridirler. Onlar yüzyıllardır sazlarıyla ve sözleriyle toplumun sıkıntılarını dile getirmişlerdir.

Âşık Hanefi Ünver şiirlerinde âşıklık kavramına ve âşıklığın zorluklarına sıkça değinmiştir. Âşıklığın kolay olmadığını sazıyla ve sözüyle dile getiren Ünver, belli bir olgunluğa gelmeden kişinin kendini âşık olarak nitelememesi gerektiğini de ifade etmiştir. O, her saz çalana âşık denilmeyeceğini ayrıca âşıklığın ilham ve sezgi yönüyle ilahî bir yönünün de olduğunu şiirlerinde açıklar:

Karanlık günlerde yak sen bir ılık,
 Sapma Hak yolundan, yollar dolaşık,
Her sazı çalana denilmez âşık,
Hak'tan ilham alda dile gel dile. (54/ 2)

Yanlış anlamayın, beni dinleyin,
Âşıklık bir meyvedir, hiç ham yemeyin, (82/ 2: 1,2)

Âşık Hanefî yine bir şiirinde âşıklığı ateşi bol olan bir ocak olarak tasavvur eder. Bu ocakta odun misali yanmak isteyen âşık, öncelikle bir sevdaya düşmeli ve bu sevdâ ile yana yana olgunluk kazanmalıdır:

Âşık olmak kolay değil,
 Bir sevdaya düşmen gerek.
Döne döne yana yana,
Bu ocakta pişmen gerek. (13/ 1)

Âşık Hanefî, bir şiirinde de âşıkların talihinin yıldızlar gibi olduğunu belirtir. Gerçek âşık olmayanın bu meydanda bir şahsiyet kazanamadığını söyler. O, bu meydanda kimi âşığın ışığı, ünü ile bilinip ölümsüzlük kazandığını kimisinin de ışıının parlamadan sönüp gittiğini ifade eder:

Gerçek âşık isen gir bu meydana,
 Kimi bu meydandan yıldız da gitti.
 Kimisi boğuldu bir damla suda,
 Kimisi deryalara daldı da gitti.

Ne analar ne âşıklar doğurmuş,
 Kurulu divanı bozraklar kurmuş,
 Kimi asırlarca adın duyurmuş,
 Kimi parlamadan söndü de gitti. (76/ 1, 5)

2.3.2. Bâde

Âşıklık geleneğinin en önemli unsurlarından biri de bâdedir. “*Bâde içme, kişinin gördüğü bir rüya sonucu âşık dediğimiz sanatçı tipine doğru evrilmesidir. Âşık edebiyatında rüya, kişinin özellikle irticalen şiir söyleme yeteneği kazanmasında, dini bilgiler ile ilm-i ledünnü (gayb ve marifet ilmini) öğrenmesinde kişinin âşıklık özelliklerini içselleştirmesinde ve sanatta terakkisinde önemli bir etken olarak kabul edilmektedir. Burada rüya, âşıklığa geçişte bir yöntem, bâde ise rüya içerisindeki enstrümanlardan biri olarak kabul edilir.*” (Şişman, 2015: 317). Bade bir içecek olabileceği gibi bir ekmek bir boncuk da olabilmektedir. Rüyada sevgiliyi görüp onun elinden bâde içmek, onun aşkıyla yanmak hem zahiri manada bir âşık(seven) hem de batını manada bir âşık olma yoludur.

Âşık Hanefi aşağıdaki dörtlükte bir ömür aşkı ile yanacağı sevgilinin elinden içtiği bâde vesilesi ile yıllardır bülbül misali şiirler söylediğini ifade eder:

İçmişim bâdeyi yârin elinden
 Almışım ilhamı zülfün telinden
 Altmış yedi ilin bülbül dilinden
 Bari siz halimi sorun ozanlar (121/ 5)

2.3.3. Saz

Saz âşıklık geleneğinin vazgeçilmez unsurudur. Onunla âşık adeta bir elmanın iki yarısı gibidir. Âşık sazıyla diyarlar dolaşır ve rızkını sazıyla kazanır. Saz bu yönüyle âşığın hem yoldaşı hem kardeşidir. Bundan dolayı âşıkların halk arasında itibarı olduğu kadar sazlarının da itibarı vardır. Âşık-saz-söz bir bütündür ve ayrılamaz.

Âşık Hanefi Ünver’de sazına çok değer vermiştir. Nitekim Âşık Hanefi, “Emektar Sazım” başlıklı şiirinde senelerdir dost edindiği sazı sayesinde bir kazanç elde ettiğini ve hayata tutunduğunu söyler. Kendisine yoldaş yaptığı sazı yıllarca onun dizi dibinde bir yar misali uyumuş ve âşığın türlü türlü hallerine şahit olmuştur. Âşık Hanefi kişilik kazandırdığı sazının kendisine ilham olduğunu ve onun vesilesi ile nice güzel sözler söylediğini şu şiiriyle açıklar:

Sarı telli, dertli emektar sazım

Çok ekmek yedirdin çok et yedirdin

Sen çektin kahrımı sen çektin nazımı

Çok ekmek yedirdin çok aş yedirdin

Yatar dizlerimi beni dinlerdin

Ben şiir yazardım sen söylerdin

Ben ağlarken sen acı acı inlerdin

Çok ekmek yedirdin çok aş yedirdin

Kolun kollarımda, başın dizimde

Ayrılmadın ki kati izimden

Benim ben olduğum senin yüzünden

Çok ekmek yedirdin çok aş yedirdin

İlham verdin nice sözler dedirttin

Bir sevda gömleği bana giydirdin

Sen yiyip içmedin bana yedirdin

Çok ekmek yedirdin çok aş yedirdin

Zemheri ayımda yaz baharımsın

Bazı zararım bazı kârımsın

Hem oğlum hem kızım hem de yârımsın

Çok ekmek yedirdin çok aş yedirdin

Hanefi'yim ayrı düştüm gülümden

Anam bile anlamadı dilimden

Sen anlarsın ah-vah halimden

Çok ekmek yedirdin çok aş yedirdin

(107/ 1,2, 3, 4, 5, 6)

2.3.4. Pîr

Pir, Türk kültür ve inancında genellikle rehberliği ve yardımcılığıyla bilinen insanlara verilen ünvandır. Pirler tarikatlarda insanların kemale ermesi için rehberlik

ederken âşıklara da ilham kaynağı olurlar. Zira âşıklık geleneğinde pir elinden bâde içmek âşıklığın başlangıcı olduğu için bu motif oldukça önemlidir.

Hanefi Ünver Alevî- Bektaşî geleneğinde yetişmediği için doğrudan bir pir-salik ilişkisi şiirlerinde görülmemektedir. Fakat o, bazı şiirlerinde bu terimi akıl danışılan, tecrübeli insan anlamında kullanmıştır:

Sevdiğinin cemalini görürse
Sevdiğinin sevdiğini bilirse,
Pir destur verir, Hakk yürü derse
Ardına bakmadan koşar da gider. (127/ 2)

Ararsa kul doğru yolu,
Mevla'm darda koymaz onu,
Pir elinden dolu dolu,
Kana kana içmen gerek. (13/ 2)

Hanefi Ünver'in şiirlerinde âşıklık ile ilgili pekçok kavram ve motif yer almaktadır. Âşık Hanefi gelenekten gelmemesine rağmen gelenek ve okul olabilecek kadar yetkin ve özgün bir âşıktır. Onun şiirlerinde beşerî ve ilahî aşkın yanı sıra âlemde yer alan mikrodan makroya her şey bulunur. Dili sade, akıcı ve duru olan Âşık Hanefî, Türkçe'ye hâkim bir edayla şiirler söylemiştir.

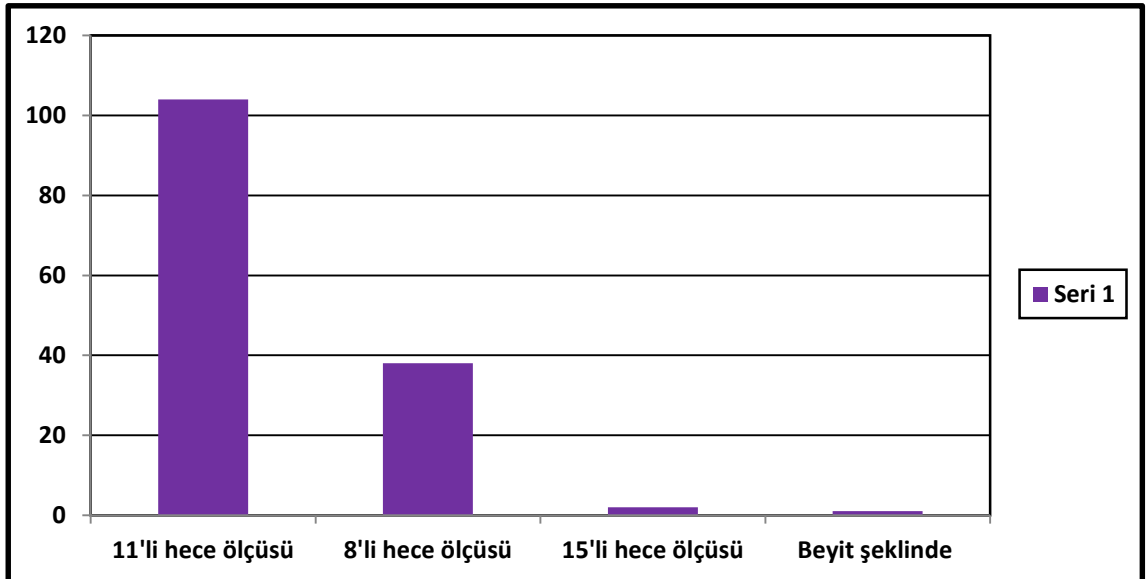
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ÂŞIK HANEFİ ÜNVER'İN ŞİİRLERİ

Çocuk yaşta saz çalmaya ve şiir yazmaya başlayan Âşık Hanefi Ünver'in kayıtlı bulunan 144 tane kadar şiiri mevcuttur. İlk otuz şiiri annesi tarafından yok edilmiş olsa da daha sonra yazdığı şiirler yakın arkadaşı Münir Taştan'ın yardımıyla "*Âşık Hanefi Ünver ve Şiirleri*" adlı çalışmada yayımlanmıştır. Biz çalışmamızda; Âşık Hanefi Ünver'in bahsedilen eserdeki mevcut şiirlerinin yanı sıra teyp kayıtlarındaki şiirlerini de dinleyerek 144 kadar şiiri olduğunu tespit ettik. Âşık Hanefi Ünver'in şiiri hiç şüphesiz 150'nin üstündedir. Fakat bazı kasetlerin zarar görmüş olması şiirlerinin bütününe derlememizde engel teşkil etmiştir.

Hanefi Ünver şiirlerinin biri hariç tamamını hece ölçüsüyle yazmıştır. Yazılan bu şiirlerde hece vezninin daha çok 8'li, 11'li, 15'li kalıpları kullanılmıştır. Âşık'ın aynı zamanda bir tane de beyit şeklinde şiiri bulunmaktadır. İncelediğimiz bu 144 tane şiiri hece kalıplarına göre tasnif ettikten sonra, ilk hanelerinin son harflerine göre alfabetik bir şekilde sıraladık. Âşık Hanefi şiirlerinin, çoğunu koşma biçiminde 11'li hece ölçüsüyle yazmıştır. Aşağıdaki grafikte Ünver'in şiirlerinde en çok kullandığı hece kalıpları tabloda gösterilmiştir:

Grafik 2. Âşık Hanefi Ünver'in Şiirlerinde En Çok Kullandığı Hece Kalıpları



SEKİZ HECELİ ŞİİRLER:**1. YAZIM BÖYLE**

Yazım böyle yazım böyle,
Gölüm açmaz yazım böyle,
Bir yar sevdim eller aldı,
Günahım ne, yazım böyle.

Aman aman derdim aman
Viran oldu yurdum aman

Kuzu meler kuzu meler,
Anasız bir kuzu meler,
Bir yar sevdim eller aldı,
Gönlümde bir kuzu meler.

Aman aman derdim aman
Viran oldu yurdum aman

2. PİŞMAN ETME

Senin için bu canımdan,
Geçtiğime pişman etme.
Verdi isen bir yudum su,
İçtiğime pişman etme.

Bak sevdiğim dünya fani,
Senden ayrı seçme beni,
Güzeller içinden seni,
Seçtiğime pişman etme.

Sevdan, başımda kış gibi,
Gelip geçti bir düş gibi,
Yar, eline bir kuş gibi,
Düştüğüme pişman etme.

Hanefi'yim geldim sana,
Alev alev yana yana,
Yar bilip gönlümü sana,
Açtığıma pişman etme.

3. MURADIMA EREMEDİM

Saçlarını öremedim,
Bir gülünü deremedim,
Bu dünyada muradıma
Eremedim vah vah vah.

Düşme zalımın peşine,
Yakar seni ateşine,
Bel bağlama kardaşına,
Yıkar seni vah vah vah.

Kalbinden çıkar yüzünü,
Vurur seni bir söz ile,
Var deme hep el kızına,
Yakar seni vah vah vah.

4. İKİ CİHANIN SULTANI

Damarımızdaki kansın,
İki cihanın sultanı.
Canımız içinde cansın,
İki cihanın sultanı.

Her dertlere derman teri,
Terinde misk ü amberi,
İns ü cihan peygamberi,
İki cihanın sultanı.

İslam tohumunu ekti,
Hud suresi belin бүktü,
Ah o ne çileler çekti,
İki cihanın sultanı.

Ol Miraç'ta neler gördü,
Hakkın sırlarına erdi,
Yine de ümmetim derdi,
İki cihanın sultanı.

Eşi cihana gelmedi,
Asiler kadrin bilmedi,
Hep ağladı hiç gülmedi,
İki cihanın sultanı.

Hanefi mücrim biçare,
Cismi baştan ayağa yara,
Dertli gönüllere çare,
İki cihanın sultanı.

5. O YAR BENDEN UZAKLAŞTI

Ne söyledim ben o yâre?
Niye benden uzaklaştı?
Ondaydı derdime çare,
Niye benden uzaklaştı?

Sanmasın beni yıldırır,
Bunu ona kim bildirir,
Hasreti beni öldürür,
O yar benden uzaklaştı.

Aşk elinden derbederim,
Yardan, bin bir sitem yerim,
Sevilmemek mi kaderim?
Niye benden uzaklaştı?

Hanefi'yim ne edeyim?
Söyleyin nere gideyim?
Böyle aşka ben ne deyim?
O yar benden uzaklaştı.

6. BENİ BANA GERİ VERDİ

Bak Mevla'nın hikmetine,
Beni bana geri verdi.
Sığındım merhametine,
Beni bana geri verdi.

Nasıl fikr etmeyeyim ki?
Nasıl zikr etmeyeyim ki?
Nasıl şükr etmeyeyim ki?
Beni bana geri verdi.

Hanefi'm ölmüş gib oldum,
Sararım solmuş gib oldum,
Yeniden doğmuş gib oldum,
Beni bana geri verdi.

7. SORMA BENİ

Madem istemiyorsan yar,
Gelip de hiç görme beni
Bir gül olsam diken de geç,
Derme beni derme beni.

Bu aşk ile yana yana,
Ömür geldi çattı sona,
Mevla'm bundan sonra ona,
Verme beni verme beni.

Kader gülmezse başından,
Hayır gelmez hiç işinden,
Gidem birinin peşinden,
Yorma beni yorma beni.

Bu aşk başımda bir işti,
Hanefi'ye bin dert açtı,
Bir hayaldi geldi geçti,
Sorma beni sorma beni.

8. YAKTIN BENİ

Ey vicdansız merhametsiz,
Yaktın beni yaktın beni.
Muhabbetsiz mürüvvetsiz,
Yaktın beni yaktın beni.

Nerden sevdim ben o yâri,
Artar gönlümün efkârı,
Aşkî bir cehennem narı,
Yaktı beni yaktı beni.

Yar sana bir çift sözüm var,
Bin yaralı bir özüm var,
Cehenneme ne lüzüm var,
Sen dünyada yaktın beni.

Eller beni güldüremez,
Gözyaşımı dindiremez,
Çaylar bile söndüremez,
Yaktın beni yaktın beni.

Bahtımın karası gibi,
Başımın belası gibi,
Mecnun'un Leyla'sı gibi,
Yaktın beni yaktın beni.

Hanefî'm kurtulur sanmam,
Kurtulsam da bir tat almam,
Bu dünyada asla gülmem,
Yaktın beni yaktın beni.

9. KAPILARINDA KUYU VAR

Kapılarında kuyu var,
Yürü yürü yandım oy.
Ne de güzel suyu var,
Gül can öldürdün beni.

Özün güzel sen amma,
Yürü yürü yandım oy.
Ne de kötü huyun var,
Gül can öldürdün beni.

Kapıları demirdendir,
Yürü yürü yandım oy.
Geçen gün ömürdendir,
Gül can öldürdün beni.

Özün güzel sen amma,
Yürü yürü yandım oy.
Yüreğin demirdendir,
Gül can öldürdün beni.

Kapıları güne bakar,
Yürü yürü yandım oy.
Karşıdan sular akar,
Gül can öldürdün beni.

O senin ışmarların,
Yürü yürü yandım oy.
Beni ciğerden yakar,
Gül can öldürdün beni.

Kapıdan bakma yârim,
Yürü yürü yandım oy.
Kaşların çatma yârim,
Gül can öldürdün beni.

Ben ezeli yanmışam,
Yürü yürü yandım oy oy.
Bir de sen yakma yârim,
Gül can öldürdün beni



10. BU DERT YER BENİ

Kolay kolay bir dert değil,
Bu dert yer beni yer beni.
Ölürsem demişti deyin,
Bu dert yer beni yer beni.

Ben bu derdi senden aldım,
Derman diye derde saldın,
Yar yüzüne hasret kaldım,
Bu dert yer beni yer beni.

Ben ağladım tek yar gülsün,
Deyin bunu böyle bilsin,
Ölsem bile demem gelsin,
Bu dert yer beni yer beni.

Hanefi'yi hor görmeyin,
Yar vurmuş siz de vurmayın,
Ölürsem haber vermeyin,
Bu dert yer beni yer beni.

11. AVRUPA BİTİRDİ BİZİ

Elli altmış yıldan beri,
Avrupa bitirdi bizi.
Hep bu yüzden kaldık geri,
Avrupa bitirdi bizi.

Hormonlarla şişman etti,
Bir düştük bin pişman etti,
Bizi bize düşman etti,
Avrupa bitirdi bizi.

Onlar bize muhtaçken dün,
Ayağa düştük biz bugün,
Uyan gardaş aslına dön,
Avrupa bitirdi bizi.

Diyorlar Türk malı deniz,
Yiyeni yemeyeni domuz,
Ne iffet kaldı ne namus,
Avrupa bitirdi bizi.

Sen eski bir Osmanlısın,
Hala uyuyacak mısın?
Ne zaman uyanacaksın?
Avrupa bitirdi bizi.

Bilirim sinsi huyunu,
Kesmek istiyor soyunu,
Bu da başka bir oyunu,
Avrupa bitirdi bizi.

Bin yıllık tarihimiz varken,
Çaresizlere biz yarken,
Üç kıtaya hükümdarken,
Avrupa bitirdi bizi.

Asıl bizdeydi hürriyet,
Bizdeydi güç bizde kuvvet,
Son gücümüz cumhuriyet,
Avrupa bitirdi bizi.

Bilime tekniğe diyet,
Bu ne gaflet nasıl niyet?
Olmaz olsun şu zihniyet,
Avrupa bitirdi bizi.

Hanefi'yi aldı keder,
Öz vatanında derbeder,
Bu ne takdir ne de kader,
Avrupa bitirdi bizi.

12. BİR SANA BAK BİR BANA BAK

Yar bana sen neler ettin,
Bir sana bak bir bana bak.
Ben sevdim sen nefret ettin,
Bir sana bak bir bana bak.

Beni dertlerle yaşattın,
Elem kederle kuşattın,
Ben gül verdim sen taş attın,
Bir sana bak bir bana bak.

Hasretinle dolup taşım,
Nice engelleri aştım,
Ben yaklaştıkça sen kaçtın,
Bir sana bak bir bana bak.

Çal Hanefi çal sazını,
Kış ettin bahar yazını,
Her yiğit çekmez nazını,
Bir sana bak bir bana bak.

13. ÂŞIK OLMAK KOLAY DEĞİL

Âşık olmak kolay değil,
Bir sevdaya düşmen gerek.
Döne döne yana yana,
Bu ocakta pişmen gerek.

Ararsa kul doğru yolu,
Mevla'm darda koymaz onu,
Pir elinden dolu dolu,
Kana kana içmen gerek.

Yapmak ister isen kulluk,
Yol uzun hazırla yolluk,
Bazı darlık bazı bolluk,
Bir sınavdan geçmen gerek.

Hanefi gönlünde bile,
Kalmasın zerrece hile,
Yetişmek için menzile,
Engelleri aşman gerek.

14. GÜLER YÜZ TATLI DİL

İnsandan insana gerek,
Bir güler yüz bir tatlı dil.
Ne baklava ne de börek,
Bir güler yüz bir tatlı dil.

Zengin, yoksul herkes ölür,
Cahil bile bunu bilir,
Her işin başında gelir,
Bir güler yüz bir tatlı dil.

Kaldırır matemî yası,
Siler gönüllerden pası,
Gönül süsü, kalp cilası,
Bir güler yüz bir tatlı dil.

Hanefî bu dünya fani,
İstemem şöhreti, şanı,
Kâmil insanın nişanı,
Bir güler yüz bir tatlı dil.

15. AH DELİ GÖNÜL

Bağban olmayan bağda gül,
Biter mi ah deli gönöl?
Gül olmayan bağda bülbül,
Öter mi ah deli gönöl?

Sevgilim akıyor zaman,
Ah ile geçiyor her an,
Bacasız ocakta duman,
Tüter mi ah deli gönöl?

Bir merhamet eyle bana,
Aşka nasıl can dayana?
Yar ile bir ömür sana,
Yeter mi ah deli gönöl?

Hanefi'm bir zar elinden,
Çeker bülbül har elinden,
Viccansızsa yar, elinden.
Tutar mı ah deli gönöl?

16. GÜLEMEM

Yar sana ben bir söz verdim,
Sen ağlarken ben gülemem.
Senin derdin benim derdim,
Sen ağlarken ben gülemem.

Senden uzak kaldı aram,
Seni ki ben kimden soram?
Senin yaran benim yaram,
Sen ağlarken ben gülemem.

Yok sarayım, tahtım, tacım,
Senin aşkına muhtacım,
Senin acın benim acım,
Sen ağlarken ben gülemem.

Yokmuş gözünde değerim,
Kadere boyun eğirim,
İşte ben böyle severim,
Sen ağlarken ben gülemem.

Gönlümü nasıl eyleyim?
Derdimi kime söyleyim?
Hanefi'yim ben böyleyim,
Sen ağlarken ben gülemem.

17. BU VATAN BENİM VATANIM

Bir nasihat edem sana,
Bu vatan benim vatanım.
Yapma savaş, kıyma cana,
Bu vatan benim vatanım.

Dokunur ÷lkeme yılan,
Fatih Sultan vurdu kement,
Önderim Mustafa Kemal,
Bu vatan benim vatanım.

Yapma gerçeğın tersini,
Yine kırarım hırsını,
Daha dün aldın dersini,
Bu vatan benim vatanım.

Her gelen geri çekildi,
Benim bayrağım dikildi,
Atamın kanı dök÷ld÷,
Bu vatan benim vatanım.

Hanefi iş başa geldi,
Konumuz savaşa geldi,
M÷sl÷manlar coşa geldi,
Bu vatan benim vatanım.

18. YAR DEMEDİM

Yar ben sana yar dediysem,
Şu sinemi yar demedim.
Sensiz geçen günlerime,
Kâr demedim, kâr demedim.

Her kula boyun büktürdün,
Gözümden yaşlar döktürdün,
Bu kadar çile çektirdin,
Bir gün ah u zar etmedim.

Sevda gömleğini giydiğim,
Bir Allah'tır boyun eğdiğim,
Senden başka bir sevdiğim,
Var demedim var demedim.

Attın Hanefi'ye sen o taşı,
Akıttın gözümden yaşı,
Şu benim sevdiğime karşı,
Bir utanıp ar demedin.

19. ÇOK ÇEKTİM

Ne istersin felek benden,
Çok çektim senden çok çektim.
Kurtuluş yok mu hiç senden,
Çok çektim senden çok çektim.

Bir gün yüzü gördürmedin,
Bir murada erdirmedin,
Bir gönüle girdirmedin,
Çok çektim senden çok çektim.

Şu sazı çaldım çalalı,
Bu aşka daldım dalalı,
Hanefi oldum olalı,
Çok çektim senden çok çektim.

20. HEM DERTLİYİM HEM YARALI

Yar yar diye diyar oldum,
Saza mızrap tel yar oldum,
Benim sevdiğim güzele,
El yar oldu, ben el oldum.

Hem dertliyim hem yaralı,
Dertler bağrımda sıralı,
Ağlamadık günüm yoktur,
O yâri eller alalı.

Hem âşığım hem yaralı,
Oklar gönlümde sıralı,
Ah çekmedik günüm yoktur,
O yar, ellere varalı.

Yar buradan geldi geçti,
Aşk sinemi deldi geçti,
Hiç helal süt emmemiş mi?
Bu halime güldü geçti.

Kalem kaş kara gözlüymüş,
Aşkı kalbimde gizliymiş,
Bilmedim ben gönül verdim,
O başkasına sözlüymüş.

Hilal kaş ela gözlüymüş,
Aşkı gönlümde gizliymiş,
Bilmedim ben gönül verdim,
Başkasına o, sözlüymüş.

Hanefi'yim yatamıyom,
Yar kalbimden atamıyom,
Ben kendimi unuttum da,
Yar seni unutamıyom.

Ne derinmiş ne derinmiş,
Aşk yarası pek derinmiş,
Ben sevdim o hiç sevmedi,
Ah bu benim kaderimmiş.



21. BEN VURULDUM

Gözlerinden akan yaşı,
Ben vuruldum ben vuruldum.
Ayak bastığın her taş,
Ben vurgunum, ben vuruldum.

Melül, mahzun bakışına,
Şu gönlümü yakışına,
Misk-i amber kokuşana,
Ben vurgunum, ben vuruldum.

Hayranım yar dillerine,
Zülfündeki tellerine,
Yüzündeki benlerine,
Ben vurgunum, ben vuruldum.

Hanefi'yim kıyman bana,
İnsan vurulur bir insana,
Ey zalim sevgili sana,
Ben vurgunum, ben vuruldum.

22. YİNE DUYGULANDI GÖNLÜM

Dönüp bir baktım geriye,
Yine duygulandı gönlüm.
Daldım eski hayallere,
Yine duygulandı gönlüm.

Bir güzele gönül verdim,
Ondan cevır ü cefa gördüm,
Sanmayın murada erdim,
Yine duygulandı gönlüm.

Meyil verdim ben bir kıza,
O çekti kendini naza,
Dökerim derdimi saza,
Yine duygulandı gönlüm.

Anlamadım ki ben neyim,
Yar gözünde hiçbir şeyim,
Talihsiz bir Hanefi'yim,
Yine duygulandı gönlüm.

23. NİYE BEN BU SAZA DÜŞTÜM?

Girdim çile ocağına,
 Bir közden bir köze düştüm.
 Usandım elin dilinden,
 Kem sözden kem söze düştüm.

Dert sinemde nakış nakış
 Gönül ne bu dargın bakış,
 Yüküm dert, gam yollar yokuş,
 Sanki gönül düze düştüm.

Hayat yolunda yürürken,
 Neden gülüm soldun erken,
 Bir sevgi şefkat beklerken,
 Bin sitem bin naza düştün.

Hayat bana oldu haram,
 Ben bu elde nasıl duram,
 Başımda kış boran boran,
 Sanma gönül yaza düştün.

Hanefi'yim gün sayarım,
 Dert üstüne dert koyarım,
 Düz yolda bile kayarım,
 Bir sabun bir buza düştüm.

Her seher duada elim,
 Hakkı tespih eder dilim,
 Bir soran yok nedir halim,
 Niye ben bu saza düştüm.

24. SENİN ANAN BENİM ANAM

Yadırgama sözümü yar,
Senin anan benim anam.
Sen de onu çok sevsen yar,
Benim anam senin anan.

Benim anam senin anan,
Senin anan benim anam,
Sevgi dolu yüreklerle,
Senin anan benim anam.

Anam beni sana vermiş,
Anan seni bana vermiş,
Bunlar böyle layık görmüş,
Senin anan benim anam.

Benim anam senin anan,
Senin anan benim anam,
Sevgi dolu yüreklerle,
Senin anan benim anam.

Bizi Hak'tan var ettiler,
Bizi bize yar ettiler,
İki canı bir ettiler,
Senin anan benim anam.

Benim anam senin anan,
Senin anan benim anam,
Sevgi dolu yüreklerle,
Senin anan benim anam.

Ne diyorsa yüce Kur'an,
Asıl gerçek odur inan,
Canım yollarına kurban,
Senin anan benim anam.

Benim anam senin anan,
Senin anan benim anam,
Sevgi dolu yüreklerle,
Senin anan benim anam.

Bize çok emek verdiler,
Süt verip yemek verdiler,
Ne kara günler gördüler,
Senin anan benim anam.

Benim anam senin anan,
Senin anan benim anam,
Sevgi dolu yüreklerle,
Senin anan benim anam.

Sebep onlar biz var isek,
Biz bize candan yar isek,
Der Hanefi biz bir isek,
Senin anan benim anam.

Benim anam senin anan,
Senin anan benim anam,
Sevgi dolu yüreklerle,
Senin anan benim anam.

25. ÖLÜR MÜSÜN?

Sevenlerin meclisine,
Gelir misin gelir misin?
Seni candan sevdiğimi,
Bilir misin bilir misin?

Sırma saçın, ince belin,
Dudağın bal, kaymak dilin,
El birbirinin, sense benim,
Olur musun olur musun?

Zülüfleri tel tel yüzde,
Siyah sürme ela gözde,
Lütfedip yar bir gün bizde,
Kalır mısın kalır mısın?

Gönül bağında gül olsam,
Aşkın deryasına dalsam,
Yar sana bir selam salsam,
Alır mısın alır mısın?

Çektiğim ahu zar olsa,
Aşkın bana mezar olsa
Hanefi sana yar olsa,
Ölür müsün ölür müsün?

26. HALDEN HALE DÜŞTÜ DEYİN

Gidin dostlar beni yâre,
Elden ele düştü deyin.
Gark oldu gözyaşlarına,
Selden sele düştü deyin.

Yaktı beni aşk ateşi,
Bağrıma basarım taşı,
Bir sazım var can yoldaşı,
Telden tele düştü deyin.

Bu aşk bana Hak'tan nişan,
İstemem şöhret ile şan,
Dertli derbeder perişan,
Halden hale düştü deyin.

Hanefi'm çeker özünden,
Kanlı yaş döker gözünden,
Hayali bir aşk yüzünden,
Dilden dile düştü deyin.

27. SÜRÜNSÜN

Bana iftira atıp da,
Dostu var diyen sürünsün.
Çaldığım saza bakıp da,
İçiyor diyen sürünsün.

Yaradan almış gözümü,
Hakk'a bağladım özümü,
Kader güldürmez yüzümü,
Bu deli diyen sürünsün.

Yediğim, içtiğim zehir,
Gözüm yaşı oldu nehir,
Ben ölürsem Doğanşehir,
Arkamdan söven sürünsün.

Der Hanefî nasıl edem,
Başım alıp nere gidem,
Kendimi intihar edem,
Canıma kıyan sürünsün.

28. ŞAŞAR BEŞER

Seni sevmek bir hata ise,
Kul beşer sevgilim kul beşer.
Yanılmayan bir yaradan,
Kul şaşar sevgilim kul şaşar.

Açmadan soldurdun gülüm,
Kalmadı takatim, halim,
Gel bu kadar olma zalim,
Yol düşer sevgilim yol düşer.

Bülbül gibi avazını,
Yaptın yar bana nazını,
Çalınca aşkın sazını,
Yol coşar sevgilim yol coşar.

Söyler Hanefi işte bu yüzden,
Ayırma Hak bizleri bizden,
Gönül ağlayınca gözden,
Sel coşar sevgilim sel coşar.

29. YA SENSİN YAR YA BENİM YAR

Ortada bir can yakan var,
Ya sensin yar ya benim yar.
Kalp yıkıp gönül yıkan var,
Ya sensin yar ya benim yar.

Bu yol inişli yokuşlu,
Kim alacaklı kim borçlu,
İkimizden biri suçlu,
Ya sensin yar ya benim yar.

Beni bu candan bezdiren,
Diyar-ı gurbet gezdiren,
Yar beni sana ezdiren,
Ya sensin yar ya benim yar.

Kurallarımı bozduran,
Yaralarımı azdıran,
Bana bunları yazdıran,
Ya sensin yar ya benim yar.

Hangimiz çileli başlı?
Hangimiz gözleri yaşlı?
Hangimiz yüreği taşlı?
Ya sensin yar ya benim yar.

Gönül bağım oldu talan,
Hanefi'ye oldu olan,
Beni taştan taş a çalan,
Ya sensin yar ya benim yar.

30. BENZER

Dünya bir yolcu gemisi,
Kâinat deryaya benzer.
Doğum ile ölüm arası,
Anlık bir rüyaya benzer.

Sinemde yaralar azar,
Yar katlime ferman yazar,
Ben yaparım, felek bozar,
Emeklerim zaya benzer.

Bir hayal, düş misali,
Uçar gider kuş misali,
Özü bir güneş misali,
Yüzü dolunaya benzer.

Sanki dünyayı zapt etmiş,
Sermayeyi kat kat etmiş,
En son tabutu, at etmiş,
Binmiş bir yayaya benzer.

Kimisini dil-hun eder,
Kimisini memnun eder,
Hanefi'yi Mecnun eder,
Sanki bir Leyla'ya benzer.

31. DEĞİL Mİ?

Konut verip yol gösteren,
Ayağa baş değil midir?
Ela gözden bol süzülen,
Kan ile yaş değil midir?

Çıkıp yücelere oturam,
Ben o yârsız nasıl duram?
Yârsız gönül tahtı kuran,
Bir kara taş değil midir?

Sazım sesin, sesim gibi,
Dilden düşmez isim gibi,
Olaylar dört mevsim gibi,
Sevda bir kış değil midir?

Ey gönül arzun bu ise,
Eğer yaşamak o ise,
Beden kafestir, ruh ise,
Bir Hüma kuşu değil midir?

Eller gider Merih'e, Ay'a,
Hanefi'yi koydun yaya,
Az çok yaşa dünya,
Ahirin boş değil midir?

32. ACABA

Varsam o yâr hanesine,
Bilmem ki mihmandar mıdır?
Dediler ki misafir var,
Dedi gelen önder midir?

Gül açılır yaprak yaprak,
Her şeyin anası toprak,
O toprakta var bir yatak,
Boş yer midir, minder midir?

Her söz her yerde denmez,
Gerçek güneş gibi sönmez,
Her mahlûkun eti yenmez,
Mismil midir, mundar mıdır?

Allah birdir haktır Kur'an,
İster şirk koş ister inan,
Herkes olur hoca imam,
Ama gerçek dindar mıdır?

Yazmış deste deste kitap,
Eder Hanefî'ye hitap,
Ne sorduysan verdi cevap,
Okumuş ilimdâr mıdır?

33. KİMSE BENİ ANLAMİYOR

Neden niçin ben böyleyim,
Kimse beni anlamıyor.
Derdimi kime söyleyim,
Kimse beni anlamıyor.

Hayat gemisine bindim,
Menzile varmadan indim,
Derdimi içime gömdüm,
Kimse beni anlamıyor.

Bülbül gibi zara düştüm,
Diyardan diyara düştüm,
Vefasız bir yâre düştüm,
Kimse beni anlamıyor.

Bir gün bakmadın yüzüme
Hep gülüp geçtin halime,
Kilit vurdular dilime,
Kimse beni anlamıyor.

Dertler deryasına daldım,
Dertlerle baş başa kaldım,
Ben bu derdi yardan aldım,
Kimse beni anlamıyor.

Hanefi'yim dertli oldum
Dertlerle gamlarla doldum,
Derman ararken dert buldum,
Kimse beni anlamıyor.

34. KARA SEVDA

Kara sevdaya düştü gönlüm,
Eritir beni eritir.
Dolmaz çilem kara günüm,
Çürütür beni çürütür.

Çekilmez edası, nazı,
Alnımdaki kara yazı,
Çalmaz olaydım bu sazı,
Kurutur beni kurutur.

Der Hanefi düştüm dile,
Çekiyorum bile bile,
Kara sevda elden ele,
Sürütür beni sürütür.

35. GÖREN YOK MU?

Alır sazım çalarım,
Ah! Çeke çeke yanarım,
Yitirdim yâri ararım,
Doğru söylen gören yok mu?

Parlak yüzü güneş gibi,
Yaktı beni ateş gibi,
Uçtu gitti bir kuş gibi,
Doğru söylen gören yok mu?

Yar beni derbeder etti,
Hasretlik canıma yetti,
Bilmem hangi ile gitti,
Doğru söylen gören yok mu?

Arz ettim murada erem,
Hasretim yüzünü görem,
Müjdesine canım verem,
Doğru söylen gören yok mu?

Hanefi çalar sazını,
Dünyadan etti gözünü,
Sevdiğinin gül yüzünü,
Doğru söylen gören yok mu?

36. BANA DARBE VURULUR MU?

Doğruya göz olsan,
İbret sana zor olur mu?
Dünyadayken yerin bulsan,
Ahret sana dar olur mu?

Farzı, sünneti bilmezsen,
Beş vakit namaz kılmazsan,
Allah ismini anmazsan,
Sana cemel yar olur mu?

İlme hakaret yaparsan,
Helale haram katarsan,
Allah yolundan saparsan,
Senden başka kör olur mu?

Talihsiz Hanefî adım,
Allah'tır benim üstadım,
Doğru söylemek maksadım,
Bana darbe vurulur mu?

37. O BOŞ DÖNMEZ

Ecel bir gelirse eğer,
O boş dönmez, o boş dönmez.
Gelmeye görsün bir meğer,
O boş dönmez, o boş dönmez.

Onun bir adı da ölüm,
Ne mazlum kor ne de zalim,
Ne derviş der ne de âlim,
Alır gider o boş dönmez.

O Hak'tan emir alınca,
Ne deve kor ne karınca,
Bir gün kapını çalınca,
O boş dönmez, o boş dönmez.

Pek yakındır sanma ırak,
Kabristanda en son durak,
Ne usta kor ne çırak,
Alır gider o boş dönmez.

Gönül boşa kurma hülya,
Ölecektir bir gün dünya,
Demez enbiya, evliya,
Alıp gider o boş dönmez.

Ol Resul'ün huzuruna,
Adap ile gelmedi mi?
O'nu dahi almadı mı?
O boş dönmez, o boş dönmez.

Alırdık ondan feyzi,
 Gitti yetim koydu bizi,
 Hani hocamız Niyazî,
 Aldı gitti o boş dönmez.

Ey gafil sanma ki güç,
 O gücün olur bir gün hiç,
 Kimin er alır kimin geç,
 O boş dönmez, o boş dönmez.

Belki bir hekim olursun,
 Çok derde derman olursun,
 Sanma ondan kurtulursun,
 O boş dönmez, o boş dönmez.

İster az ister çok yaşa,
 Bir gün mutlak gelir başa,
 İster bey ol ister paşa,
 Alır gider, o boş dönmez.

Nerde ne olduğu görülmez,
 Olduğu yerde gülünmez,
 Ne zaman alır bilinmez,
 O boş dönmez, o boş dönmez.

Kimin ham kimin yetirir,
 Elli yüz demez bitirir,
 Gelirse alır götürür,
 Alır gider o boş dönmez.

O ecel ki acısını,
 Ta iliginde duyurur,
 Ruhu bedenden ayırır,
 O boş dönmez, o boş dönmez.

Kat kat yaparsın yapını,
 Sanma ki aldın tapunu,
 Çalar bir gün kapını,
 Alır gider o boş dönmez.

Gel güvenme ak akçene,
 Bakmaz bağına, bahçene,
 Ne doldurdun sen bohçana,
 O boş dönmez, o boş dönmez.

Demez bu genç, ihtiyar,
 Alır gider diyar diyar,
 İmanı olan bahtiyar,
 Alır gider o boş dönmez.

Her sermayeden etsen de kâr,
 Ömründe ettiğin zarar,
 Bir top bezden başka nen var,
 O boş dönmez, o boş dönmez.

O ecelin tuzağına,
 Bir gün sende tutulursun,
 Varsa imanın kurtulursun,
 Alır gider o boş dönmez.

Yüce Hakk'ın huzuruna,
 Bu yüzle mi gideceksin?
 Hanefi sen ne edeceksin,
 O boş dönmez, o boş dönmez.

38. ÖLDÜREN DE BİZ ÖLEN DE BİZ

Allah'ım bu nasıl olay?
Ölen de biz öldüren de.
Söylemesi dile kolay,
Öldüren de biz ölen de biz.

Gitme dostum o yol kirli,
Namlunun ucu zehirli,
Akıl ithal, adam yerli,
Öldüren de biz ölen de biz.

Bu hırs, kin neye yarar?
Biz ondan çok gördük zarar,
Cahiller birbirini kırar,
Öldüren de biz ölen de biz.

Düşmanlıkta etme yarış,
Gel dostlar safına karış,
Silahlarla olmaz barış,
Öldüren de biz ölen de biz.

Varsın olsun şucu bucu,
Olmasın huzur bozucu,
Cana dokunmasın ucu,
Öldüren de biz ölen de biz.

Boş yere girme günaha,
Kulak ver feryada, aha,
Lanet et! Gel o silaha,
Öldüren de biz ölen de biz.

Acı üzerine acı,
Yok mu bunun ilacı?
Kan ağlıyor ana, bacı,
Öldüren de biz ölen de biz.

Beyler size bir sözüm var,
Her gün yeni bir hüznün var,
Can yakmaya ne lüzum var,
Öldüren de biz ölen de biz.

Kimi der ki sen şöylesin,
Kimi der ki sen böylesin,
Artık Hanefi ne şöylesin,
Öldüren de biz ölen de biz.

ON BİR HECELİ ŞİİRLER:**39. BULAMAYINCA**

Gönül kolay kolay âşık olur mu?
Kendine münasip yar bulmayınca.
Şu yüce dağları gezip durulur mu?
Yanmış yüreğine kar bulamayınca.

Yârin aşkı bana yeter dururdu,
Ateşi başımda tüter dururdu,
Dalında şen şakrak öter dururdu,
Bülbül ah u zar dert bulamayınca.

Hanefi bin derde bin daha katar,
Daha sersem gönül yan gelir yatar,
Müritler ne alır mürşit ne satar,
Hak pazarında kâr bulamayınca.

40. UYANIKTIR HA

Öyle gözün yumup nere gidersin?
Bastığın her toprak uyanıktır ha.
Kendinden habersiz ey gafil nefsim,
Kâinata bir bak, uyanıktır ha.

Toplanmış dervişler zikire başlar,
Ol hali bilmeyen onları taşlar,
Her seher Hak deyu ötüşen kuşlar,
O yattığın yatak, uyanıktır ha.

Dervişler bu bağın gonca gülüdür,
Hanefi, Mevla'nın mücrim kuludur,
Sanma Resulullah ölmüş ölüdür,
Kabrine bir bak, uyanıktır ha.

41. LEYLA

Dolaştım çöllerde, yandım kavruldum,
Oldum bir Mecnun, sen de ol Leyla.
Bağında gül gibi sarardım, soldum,
İster okşa ister yol Leyla Leyla.

Coşkun aylar gibi coşup ağlayam,
Yar gelmez, yaramı kendim bağlayam,
İstersen aşkınla her gün ağlayam,
Bari sen ağlama, gül Leyla Leyla.

Talihsiz Hanefi ektiğın yeter,
Yar sana boynumu büktüğüm yeter,
Aşkınla gözyaşı döktüğüm yeter,
İnsaf et gözyaşım, sil Leyla Leyla.

42. SILAYI RAHİM

Sıralayıp bir bir sayamadım ki,
Bir bilseniz kimler geldi aklıma.
Anama, babama doyamadım ki,
Öncelikle onlar geldi aklıma.

Mutluluğu hayal edip düşleyen,
Acıları motif motif işleyen,
Bacıdan mı, gardaşdan mı başlayam,
Abimler, ablamlar geldi aklıma.

Bir zamanlar kapımı çalanlar vardı,
Derdime yürekten yananlar vardı,
Emmi, dayım, teyzem, halamlar vardı,
Yedi soy, sülalem geldi aklıma.

Bir o dertten bir bu derde taşındım,
Birde sevda yollarında aşındım,
Bir de yar ne halde diye düşündüm,
Hiç sormayın oda geldi aklıma.

Cümle can bu hana misafir geldi,
Kimisi ağladı kimisi güldü,
Kimi göç eyledi kimisi öldü,
Eski komşularım geldi aklıma.

Hanefi'yim hangi derde yanayım?
Gül bahçem yok ki dala konayım,
Ölenleri rahmet ile anayım,
Cümle ehl-i iman geldi aklıma.

43. YERE VURUP YARA VERDİM SAZIMI

Düğünlerde bayramlarda çaldığım,
Cep dolusu para verdim sazıma.
Ben onu unuttum o saz da beni,
On yedi yıl ara verdim sazıma.

Gittiğim yerlere alıp gittiğim,
Gizli sırlarımı ona döktüğüm,
Beraberce nice dertler çektiğim,
Silinmeyen kara verdim sazımı.

Kıymetin bilmeyen almasın diye,
Heva-yınefs ile dalmasın diye,
Benden başka eller çalmasın diye,
Yere vurup yara verdim sazımı.

Hanefi'yim talihsiz bir ozanım,
Geçti bahar ömrüm, gamlı hazanım,
Yıkıldı hayalim, bozuk düzenim,
Şimdi tekrar sıra verdim sazıma.

44. ÇAL KORKMA

Aman dostum bir saz çalmak günah mı?
 Allah aşkına çalarsan çal korkma.
 Bu bizim hocalar haram diyorlar,
 Allah aşkına çalarsan çal korkma.

Rakıya, şaraba, düşküne değil,
 Yolunu sapıtmış şaşkına değil,
 Ayşe'nin, Fatma'nın aşkına değil,
 Allah aşkına çalarsan çal korkma.

Bir misali bala getirmek için,
 Gerçekleri dile getirmek için,
 Haksızları yola getirmek için,
 Allah aşkına çalarsan çal korkma.

Her Müslüman olan kılar namazı,
 Hak için gönül eyle bazı bazı,
 Âşık Garip'inde yok muydu sazı?
 Allah aşkına çalarsan çal korkma.

Adım Hanefi'ydi talihsiz oldum,
 Niceleri yetiştirdi ben ham kaldım,
 Hak müziği ben Mevlana'dan aldım,
 Allah aşkına çalarsan çal korkma.

45. BEN SIĞMADIM YURDUMA

Yine mi ey gurbet bana eş oldun?
Eller sığdı ben sığmadım yurduma.
Ele bahar oldun bana kış oldun,
Eller sığdı ben sığmadım yurduma.

Ayrılık sen bana kadersen eğer,
Vurun bana keder edersem eğer,
Şen ol Doğanşehir gidersem eğer,
Eller sığdı ben sığmadım yurduma.

Felek bir ok vurdun sinemi deldin,
Her zaman ağlattın, ne zaman güldüm,
Ne hayaller kurdum, çekildim geldim,
Eller sığdı ben sığmadım yurduma.

Yaşamak bu ise Hanefi ölsün,
Tek ben ağlayayım Malatya'm gülsün,
Değmeyin mezarım gurbette kalsın,
Eller sığdı ben sığmadım yurduma.

46. ORUCUMU TUTTUM BAYRAM ETMEDİM

Orucumu tuttum bayram etmedim,
Gelin olup da muradıma yetmedim.
Emrinizden başka bir iş tutmadım,
Kıyma zalim kıyma canıma kıyma.

Aşağıdan gelir bir kanlı melek,
Yolumu yolsuza uğrattın felek,
Bu yolun yolcusu olmak mı gerek?
Kıyma ne olur kıyma tatlı canıma.

Babam senden çok mu aldık halını,
Kalın içinde vururlar mı gelini,
Söyleyem de geri versin malını,
Kıyma ne olur kıyma canıma kıyma.

47. GURBET YAĞMURU

Hazin hazin yağan gurbet yağmuru,
Yine hatırlattı selamı bana,
İlgıt ılgıt esen seher yelleri,
Yok mudur yârimin selamı bana?

Kaderim bu imiş, şansım bozulmuş,
Gözlerimden kanlı yaşlar süzölmüş,
Ak alnıma kara yazı yazılmış,
Kader mi, hayır mı, bela mı bilmem?

Hanefi dünyaya dertsiz gelmedin,
Bu fani dünyadan murat almadın,
Ömrün gelip geçti bir gün gülmedin,
Ceza mı, cefa mı, çile mi bana?

48. EL NE DER BANA?

Bir bülbül misali konsam dalına,
Dost bağında biten gül ne der bana?
Gönlüm bir güzele vuruldu desem,
Bilmem bu âlemde, el ne der bana?

Dayanamam edasına, nazına,
Doyamadım baharına, yazına,
Söylesem derdimi aşkın sazına,
Acep sazımdaki tel ne der bana?

Yapma Hanefi'ye yâr bu oyunu,
Ben boyuma uygun buldum boyunu,
Diyecektim aşkımı, bilmem huyunu,
Demem belki sevmez, dil ne der bana.

49. HANGİ BİN DİRDİMİ SÖYLEYEM SANA

Geç otur karşıma al kâğıt kalem,
Yaz derdimi bir birsöyleyem sana.
Eller başka âlem, yar başka âlem,
Diz derdimi bir birsöyleyem sana.

Sevda ateşiyle sinem közlerim,
Düşmeyince anlaşılmaz sözlerim,
Bir muamma bir sır gibi gizlerim,
Çöz derdimi bir birsöyleyem sana.

Benim kara bahtım ele uymadı,
Ah u feryadımı hiç yar duymadı,
Beni bir adam yerine koymadı,
Yüz derdimi bir birsöyleyem sana.

Hanefi'yim işte halimi gördün,
Vefasız bir yâre meylimi verdin,
Günlerce anlatsam tükenmez derdim,
Hangi bin derdimi söyleyem sana.

50. KÜLLER BAŞINA

Korkunun ecele faydası yoktur,
Vay nefsin haline küller başına.
Varlığın fanidir yokluğun haktır,
Vay nefsin haline küller başına.

Ecel geldi ise vakit tamamdır,
Kurtuluş yok ondan halin yamandır,
Seni kurtaracak bir tek imandır,
Vay nefsin haline küller başına.

Var mı şu dünyada ebedi kalan?
Sen de bir gün öyle olursun yalan,
Varsa malın mülkün ederler talan,
Vay nefsin haline küller başına.

İyileri kötülerden seçecek,
Azaların birbirinden geçecek,
Kimi Kevser kimi zehir içecek,
Vay nefsin haline küller başına.

Müminler cennette sefa sürecek,
Doya doya Hak cemalin görecek,
Münafıklar cehenneme girecek,
Vay nefsin haline küller başına.

Cehennem bir yerde cennet bir yerde,
Kalkınca görürsün gözünden perde,
Kılı kırk yararlar yevm-i mahşerde,
Vay nefsin haline küller başına.

Herkes birbirini dava edecek,
Dehşetinden akıl baştan gidecek,
Rabbin bu Hanefi kulun n'edecek,
Vay nefsin haline küller başına.



51. BOŞUNA

Bekledim o yâri gelir diyerek,
Bu güne kadar sandım boşuna.
Derdime derman olur diyerek,
Bugüne kadar kandım boşuna.

SayıSIZ birçok dert çektim ölmedim,
Hep ağladım, gözyaşlarım silmedim,
Anamdan doğalı bir gün görmedim,
Bugünlere kadar yandım boşuna.

Bir vefasız saldı beni ellere,
Mecnun etti, düştüm dilden dillere,
Suları çekilmiş kuru çöllere,
Bugüne kadar daldım boşuna.

Silemedim ah bu kara yazımı,
Çekemedim gönül senin nazını,
Altmış üçten beri açtım sazımı,
Bugüne kadar çaldım boşuna.

Hanefi bu sırrı bilmek gerekir,
Ya ağlamak ya da gülmek gerekir,
Gayri candan bestdim ölmek gerekir,
Bugünlere kadar kaldım boşuna.

52. ZALİM AVRUPA

Avrupa'yı size meth eyleyeyim,
Ömrümüzü yedi zalim Avrupa.
Oturun yanıma beni dinleyin,
Ömrümüzü yedi zalim Avrupa.

Mayısterler düşman gibi bakıyor,
Dışı eli, içi bizi yakıyor,
Nice sağlam yuvaları yıkıyor,
Ömrümüzü yedi zalim Avrupa.

Dünya başımıza dar olur gider,
Çektiğimiz ah u zar olur gider,
Sağlam gelen topal, kör olur gider,
Ömrümüzü yedi zalim Avrupa.

Hanefi gurbette sazın inlesin,
Ey dostlarım kulağınız çınlasın,
Bizleri yöneten beyler dinlesin,
Ömrümüzü yedi zalim Avrupa.

53. VASITA

Dertli olan derman arar derdine,
Derman Hak'tan gelir kullar vasıta.
Gönül sevdiğine varmak istese,
Ferman Hak'tan gelir yollar vasıta.

Can veren Hak nice cansız bedene,
Bak gelen gelene giden gidene,
Toprağa diktiğin kuru fidana,
Meyve Hak'tan gelir dallar vasıta.

Yar seni andıkça yüreğim sızlar,
Ne bu Hanefi'ye sendeki nazlar,
Değdikçe mızraplar dillenir sazlar,
İlham Hak'tan gelir teller vasıta.

54. GEL

Ne feryat edersin gönöl bülbülüm,
Ötme viranede güle gel güle.
Su olmayan yerde balık olur mu?
Dal aşk ırmağına göle gel göle.

Karanlık günlerde yak sen bir ışıık,
Sapma Hak yolundan, yollar dolaşıık,
Her sazı çalana denilmez âşık,
Hak'tan ilham alda dile gel dile.

Hak yolundan giden asla yorulmaz,
Hesabı bilenden sual sorulmaz,
Olura olmaza karar verilmez,
İşin gerçeğini bile gel bile.

Yan Hanefi odun narı misali,
Erir yağım, dağlar misali,
Boş oturma, çalış arı misali,
Her gülden bir renk al bala gel bala.

55. DANE DANE

Gitmiyor başımdan sevdanın kışı,
Solar aşk bağında gül dane dane.
Senin hikmetinden sual olunmaz,
Gark olur toprağa can dane dane.

Akıl almak için vardım birine,
Der; el elden üstün git sor pirine,
Gidip sordum ihtiyarın birine,
Dedi yıl merdiven, in dane dane.

Bir garip bülbülüm, gülüm sorarım,
Dostum ile düşmanımdan sorarım,
Dünya benim olsa bitmez zararım,
Ömrümden gidiyor, gün dane dane.

Hanefi'yim gamlı yüzüm gülemez,
Gönül sevdiğini arar bulamaz,
Beni Azrail'den kimse alamaz,
Yoluma dökülse, gül dane dane.

56. ÖZLEME

Özleme ey yar beni özleme,
Gurbet bana mesken oldu bu sene.
Bakınıp yollara beni gözleme,
Gurbet bana mesken oldu bu sene.

Kader ile kısmet ile uğraştım,
Geceyi gündüze kattım çalıştım,
Koca Türkiye'yi gezdim dolaştım,
Rize bana mesken oldu bu sene.

Hanefi bu dünyadan bilmem ne alır?
Dünya baki değil, her doğan ölür.
Bilmem ki cenazen nerde kalır?
Yar bana yabancı oldu bu sene.

57. TURNALAR

Diyardan diyara giden turnalar,
Benden selam söylen o nazlı yâre.
Yağan karlar, esen yeller, yağmurlar,
Benden selam söylen o nazlı yâre.

Leyla 'sız bir Mecnun gibi çöldeyim,
Aslı gibi Kerem gibi dildeyim,
Kendi oynar güler ben ne haldeyim,
Benden selam söylen o nazlı yâre.

Gökte miyim, yerde miyim, nerdeyim?
Ateşteyim, alevdeyim, nardayım,
İnsafı yok mu hiç gayet zordayım?
Benden selam söylen o nazlı yâre.

Der Hanefî, gönlüm karadır yasta,
Gönül muhtaç olmuş bir zalim dosta,
Cümle hasretleri getiren posta,
Benden selam söylen o nazlı yâre.

58. GURBET MEKTUBU

İlham kalemini aldım elime,
Mektup yazam sıladaki beylere,
Dertlerin hangisini alam dilime,
Buda bizi garip kılan beylere.

Hayımlarda boynu bükük yatana,
Yazık olsun buna imza atanlara,
Gardaş hasret kaldık ana vatana,
Buda bizi böyle kılan beylere.

Kadını, erkeği “ah ya” diyorlar,
Yoka “nayın”, evete “ya” diyorlar,
Ağır ol demeye “oha” diyorlar,
Buda bizi böyle kılan beylere.

İlimize benzemiyor illeri,
Ne diyorlar anlaşılmaz dilleri?
Merhamet bilmezler, zayıf dinleri,
Buda bizi böyle kılan beylere.

Der Hanefi çok özledim sılamı,
Söyle sazım söyle gerçek kelamı,
Angara’ya bizden söyle selamı,
Buda bizi garip kılan beylere.

59. SORARSIN DİYE

Çekerim aşkını yıllar boyunca,
Belki bir gün beni anlarsın diye.
Masanın üstünde bir not bıraktım,
Belki bir gün beni ararsın diye.

Yollar uzak duyamazsın sesimi,
Hatıra bıraktım bir tek resmimi,
Dağlara, taşlara yazdım ismimi,
Önüne gelene sorarsın diye.



60. NE DOSTLUĞU BELLİ NE DÜŞMANLIĞI

Ben bu felek ile açtım arayı,
Ne dostluğu belli ne düşmanlığı.
Açtı şu sinemde türlü yarayı,
Ne dostluğu belli ne düşmanlığı.

Yokuŗa yukarı çeker suyumu,
Yabancı etti sülalemi soyumu,
Yüzüme gülerek kazar kuyumu,
Ne dostluğu belli ne düşmanlığı.

Söyleyin o yâre bana bir baksın,
Zaten ben yanmışım bir de o yaksın,
Altın alacağım beni bıraksın,
Ne dostluğu belli ne düşmanlığı.

Hanefi'yim hasret içimde sancı,
Dertlerle dost oldum derman yabancı,
Ben bir garip yolcu felek bir hancı,
Ne dostluğu belli ne düşmanlığı.

61. SEVEN ÂŞIK

Her sevene yar mı sevdi demeli?
Seven âşık, Kerem gibi yanmalı.
Gönül kafestir o yar ise bülbül,
Dil yârin adını her dem anmalı.

İlham kaynağım yârin avazı,
Kâr etti canıma sitemi, nazı,
Yar yar için çalışorsa bu sazı,
Sazımın göğsüne bülbül konmalı.

Hanefî'yi dara koymam der gönül,
Ben çekerim yâre, kıymam der gönül,
Dalsam ummanlara doymam der gönül,
Yar elinden içip içip kanmalı.

62. AYNİ

Gelin birleşelim, canım ozanlar,
Ateşimiz aynı, közümüz aynı.
Düşmüşüz bir yola, hep yoldayız,
Yokuşumuz aynı, düzümüz aynı.

Matemli günlerde, gönül eyleriz,
Bu fanide şöhret, şanı neyleriz?
Bir telden bir dilden çalar söyleriz,
Mızrabımız aynı, sazımız aynı.

Her ulu ağaçtan, sanma saz olur,
Her güzelde sanma, cilve naz olur,
Âşıklara sevda, bahar yaz olur,
Baharımız aynı, yazımız aynı.

Hanefi'yim, bülbül gülü dinletir,
Deli mızrap, deli teli inletir,
Deprenir dudaklar, dili söyletir,
Sohbetimiz aynı, sözümüz aynı.

63. ÖLECEK

Kimisi beğenmez türlü yemeği,
Kimi kuru bulgur, aştan ölecek.
Kiminin kapanmaz yürek yarası,
Kiminin silinmez bahtının karası.

Kiminin tükenmez, bitmez parası,
Kimi meteliksiz, borçtan ölecek.
Dinleyin gerçeği beyler, ağalar,
Fakir boş, bedava işten ölecek.

Hanefi'yim karar verdim ölmeye,
Hep yoksul dostlarım, hasret gülmeye,
Elinde mendili yoktur silmeye,
Gözden akan kanlı yaştan ölecek.

64. HAYAT UZAKLAŞTI ÖLÜM YAKLAŞTI

Ben senin neyini seveyim dünya?
 Hayat uzaklaştı ölüm yaklaştı.
 Neyine boynumu eğeyim dünya,
 Hayat uzaklaştı ölüm yaklaştı.

Yalan dünya kime taht-ı yar oldun,
 Ne bir güldüm ne bir bahtiyar oldum,
 Ermeden murada ihtiyar oldum,
 Hayat uzaklaştı ölüm yaklaştı.

Viran oldu bağım bülbül ötmüyor,
 Söndü şen ocağım duman tütmüyor,
 Geçti gençlik çağım dizim tutmuyor,
 Hayat uzaklaştı ölüm yaklaştı.

Ömrümde ne bahar ne de yaz kaldı,
 Yardan bana tek bir sitem naz kaldı,
 Geleceğim geçmişimden az kaldı,
 Hayat uzaklaştı ölüm yaklaştı.

Hanefi'yim böyle imiş yazılan,
 Daha gönül neler neler arzular,
 Nöbet tutar bedenimde sızılar,
 Hayat uzaklaştı ölüm yaklaştı.

65. GİBİ (2)

Salını salını gelen yârimin,
Kokusu misk gibi rengi kül gibi.
Taramış zülfünü dökmüş yüzüne,
Sazıma taktığım sırma tel gibi.

Gelir bahar ile gelir yaz ile
Bir eda ile bin naz ile
Bülbül avazı ile eli, saz ile
Söz katar sözüme ehl-i dil gibi.

Bahçede gül gibi açar soluşur,
Bülbül ilen gizli gizli buluşur,
Âlem ile oynar, güler, konuşur,
Benim ile konuşmaz bakar el gibi.

Huriler soyundan geliyor soyu,
Nur gibi cemali, melektir huyu,
Ele derya olur geçilmez boyu,
Yakar Hanefi'yi kuru çöl gibi.

66. VAR GİBİ

Gönül mesken kurmuş aşk bahçesinde,
Bin bir türlü meyveleri var gibi.
Gece gündüz koşar sevda peşinde,
Dizde derman, gözde feri var gibi.

Ne etsem eylesem uslanmaz gönlüm,
Bin bir mihnet ile geçiyor günüm,
Gün gelip geçtikçe yaklaşır ölüm,
Aldırmaz cennette yeri var gibi.

Gönül yüksek uçar, engine değmez,
Dengini bulmazsa başını eğmez,
Herkesi beğenmez, her yâri sevmez,
Kendini çok seven biri var gibi.

Talihsiz Hanefî ne bu kederin,
Aşk elinden ah u feryat ederim,
Erciyes dağına benzer kaderim,
Yıllanmış erimez karı var gibi.

67. GİBİ

Bilmem ki neyledim sana sevgilim,
Yaktın yüreğimi ettin köz gibi.
Gonca güller gibi soldurdun beni,
İlkbahar ayında yapma güz gibi.

Her ne kadar gülsem gönül eğlesem,
Bitmez ki derdim dağa, taşla söylesem,
Yüz yaşında bile kabul eylesen,
Sararım sineme seni kız gibi.

Sevgilim hayalin gitmez karşımda,
Gündüz hayalimde, gece düşümde,
Nefis yemeklerle sofrada başında,
Dertli gönlüm arar seni tuz gibi.

Hanefi'yim neden gülmüyor yüzüm?
Ak alnıma yazılmış karadır yazım,
Bu cihanı görmeyen şu iki gözüm,
Görür yar yüzünü sağlam göz gibi.

68. ETMELİ

İlim dünyasında teknik çağında,
İnsan zekâsını kitap etmeli.
Gönül bahçesinde sevgi bağında,
Yâr ile muhabbet, cevap etmeli.

İyilikte, kötülükte insan elinde,
Yalanda, gerçekte gelir dilinde,
El eli ne bilir koca âlemde?
Her fert yaptığını hesap etmeli.

Gönül Hak yolunda varda kıl karar,
Günden güne işler kâr değil zarar,
İnsan bir pencere, tül neye yarar,
Hayayı cemale nikap etmeli.

Talihsiz Hanefî yüksekte uçmaz,
Mert olan namerde sırrını açmaz,
Nice söz var bir tek insana geçmez,
Nesilden nesile hitap etmeli.

69. YALNIZ BU DÜNYADA SEN MISİN DERTLİ?

Sana bir nasihat edem ey gönül,
Yalnız bu dünyada sen misin dertli?
Âlemi kendinden rahat sanırsın,
Yalnız bu dünyada sen misin dertli?

Viraneye dönmüş nice haneler,
Kader bizi ince elekten eler,
Bak bir gör çevrende neler var neler,
Yalnız bu dünyada sen misin dertli?

Kimini yatalak yatar görürsün,
Kimini derde dert katar görürsün,
Kimini sen senden beter görürsün,
Yalnız bu dünyada sen misin dertli?

Bülbül çile çeker gülün yanında,
Lal olursun ehl-i dilin yanında,
Senin derdin dert mi elin yanında,
Yalnız bu dünyada sen misin dertli?

Talihsiz Hanefî, Hakk'ı zikreyle,
Tefekkür et daim aklı fikr eyle,
Her an her haline hamd ü şükr eyle,
Yalnız bu dünyada sen misin dertli?

70. SİGARA

İçer sigarayı zehirlenirsin,
 Senin derdin benim derdim değil mi?
 Sonra pişman olur kahırlanırsın,
 Senin derdin benim derdim değil mi?

Ciğerlerde açar türlü yarayı,
 Kanser olmak için bekler sırayı,
 Harama verirsin helal parayı,
 Senin derdin benim derdim değil mi?

Kişi halin bilse olmaz fukara,
 Ekmek parası ile alır sigara,
 Aşağı kurtarmaz içer Malbora,
 Senin derdin benim derdim değil mi?

Ey akiller size bir çift sözüm var,
 Deyin hele bunun neresinde kâr,
 Ana karnındaki bebeğe zarar,
 Senin derdin benim derdim değil mi?

Salma derde Hakk'ın verdiği canı,
 Savurma havaya kirli dumanı,
 Mekruh bile zayıflatır imanı,
 Senin derdin benim derdim değil mi?

Hiç kuşkusuz bunun sonu uçurum,
 Git gide gidiyor kötüye durum,
 Öğretmenim, komutanım, doktorum,
 Bütün buna bir çare gerek değil mi?

Hanefi'yim sözüm yada atmayın,
Gelecek nesle zulüm yapmayın,
Akl-ı selim bakkallar sizler satmayın,
Halkın derdi, derdiniz değil mi?



71. BESLERDİ BENİ

Ben bir gül olsaydım, o yarsa bülbül,
Belki bir seherde, seslerdi beni,
Olsaydım elinde, ipek bir mendil,
Belki gözyaşlarıyla, ıslardı beni.

O yârin bağında, bir gül olsaydım,
O gülde şakıyan, bülbül olsaydım,
Sırma saçlarında, bir tel olsaydım,
Belki keser belki süslerdi beni.

Gönül sarayında, gördüm bir dudu,
Talihsiz Hanefi, çok darbe yedi,
Vallahi razıydım olaydım kedi,
Belki kovar belki beslerdi beni.

72. SAR BENİ

Benim deli gönlüm, yar senin aşkın,
Dile destan etti yar beni beni.
Ben bir bağın gülü, sen seher yeli,
Şafaklar sökmeden der beni beni.

Hayran oldum yârin tatlı diline,
Adadım canımı zülfün teline,
Yaralı kuş gibi düştüm eline,
Bilmem yar nerede kor beni beni.

Her yüze gülteni mert olur sanma,
Bu fani dünyayı yurt olur sanma,
Her aşka düşeni kurtulur sanma,
İflah etmez bu dert yer beni beni.

Güneş senin olsun Ay senin olsun,
Kırpiğin ok gibi kaşın yay olsun,
Derya, deniz, umman, çay senin olsun,
Bir iki kova su yur beni beni.

Azrail başımda benden can ister,
Hanefi hem seni hem iman ister,
Mal ile mezara kim gitmiş göster,
Birkaç arşın beze sar beni beni.

73. AVLADIN BENİ

Bilmem neden kopamıyorum senden,
Bülbülün teline bağladın beni,
Deryalar birleşse sönmez bu yangın,
Ateş-i aşkınla dağladın beni.

Ruhumda ruh bedenimde bedensin,
Ya ben sendenim ya da sen bendensin,
Beni bu dertlere düşüren sensin,
Derman diye derde yolladın beni.

Sevda kumaş değil ölçüp biçeyim,
Sevmişim bir kere nasıl geçeyim?
Sen doldur ben kadeh kadeh içeyim,
Aşkın zehiriyle ağladın beni.

Hanefi'yim bilmem nasıl edeyim?
Ben elimle ettim kime nedeyim,
Bağlandı yollarım nere gideyim,
Düşürdün ağına avladın beni.

74. DOĞDUĞUMDAN BERİ AĞLATTIN BENİ

Bilmem ki neyledim felek ben sana,
Doğduğumdan beri ağlattın beni.
Acı tatlı günler gösterdin bana,
Sonunda karalar bağlattın beni.

Sevenin beladan kurtulmaz başı,
Sevdiğinden yedi en ağır taşı,
Sel olmuş akıyor gözümün yaşı,
Kanlı Fırat gibi çağlattın beni.

Hanefi'yim soldum ben güller gibi,
Göklere savruldum ben küller gibi,
Şakır iken dilim bülbüller gibi,
Bir zalim avcıya avlattı beni.

75. İSTEMEM

Zalim felek bir darbe attı ki bana,
Ne kama ne kılıç ne ok yarası,
Hangi bir derdimi söyleyem sana
Yok mu tabip şu derdimin çaresi?

Tadına doymadan aldın anamı,
Hem rüyamda gördüm o gül cananı,
Kader midir, hayır mıdır, bela mı?
Silinmez oldu bahtımın karası.

Talihsiz Hanefi yandıktan sonra,
Yaşım kemalini bulduktan sonra,
Sevdiğimi eller aldıktan sonra,
İstemem olsa da gözlerimin çaresi.

76. KİMİ MURADINI ALDI DA GİTTİ

Gerçek âşık isen gir bu meydana,
Kimi bu meydandan yıldırı da gitti.
Kimisi boğuldu bir damla suda,
Kimisi deryalara daldı da gitti.

Kimisi şen şakrak gönlün eğliyor,
Kimi ağırbaşlı durup dinliyor,
Kimi bol hikmetli sözler söylüyor,
Kimi muradını aldı da gitti.

Kimini pir etti sırrın bildirdi,
Kimini ağlattı kimini güldürdü,
Kimini yar diye diye öldürdü,
Kimi muradını aldı da gitti.

Yok mu aranızda yârimi gören,
Deyin müjdesine canımı verem,
Bir Aslı'ya birin eyledi Kerem,
Ateşin aşkına yandı da gitti.

Ne analar ne âşıklar doğurmuş,
Kurulu divanı bozlaklar kurmuş,
Kimi asırlarca adın duyurmuş,
Kimi parlamadan söndü de gitti.

Kimisinin türlü türlü derdi var,
Kimini içinden yiyen kurdu var,
Kimisinin gönüllerde yurdu var,
Kimi o kapıdan döndü de gitti.

Kimi ilim deryasında bir pınar,
Kimisinin aşkı hak almış yanar,
Kimisi asırlık ulu bir çınar,
Kimi bir gül gibi soldu da gitti.

Bir gönül yaram var şekli tarifsiz,
Anlayın halimden sizler arıfsız,
Sen kendini ne sanıyon talihsiz,
Nice Hanefi'ler geldi de gitti.



77. YÂRE DAVET

Yâri davet ettim bu tatlı cana,
Bir misafir gibi uğradı geçti.
Yalvardım yakardım gitme dur diye,
Ret eyledi beni durmadı gitti.

Bir güzelin kapısına kul oldum,
Aşk oduyla yana yana kül oldum,
Muhabbet bağında ben bir gül oldum,
Tırpan gibi biçti, dermedi gitti.

Talihsiz Hanefî bitmiyor yasın,
Gayri bu dünyadan geçti hevesin,
Bakmıyor hiç değil duyayım sesin,
Çattı kaşlarını da yel gibi geçti.

78. YAR DEYİ DEYİ

Bir seher vakti ins ü can uyurken,
Öter şeyda bülbül zar deyi deyi.
Nedir deli gönlüm, çektiğim senden,
Bıktırdın canımdan yar deyi deyi.

Mevla'm yazmış alnıma bu karayı,
Tariflerde bulamadık çareyi,
Sen açtın sinemde derin yarayı,
Düştüm ocağına sar deyi deyi.

Hanefi'yim seni bir yar sandım vay,
Beyhude aldandım, boşa kandım vay,
Kuru bir sevda uğruna, yandım vay,
Sanki bir sevenim var deyi deyi.

79. ANLATAYIM DOĞANŞEHİR'İN HALİNİ

Anlatayım Doğanşehir'in halini,
Ağzımıza layık bir çay bulamadık.
Bütün kahveleri tek tek dolaştık,
Yine de bir tatlı çay bulamadık.

Kimine abi dedik kimine baba,
Bize selam veren alır merhaba,
Kimi ahbabımız kimi akraba,
Yine de bir tatlı çay bulamadık.

Bayat çayı yeni çaya kattılar,
Bir bardak çaya beş hile yaptılar,
Bir zam istediler kırk kat yaptılar,
Yine de bir tatlı çay bulamadık.

Bayat çayı kayım kayım kaynatır,
Müşteriyi oyum oyum oynatır,
Erdiçime sığmaz beni söyletir,
Yine de bir tatlı çay bulamadık.

Bize cidden yaptıkları şakamı?
Dostlarım bulun sözümde hatamı?
Demliğin yarısı karbonata mı?
Yine de bir tatlı çay bulamadık.

Doğanşehir'in halkı ıstırap çeker,
Bu halkın çektiği boynumu büker,
Siyah olsun diye katarlar şeker,
Yine de bir tatlı çay bulamadık.

Ŗu alın yazımız kara değil mi?
Kalbimizde büyük yara değil mi?
DoęanŖehir'in ki para değil mi?
Yine de bir tatlı çay bulamadık.

Hanefi sözüne sitemle baŖlar,
BaŖımızda döner koy ile kuŖlar,
Karnınız doydu mu kahveci puŖlar,
Yine de bir tatlı çay bulamadık.



80. İMAN ELDEN GİTMİŞ HABERİMİZ YOK

Boşunu geçirme gardaş vaktini,
Zaman elden gitmiş haberimiz yok.
Düşman yurdumuza kurmuş tahtını,
Vatan elden gitmiş haberimiz yok.

Sisli kara duman girmiş araya,
Çıkması zor yaman girmiş araya,
Türlü türlü roman girmiş araya,
Kur'an elden gitmiş haberimiz yok.

Zehirli silahlar al kan döküyor,
Gözlerimiz ah u figan döküyor,
Kimi şu yan kimi bu yan çekiyor,
Dümen elden gitmiş haberimiz yok.

Ey Hanefi bu ne biçim eserler,
En yakın dostların duysa küserler,
Desem doğrusunu beni asarlar,
İman elden gitmiş haberimiz yok.

81. BİR AN ÖNCE GEL

Bu kadar naz etme, vefasız yârim,
Geleceksen eğer bir an önce gel.
Gönül bahçesinin gülü solmadan,
Geleceksen eğer bir an önce gel.

İçtim aşk şarabını, sarhoşum sarhoş,
Bakma güldüğüme sanma gönlüm hoş,
Bekliyorum seni ellerim bomboş,
Geleceksen eğer bir an önce gel.

Aşkına sınıp boyun eğersen,
Her derdine derman olurum dersin,
Sızlayıp vicdanın Hakk'ı seversen,
Geleceksen eğer bir an önce gel.

82. ÂŞIK VEYSEL'E AĞIT

Bülbül gibi şakır şakır şakırdır,
Sustu dilleri, taş oldu Veyssel.
Tabiatı görür gibi okurdu,
Bir geldi bir gitti, d ş oldu Veyssel.

Yanlış anlamayın, beni dinleyin,
Âşıklık bir meyvedir, hiç ham yemeyin,
Biz ş yleyiz biz böyleyiz demeyin,
Yirminci asra, baş oldu Veyssel.

Çok eser bıraktın kocaya, gence,
İsmin anılacak, tarih boyunca,
Cihan sohbet ister, senden doyunca,
Uçtu aramızdan, kuş oldu Veyssel.

Aşkınla yanıyor yüreğim,  z m,
Gideyim yolundan, verirsen izin,
Benim de sen gibi, görmüyor gözüm,
Bu Hanefi sana, eş oldu Veyssel.

83. ÇARESİZİM

Gözüne mi battım sevgilim senin?
Gidiyorum dur desende duramam.
Ben yaraları, yâr senden aldım,
Dermanını başka elde aramam.

Gönlümün bağında yetirdim seni,
İçten içe yedin, bitirdin beni,
Ben kendi gönlümde yitirdim seni,
Gidip başka gönüllerde soramam.

Hanefi'yim sensiz nasıl güleyim?
Bu aşkın sırrını nerden bileyim?
Sararsan sar yoksa da koy öleyim
Yorgun düştüm ben yaramı saramam.

84. ETTİKLERİN SANA KALIR MI BİLMEM?

Ey seni vicdansız merhametsiz yar,
Ettiklerin sana kalır mı bilmem?
Bende aşk muhabbet sende nefret var,
Ettiklerin sana kalır mı bilmem?

Yıktın bu gönlümü viran eyledin,
Dünyamı başıma zindan eyledin,
Geçtin bir kenara seyran eyledin,
Ettiklerin sana kalır mı bilmem?

Ben bu sevda ile kaldım arada,
Daha bilmem hangi dert var sırada,
Beni bir başıma koydun burada,
Ettiklerin sana kalır mı bilmem?

Ben bu Hanefi'yi sensiz neyleyem?
Sensiz bu gönlümü nasıl eyleyem?
Ben bu türküleri kime söyleyem?
Ettiklerin sana kalır mı bilmem.

85. SENİ ARADIM

Adına türküler çaldım söyledim,
Nice sazlar düzdüm seni aradım.
Bir garip misali yollara düştüm,
Diyar diyar gezdim seni aradım.

Misk kokulu bahar yazlar içinde,
Nağme nağme çalan sazlar içinde,
Bölük bölük huri kızlar içinde,
Birer birer süzdüm seni aradım.

İnsafa gelir de barışır diye,
Kalpten kalbe bir ses çağırır diye,
Daldım deryalara karışır diye,
Kulaç kulaç yüzdüm seni aradım.

Bu Hanefî seni özler içinde,
Dağlar arasında düzler içinde,
İsmin hak der sözler içinde.
Hece hece çözdüm seni aradım.

86. BEN BU YARALARI YAR SENDEN ALDIM

Gayri yar doktora gerek kalmadı,
Ben bu yaraları yar, senden aldım.
Sende vicdan, ben de yürek kalmadı,
Ben bu yaraları yar, senden aldım.

Daha çekeyim mi söyle yar daha,
Yok takatim gücüm feryada aha,
Ben seni seninle verdim Allah'a,
Ben bu yaraları yar, senden aldım.

Kurban ister isen kurban olayım,
Söyle ne dilersen yar, ben olayım,
Dertliysen derdine derman olayım,
Sen o yaraları yar, kimden aldın?

Bu aşk güldürmedi bir gün yar beni,
Felek sana sevdirmede yar beni,
Bak bu dert de öldürmedi beni,
Ben bu yaraları yar, senden aldım.

Ben bu Hanefi'ye isyan edeyim,
Halden anlamayan yâre nedeyim?
Derman aramaya nere gideyim?
Ben bu yaraları yar, senden aldım.

87. USANDIM

Ayrı düştüm vatanımdan, yurdumdan,
Diyar, gurbet geze geze usandım.
Bıktı garip gönlüm hasret derdinden,
Ben canımdan beze beze usandım.

Duydum yüreğimde ben bu sızıyı,
Ak koyun kaptırmış kurda kuzuyu,
Alnıma yazılan kara yazıyı,
Sile sile, boza boza usandım.

O yar çıkmış Tur dağının düzüne,
Ateş düşmüş Hanefi'nin özüne,
Bazen gıybetine bazen yüzüne,
Yâre şiir yaza yaza usandım.

88. SEVMEZ OLAYDIM

Anamdan bir sefer karalı doğalı,
Bu fani dünyaya gelmez olaydım.
Ben bu aşkı kadir Mevla'mdan aldım,
Yar seni rüyamda görmez olaydım.

Dünyaya gelip de murat almadım,
Bu dünyanın tadı nedir bilmedim,
İyi kötü hiç kimseye gülmedim,
Yar sevene güldüm gülmez olaydım.

Talihsiz Hanefi çekersin cefa,
Bu fani dünyada görmedin vefa,
Dedim bir yar seveyim süreyim sefa,
Yandım ateşine, sevmez olaydım.

89. ÇALMAZ OLAYDIM

Bıktı gönlüm, sazım senden, o yardan,
 Seni çalmaz onu sevmez olaydım.
 Kurtulmadı gönlüm ah ile zardan,
 Seni çalmaz onu sevmez olaydım.

Ah çekip ağlarım, gezdiğim yerde,
 İndi gözlerime bir siyah perde,
 İkinizden de davacıyım mahşerde,
 Seni çalmaz, onu sevmez olaydım.

Bir ateşim yanar külsüz, dumansız,
 Öyle bir yârim var dinsiz, imansız,
 Olmuyor âşıklık sensiz, canansız,
 Onu sevmez, seni çalmaz olaydım.

Bari değseydi elime eli,
 Yârim; zülfünden mi göğsünün teli,
 Kıralaydı elim, olaydım deli,
 Seni çalmaz, onu sevmez olaydım.

Alınca elime gelirsin dile,
 Yaktı bu gönlümü yar bile bile,
 Attı Hanefi'yi aşk elden ele
 Onu sevmez, seni çalmaz olaydım.

90. DAVUT SULARÎ'YE AĞIT

Sererse can canı yoluna,
Damardan akmayan kanı suçlarım.
Yârin kolu dolanınca boynuna,
Cesetten çıkmayan canı suçlarım.

Âşık matemine geldi dediler,
Kim başın, saçın yoldu dediler,
Davut Sularî'ye öldü dediler,
Onun için bu meydanı boşlarım.

Ey Hanefi! Âşıklar niye gülmedi?
Ölenlerin eserleri niye ölmedi?
Sularî'nin kıymetini neden bilmedi?
Onun için Erzincan'ı taşlarım.

91. FAZLAYIM

Ömrün sonu kara kışa dayandı,
Nasıl baharlayım nasıl kışlayım?
Ah! Etmenin yokmuş derde faydası,
Niçin boşa inileyim, sızlayım?

Hep âşıklar gönül derdi çekermiş,
Yar bildiğine boyun bükermiş,
Derdini dilden dile dökermiş,
Dedim bende kelamlayım, sazlayım.

Aşk meyvesi veren dallar tükenmiş,
Dost dilinden gelen ballar tükenmiş,
Ömür kavşağında yollar tükenmiş,
Nasıl yol bulayım nasıl gazlayım?

Düştüm güçsüz, çaresiz bir hale ben,
Döndüm köksüz, meyvesiz dala ben,
Girdim geri dönüşsüz yola ben,
Doğru beni kabristana hızlayın.

Hanefi'yim benzemedim bir kuşa,
Bunca ömrüm gelip geçti hep boşa,
Bir gün bile yaramadım bir işe,
Anladım ki ben dünyada fazlayım.

92. RAZIYIM

Nasıl anlatayım aşkımı sana,
Hayalin karşımda dursa razıyım.
El âlemin eli değmesin bana,
Yar sineme hançer vursa razıyım.

Bu dünyada biraz yaşarsam eğer,
Kader engelini aşarsam eğer,
Yârin hatırına düşersem eğer,
Ömründe bir kere sorsa razıyım.

Ben sana vurgunum bülbül de güle,
Aslı, Kerem aşktan döndüler küle,
Kırpmadan gözünü yar bile bile,
Çare diye zehir verse razıyım.

Bir nafîle aşk peşinde koşarım,
Sevilmeden sevdiğime şaşarım,
Ben dertli doğmuşum, dertli yaşarım,
O yar zevk ü sefa sürse razıyım.

Hanefi kimseye boyun eğmedi,
Hiçbir âşık benim gibi sevmedi,
Vallahi eline elim değmedi,
Bari cenazeme gelse razıyım.

93. HİÇ SEVİLMEDİM

Gönülden vurgunum yar sana vallah,
Hep seven ben oldum hiç sevilmedim.
Bu aşkı kimseye vermesin Allah,
Hep seven ben oldum hiç sevilmedim.

Bu nasıl sevdaydı bu nasıl aşktı?
Sayısız başıma türlü dert açtı,
Ben ona yaklaştım o benden kaçtı,
Hep seven ben oldum hiç sevilmedim,

Talihim mi gülmez, bahtım mı bozuk?
Yaktı yar sinemi ciğerim ezik,
Ben de bir insanım yar bana yazık,
Hep seven ben oldum hiç sevilmedim.

Hanefi'yim sanma kalır, giderim,
Ne derdin varsa yar, alır giderim,
Çeke çeke bir gün ölür giderim,
Hep seven ben oldum hiç sevilmedim.

94. SEVDİĞİM

Çok çile çektirdin bana dünyada,
Ölürsem kabrime gelme sevdiğim.
İhanet ettin sen benim aşkıma,
Adımı ağzına alma sevdiğim.

Benim için öl demedin öleyim,
Çok bekledim gel demedin geleyim,
Bir gün olsun gül demedin güleyim,
Aksın gözyaşım, silme sevdiğim.

Hanefî ah etmek aşığın işi,
Sazı olur âşıkların yoldaşı,
Cehennem kadar zordur aşkın ateşi,
Ben yandım, bari sen yanma sevdiğim.

95. BEDDUA

Aman sevdiceğim, böyle söylersen,
Beni ateşine yakıp gidersin,
Bu garip gönlümü viran edersin,
Muradın gözünde, kalsın sevdiğim.

Aman sevdiceğim, bu kadar yeter,
Yüksek kayalarda, keklükler öter,
Bana yaptıkların, ölümden beter,
Tomurcuk güllerin, solsun sevdiğim.

Her seher vaktinde, öter bülbüller,
Bülbülün sesine âşık o güller,
Senin için söyler, hep seni dinler,
Dilin lal olsun, olsun sevgilim.

Der Hanefi, gelin olduğun zaman,
Ak eline kına yaktığın zaman,
Güveyinin koynuna girdiğin zaman,
Azrail canını, alsın sevdiğim.

96. İŞTE BU GİDİYOR GÜCÜME BENİM

Olmaz olsun böyle sevda böyle aşk,
Ne kadar gücüne gidiyor benim.
Kimse böyle aşka düşün istemem,
Ettiği gidiyor gücüne benim.

Vefasız yar insafın yoktur senin,
Şu sineme vurduğun oktur benim.
Hala bana nefretin çoktur senin,
İşte bu gidiyor gücüne benim.

Aşk değil de sanki bir kara kedi,
Bu nasıl sevdymiş ömrümü yedi?
Ne seviyom ne de sevmiyom dedi,
İşte bu gidiyor gücüne benim.

Vefasız yar insafın yoktur senin,
Şu sineme vurduğun oktur benim.
Hala bana nefretin çoktur senin,
İşte bu gidiyor gücüne benim.

Hanefi'yim nice nice zor gördüm,
Yüreğimde ateş, alev, kor gördüm,
Bunları boş ver sen beni hor gördün,
İşte bu gidiyor gücüne benim.

Vefasız yar insafın yoktur senin,
Şu sineme vurduğun oktur benim.
Hala bana nefretin çoktur senin,
İşte bu gidiyor gücüne benim.

97. GİDERİM

Ben vefa görmedim fani dünyada,
Ben kendi halime yanar giderim.
İlim, irfan, Kur'an dalında,
Hakk'ın deryasına dalar giderim.

Her gelen misafir olur bu hana,
Her canlıyı doğurmuştur bir ana,
Dünya dedikleri koca bir kovana,
Bir arı misali konar giderim.

Ne gezersin gönül aşkın avında,
O sevdiğin gezer gurur dağında,
Fidandım kocadım ömrün bağında,
Bir yaprak misali solar giderim.

Öz adım Hanefi mahlas koymadım,
Cana değil cananıma doymadım,
Uyumuş yar, uyarmaya kıymadım,
Sülfünden birkaç tel çalar giderim.

98. GECE UYKULARI BÖLER GELİRİM

Sevdiğim bir kere gel desen bana,
Gece uykuları böler gelirim.
Yasak olsa bütün yollar ben sana,
Dağları taşları deler gelirim.

Sanmayın ki beni gamsız kedersiz,
Bilseniz derdimi bilmem ne dersiz?
Ruh bedenden beden ruhtan habersiz,
Kendimi kendimden çalar gelirim.

Sevda bakmıyor ki kocaya gence,
Yâre giden yollar inceden ince,
Yar yolunda görsem türlü işkence
Hiç şikâyet etmem güler gelirim.

Güzel senden bıkar mıyım bilemem,
Engelleri yıkar mıyım bilemem
Batar mıyım çıkar mıyım bilemem,
Aşk deryalarına dalar gelirim.

Kimi kat üstüne kurmuş katını,
Kimi deryalara salmış yatını,
Benim de bu yorgun gönül atımı,
Aşk meydanlarına sürer gelirim.

Sevdiğim dilimden düşmüyor adın,
Adını andıkça artar feryadım,
Kimlikte Hanefi yazılı adım,
İstersen onu da siler gelirim.

99. OLDUM

Yetmez mi peşinden gezdiğim gönül,
Kesildi takatim yorulur oldum.
Ki kılıcı kor eyledi sineme,
Hançer-i aşkınla vurulur oldum.

Bir zaman dost ile bir menzil aldım,
O dost ilerledi, ben geri kaldım,
Feryad-ı figanla ummana daldım,
Bazı coştum bazı durulur oldum.

Yaktın Hanefi'yi yıktın özünden,
Bir hisse almadım bin bir sözünden,
Yar gözlerim aydın senin yüzünden,
Terk-i diyar ettim, sürünür oldum.

100.DELİ GÖNÜL (2)

Deli gönöl ne bu senden çektiğim,
Kıymet bilmez bir zalime vuruldum.
Sevdanın yükünü sardın sırtıma,
Kesildi takatim, gücüm yoruldum.

Dindirmedin gözlerimin yaşını,
Zehir ettin ekmeğimi aşımı,
Taştan taşa çaldın garip başımı,
Seller, sular gibi coştum yoruldum.

Hakk'tan başkasına başım eğmedim,
Hayırsız yâr, sevdiğime değmedin,
Ben seni çok sevdim sense sevmedin,
Sana değil ben kendime yanarım.

Hanefi'yim bunca dertten yılmadım,
Bu sevdaya nerden düştüm bilmedim,
Bunca ömrüm boşa geçti bilmedim,
Bundan böyle hayat sana kırıldım.

101.NE DİYECEĞİMİ BİLEMİYORUM

Yine bugün sazi, aldım elime,
Ne diyeceğimi bilemiyorum.
Gönlüm hasret çeker gözüm kan ağılar,
Akan yaşlarımı yar silemiyorum.

Vefasız bir yâre gönlüm bağlarım,
Sevda ateşiyle bağrım dağlarım,
Neden o yar güler hep ben ağlarım,
Bir mola verip de gülemiyorum.

Bu kadar mı zormuş sevdanın yolu,
Bir kulun aşkına yakar bir kulu,
Dedim yâre varam engeller dolu,
Bağlandı yollarım gelemiyorum.

Hanefi'yim ben de gülmek istiyom,
Yar nedir maksadın bilmek istiyom?
Bu canımdan bıktım ölmek istiyom,
Elimde değil ki ölemiyorum.

102.BİR ZAMAN

Aşk peşinden koşup, gelen yorulur,
Çekeyim ayrılık seni bir zaman,
Güz gelir sararır, bağlar bozulur,
Dökeyim gözyaşım seni bir zaman.

Deli gönül senin sözüne kandım,
Kadir kıymet bilmez, bir dosta yandım,
Anam yok yurdum yok, gurbette kaldım,
Çekeyim ıstırap seni bir zaman.

Talihsiz Hanefi'yim, sanmayın deli,
Sorarım ey dostlar, kim bilir kimi?
Kadir Mevla'm vermiş, gönül derdini,
Felek taştan taş çalar, beni her zaman.

103.VURGUN

Gönül derdi hiçbir derde benzemez,
Sevda vurgunuyum, yaralıyım ben.
İsterse kınayın ister hak verin,
Sevda vurgunuyum, yaralıyım ben.

Kader bir gülerse diken gül olur,
Ya bir de gülmezse köken el olur,
Karşılıksız sevda çeken del olur,
Sevda vurgunuyum, yaralıyım ben.

Her nereye gitsem çıkar karşıma,
Zalim felek ağı katar aşıma,
Ah bu gönül neler açar başıma,
Sevda vurgunuyum, yaralıyım ben.

Âşık Hanefi'yim çalar söylerim,
Dalar hülyalara gönlüm eylerim,
Aşk oku sineme değmiş inlerim,
Sevda vurgunuyum, yaralıyım ben.

104.OLMASIN

Gösterme yüzünü ellere karşı,
Yârim benden başka gören olmasın.
Sinemde açılan gonca gülleri,
Yârim benden başka deren olmasın.

Alnımda silinmez yağlı karasın,
Gönlümde bilinmez derin yarasın,
Dilerim Allah'tan derdim çaresin,
Yârim benden başka veren olmasın.

Hanefî derdinden döndü şaşkına,
Aktı gözüm yaşı döndü coşkuna,
Kitabın seversen Allah aşkına,
Seni benden başka saran olmasın.

105.DOKUNMAYIN YARALARIM AZMASIN

Doktor doktor gezdim yok bir çaresi,
Dokunmayın yaralarım azmasın.
Kapanır değil hiç bu aşk yarası?
Dokunmayın yaralarım azmasın.

Zalim eller onu bana yar etmez,
Gönül sevmiş bir kez hiç inkâr etmez,
Bu yaraya hiçbir derman kâr etmez,
Dokunmayın yaralarım azmasın.

Sanmam felek Hanefî'yi güldürür,
Bu halimi yâre kimler bildirir,
Her dert değil bu dert beni öldürür,
Dokunmayın yaralarım azmasın.

106.İLİM İRFAN

Dünyaya bir geldik, bir daha gelsek,
Eli kolu bağılı gibi durmayın.
İlim ilerledi, irfan büyüdü,
Cehalet sözüne kulak tıkayın.

Nedendir bitmiyor gönlümün yası,
Viraneye dönmüş bülbülyuvası,
Çıksın aramızdan benlik davası,
Kalp yıkıcı olup gönül kırmayın.

Gerçek kâmil olan kimseye gülmez,
Güzellik fanidir sana da kalmaz,
İnsanın güzeli çirkini olmaz,
Mevla'm hoş yaratmış, siz hor görmeyin.

Çal Hanefi sazı teller inlesin,
Gerçeğe yar olan gerçek dinlesin,
Ser yüzün toprağa bin mert çiğnesin,
Namerdin altına bir çul sermeyin.

107.EMEKTAR SAZIM

Sarı telli, dertli emektar sazım,
 Çok ekmek yedirdin çok et yedirdin.
 Sen çektin kahrımı sen çektin nazımı,
 Çok ekmek yedirdin çok aş yedirdin.

Yatar dizlerimi beni dinlerdin,
 Ben şiir yazardım sen söylerdin,
 Ben ağlarken sen acı acı inlerdin,
 Çok ekmek yedirdin çok aş yedirdin.

Kolun kollarımda, başın dizimde,
 Ayrılmadın ki kati izimden,
 Benim ben olduğum, senin yüzünden,
 Çok ekmek yedirdin çok aş yedirdin.

İlham verdin nice sözler dedirttin,
 Bir sevda gömleği bana giydirdin,
 Sen yiyip içmedin bana yedirdin,
 Çok ekmek yedirdin çok aş yedirdin.

Zemheri ayımda yaz baharımsın,
 Bazı zararım bazı kârımsın,
 Hem oğlum hem kızım hem de yârımsın,
 Çok ekmek yedirdin çok aş yedirdin.

Hanefi'yim ayrı düştüm gülümden,
 Anam bile anlamadı dilimden,
 Sen anlarsın ah vah halimden,
 Çok ekmek yedirdin çok aş yedirdin.

108.GURBET ELLERİ

Nasıl anlatayım dizilmiyor ki,
Ne ağır gecesi gurbet elinin,
Öyle bir soru çözülmüyor ki,
Çetindir bilmececi gurbet elinin.

Viran eder, nice yuvalar bozar,
Dünyayı garibe eder bir mezar,
Ne kitaba sığar ne kalem yazar,
Okunmaz hecesi gurbet elinin.

Hanefî sazını alır oturur,
Gurbet hallerini dile getirir,
Karanlığa bir meçhule götürür,
Bilinmez nicesi gurbet elinin.

109.SOR DERİN DERİN

Ömrünün baharı kışa dönerse,
Yağar yüreğine kar derin derin.
Bir de kader sana gülmezse eğer,
Oyar gözlerini yar derin derin.

Alnımı yazısı kara doktor bey,
Yok mu buna sende çare doktor bey?
Nedir gözümdeki yara doktor bey?
Gönlümde bir yaram var derin derin.

Talihsiz Hanefi'm nidemneyleyem?
Bu gönlümü bilmem nasıl eyleyem?
Al bir kağıt kalem sor ben söyleyem,
İçimden geçeni sor derin derin.

110.NE DESİN

Nasıl anlatayım size halimi,
Doğruyu söylesem derler deli mi?
Hacının kızı, hocanın gelini,
Açık saçık gezer, asır ne desin?

Asır, zaman böyle diyorlar,
Helali bırakıp haram yiyorlar,
Mini etek moda olmuş diyorlar,
Haya elden gitmiş cahil ne desin?

Hacı bire alıp beşe satarsa,
Hoca da bu ilme gevşek bakarsa,
Koca da helale haram katarsa,
Bu düzene kara cahil ne desin?

Görmez olmuş perde çökmüş gözüme,
Nefsini aldatmış şeytan sözüne,
Bir gün eyvah çeker vurur dizine,
Zaman geçmiş ona Resul ne desin?

Arif olan anlar tatlı sözümden,
Anlayan kanlı yaş döker gözünden,
Anlamayan ne anlar benim sözümden,
Bilmem ki Hanefi daha ne desin?

111.ÇEVRENİ GÜLDÜR Kİ SEN DE GÜLESİN

Gel ey gönül adımını doğru at,
Son pişmanlık fayda vermez bilesin.
Kılı kırk yar hesabını sağlam yap,
Hakk'ın huzuruna temiz gelesin.

Anaların yüreğini dağlatma,
Yas tutturup karaları bağlatma,
Bir can dahi bile olsun ağlatma,
Çevreni güldür ki sen de gülesin.

İnsanlık halidir belki şaşarsın,
Tövbe et ardından çünkü beşersin,
Ele kuyu kazma kendin düşersin,
Düşünleri gör ki ibret alasın.

Aldanma dünyanın debdebesi bol,
Bir yanda batıl yol bir yanda hak yol,
Hakkı adaleti vicdanında bul,
Âlem-i cihana sultan olasın.

Hepimizi bir yaratmış yaradan,
Ne sen sıradansın ne ben sıradan,
Benlik davasını kaldır aradan,
İçinden nefreti kini silesin.

Hanefi bu sesi vicdanında duy,
Nefsine şeytana değil Hakk'a uy,
Ne el sana kıysın ne sen ele kıy,
Yatağında rahat rahat ölesin.

112.YAŞADIKÇA

Şimdi ister dinle ister dinleme,
Yaşadıkça bana hak vereceksin.
İster kabul eyle ister eyleme,
Yaşadıkça bana hak vereceksin.

Bir gün belki sözüm sana hoş gelir,
Tozpembe dünya, gözüne hoş gelir,
Hoş, nahoş başına türlü iş gelir,
Yaşadıkça bana hak vereceksin.

Nafile ömrünü eyleme heder,
Alır seni bir gün gam ile keder,
Birde saygınlığın elinden gider,
Yaşadıkça bana hak vereceksin.

Sen senden güçlü yok sandığın anı,
Nefsinin gücüne kandığın anı,
Kapının dışına konduğun anı,
Yaşadıkça bana hak vereceksin.

Sanma bu dünyada kalacağını,
Ya iyilik ya kötülük bulacağını,
Bunlardan birisi olacağını,
Yaşadıkça bana hak vereceksin.

Bu acılar hiç kimseyi bulmasın,
Hiç kimsenin sonu böyle olmasın,
Ben söyleyeyim vebal bende kalmasın,
Yaşadıkça bana hak vereceksin.

Unutma bu dünyadan göçeceğini,
Evlad-ı iyalden geçeceğini,
Ektiğini mutlak biçeceğini,
Yaşadıkça bana hak vereceksin.

Gel Hanefi Hakk'a bağla özünü,
Kimseyi kırmadan söyle sözünü,
Görmek istemezler belki yüzünü,
Yaşadıkça bana hak vereceksin.



113. DİNLESİN

Bir insanı bütün âlem dinlemez,
Beni yoksul yöreliler dinlesin.
Dertliyim dertli çalar söylerim,
Bu derdi sıralılar dinlesin.

Çobanın çaldığı koyun havası,
Ağır makam, yüce soyun havası,
Zevkli olan çalar oyun havası,
Beni bahtı karalılar dinlesin.

Girdim dostun bağına gülü solmamış,
Daha benim çilem tamam olmamış,
Bu dünyada sevdiğini almamış,
Beni yardan yaralılar dinlesin.

Der Hanefi bilmem n'olur sonları,
Çok dolaştım, sarayları, hanları,
Onlar beni bilir ben de onları,
Beni bizim oralılar dinlesin.

114. ELİN BENDEN BAŞKA ELE DEĞMESİN

Varın haber verin esen rüzgâra,
Dost bağında açan güle değmesin,
Yaralı bu gönül sazım iniler,
Deli mızrap dertli tele değmesin.

Sen seni seveni yorucu olma,
Haçer-i aşkınla vurucu olma,
Hoş görülü ol da kırıcı olma,
Acı kelâm tatlı dile değmesin.

Hanefi'yim keder gam dolu içim,
Sevilmeden sevdim tek benim suçum,
Seversen Mevla'yı yar başın için,
Elin benden başka ele değmesin.

115. NERE GİDERSİN

Sırtında gelinlik, yüzünde duvak,
Söyle yârim nere gelin gidersin?
İnsan sevdiğine böyle eder mi?
Bir elkızı değil misin, edersin?

Bin bir cefa ile düştüm peşine,
Benim çile çekmem gider hoşuna,
İşte geldim ömrün yarı yaşına,
Daha Hanefî'ye neler edersin?



116.DELİ GÖNÜL

Nedir deli gönöl senden çektiğim,
Yeter beni taştan taşa vurduğun.
Bazı gün coşturdun bazı gün koşturdun,
Bir güzelin ardı sıra yorduğun.

Bir güzelin adı dilime geldi,
Dolandı da ömrüm, ölüme geldi,
Tuttuğum hep dallar elime geldi,
Yeter dalım, kolum kırdığın.

Hanefi'yim ben boyun bükerim,
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim,
Ölene dek hasretini çekerim,
Sanma sensiz muradıma ererim.

117.SANKİ LEYLE-İ KADİRDE DOĞMUŞSUN

Ne kadar güzelsin, eşin yok senin,
Sanki leyle-i Kadirde doğmuşsun.
Aradım cihanda yoktur emsalin,
Sanki leyle-i Kadirde doğmuşsun.

Sana gönül veren âşık olurmuş,
Aşkın elinden sararıp solarmış,
Bu güzellik sana Hak'tan verilmiş,
Sanki leyle-i Kadirde doğmuşsun.

Talihsiz Hanefî çok sevdi seni,
Sen de biraz olsun sevdin mi beni?
Nurdan mı yaratmış yaradan seni?
Sanki leyle-i Kadirde doğmuşsun.

118. SEN GERÇEK SEVDAYI BİLENE KADAR

Doğarken ağladım hala ağlarım,
Bana gülmek yasak ölene kadar.
Uğruna döktüğüm bu gözyaşımı,
El sildi sen gelir silene kadar.

Sen de seviyorsan saklama benden,
Kurumuş dalım, gül yoklama benden,
Fazla uzun ömür bekleme benden,
Ölürüm belki sen gelene kadar.

Hanefi'yim sanma seni terklerim,
Bin derdim olsa bin daha eklerim,
Ölene dek yollarını beklerim,
Sen gerçek sevdayı bilene kadar.

119. NE ÇIKAR?

Bırakalım sağ, solu kardeşim,
Birleşelim ayrılıktan ne çıkar?
Birlikte bul doğru yolu kardeşim,
Birleşelim ayrılıktan ne çıkar?

Bir hırs ile bir kin girmiş araya,
Kimi muhtaç bir metelik paraya,
Ne sağ ne sol derman yaraya,
Birleşelim ayrılıktan ne çıkar?

Bizim yurttta elin üssü olur mu?
Kardeşin kardeşe kasti olur mu?
Türk'ün Türk'ten başka dostu olur mu?
Birleşelim ayrılıktan ne çıkar?

El eleyiz elimiz bir değil mi?
Vatanımız, ilimiz bir değil mi?
Dinimiz bir ilimiz bir değil mi?
Birleşelim düşmanlıktan ne çıkar?

Kardeş kardeşin gözünü oydu,
Fakirin sırtından zenginler doydu,
Bu kadar kan döktük, kimler duydu?
Birleşelim ayrılıktan ne çıkar?

İşte dostlar ben her zaman böyleyim,
Gerçeklerin hangisini söyleyim?
Ayrılıktan kim ne bulmuş söyleyin?
Birleşelim ayrılıktan ne çıkar?

Leke sürme kardeşinin yüzüne,
Birlikte düş hakikatin peşine,
Aldırmayın sağın, solun sözüne,
Birleşelim ayrılıktan ne çıkar?

Hanefi'yim sözümü hor görmeyin,
Karşınızda kardeşiniz vurmayın,
Sağa, sola sakın meydan vermeyin,
Birleşelim ayrılıktan ne çıkar?



120.YOLLAR

Aşk yoluna düşmüş ey garip yolcu,
Gitme, gidemezsin zor yollar yollar.
Bende çıktım varamadım menzile,
Geçmez gönül atı, dar yollar yollar.

Ne çileli dertli şu benim başım,
Öyle bir yoldayım yok bir yoldaşım,
Ne gözyaşım biter ne biter kışım,
Dağlar ara vermez, kar yollar yollar.

Der Hanefi neler geldi başıma,
Nere gitsem kader düşer peşime,
Kaldım aşk çölünde garip başıma,
Bir de kara haber, yâr yollar yollar.

121.OZANLAR

Fecir saatinde bir seher vakti,
Muhabbet gülünü derin ozanlar.
Bağlamış elimi, kolumu felek,
Koymaz muradıma erim ozanlar.

Düştüm bir sevdaya, güçlükte kaldım,
Küçüle küçüle hiçlikte kaldım,
Çıktım bir meydana boşlukta kaldım,
Yok mu aranızda yerim ozanlar?

Aşkın süzgecinde süzerler beni,
Ölünce tarihe yazarlar beni,
Kader padişahı ederler beni,
En ağır taşı vurur yârim ozanlar.

Bende sizin gönül sırdaşınızım,
Yolunu girdim, yoldaşınızım,
Adı duyulmayan gardaşınızım,
Gelin bir de beni görün ozanlar.

İçmişim bâdeyi yârin elinden,
Almışım ilhamı zülfün telinden,
Altmış yedi ilin bülbül dilinden,
Bari siz halimi sorun ozanlar.

Hanefi'yim niçin geldim dünyaya?
Bir damla su iken döndüm deryaya,
İlçem Doğanşehir, ilim Malatya
Açık adresimi verim ozanlar.

122.MANA VAR

Dost ağızından çıkan söze bak söze,
Her kelâmda türlü türlü mana var.
Gönülde inleyen saza bak saza,
Her çalanda bin bir türlü mana var.

Her bahçenin gülü, otu da var,
Has cevahir halis kutuda var,
Şu âlemde iyi kötude olur,
Her alanda bin bir türlü mana var.

Keder de gönderir yas da gönderir,
Kaza da gönderir kast da gönderir,
Düşman da gönderir dost da gönderir,
Her selam da bin bir türlü mana var.

Gönül dağı yüksek, kar boran boran,
Karsız dağda, yarsız bağda nasıl duram,
Bazısı yalan, mübah bazısı haram,
Her yalanda bin bir türlü mana var.

Terk edip Hanefî olma bî-namaz,
Gece gündüz Hakk’a gel eyle niyaz,
Hakk’ın emri farz, beş vakit namaz,
Her kılan da bin bir türlü mana var.

123.NESİ VAR

Gönüller şehrinde pazar eyledim,
Ariflerin kârdan başka nesi var?
Şöyle bir dünyaya nazar eyledim,
Ahir-i mezardan başka nesi var?

Dünyanın temeli fani kurulmuş,
Kaç kere boşalmış, kaç kere dolmuş,
Dost bağında dal kurumuş, gül solmuş,
Bülbüllerin zardan başka nesi var?

Gel gönül sen seni sevenden şaşma,
Her yüze gülene sırrını açma,
Sakın gururlanıp yüksekte uçma,
Bulutların kardan başka nesi var?

Kimi mal mülk, kimi para diliyor,
Kimi dertlerine çare diliyor,
Talihsiz bunları yâre diliyor,
Hanefî'nin yardan başka nesi var?

124.NE BEN OLAYDIM NE DE SEN YAR

Bilmem nasıl düştüm ben bu sevdaya,
Ne ben olaydım ne de sen yar yar,
Sanki senin için geldim dünyaya,
Ne sen olayydın ne de ben yar yar.

Mecnun Leyla gibi çöllere düştük,
Aslı Kerem gibi küllere düştük,
Ferhat Şirin gibi dillere düştük,
Ne ben olaydım ne de sen yar yar.

Sağnaksağnak gözyaşları döktürdün,
Bir bilsen kimlere boyun büktürdün,
Hanefi'ye neler neler çektiirdin,
Ne sen olayydın ne de ben yar yar.

125.SEVDA RÜZGÂRI

Bir sevda rüzgârı eser başımda,
Gönlümün tahtını yıkar da geçer.
O yardan bana bir hatıradır ki,
Ateşi sinemi yakar da geçer.

Dolaşırken gördüm bağlar içinde,
Gonca gül misali çağlar içinde,
Sürmelenmiş gözler ağlar içinde,
Giderken ardına bakar da geçer.

Neylesin Hanefi bu dünya fani,
Cihanda bulunmaz yârin emsali,
Gönlümün kutbundan yıldız misali,
Kalbimin ufkundan akar da geçer.

126.ECEL

Hikmet-i Hüda'dan sual olunmaz,
Ervahı ezelde kader bozulmaz,
Değişir bu dünya, hali durulmaz,
Boş yere ahlanıp eyleme kader.

Hak'tan vahiy almış gelir Cebrail,
Yılın listesini tutar Mikail,
Sur düdüğün almış bekler İsrail,
Azrail boş durmaz can alır gider.

Her daim her yerde onun adı var,
Her gittiği yerin bin feryadı var,
Ecel derler ona farklı tadı var,
Kimine bal olur, kimine biber.

Hanefi'yim akar gözümde yaşlar,
Bedenimde türlü sızılar başlar,
Dökülen bu dişler, ağaran saçlar,
Önceden ölümü verirler haber.

127.COŞARDA GİDER

Bahşetsen dünyayı gözümde değil,
Gönül bir sevdaya düşer de gider.
Şahlanınca gönül ferman dinlemez,
Yıkar bendini, aşar da gider.

Sevdiğinin cemalini görürse,
Sevdiğinin sevdiğini bilirse,
Pir destur verir, Hak yürü derse,
Ardına bakmadan koşar da gider.

Hanefî ibret al solan bir gülde,
Keramet âdemde marifet elde,
Hakk'ın tecellisi inerse kalbe,
Sel olur gözyaşı coşar da gider.

128.BOŞ OLUR GİDER

Az kaldı menzile gönül sabreyle,
Çektiklerin ayan düş olur gider,
Kim rahat etmiş bu, fani dünyada,
Ömrünün baharı kış olur gider.

Bende her dertten var nazara kadar,
Artıkça artıyor Hazar'a kadar,
Öldüğümde benle mezara kadar,
Dertler bana yoldaş, eş olur gider.

Gönül davetime neden gelmedin?
Ben mi seni, sen mi beni bilmedin?
Aşkına düşeli bir gün gülmedim,
Gözlerimin yaşı coş olur gider.

Dünyaya geleli bir gün gülmedim,
Gözlerimin yaşı coş olur gider.

Yar nedir maksadın, nedir niyetin?
Geçer güzelliğin, gücün kuvvetin,
Güvendiğin malın, mülkün, servetin,
Uğrar bir tufana boş olur gider.

Nesine ey deli gönlün nesine,
Aklım ermedi bir hayat dersine,
Dünyanın düzeni dönmüş tersine,
Başlar ayak, ayak baş olur gider.

Alamadım dünya senden muradım,
Vefasız olmuş yar, duymaz feryadım,

Bir gün unutulur Hanefî adım,
Karışır toprağa taş olur gider.

129.DÜŞ İMİŞ MEĞER

Nasıl gönül verdim ben bir çapkına?
Kendi zalim kalbi taş imiş meğer.
Sevda neler açtı dertli başıma,
Âşıklara cefa hoş imiş meğer.

Herkese yar olma, dengini tanı,
Kader halden hale koyar insanı,
O ulu sultanlar, o kökler hani?
Bu dünyanın sonu boş imiş meğer.

İnsaf et sevdiğim, şu ömrün yarı,
Bedenlere olur aşkın zararı,
Neden erimiyor gönlümün karı,
Sevdadan kara bulut, kış imiş meğer.

Güldürmeyin Hanefi'nin yüzünü,
Yaktı felek yüreğimi, özümü,
Gördüm mah cemalin, güneş yüzünü,
Sandım ki bir gerçek, düş imiş meğer?

130.YİNE BAHAR GELDİ COŞTU DERELER

Yine bahar geldi coştu dereler,
Gam bağladı kalbimdeki yareler.
Gurbet elde öldürse de dert beni,
El bağlamaz benim için kareler.

Asker oldum sılam tüter gözümde,
Nişanlım da durmaz oldu sözünde,
Yürümeye dermanım yok dizimde,
Mevla'm muradımı koydu gözümde.



131.DEĞİL Mİ? (2)

Bana benim kadar yanar mı bilmem?
Çünkü bir damarı el değil midir?
Şeyda bülbül ki ahu-zar eden,
Birkaç dal dikenli gül değil midir?

Hangi seven âşık almış ahdını,
Gönül yükseklerde kurar tahtını,
Bir Leyla'ya bağlamıştır bahtını,
Mecnun'un meskeni çöl değil midir?

Zülfünün teline paha biçilmez,
Güzellikte hurilerden seçilmez,
Tacı, tahtı sarayından geçilmez,
Sultan da Süphan'a kul değil midir?

Hanefi ah eder dünya halinden,
Bir kurtulan var mı hiç bu ölümden?
Bir gün gelir ayrılır ruh bedenden,
Bir gelip geçici yel değil midir?

132.AH DOĞANŞEHİR

Dargın mısın, hiç yüzüme bakmıyon?
 Sen beni unuttun, aah Doğanşehir,
 Bir an bile hiç aklımdan çıkmıyon,
 Sen beni unuttun, ahh Doğanşehir.

Bahar gelir, çiçeklerin açılır,
 Serin sulu, yaylara göçülür,
 Demli 1, bensiz içilir,
 Sen beni unuttun, aah Doğanşehir.

Gurbet elde ben, boynum bükerim,
 Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim,
 Gece gündüz hasretini çekerim,
 Sen beni unuttun, aah Doğanşehir.

Estiler de şu sineme estiler,
 Dostlarım darılıp, bana küstüler,
 Bacı, gardaş selam, sabah kestiler,
 Sen beni unuttun, aah Doğanşehir.

Yârin hasreti, şu sinemi yakıyor,
 Gurbet elde garip, candan bıkıyor,
 Herkes ozanına, sahip çıkıyor,
 Sen beni unuttun, aah Doğanşehir

133.BİRİ EMEK VERİR BİRİ YAR VERİR

Bin düşün bir söyle, söz türlü türlü,
Kimi zarar verir kimi kâr verir.
Gökyüzünde bölük bölük bulutlar,
Kimi yağmur verir kimi kar verir.

Al getir onları koy bir yan yana,
Farklı yüreklerden yanarlar sana,
Birisi öz ana biri kaynana,
Biri emek verir biri yar verir.

Başın kalsa darda düşsen bir derde,
O dost bildiklerin hani bak nerde,
Söyle gör sırrını merde namerde,
Mert olan ser verir namert sır verir.

Hanefi'yim yorgun bedenim yaşlı,
Geldi geçti ömrüm, baharlı kışlı,
Varsa bir meclise bir ağırbaşı,
Kimi kıyam durur kimi yer verir.

134.AĞLIYOR

Bir nazar-ı dikkat ettim dünyaya,
Nedir hikmeti her gelen alıyor?
Gizli bir muamma, sırrı bilinmez,
Özü dertli, yüzü gülen ağlıyor.

Kimi sevdiği ile mutlu pek ala,
Kiminin sevdası başına bela,
Kimi Mecnun olmuş kimisi Leyla,
Sevilen ağlıyor, seven ağlıyor.

Felek bizi diyar diyar gezdirdi,
Bir sevda uğruna candan bezdirdi,
Adımızı türkülere yazdırdı,
Söyleyen dinleyen çalan ağlıyor.

Bu Hanefî bir şey biliyor sandı,
Geçen günler geri geliyor sandı,
Biz ağlarken dünya gülüyor sandı,
Dönüp bir baktım ki o da ağlıyor.

135.BU HANEFİ YARDAN BIKMIYOR

Niye dost bağının gonca gülleri,
Ellere kokuyor bana kokmuyor,
El âlem neyse de senin ettiğin,
Ölene dek, yar aklımdan çıkmıyor.

Hayli yavaş yavaş dertten yılıyom,
Çektiğimi bir Hak bir ben biliyom,
Ben ağlarım el sanıyor gülüyom,
Kurumuş da gözyaşlarım akıyor.

Geçti bahar ömrüm kıştan dön gayrı,
Yıllar gelip geçti yaşlandım gayrı,
Yârin gözünde de dışlandım gayrı,
Vefasız yar hiç yüzüme bakmıyor.

Nedir deli gönlüm senden çektiğim,
Yetmez mi yar sana boyun büktüğüm,
Tarihlere sığmaz bana ettiğin,
Yine bu Hanefi senden bıkmıyor.

136.SILADAN MEKTUP

Köyden mektup aldım, açıp yüzüne,
Bakmasam olmuyor, baksam olmuyor.
Yavrularım durma gel diyor bana,
Gitmesem olmuyor, gitsem olmuyor.

Kismet hep bağladı elim, kolumu,
Yavrularım bekler şimdi yolumu,
Gurbet ellerinde garip boynumu,
Bükmesem olmuyor, büksem olmuyor.

Gözyaşım doldurdu gurbet nehrini,
Doldurdu aşıma hasret zehrini,
Gurbet elde ayrılığın kahrını,
Çekmesem olmuyor, çeksem olmuyor.

Ey Hanefi, sıra dağlar ardını,
Kimi viran etmiş gelmiş yurdunu,
Gurbet elde gariplerin derdini,
Dökmesem olmuyor, döksem olmuyor.

137.SENSİZ OLMUYOR

Uzakta mı yakında mı hangi eldesin?
Olmuyor bu Doğanşehir sensiz olmuyor.
Şiirlerde, türkülerde, dilde, teldesin,
Olmuyor bu Doğanşehir sensiz olmuyor.

Değmeden elime daha o yârin eli,
Olan aklım aldı beni eyledi deli,
Doğanşehir yar içinde gitti gideli,
Olmuyor bu Doğanşehir onsuz olmuyor.

Hanefi'yim tutulmuşum ben bir sevdaya,
Boşa aldandım ben bu yalan dünyaya,
Beni Mecnun etti, kendi döndü Leyla'ya,
Olmuyor bu Doğanşehir onsuz olmuyor.

138.ANADOLU YİĞİTLERİ

Edirne'den al da, gel Kars'a kadar,
Anadolu yiğitleri, hep mert olur,
Can verir asla taviz vermezler,
Anadolu yiğitleri, hepten mert olur.

Türkler birbirine, düştü dediler,
O hainler, bunu fırsat bildiler,
Son örneğin, Kıbrıs'ta da gördüler,
Anadolu yiğitleri, hepten mert olur.

Heybetlidir hep küçüklü, büyüklü,
Ovası ceylanlı, dağı geyikli,
Kartal pençelidir, pala bıyıklı,
Anadolu yiğitleri, hepten mert olur.

Sürmeyin yüzüne lekeyi, kiri,
Vakarlıdır Ahmet, Mehmet, Bekir'i,
Lokmasını kırka, böler fakiri,
Anadolu yiğitleri, hepten mert olur.

Onlar bu vatanın evlatlarıdır,
Yurt onların, onlar yurdun yâridir.
Düşmana kartal, dostu arıdır,
Anadolu yiğitleri, hepten mert olur.

Der Hanefi, biz savaş sevmeyiz,
Bize değmeyene, asla değmeyiz,
İş başa düşerse, boyun eğmeyiz,
Anadolu yiğitleri, hepten mert olur.

139. OYYY!

Şu cihanı karış karış dolaştım,
Bizi bizim gibi göremiyom oyy!
Bu nasıl adalet be nasıl düzen,
Bizi bizim gibi göremiyom oyy!

Desteğimiz Kur'an, dileriz iman,
Bizim için titrer her iki cihan,
Analar doğurmuş bizi Müslüman,
Bizi bizim gibi göremiyom oyy!

Şu gönül bir kuştur yüksekte uçuk,
Nereye gidiyon ey aklı kaçık?
Aslımız kapalı, kendimiz açık,
Bizi bizim gibi göremiyom oyy!

Söyletir, coşturur Hanefi kulu,
Bu sözden ibret al, ey insanoğlu,
Şu gittiğin cehalet yolu,
Bizi bizim gibi göremiyom oyy!

140. BULAMAZ

Kimi yorulmadan yapar işini,
Kimi gece gündüz gezer bulamaz.
Kimi dünya ile her an konuşur,
Kimi bir mektubu yazan bulamaz.

Yoksullara vermiş bu kara günü,
Bir gül için yakar şeyda bülbülü,
Kiminin pazarı her an her günü,
Kimi bir an için pazar bulamaz.

Kimi feryat eder kimi neşeli,
Kimi ibadette, kimi şişeli,
Kiminin sarayı kat kat döşeli,
Kimi ölüsüne mezar bulamaz.

Talihsiz Hanefî canın ne ister?
Gerçeği söyleme sana sus derler,
Kimi de Hak'tan ölümün ister,
O tatlı canından bezen bulunmaz.

141. UZAK UZAK

Aklı olan gitmez gönöl peşinden,
Yetilmez menzile yol uzak uzak.
Düşenin dostu yok yar bile sevmez,
Çekilir omuzdan kol uzak uzak.

Aklın varsa dinle bir dost sözünü,
Sevdanın narına yakma özünü,
Her âdemoğluna dökme sözünü,
Kuyu kazar sana el uzak uzak.

Talihsiz Hanefî gülmüyor yüzün,
Dünyaya gelmeden yazılmış yazın,
Derdim dökmek için çalarım sazım,
Dokunur dertliye tel uzak uzak.

ON BEŞ HECELİLER:**142.ASKERİME KURŞUN SIKAN ELLER KIRILMALI**

Ne anlatsam ne söylesem kime ne dinletirim,
 Askerime kurşun sıkan eller kırılmalıdır.
 Çalarım sazımı inim inim iniletirim,
 Askerime silah çeken eller kırılmalıdır.

Gece gündüz cephelerde onlar bizi bekliyor,
 Sevda hasret çeke çeke günü güne ekliyor,
 Vatan zalimleri bilmem kime silah çekiyor?
 Askerime kurşun çeken eller kırılmalıdır.

Analar gözyaşı döker babalar da ah çeker,
 Kimi evli kimi nişanlı kimisi de bekâr,
 Düşman bile yapmaz bunu arkadan silah çeker,
 Gül beyime kurşun sıkan eller kırılmalıdır.

Ne acayip zamandayız öldürdüler öldüler,
 Düşmanları halimize güldürdüler güldüler,
 Vatanımı parça parça böldürdüler böldüler,
 Askerime silah çeken eller kırılmalıdır.

Ey Hanefi derdin nedir dargını barıştırmak?
 Layık mıdır Türk merdine bu işi yakıştırmak?
 Devletimin baş görevi bunları yatıştırmak,
 Askerime silah çeken eller kırılmalıdır.

143. UZAKTAN UZAĞA

Ben bir uzak yoldan geldim, bir uzağa giderim,
 Bazen güler eğlenirim, bazen artar kederim,
 Gelmek varmış şu cihana bir de gitmek kaderim,
 Hakk'ı buldum hak içinde gayrısını neylerim,
 Hak'ta idim Hakk'a geldim Hak'tan Hakk'a giderim.

Bir garibim şu cihanda kimseye geçmez nazım,
 Sanadır bu yalvarışım sanadır bu niyazım,
 Ervah-ı ezelden beri yazılmış alın yazım,
 Hakk'ı buldum hak içinde gayrısını neylerim,
 Hak'ta idim Hakk'a geldim Hak'tan Hakk'a giderim.

Ben halimi ben bilirim ben de hesapsız günah,
 Elde kalan tek sermayem yüreğimdeki bu ah,
 Sensin benim tek ilahım tanımam başka ilah,
 Hakk'ı buldum hak içinde gayrısını neylerim,
 Hak'ta idim Hakk'a geldim Hak'tan Hakk'a giderim.

Talihsiz bir Hanefi'yim merhamet et halime,
 Hak yolunda çalmak için bir saz aldım elime,
 Hak isminden başka bir söz nasip etme dilime,
 Hakk'ı buldum hak içinde gayrısını neylerim,
 Hak'ta idim Hakk'a geldim Hak'tan Hakk'a giderim.

BEYİT ŞEKLİNDE YAZILMIŞ ŞİİRLER**144. ALLAH'IN KULU**

Cihana bir güzel gelmiş, ululardan uludur,
Nefrete yer yok içinde, gönlü sevgi doludur,

Seher vakti dertli dertli, ne ötersin a bülbül?
Seni bu derde salan, hangi bağın gülüdür?

Gönül verdim bir güzele, sevdası yaktı beni,
Beni bu halde görenler, bu deli mi dediler?

Çırpınır nefis, batılın sokaklarında,
Bir yol ki rehberi Kur'an, o yol Hakk'ın yoludur.

Hanefi'yim bir yar sevdim, derler ona kul musun?
Kul kula kul olamaz, kul Allah'ın kuludur.

SONUÇ

Doğu Anadolu ve Malatya bölgesi, âşıklıkların yetişmesine, âşıklık geleneğinin gelişmesine ve devam etmesine zemin hazırlamış yerlerdendir. Gerek tarihselliği gerekse coğrafi avantajıyla bu il, âşıklar için bir konaklama, hatta ikâmet etme ve sanatlarını icra etme fırsatı sağlamıştır. Fakat biraz daha özelleştirerek anlatmak gerekirse Sivas'ın coğrafi yakınlığı, Malatya'da âşıklık geleneğinin oluşmasında yadsınamaz bir rolü olduğunu ifade etmektedir. Nitekim Malatya'nın Sivas'a yakın olan ilçelerinde âşıkların sayısı artarken uzaklaştıkça azalması, arasında doğrudan bir paralellik olduğunu göstermektedir. Sivas'tan göçen ya da yolu buradan geçerken Malatya'ya düşen âşıklar, geleneğin oluşmasına ve gelişmesine katkı sağlamışlardır. Çünkü birçok Malatyalı âşığın Sivas'ta bir ustanın dizi dibinde eğitim aldığı bilinmektedir.

Malatya yöresinde âşıklık geleneğinin tarihini Niyazi Mısırî'ye kadar götürmek gerekmektedir. Nitekim bu mutasavvıf şair aruz ölçüsünün yanı sıra hece ölçüsüyle de ahenkli birçok güzel şiir yazmıştır. XVII. yüzyıldan XXI. yüzyıla kadar Malatya'da çok âşık yetişmiş ve hâlâ yetişmektedir. Bu klasik şair ve âşıkların sayısı 368'i bulmaktadır.

Doğanşehir, yeşillikler ve elma diyarı olarak bilinmesinin yanı sıra bu ilçeyi önemli kılan bir diğer özellik Hanefi Ünver gibi -yaşayan kültürel mirasımız diyebileceğimiz- kıymetli bir âşığın bu ilçede yetişmiş olmasıdır. Burada Alevî ve Sünni birçok insan kardeşçe yaşamaktadır. Hanefi Ünver, Sünni bir gelenek/inanç içerisinde yetişmiş halk ve Hak âşığıdır. Hanefi Ünver'in bir gelenek içerisinde yetişmemesine rağmen o ruhî, bedensel engeller ve psikolojik nedenlerle âşıklığa yönelmiştir.

Hanefi Ünver, Âşık Veysel, Âşık Tüccarî, Âşık Şah Turna, Âşık Mah Turna, Âşık Mevlüt İhsanî, Âşık Fehmi Gür ve Âşık Behramî gibi dünyaya gözleri kapalı ancak gönül deryasına gark olmuş, içsel olgunluğa ulaşmış âşıklardandır. Âşık olmasında ve şiir yazmasında en büyük etken gözlerini kaybetmiş olmasıdır. Nitekim şiirlerinde "Talihsiz Hanefi" mahlasını kullanması onun yaşadığı buhranın açık bir ifadesidir. Henüz altı aylık iken gözlerini kaybeden Hanefi Ünver, karanlık dünyasına saz ve şiirle tutunmaya çalışmıştır. Gözlerinin eksikliğini güçlü işitme duyusuyla kapatmaya çalıştıysa da hayatının ilk döneminden memnun değildir. Psikolojik olarak yaşadığı sıkıntılar ve ruhî gelgitler Ünver'in ilk dönem şiirlerinde açıkça görülmektedir.

Hanefi Ünver çocuk iken darbuka çalmaya başlamış ve can sıkıntısını bir nebze de olsa gidermiştir. Fakat bununda zamanla yeterli gelmemesi, duygularını anlatmakta aciz kalması, onun cura çalmaya başlamasına ve bu enstrüman eşliğinde türküler söylemesine neden olmuştur. On üç yaşında cura çalmayı kendi çabasıyla öğrenen Hanefi, on beş yaşına geldiğinde divan çalmaya başlamış ve ilk şiirlerini icra etmiştir. Bu dönem yaklaşık olarak 1965 yılına denk gelmektedir. Âşık, 1970-1981 yılları arasında 11 kaset ve 1 plak çıkarmıştır. Bu yıllar arası Ünver'in sanatının ilk dönemidir. Zikredilen bu dönemde Ünver'in yazdığı, bestelediği ve sazıyla okuduğu şiirlerin konusunu: aşk, âşık, sevgili, gül-bülbül, talihten şikâyet, zamanın acımasızlığı, tabiat, toplumsal eleştiriler, vatan-bayrak-millet, gurbet-sıla-özlem oluşturmaktadır. Bu yönüyle geleneksel halk şiirinin tüm muhtevasının Ünver'in şiirlerinde yer aldığı görülmektedir.

1981 yılında işi nedeniyle çalıştığı Ankara'da Kadirî tarikatına intisap eden Âşık Hanefi, bu tarihten itibaren hayatını ve sanatının konularını bütünüyle değiştirmiştir. Bu dönem Ünver'in sanatının ikinci/ustalık dönemidir. Zira Ünver artık 1981 yılından sonra şiirlerinde tasavvufî unsurları kullanmaya başlamıştır. Bahsedilen bu dönemde yazdığı şiirlerinin konusunu: Allah aşkı, Peygamber sevgisi, miraç-kadir gecesi, tarikat büyükleri, mutasavvıflar vb. oluşturmaktadır.

Şiirlerinin neredeyse tamamını hece ölçüsüyle yazan Hanefi Ünver'in akıcı ve yalın bir dili vardır. Bundan dolayı şiirleri herkes tarafından kolayca anlaşılmaktadır. Âşığın şiirinde yarım kafiye, tam kafiye, zengin kafiye ve cinaslı kafiyeler bulunmaktadır. Hanefi Ünver ama/görme engelli olduğu için ümmidir. Bundan dolayı onun şiirlerinde halkın gündelik hayatının dili göze çarpmaktadır. Bu yönüyle onun şiiri herkes tarafından kolayca anlaşılmış ve kısa zamanda tanınmasını sağlamıştır.

Bu çalışma da Hanefi Ünver'in 144 şiiri tespit edilmiştir. Bu şiirlerin bir kısmı albüm kasetlerinden ve yayımlanmış bir kitapçıktan alınmıştır. Âşığın şiirlerinin diğer kısmı ise teyp ile kayıt altına aldığı kasetlerin tarafımızca yazıya aktarılmasıyla bir araya getirilmiştir. Âşık şiirlerinin 144 tanesini hece ölçüsüyle dördlük biçiminde bir tanesi ise beyit biçiminde yazmıştır.

Hanefi Ünver'in şiirlerinde teşbih, telmih, istiare, mübalağa, tezat, tekrar vd. birçok edebî sanat bulunmaktadır. Şiirlerinde hikmet ağırlıklı sözler oldukça fazladır. Âşık, şiirini bu yönüyle âdeta bir eğitim aracı olarak kullanmıştır.

Hanefi Ünver, saz çalmayı kendi isteği ve çabasıyla öğrenmiştir. Bu yüzden ustası bulunmamaktadır. Fakat kendisi Niyazi Mısırfî’i, Âşık Veysel’i, Davut Sularî’yi ve Âşık Garip gibi büyük ozanları manevî hocaları olarak kabul etmektedir. Ünver, bir ustanın dizi dibinde eğitim almamasına rağmen Âşık Behram Aktemur (Çıldırli Behramî)’a ve Oğuz Kağan Karahan (Nuranî)’a ustalık yapmıştır. Bunun yanı sıra Ünver, mahlas kullanmış ve rüyasında “Sevgiliyi/sevdiğini” görmüş bâdeli bir âşıktır. İlk dönem şiirlerinde “Talihsiz Hanefi” mahlasını kullanan Âşık, tarikata müntesip olduktan kendi adı olan “Hanefi”yi kullanmayı tercih etmiştir. Âşık Ünver, irticalen şiir söylemiş ve çırakları Âşık Behram Aktemur ve Nuranî ile atışmalar yapmıştır. Ancak yaptıkları bu atışmalar kayıt altına alınmadığı için herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ünver’in şiirlerinde nazire, tarih düşürme gibi yine âşıklık geleneğinin unsurlarının yer aldığı görülmektedir. Âşık gerek bireysel ve toplumsal gerekse tasavvufi konularda yazdığı şiirleriyle halk nezdinde önemli bir yer edinmiştir. Tasavvufi şiirleri Ramazan günlerinde, zikir meclislerinde hala okunmakta ve insanlara Ünver’in yaşam felsefesinden hareketle insanî ve ahlakî değerler bu şiirleri vasıtasıyla aktarılmaktadır. Kısacası Hanefi Ünver, hayatta üç şeye hizmet etmiştir: hikmet, izzet ve iffet. Âşığın şiirlerinin bütünü bu üç değerden beslenmektedir. Bütün bunlardan hareketle Hanefi Ünver’in halk ve Hak âşığı olduğu ifade edilebilir.

Çaykur fabrikasından 1995 yılında emekli olan Âşık Hanefi Ünver, hâlihazırda Doğanşehir’de ikamet etmektedir. Bir kız babası olan Ünver’in üç tane torunu bulunmaktadır. Âşığın kızı Gamze Hanım evli ve Muş’ta yaşadığı için kemik erimesi hastalığı olan ve yürüyemeyen eşi Emine Hanım’a kendisi bakmaktadır. Âşığımız tüm bu işlerin yanı sıra merkez camisinde bazı zamanlar müezzinlikte yapmaktadır. Aynı zamanda güçlü bir kulağa ve zekâyâ sahip Hanefi Ünver Kur’an’ı dinleyerek ezberlemiş bir âşıktır. Buda onun âşık olmasının yanı sıra bir hafız olduğunu da göstermektedir.

Bu çalışmayla beraber genelde tüm insanlığın özelde Malatya halkının duygusunu, düşüncesini, sevincini, özlemine, hayallerini sazıyla ve sözüyle dile getiren ve âşıklık geleneği içerisinde kendisine münhasır bir yeri olan Hanefi Ünver’i edebiyat ve bilim dünyasına tanıtmaya çalıştık. Bu çalışmanın, kendisine has üslubu, şiirleri ve sanat anlayışı olan Âşık Hanefi Ünver’in tanınması, kıymetinin bilinmesi ve gelenek içerisindeki hak ettiği değerin verilmesine vesile olmasını temenni ediyorum.

KAYNAKLAR

1. YAZILI KAYNAKLAR

- AÇA, Mehmet (2017), “Halk Şiirinde Tür Ve Şekil”, **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yayınları, Ankara.
- AKSAN, Doğan (2016), **Halk Şiirimizin Gücü**, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- AKÜN, Ömer Faruk (1953), **Anadolu Halk Şiirinde Tabiat**, İstanbul. (Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü).
- ALBAYRAK, Nurettin (1998) “Ferhat ile Şirin”, **TDV İslam Ansiklopedisi I-XLIV**, C. 12, TDV Yayınları, Ankara, s. 388- 389.
- ALKAN, Naim (1973), **Türk Halk Edebiyatı**, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara.
- ALPTEKİN, Ali Berat (2016), **Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- ALVAN, Türkân-M. Hakan Alvan (2016), **Saz ve Söz Meclisi**, Şule Yayınları, İstanbul.
- ARAT, Reşit R. (1986), **Eski Türk Şiiri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- ARIK, Esra (2014), **Malatyalı Âşık Hanefi Ünver**, Kırşehir (Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Lisans Araştırma Projesi).
- ARPAGUŞ, Sâfi (2007) “Pir”, **TDV İslam Ansiklopedisi I-XLIV**, C. 34, TDV Yayınları, Ankara.
- ARTUN, Erman (2011), **Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı**, Karahan Kitabevi, İstanbul.
- ARTUN, Erman (2013), **Dinî- Tasavvufî Halk Edebiyatı**, Karahan Kitabevi, Adana.
- ARTUN, Erman (2016), **Türk Halk Edebiyatına Giriş**, Karahan Kitabevi, Adana.
- ASLAN, Ensar (2010), **Türk Halk Edebiyatı**, Akademi Yayıncılık, Ankara.
- AYVAZOĞLU, Beşir (2013), **Aşk Estetiği**, Kapı Yayınları, İstanbul.
- AYVERDİ, İlhan (2011), **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul.
- BANARLI, Nihat Sami (1983), **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I-II**, C. I, MEB Basımevi, İstanbul.
- BARKAN, Ömer Lütfi (1942), “Osmanlı İmparatorluğunda bir İskan ve Kolonizasyon Metodu olarak Vakıflar ve Zaviyeler”, **Vakıflar Dergisi**, C. II, s. 279-386.
- BAYRI, M. Halil (1972), **İstanbul Folkloru**, Eser Yayınları, İstanbul.

- BİLGİN, A. Azmi (2016), **Türk Tasavvuf Edebiyatı Makaleleri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- BORATAV, Pertev Naili (2000), **İzahlı Halk Şiiri Antolojisi**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- BORATAV, Pertev Naili (2016), **100 Soruda Türk Halk Edebiyat**, Bilgesu Yayıncılık, Ankara.
- ÇOBANOĞLU, Özkul (2007), **Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği ve İstanbul**, 3F Yayınevi, İstanbul.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2013), **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- DİLÇİN, Dehri (2018), **Edebiyatımızda Atasözleri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- DİZDAROĞLU, Hikmet (1969), **Halk Şiirinde Türler**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- DOĞAN, Oğuz (2017), “Malatyalı Âşık Hanefi Ünver”, **Geçmişten Günümüze Malatyalı İlim ve Fikir İnsanları Sempozyumu I-II, C. II, 17-19 Kasım 2019**, İnönü Üniversitesi Yayınları, Malatya, s. 63-72.
- DURBİLMEZ, Bayram (2016), **Âşık Edebiyatı ve Taşpınarlı Halk Şairleri**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- DÜZGÜN, Dilaver (2017), “Âşık Edebiyatı”, **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, (Editor: M. Ö. Oğuz) Grafiker Yayınları, Ankara.
- ELÇİN, Şükrü (2003), “Türk Halk Edebiyatında Turna Motifi”, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi**, S.28, s. 28-38.
- ERCİL, Mahmut (2008), **Malatyalı Âşık Bîrfânî (Hayatı, Sanatı ve Şiirleri)**, Elazığ. (Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- ERGİN, Muharrem (2003), **Dede Korkut Kitabı 1-2**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- FAZLIOĞLU, İhsan (2015), **Kayıp Halka Türk-İslam Felsefe-Bilim Tarihinin Anlam Küresi**, Papersense Yayınları, İstanbul.
- GÖKYAY, O. Şaik (2013), **Dede Korkut Hikâyeleri**, Akçağ Yayınları, Ankara.

- GÜLLÜ, Arzu, (2014), **Malatyalı Âşık Mürteza Aksüt (Hayatı, Sanatı ve Şiirleri)**, Malatya. (İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.)
- GÜNAY, Umay (2015), **Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- GÜNDÜZ, İrfan (1989), **Osmanlılarda Devlet-Tekke Münasebetleri**, Seha Neşriyat, Ankara.
- GÜZEL, Abdurrahman (1989), “Tekke Şiiri”, **Türk Dili Dergisi, Halk Şiiri Özel Sayısı -III**, S.445-450, s.251-454.
- HALICI, Feyzi (1985), **Türk Halk Edebiyatı ve Folklorunda Yeni Görüşler I**, Güven Matbaası, Ankara.
- HOLBROOK, Viktoria R. (2008), **Aşkın Okunmaz Kıyıları**, (Çev. Erol Köroğlu vd.) İletişim Yayınları, İstanbul.
- İNAN, Abdülkadir (2015), **Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar**, Türk Tarih kurumu Yayınları, Ankara.
- JUNG, C. G. (2005), **Dört Arketip**, (Çev. M. Bilgin Saydam), Metis Yayınları, İstanbul.
- KABAKLI, Ahmet (2006), **Âşık Edebiyatı**, Türk Edebiyat Vakfı, İstanbul.
- KAM, Ömer Ferid (1998), **Âsâr-ı Edebiyye Tedkîkatı**, (Haz. Halil Çeltik), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- KARAALİOĞLU, Seyit Kemal (1980), **Türk Şiir Sanatı**, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul.
- KARAMAN, Hayrettin, vd. (2009), **Kur’ân-ı Kerîm Açıklamalı Meâlî**, TDV Yayınları, Ankara.
- KAVRUK, Hasan-Metin Özer (2006); **Geçmişten Günümüze Malatya Şairleri**, Malatya Belediyesi Kültür Yayınları, Malatya.
- KAYA, Doğan (2000), “Halk Şiirinde Gelin-Kaynana”, **Âşık Edebiyatı Araştırmaları**, s. 341- 360.
- KAYA, Doğan (2009), **Sivas Halk Şairleri I-V**, C. I, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Yayınları, Sivas.
- KAYA, Doğan, (2010a), “Dedim-Dedi Şiir Söyleme Geleneği Bağlamında Molla Nefes’in Şiirleri”, **Mollanefes ve XIX Asır Türkmen Edebiyatı Sempozyumu, 7-10 Nisan 2010**, Aşgabat, s.1-13.

- KAYA, Doğan, (2010b), **Türk Halk Edebiyatı Terimler Sözlüğü**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- KAYGILI, Osman Cemal (2007), **İstanbul'da Semai Kahveleri ve Meydan Şairleri**, Merkez Kitapçılık Yayıncılık, İstanbul.
- KEFELİ, Emel (2006), **Edebiyat Coğrafyasında Akdeniz**, 3F Yayınları, İstanbul.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuat (2014), **Türk Edebiyat Tarihi I-VII**, C. I, Alfa Yayıncılık, İstanbul.
- KURT, Begüm (2019), “Can Gözü Kör, Gönül Gözü Açık Bir Âşık: Malatyalı Hanefi Ünver”, **Uluslar Arası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi**, C. 1, S.2. s. 81-89.
- OĞUZ, M. Öcal (1994), **Yozgat'ta Halk Şairliğinin Dünü ve Bugünü**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- OĞUZ, M. Öcal (2017), **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yayınları, Ankara.
- OKAY, Orhan (1998), “**Hiciv**” TDV **İslam Ansiklopedisi I-XLIV**, C. 17, TDV Yayınları, Ankara.
- ONAY, A. Talat (1996), **Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i**, (Haz. Cemal Kurnaz), Akçağ Yayınları, Ankara.
- ORKUN, Hüseyin Namık (1987), **Eski Türk Yazıtları I-IV**, C.I, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ÖGEL, Bahaeddin (2001), **Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları**, Türk Dünyası Araştırma Vakfı, İstanbul.
- ÖZARSLAN, Metin (2001), **Erzurum Âşıklık Geleneği**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- ÖZDEMİR, Nebi (2017), **Kültür Bilimi ve Yönetimi**, Grafiker Yayınları, Ankara.
- PLEHANOV, Georgi (1987), **Sanat ve Toplumsal Hayat**, Dünya Kültür Klasikleri Dizisi, Sosyal Yayınlar, İstanbul.
- PÜRCEVÂDİ, Nasrullah (1998), **Can Esintisi İslam'da Şiir Metafiziği**, (Çev. Hicabi Kırılancı) İnsan Yayınları, İstanbul.
- SAKAOĞLU, Saim (1989), “Türk Saz Şiiri”, **Türk Dili Dergisi, Halk Şiiri Özel Sayısı -III**, S.445-450, s.105-250.
- SAKAOĞLU, Saim (2014), **Âşık Edebiyatı Araştırmaları**, Kömen Yayınları, Konya.
- SARAÇ, Ömer- Cafer Özdemir (2015), **Âşık Tarzı Türk Şiir Geleneğinde Sevgili Tipi, Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, S.8, Aralık 2015, s. 114-123.

- SOLMAZ, Fatih (2019), “Talihsiz Hanefi”, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü II**, Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Ankara.
- ŞENOCAK, Ebru (2014a), “Anadolu'nun Bağrından Kopan Bir Saz ve Söz Deryası: Âşık Deryâmi”, **Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi**, S. 4, Eylül-Aralık, s. 115-129.
- ŞENOCAK, Ebru (2014b), “Karacaoğlu'nın Şiirlerinde ‘Felek’ Metaforu”, **Bülbül Ne Yatarsın Bahar Erişti / Karacaoğlu Kitabı**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, s. 235-248.
- ŞENOCAK, Ebru (2015), “Âşık Veysel’in Şiirlerinde Hayat ve Ölüm Trajedisi”, **Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi**, S.6, Mayıs, s. 281-288.
- ŞENOCAK, Ebru (2017), “Âşık Veysel’in Şiirlerinde Toprak Ana”, **Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 12/21, Ankara, p. 503- 518.
- ŞİMŞEK, Esmâ (2009), “Yakınma/Yakarışlar Dünyasında Felek Ve Türk Halk Edebiyatına Yansımaları”, **Milli Folklor**, Yıl. 21, S. 84, s. 34-41.
- ŞİMŞEK, Esmâ (2016), “Âşıklık Geleneği İçerisinde Âşık Veysel'in Yeri”, **Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi**, S.9, Ağustos, s.117-126.
- ŞİMŞEK, Esmâ (2017), “Azrail İnancının Türk Halk Kültürüne Yansıması”, **Kültür ve Turizm Bakanlığı, 9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi**, s. 299-310.
- ŞİŞMAN, Bekir (2015), “Günümüz Âşıklarında Rüya ve Bâde Motifi”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research**, C. 8, S. 41 Volume 8 Issue: 41, Aralık, s.316- 323.
- TAŞTAN, Münir (2016), **Âşık Hanefi**, Yılmaz Matbaacılık ve Yayıncılık, Malatya.
- Türkçe Sözlük** (2011), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ULUDAĞ, Süleyman (2002), **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- ÜLKEN, Hilmi Ziya (1965), “**Milli Vatan**”, **Vatan ve Kahramanlık Şiirleri Antolojisi**, (Haz. H. Fethi Gözler, İnkılâp ve Aka Kitapevleri), İstanbul.
- YARDIMCI, Mehmet (1997), **Âşıklık Geleneği ve Âşık Esiri**, Elazığ. (Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmış Doktora Tezi).
- YARDIMCI, Mehmet (2013), **Türk Halk Şiiri, Anonim Halk Şiiri/ Âşık Şiiri/ Tekke Şiiri**, Ürün Yayınları, Ankara.

YILDIRIM, Ali (1994), **Karacaoğlan Yaşamı Sanatı Şiirleri**, Ayyıldız Yayınları, Ankara.

YILMAZ, Hasan Kâmil (1994), “Tasavvuf ve Kalp”, **Altınoluk Dergisi**, S. 104, s. 1-31.

YILMAZ, Hasan Kâmil, vd. (1989), **Tasavvufun Esasları Sühreverdi**, Erkam Yayınları, İstanbul.



2. SÖZLÜ KAYNAKLAR

Çalışma sırasında müracaat ettiğimiz kişiler hakkındaki bilgiler şu sıraya bağlı olarak verilmiştir:

a. Ad- Soyadı, b. Doğum Tarihi, c. Doğum yeri, ç. Meslek, d. Öğrenim durumu, e. Yaşadığı yer.

(K1): a. Emine Ünver, b. 1950, c. Doğanşehir, ç. Ev Hanımı, d. İlkokul, e. Malatya.

(K2): a. Hanefi Ünver, b. 1948, c. Doğanşehir, ç. Çaykur Fabrikasından Emekli, d. Ümmî, e. Malatya.



ŞİİRLERİNİN İNDEKSİ

Hanefi Ünver'in 144 şiiri aşağıda indeks haline gösterilmiştir. İlk olarak Ünver'in şiirleri; 8'li, 11'li, 15'li hece ölçüsü ve beyit şeklinde olmak üzere tasnif edilmiştir. Daha sonra bu şiirlerin ilkdörtlüğünün son iki mısrası alınmış ve bu mısraların son ayak seslerine göre şiirler alfabetik olarak dizilmiştir. Dizinde yer alan her şiirin karşısına tez içindeki sayfa numarası da gösterilmiştir.

SEKİZ HECELİ ŞİİRLER	SAYFA
Bir yar sevdim eller aldı,.....	153
Günahım ne, yazım böyle.	153
Verdi isen bir yudum su,.....	154
İçtiğime pişman etme.	154
Bu dünyada muradıma	155
Eremedim vah vah vah.	155
Canımız içinde cansın,.....	156
İki cihanın sultanı.	156
Ondaydı derdime çare,.....	157
Niye benden uzaklaştı?	157
Sığındım merhametine,.....	158
Beni bana geri verdi.	158
Bir gül olsam diken de geç,	159
Derme beni derme beni.....	159
Muhabbetsiz mürüvvetsiz,.....	160
Yaktın beni yaktın beni.....	160

Ne de güzel suyu var,.....	161
Gül can öldürdün beni.....	161
Ölürsem demişti deyin,	163
Bu dert yer beni yer beni.....	163
Hep bu yüzden kaldık geri,	164
Avrupa bitirdi bizi.....	164
Ben sevdim sen nefret ettin,.....	166
Bir sana bak bir bana bak.....	166
Döne döne yana yana,	167
Bu ocakta pişmen gerek.	167
Ne baklava ne de börek,.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Bir güler yüz bir tatlı dil.	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Gül olmayan bağda bülbül,	169
Öter mi ah deli gönül?	169
Senin derdin benim derdim,.....	170
Sen ağlarken ben gülemem.	170
Yapma savaş, kıyma cana,	171
Bu vatan benim vatanım.	171
Sensiz geçen günlerime,	172
Kâr demedim, kâr demedim.....	172

Kurtuluş yok mu hiç senden,	173
Çok çektim senden çok çektim.	173
Benim sevdiğim güzele,.....	174
El yar oldu, ben el oldum.....	174
Ayak bastığın her taş,.....	176
Ben vurgunum, ben vuruldum.	176
Daldım eski hayallere,	177
Yine duygulandı gönlüm.	177
Usandım elin dilinden,.....	178
Kem sözden kem söze düştüm.....	178
Sen de onu çok sevsen yar,	179
Benim anam senin anan.	179
Seni candan sevdiğimi,	181
Bilir misin bilir misin?	181
Gark oldu gözyaşlarına,	182
Selden sele düştü deyin.....	182
Çaldığım saza bakıp da,	183
İçiyor diyen sürünsün.....	183
Yanılmayan bir yaradan,.....	184
Kul şaşar sevgilim kul şaşar.....	184

Kalp yıkıp gönül yıkan var,	185
Ya sensin yar ya benim yar.....	185
Doğum ile ölüm arası,.....	186
Anlık bir rüyaya benzer.	186
Ela gözden bol süzülen,	187
Kan ile yaş değil midir?	187
Dediler ki misafir var,.....	188
Dedi gelen önder midir?	188
Derdimi kime söyleyim,	189
Kimse beni anlamıyor.....	189
Dolmaz çilem kara günüm,.....	190
Çürütür beni çürütür.....	190
Yitirdim yâri ararım,	191
Doğru söylen gören yok mu?	191
Dünyadayken yerin bulsan,.....	192
Ahret sana dar olur mu?	192
Gelmeye görsün bir meğer,.....	193
O boş dönmez, o boş dönmez.	193
Söylemesi dile kolay,.....	196
Öldüren de biz ölen de biz.	196

ON BİR HECELİ ŞİİRLER**SAYFA**

Şu yüce dağları gezip durulur mu?	198
Yanmış yüreğine kar bulamayınca.	198
Kendinden habersiz ey gafil nefsim,.....	199
Kâinata bir bak, uyanıktır ha.....	199
Bağında gül gibi sarardım, soldum,	200
İster okşa ister yol Leyla Leyla.	200
Anama, babama doyamadım ki,	201
Öncelikle onlar geldi aklıma.	201
Ben onu unuttum o saz da beni,	202
On yedi yıl ara verdim sazıma.	202
Bu bizim hocalar haram diyorlar,	203
Allah aşkına çalarsan çal korkma.	203
Ele bahar oldun bana kış oldun,.....	204
Eller sığdı ben sığmadım yurduma.	204
Emrinizden başka bir iş tutmadım,	205
Kıyma zalim kıyma canıma kıyma.	205
İlgıt ılgıt esen seher yelleri,.....	206
Yok mudur yârimin selamı bana?	206
Gönlüm bir güzele vuruldu desem,.....	207
Bilmem bu âlemde, el ne der bana?	207

Eller başka âlem, yar başka âlem,	208
Diz derdimi bir bir söyleyem sana.	208
Varlığın fanidir yokluğun haktır,	209
Vay nefsin haline küller başına.	209
Derdime derman olur diyerek,	211
Bugüne kadar kandım boşuna.	211
Oturun yanıma beni dinleyin,	212
Ömrümüzü yedi zalim Avrupa.	212
Gönül sevdiğine varmak istese,	213
Ferman Hak'tan gelir yollar vasıta.	213
Su olmayan yerde balık olur mu?	214
Dal aşk ırmağına göle gel göle.	214
Senin hikmetinden sual olunmaz,	215
Gark olur toprağa can dane dane.	215
Bakıp yollara beni gözleme,	216
Gurbet bana mesken oldu bu sene.	216
Yağan karlar, esen yeller, yağmurlar,	217
Benden selam söylen o nazlı yâre.	217
Dertlerin hangisini alam dilime,	218
Buda bizi garip kılan beylere.	218

Masanın üstünde bir not bıraktım,	219
Belki bir gün beni ararsın diye.....	219
Açtı şu sinemde türlü yarayı,	220
Ne dostluğu belli ne düşmanlığı.	220
Gönül kafestir o yar ise bülbül,.....	221
Dil yârin adını her dem anmalı.	221
Düşmüşüz bir yola, hep yoldayız,.....	222
Yokuşumuz aynı, düzümüz aynı.....	222
Kiminin kapanmaz yürek yarası,	223
Kiminin silinmez bahtının karası.....	223
Neyine boynumu eğeyim dünya,	224
Hayat uzaklaştı ölüm yaklaştı.	224
Taramış zülfünü dökmüş yüzüne,	225
Sazıma taktığım sırma tel gibi.	225
Gece gündüz koşar sevda peşinde,	226
Dizde derman, gözde feri var gibi.	226
Gonca güller gibi soldurdun beni,.....	227
İlkbahar ayında yapma güz gibi.....	227
Gönül bahçesinde sevgi bağında,.....	228
Yâr ile muhabbet, cevap etmeli.	228

Âlemi kendinden rahat sanırsın,	229
Yalnız bu dünyada sen misin dertli?	229
Sonra pişman olur kahırlanırsın,	230
Senin derdin benim derdim değil mi?	230
Olsaydım elinde, ipek bir mendil,	232
Belki gözyaşlarıyla, ıslardı beni.....	232
Ben bir bağın gülü, sen seher yeli,	233
Şafaklar sökmeden der beni beni.	233
Deryalar birleşse sönmez bu yangın,	234
Ateş-i aşkınla dağladın beni.....	234
Acı tatlı günler gösterdin bana,	235
Sonunda karalar bağlattın beni.	235
Hangi bir derdimi söyleyem sana	236
Yok mu tabip şu derdimin çaresi?	236
Kimisi boğuldu bir damla suda,	237
Kimisi deryalara daldı da gitti.	237
Yalvardım yakardım gitme dur diye,	239
Ret eyledi beni durmadı gitti.	239
Nedir deli gönlüm, çektiğim senden,	240
Bıktırdın canımdan yar deyi deyi.....	240

Bütün kahveleri tek tek dolaştık,	241
Yine de bir tatlı çay bulamadık.	241
Düşman yurdumuza kurmuş tahtını,	243
Vatan elden gitmiş haberimiz yok.	243
Gönül bahçesinin gülü solmadan,	244
Geleceksen eğer bir an önce gel.	244
Tabiatı görür gibi okurdu,	245
Bir geldi bir gitti, düş oldu Veysel.	245
Ben yaraları, yâr senden aldım,	246
Dermanını başka elde aramam.	246
Bende aşk muhabbet sende nefret var,	247
Ettiklerin sana kalır mı bilmem?	247
Bir garip misali yollara düştüm,	248
Diyar diyar gezdim seni aradım.	248
Sende vicdan, ben de yürek kalmadı,	249
Ben bu yaraları yar, senden aldım.	249
Bıktı garip gönlüm hasret derdinden,	250
Ben canımdan beze beze usandım.	250
Ben bu aşkı kadir Mevla'mdan aldım,	251
Yar seni rüyamda görmez olaydım.	251

Kurtulmadı gönlüm ah ile zardan,	252
Seni çalmaz onu sevmez olaydım.	252
Yârin kolu dolanınca boynuna,	253
Cesetten çıkmayan canı suçlarım.	253
Ah! Etmenin yokmuş derde faydası,	254
Niçin boşa inileyim, sızlayım?	254
El âlemin eli değmesin bana,	255
Yar sineme hançer vursa razıyım.	255
Bu aşkı kimseye vermesin Allah,	256
Hep seven ben oldum hiç sevilmedim.	256
İhanet ettin sen benim aşkıma,	257
Adımı ağzına alma sevdiğim.	257
Bu garip gönlümü viran edersin,	258
Muradın gözünde, kalsın sevdiğim.	258
Kimse böyle aşka düşsün istemem,	259
Ettiği gidiyor gücüme benim.	259
İlim, irfan, Kur'an dalında,	260
Hakk'ın deryasına dalar giderim.	260
Yasak olsa bütün yollar ben sana,	261
Dağları taşları deler gelirim.	261

Ki kılıcı kor eyledi sineme,.....	262
Hançer-i aşkınla vurulur oldum.	262
Sevdanın yükünü sardın sırtıma,.....	263
Kesildi takatim, gücüm yoruldu.	263
Gönlüm hasret çeker gözüm kan ağlar,	264
Akan yaşlarımı yar silemiyorum.....	264
Güz gelir sararır, bağlar bozulur,	265
Dökeyim gözyaşım seni bir zaman.	265
İsterse kınayın ister hak verin,	266
Sevda vurgunuyum, yaralıyım ben.	266
Sinemde açılan gonca gülleri,.....	267
Yârim benden başka deren olmasın.	267
Kapanır değil hiç bu aşk yarası?	268
Dokunmayın yaralarım azmasın.	268
İlim ilerledi, irfan büyüdü,.....	269
Cehalet sözüne kulak tıkayın.	269
Sen çektin kahrımı sen çektin nazımı,	270
Çok ekmek yedirdin çok aş yedirdin.	270
Öyle bir soru çözülüyor ki,	271
Çetindir bilmececi gurbet elinin.....	271

Bir de kader sana gülmezse eğer,.....	272
Oyar gözlerini yar derin derin.....	272
Hacının kızı, hocanın gelini,	273
Açık saçık gezer, asır ne desin?	273
Kılı kırk yar hesabını sağlam yap,	274
Hakk'ın huzuruna temiz gelesin.	274
İster kabul eyle ister eyleme,	275
Yaşadıkça bana hak vereceksin.	275
Dertliyim dertli çalar söylerim,.....	277
Bu derdi sıralılar dinlesin.....	277
Yaralı bu gönül sazım iniler,.....	278
Deli mızrap dertli tele değmesin.	278
İnsan sevdiğine böyle eder mi?.....	279
Bir elkızı değil misin, edersin?	279
Bazı gün coşturdun bazı gün koşturdun,.....	280
Bir güzelin ardı sıra yorduğun.	280
Aradım cihanda yoktur emsalin,	281
Sanki leyle-i Kadirde doğmuşsun.	281
Uğruna döktüğüm bu gözyaşımı,.....	282
El sildi sen gelir silene kadar.	282

Birlikte bul doğru yolu kardeşim,	283
Birleşelim ayrılıktan ne çıkar?	283
Bende çıktım varamadım menzile,	285
Geçmez gönül atı, dar yollar yollar.	285
Bağlamış elimi, kolumu felek,	286
Koymaz muradıma erim ozanlar.....	286
Gönülde inleyen saza bak saza,	287
Her çalanda bin bir türlü mana var.	287
Şöyle bir dünyaya nazar eyledim,	288
Ahir-i mezardan başka nesi var?	288
Sanki senin için geldim dünyaya,	289
Ne sen olayydın ne de ben yar yar.	289
O yardan bana bir hatıradır ki,	290
Ateşi sinemi yakar da geçer.	290
Değişir bu dünya, hali durulmaz,	291
Boş yere ahlanıp eyleme kader.	291
Şahlanınca gönül ferman dinlemez,	292
Yıkar bendini, aşar da gider.	292
Kim rahat etmiş bu, fani dünyada,	293
Ömrünün baharı kış olur gider.	293

Sevda neler açtı dertli başıma,	294
Âşıklara cefa hoş imiş meğer.....	294
Gurbet elde öldürse de dert beni,	295
El bağlamaz benim için kareler.	295
Şeyda bülbül ki ahu-zar eden,.....	296
Birkaç dal dikenli gül değil midir?	296
Bir an bile hiç aklımdan çıkmıyon,.....	297
Sen beni unuttun, ah Doğanşehir.	297
Gökyüzünde bölük bölük bulutlar,	298
Kimi yağmur verir kimi kar verir.	298
Gizli bir muamma, sırrı bilinmez,.....	299
Özü dertli, yüzü gülen ağlıyor.	299
El âlem neyse de senin ettiğin,.....	300
Ölene dek, yar aklımdan çıkmıyor.....	300
Yavrularım durma gel diyor bana,.....	301
Gitmesem olmuyor, gitsem olmuyor.	301
Şiirlerde, türkülerde, dilde, teldesin,.....	302
Olmuyor bu Doğanşehir sensiz olmuyor.	302
Can verir asla taviz vermezler,	303
Anadolu yiğitleri, hepten mert olur.....	303

Bu nasıl adalet be nasıl düzen,.....	304
Bizi bizim gibi göremiyom oyy!.....	304

Kimi dünya ile her an konuşur,.....	305
Kimi bir mektubu yazan bulamaz.	305

Düşenin dostu yok yar bile sevmez,	306
Çekilir omuzdan kol uzak uzak.	306

ON BEŞ HECELİ ŞİİRLER	SAYFA
------------------------------	--------------

Çalarım sazımı inim inim iniletirim,.....	307
Askerime silah çeken eller kırılmalıdır.....	307

Hakk'ı buldum hak içinde gayrısını neylerim,	308
Hak'ta idim Hakk'a geldim Hak'tan Hakk'a giderim.	308

BEYİT ŞEKLİNDEKİ ŞİİR	SAYFA
------------------------------	--------------

Cihana bir güzel gelmiş, ululardan uludur,.....	309
Nefrete yer yok içinde, gönlü sevgi doludur,.....	309

EKLER

Ek 1. Fotoğraflar



Resim 1: Âşık Hanefî Ünver ve Doğanşehir eşrafları.



Resim 2: Âşık Hanefî Ünver ve esnaflar.



Resim 3: Âşık Hanefi Ünver ve Öğretmenler.



Resim 4: Âşık Hanefi Ünver ile mülakat sonrası.



Resim 5: Âşık Hanefi'nin gençlik yılları ve ilk kasetlerindeki fotoğrafları.



Resim 6: Âşık Hanefi'nin bir diğer kaset fotoğrafı.



Resim 7: Âşık Hanefi Ünver'in posterleri.



Resim 8: Hanefi Ünver'in Muradıma Eremedim adlı kasetinin ön yüzü



Resim 9: Âşık Hanefi Ünver'in çırağı Behram Aktemur (Çıldırılı Behrami)



Resim 10: Hanefi Ünver'in çırağı Behram Aktemur'un canlı yayından fotoğrafı.

Ek 2. Orijinallik Raporu



SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Fatih SOLMAZ
Öğrenci Numarası	171213108
Enstitü Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Programı	Türk Halk Edebiyatı
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Ebru ŞENOCAK
Tez Başlığı (Türkçe)	Malatyalı Âşık Hanefi Ünver (Hayatı, Sanatı ve Şiirleri)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 425 sayfalık kısmına ilişkin, 12.11.2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 7’dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Doç. Dr. Ebru ŞENOCAK
 Danışmanın Adı-Soyadı
 (İmzası)

Prof. Dr. Ahmet BÜRAN
 Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
 Anabilim Dalı Başkanı
 (İmzası)

Lisansüstü tezler, savunma öncesinde **intihal program raporu** ile birlikte enstitüye teslim edilir.

İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN’den alınan raporda “benzerlik oranı”nın, “alıntılar hariç” en fazla %10, “alıntılar dâhil” % 30’u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

ÖZ GEÇMİŞ

1991 yılında Malatya'nın Doğanşehir ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Malatya'da tamamladı. İnönü Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 2016 yılında mezun oldu. 2017 yılından itibaren Elazığ Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halk Edebiyatı Anabilim dalında, yüksek lisans eğitimi görmektedir.

